

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

MECLİS-İ MEBUSAN
VE
MECLİS-İ ÂYAN
TUTANAK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
TUTANAK HİZMETLERİ BAŞKANLIĞI**

**MECLİS-İ MEBUSAN VE MECLİS-İ ÂYAN
TUTANAK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ**

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı Yayınları No:2

**MECLİS-İ MEBUSAN VE MECLİS-İ ÂYAN
TUTANAK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ**

Yayın Koordinatörü

Doğan Aytop
Tutanak Hizmetleri Başkanı

Yunus Özdemir
Tutanak Hizmetleri Başkan Yardımcısı

Rıza Yurddaş
Tutanak Hizmetleri Başkan Yardımcısı

Mahmut Tok
Müşavir

Hazırlayanlar

Hasan Ferhat AYDIN
TBMM Stenografi

Özlem ÇAKIR
TBMM Stenograf Yardımcısı

Kapak Tasarım

Salih Akbaşoğlu

Mizampaj

Demet Çınar

ISBN: 978-975-8805-48-8

Baskı

TBMM Basımevi- Ankara
Ocak-2015

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
Türkiye Büyük Millet Meclisi Bakanlıklar-Ankara 06543

Telefon: +90 312 420 79 99

Faks: +90 312 420 68 17

e-posta: tutanakidariburo@tbmm.gov.tr

ÖNSÖZ

Köklü bir parlamento geleneğine sahip ülkemizin geçirdiği siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimi, değişimi veya kırılmaları görebileceğimiz en önemli yazılı kaynakların başında Meclis tutanakları gelmektedir. Meclis tutanakları, siyasi tarihimizin aynası olduğu gibi, aynı zamanda Meclisimizin ve devletimizin hafızası niteliğini de taşımaktadır.

Bugüne kadar, Meclis tutanakları incelenerek anayasa hukuku, parlamento hukuku, siyaset bilimi ve siyasi tarih gibi farklı sahalarda sayısız araştırmalar yapılmıştır. Fakat, tutanaklara dil açısından yaklaşan, tarihi süreç içinde Parlamentomuzda kullanılan kelimeleri derleyip bir araya getiren sözlük niteliğindeki bir çalışma ilk defa gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada özellikle Meclis-i Âyan ve Meclisi-i Mebusan tutanakları ile fihristlerinin taranmasının ve Osmanlı meclislerinin iç tüzüklerinde geçen kelime ve yasama terimlerinin bir araya getirilmesinin bu alanda çok büyük bir boşluğu dolduracağı düşüncesindeyim. Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyan Tutanak Terimleri Sözlüğü'nde, toplanan kelimelerin Osmanlı Türkçesi ile günümüz Türkçesi yazılışlarının bir arada verilmesi ve bu kelimelerin, dönemin tutanaklarda geçtiği şekliyle örneklenmesi çalışmaya ayrıca bir zenginlik katmaktadır.

Dünyada konuşulan en köklü ve en yaygın dillerden biri Türkçedir. Yazı dili olarak da en eski diller arasındadır. Ancak zengin bir dil kültürü ve kelime hazinesine sahip olmamıza rağmen günlük hayatta ortalama 250-300 kelimeyle konuşuyoruz. O nedenle bu konuda önemli adımlar atılmalı, geçmiş dil zenginliğimiz araştırılarak kültür yaşamımıza ve konuşmamıza kazandırılmalıdır. Bu amaçla yapılan her türlü çalışmayı çok önemsiyorum ve destekliyorum.

Bu eseri Meclisimizle ilgili akademik çalışma yapanlar başta olmak üzere, milletvekillerinin, yasama çalışanlarının ve dil bilimcilerin yararlanabileceği bir kaynak olarak nitelendiriyorum.

Bu çalışmanın Tutanak Hizmetleri Başkanlığımızca hazırlanmasını da İdari Teşkilatımızın özellikle araştırmaya ve üretmeye yönelik yürüttüğü çalışmaların bir sonucu olarak değerlendiriyorum.

Bu vesileyle, Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyan Tutanak Terimleri Sözlüğü'nün hazırlanmasında emeği geçenleri tebrik ediyor ve eserin hayırlı olmasını diliyorum.

Cemil ÇİÇEK
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

SUNUŞ

TBMM İdari Teşkilatı olarak belirlediğimiz örnek olma ve en iyi olma hedefimize yönelik olarak sürekli yeni projeleri hayata geçirdik. Tutanak Hizmetleri Başkanlığımız tarafından hazırlanan Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyan Tutanak Terimleri Sözlüğü de bu adımlardan biridir.

17 Aralık 1908 tarihli Meclis-i Mebusan birleşiminden bugüne kadarki tutanaklara TBMM İnternet sayfasından erişilebilmektedir. Ancak Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyan tutanaklarının –yakın zamana kadarki ifadeyle zabıtlarının– daha iyi anlaşılabilmesi için bir sözlüğe ihtiyaç olduğu aşikârdır.

TBMM İctüzüğü'nün ve teamüllerinin ilk kaynağı ve temelini Osmanlı Dönemi Meclis-i Mebusan uygulamaları oluşturmaktadır. Bu dönemin Parlamentoyla ilgili kavramlarının derlenmesi, hiç kuşkusuz parlamento bilgisi, birikimi yönünden çok büyük bir öneme sahiptir.

Sözlük hazırlanırken Meclis-i Âyan ve Meclis-i Mebusan tutanak fihristleri taranmış, başlık ve alt başlıklar derlenmiştir. Derlenen tüm terim ve kavramların günümüzdeki karşılıkları açıklanmıştır. Ayrıca, kullanım kolaylığı sağlamak ve sözlükte yer verilen tüm bu sözcük, terim, tamlamaların daha kolay anlaşılması amacıyla cümle içinde nasıl kullanıldığının örnekleri, orijinal metin içerisinden yapılan alıntılarla vurgulanmıştır.

Elinizdeki bu çalışmada bir yandan bugünkü Parlamento terimleri mevcut birikimlerden ve değişik yazılı kaynaklardan derlenip bir araya getirilmiş, diğer taraftan da Meclis uygulamalarının ana kaynağı olan Heyet-i Âyan ve Heyet-i Mebusan iç tüzükleri dil yönünden incelemeye tabi tutulmuştur.

Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyan Tutanak Terimleri Sözlüğü bu yönüyle çok önemli bir boşluğu dolduracak ve araştırmacılara önemli bir kaynak teşkil edecektir. Eser ayrıca farklı çalışmalara öncülük etmesi bakımından temel olacaktır.

Gerek Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyan gerekse cumhuriyetin ilk yıllarındaki Meclis tutanaklarının daha iyi anlaşılmasına hizmet etmesi temennisiyle sözlüğün hazırlanmasında emeği geçen başta Tutanak Hizmetleri Başkanı Doğan Aytop ve yöneticileri ile uzman stenograf Hasan Ferhat Aydın ve stenograf yardımcısı Özlem Çakır'a, dizgi ve basım aşamasında emeği geçen değerli mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Genel Sekreteri

GİRİŞ

Parlamento tutanak hizmetleri, Osmanlı meclislerinden günümüze aktarılan gelenek çerçevesinde, gelişen teknolojik yenilikler de kullanılarak hâlen devam edegelmektedir. Bu tutanaklar, siyasi değişimler yanında sosyal ve kültürel yaşamdaki değişimlerin de izlenebileceği bir zemin sunmaktadır. Bu kapsamda, Osmanlı meclisleri tutanaklarının günümüz Türkçesine çevrilmesiyle birlikte, parlamento tutanakları üzerinde önemli akademik çalışmalar yapılmış ve bunlar yayımlanmıştır. Ancak tutanaklar üzerinde yapılan bu akademik çalışmaların daha çok siyaset bilimi alanına girdiği, dil gibi diğer sosyal ve kültürel alanlardaki değişimler üzerinde yeterince çalışmalar yapılmadığı görülmektedir.

Sosyal yaşamdaki değişimi izlemenin önemli yollarından biri de dildeki değişimi analiz etmektir. Çünkü, dil kalıplaşmış, değişmez, durağan bir yapıya sahip değildir. Aksine, dilin yapısının ve işleyişinin gerekli kıldığı özellikler tarihî, sosyal, kültürel şekillenmelere bağlı olarak zaman içinde değişim göstermektedir. Bu şekillenmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni durumları tanımlama, onları adlandırma gibi uğraşlar o dilin dağarcığını zenginleştirirken (*STK, kod kanun, saydamlık, iyi yönetim, rasyonelleştirme, katılım, tahkim gibi*) diğer taraftan da aynı etmenlere bağlı olarak artık kullanımdan kalkan veya çok sınırlı alanda kullanılan kelime/terimler de ortadan kalkmakta (*âyân, ruzname, inikat, hükûmetihavas, Senato gibi*) ve artık, taramal/terim sözlükleri gibi tanımlayabileceğimiz arşiv niteliğindeki eserlerde ve bilimsel çalışmalarda yerini almaktadır. Bu nedenle, tarihî gelişim çizgisi içerisinde bir dilde ses bilgisi, şekil bilgisi, söz varlığı ve yazım biçimi (*Re's-i cumhur, Re's-i cumhûr, Reis-i cümhur, Reiscümhur, Reis-i cumhur, Reiscumhur, Cümhurreisi, Cumhurreisi, Cumhurbaşkanı gibi*) bakımından birtakım farklılıkların ortaya çıkması dilin dinamik bir yapıya ve işleyişe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı dil, elbette canlı bir sosyal varlık, yaşayan bir sosyal kurumdur.

Bir bilim dalının, bir disiplinin geliştirdiği kendi dili de zaman içinde aynı süreçlerden geçmekte ve o bilim ya da disiplin, gelişen bilgi birikimiyle birlikte ihtiyaç duyduğu yeni terim ve kavramları üretmekte veya diğer dillerden kendisine uyarlamaktadır. Tabii ki artık gerekliliği ortadan kalkan, kullanılmayan veya unutulmuş terim ve kavramlar da o bilim dalı veya disiplinin tarihindeki belgelerinde kalmaktadır. Ülkemizde

VIII

yasama disiplinin (*parlamento hukuku*) en temel belgeleri de anayasa ve iç tüzüklerin yanı sıra hiç kuşkusuz Meclis tutanaklarıdır.

Yazılı hukuki metinlerde (*anayasa, iç tüzük gibi*) açık hüküm bulunmayan konulardaki veya hukuki boşluk olan alanlardaki gelenekleşmiş uygulamaların varlığı (*Meclis teamülü*) parlamentolar için büyük önem taşımaktadır. Bu teamüllerin ve geleneklerin oturması, bunların yazılı olmayan (*sözlü hukuk/teamül hukuku*) hukuk kuralları olarak ilgili tüm taraflarca sorgulanmaksızın kabul görmesi o kurumda demokrasiyi içselleştirme ve demokrasi kültürünün kurumsallaşması sonucunu doğurmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetlerini çalışanların kişisel yöntemlerine, olaylara bağımlı olmadan sürdürebilmesi ve kendi geleneklerini, değerlerini, uygulamalarını geliştirebilmesi yani kurumsallaşması bu açıdan çok önemlidir.

Teamül, sözlü gelenek, örf, âdet gibi olguların bir kurumda kendileriyle ilgili olarak tanımlanabilmesi, onların kabulünün kolaylaştırılabilmesi için o kurumdaki geleneklerin/uygulamaların kendi tarihî belgelerinden araştırılması ve bu geleneklerin/uygulamaların ortaya çıkışı ve geçmişindeki tatbik biçimleri büyük önem kazanmaktadır. Bu inceleme/araştırma sürecinde de o dönemin dili, o dönemde kullanılan terimlerin veya o terimlerin karşılığı olan idari yapıların günümüzdeki durumu (*Kestör-İdare Memuru-İdare Amiri gibi*), süreç içerisinde gösterdiği gelişim farklılıkları ile kopuş ve süreklilikleri çok büyük önem arz etmektedir. O nedenle Meclis tutanaklarının bu yönleriyle incelemeye tabi tutulması, parlamento bilgisi birikimi yönünden büyük önemi haizdir.

Bu çalışmamız bu düşüncelerden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Amacımız hiçbir zaman bir hukuk terimleri sözlüğü hazırlamak değildir. Daha çok, parlamentoda karşılaşılan kavramlar ile yasama terimlerinin tarihî süreç içerisinde kullanılan eski karşılıklarını araştırmak ve gelişim seyrini göstermek üzerine kurulmuştur.

Çalışmanın başlangıcında, “Günümüz parlamento terimlerinin Osmanlı Dönemi’ndeki karşılığı nedir?” sorusundan hareket edilmiştir. Bu amaçla bir taraftan günümüz parlamento terimleri mevcut birikimlerimizden ve değişik yazılı kaynaklardan derlenip bir araya getirilmiş, diğer taraftan da meclis uygulamalarının ana kaynağı olan Heyet-i Âyan ve Heyet-i Mebusan iç tüzükleri dil yönünden kelime bazlı incelemeye tabi tutulmuştur. Ayrıca Meclis-i Âyan ve Meclis-i Mebusan tutanak fihristleri taranmış, oralardaki (*Ruzname Harici Beyanat/*

Gündem Dışı Konuşmalar, Evrak-ı Varide/Gelen Kâğıtlar, Beyan-ı Hoşâmedi/Hoş Geldiniz Mesajları gibi) başlıca fihrist ana ve alt başlıkları toplanmıştır. Toplanan tüm bu kelime/terim/tamlamaların günümüzdeki anlamları açıklanmış ve sözlükçülük tekniği açısından, anlaşılmasının kolaylaştırılması amacıyla, her kelime/terim/tamlamanın cümle içinde nasıl geçtiği, dönemin tutanaklarından alıntılarla gösterilmiştir.

23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclis-i Mebusan İçtüzüğü'nü bazı değişikliklerle uygulamaya devam etmiştir. O nedenle, kurumsal devamlılığın gösterilebilmesi açısından, Osmanlıca parlamento kavramlarının cümle içi örnekleri, Meclis-i Âyan ve Meclis-i Mebusan tutanaklarının yanı sıra bazen de özellikle Kurtuluş Savaşı Dönemi tutanaklarından seçilmiştir. Ancak, bulunamayan veya değişen ya da dilimize daha sonra giren bazı kavramların cümle içi örnekleri de -çok sınırlı sayıda- TBMM'nin daha sonraki dönemlerinden alıntılarla gösterilmiştir. Bazen de bu kavramların cümle içinde kullanılması, Meclis-i Âyan ve Meclis-i Mebusan iç tüzüklerinde geçiş şekliyle özellikle alıntılanmıştır.

Osmanlı meclisleri iç tüzüklerinin dil yönünden incelenmesinde Servet Armağan ve Şeref İba'nın eserlerinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede, I. Meşrutiyetten sonra hazırlanan ilk iç tüzükler olan "1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi" ve "8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi" ile II. Meşrutiyetten sonraki yenilenmiş iç tüzükler olan "1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli" ve "Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli" ve ayrıca "Encümen-i Riyaset Nizamnamesi" olmak üzere beş ayrı metinde geçen kelimeler (*kablelkarar*, *atiüzzikr*, *muhavvel*, *istima*, *iştibah gibi*), terimler (*ara*, *takbih*, *reisisin*, *layiha*, *sülûsan*, *hadisüssin gibi*) ile iç tüzük metinlerinin daha rahat anlaşılmaları açısından özellikle Arapça ve Farsça isim ve sıfat tamlamaları/terkipleri (*tayin-i esami*, *nöbet-i kelam*, *ifa-i mukteza*, *beyan-ı efkâr*, *usul-i adiyе gibi*) günümüz anlamlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat çalışmanın hazırlanması sürecinde, özellikle günümüzde hâlen kullanılan "seçim sathı maili", "kifayetimüzakere", "takabbül etme", "hazırın", "şahsiyat yapma", "kerhen", "takdim tehir" gibi ifadelerin de tanımlanması ihtiyacı hissedilmiş ve bunlar da sözlüğe dâhil edilmiştir. Ayrıca, Osmanlı Dönemi zabıtlarının taranması sürecinde karşılaşılan parlamentoya ilintili kelimelere de özellikle yer verilmiştir.

Çalışmamızda yasama terimlerinin kullanılış yerlerine, şartlarına, nerede, ne zaman ve ne şekilde kullanıldıklarına -çalışmanın amacı dışında olduğu için- uzun uzadıya girilmemiş, sadece sözlük anlamlarının açıklanmasıyla yetinilmiştir. Ancak “*bütçe hakkı*”, “*bütçenin bağlanması*” gibi bazı ilkesel yaklaşımların ve “*Tezkire-i Osmaniye*”, “*Umum Mutabakat Beyannamesi*” gibi bazı kavramların ne anlama geldiği de çok sınırlı çerçevede izah edilmiştir.

“*Dilde birlik*”, ilkesi bünyesinde hiç kuşkusuz “*yazımda ve söyleyişte birliğin sağlanması*” hedefini de taşımaktadır. Tutanak yazımı esnasında kelimelerdeki yazım birliği, noktalama işaretlerindeki uyum ve hatibin vurgusunun imla işaretleriyle gösterilmeye çalışılması çok önemli bir husustur. Bu nedenle, yazım farklılıklarını gösterebilmek amacıyla sözlüğümüzde bir kelimenin günümüzdeki yazılış şekli ile Osmanlı Türkçesi yazılış şekli (*bilakayduşart/bilâkayd ü şart, alelusul/ale’-usûl, behemehâl/be-heme-hâl, memur/me’mûr, rey/re’y*) bir arada verilmiştir.

Arapça, Farsça kelimelerin Türkçe yazılışa uyarlanması, hatta bu dillerdeki kelimelere Türkçe ek ve kelimeler eklenerek yeni tamlamalar ve sözcükler oluşturulması gibi nedenlerle Osmanlı Türkçesi yazılışlarında bir yazım/imla birliği söz konusu değildir. Aynı kelime veya terkinin (*ara’/âra/ârâ, mevki’/mevki/mevki, kazâ’/kazâ, sâik/sâ’ik/saik*) değişik Osmanlıca-Türkçe sözlüklerde farklı farklı şekillerde yazıldığı gözlemlenmiştir.

Bir kelimenin zaman içerisindeki yazım farklılıkları nedeniyle tutanak yazımında “*Hangisini esas alacağız?*” hususu sıkça karşılaştığımız bir durumdur. Bu husus özellikle Osmanlı Türkçesinden günümüze kalan kelimeler/tamlamalar (*ihsas-ı rey/ihsasırey, zat-ı muhterem/zatimuh-terem, hilaf-ı hakikat/hilafihakikat, nokta-i nazar/noktainazar, farz-ı muhal/farzımuhal gibi*) ile Batı kökenli kelimelerin [*check etmek/çek etmek (kontrol etmek); by-pass/baypas (devre dışı); off-shore’zede/offshoreze-de (kıyı bankacılığı mağduru), biodizel/biyodizel (organik yağlardan elde edilen yakıt) gibi*] yazımında daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Var olan Türkçe sözlükler incelendiğinde bu gibi kelimelerin yazımındaki farklılıklar belirgin bir şekilde görülecektir. Bu nedenle, verilen örneklerle karşılaşılan kelime yazılış zorluklarına -tutanak yazımı kuralları çerçevesinde- bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır.

Yabancı dillerden Türkçeye geçen kelimelerin nasıl yazılacağı hususunda ülkemizde iki ana yol takip edilmiştir. Bunlardan birincisi, yabancı kökenli kelimelerin özgün şekliyle, aynen Türkçede yazılması; ikincisi ise yabancı kökenli kelimelerin Türkçe okunuş şekliyle

yazılmasıdır. Bu husus sadece Batı kökenli kelimeler için değil, tarihsel, kültürel birlikteliğimiz olan Arapça ve Farsça kelimeler için de geçerlidir. Osmanlı meclisleri tutanaklarının taranması esnasında, o dönemde de Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe okunuşuna uygun yazım şekilleriyle sıklıkla karşılaşılmiştir. Aslına uygun yazılış şekline de rastlanmakla birlikte, örneğin Arapça “*laiha*” kelimesi “*layiha*” veya “*layıha*”, “*levaih*” kelimesi “*levayih*” veya “*levayıh*”, “*tebrie*” kelimesi “*tebriye*”, “*havaic*” kelimesi “*havayic*”, “*dain*” kelimesi “*dayin*” şekliyle yani çoğunlukla Türkçe okunuş şekliyle “y” harfi eklenerek yazılmıştır.

Bu durum, özellikle Arapça ve Farsça tamlamaların nasıl yazılacağı hususunda kendisini daha da çok göstermektedir. O nedenle “*aza-i kiram/aza-yi kiram/azayı kiram/aza-yı kiram/azayı kiram*”, “*ariza-i cevabiyye/arizai cevabiyye/ariza-i cevabiye/arizai cevabiye*”, “*netice-i karar/neticei karar*” gibi tamlamalarda, Türk Dil Kurumu sözlüklerinde “*sineyimillet*”, “*Kuvayimillie*” örneklerinde olduğu gibi, günümüz Türkçesi okunuşuna göre “*azayikiram*”, “*arizayicevabiye*”, “*neticeyikarar*” şekliyle yazılması yoluna gidilmiştir. Ancak, aksi yöndeki örneklerde olduğu gibi, “*iadeitibar*”, “*menafiumumiye*”, “*idareimaslahat*”, “*müddeiumumi*” gibi kelime ve tamlamaların yazımında ise -bir çelişki gibi gözükse de- Türk Dil Kurumu sözlüklerindeki yazılış biçimine sadık kalınmıştır. Bu çelişkili durumu, ileride gerçekleşmesi muhtemel yazımda birliğin bir geçiş sürecidir diye değerlendirmek gerekir.

Yine “*kanun-ı muvakkat*”, “*usul-i müzakere*”, “*uhud-ı atika*”, “*hukuk-ı düvel*”, “*umur-ı devlet*”, “*hüsn-i hâl*”, “*huruf-i heca*” gibi tamlamaların, Türk Dil Kurumu sözlüklerinde yer alan “*müruruzaman (mürur-i zaman değil)*”, “*aruzhâl (aruz-ı hâl değil)*”, “*medyunuşükran (medyun-ı şükran değil)*”, “*sürçülisan (sürç-i lisan değil)*”, “*kânunusani (kânun-ı sani değil)*” örneklerinden hareketle “*kanunumuvakka*”, “*usulümazakere*”, “*uhduatika*”, “*hukuküdüvel*”, “*umurudevlet*”, “*hüsnühâl*”, “*hurufuheca*” şekliyle yazılması esas alınmıştır.

Diğer tamlamalarda ise “*galatimeşhur*”, “*kifayetimüzakere*”, “*nisa-bımüzakere*”, “*hesabikatı*”, “*kararımahsus*”, “*reyialeni*”, “*suretikatiye*” örneklerinde olduğu gibi, Türkçe yazılışına uygun olarak birleştirilerek sözlüğümüzde yer verilmiştir.

Ancak, “*Divan-ı Muhasebat İntihabatı*”, “*Riyaset Divanının Heyet-i Umumiyye Maruzatı*”, “*Aza-yi Kiram Muamelatı*” gibi fihrist başlıkları “*Ariza-i Cevabiye Encümeni*”, “*Divan-ı Muhasebat Encümeni*”, “*Tetkik-i Hesabat Encümeni*” gibi komisyon isimleri, “*Mürettep Esami-i Mebusan*”,

“İçtima-i Atiye Ruznamesi”, “Zapt-ı Sabık Hülasası”, “Nizamname-i Dâhilî”, “Meclis-i Âyan”, “Kanun-ı Esasî”, “Ceride-i Resmiye”, “Divan-ı Riyaset”, “Tercüme-i Hâl Varakası”, “Heyet-i Teşriiye”, “Heyet-i Vükela” gibi isim ve terimler ise özel isim niteliğinde olduğu için özgün şekliyle bırakılmıştır.

Sözlüğümüzde;

- Bir kelimenin birden çok anlamı varsa bu farklı anlamlar noktalı virgül işaretiyle birbirinden ayrılmıştır. (Örneğin, *ceride: Tutanak, zabıtname, kayıt defteri; gazete. Derc: Sokma, arasına sıkıştırma; toplama, biriktirme; kaydetme*).

- Kelimelerin parlamentoyu ilgilendiren anlamlarına yer verilmiş, yasama dışı niteliğindeki anlamları ise yok sayılmıştır. (Örneğin, “*tecavüz*” kelimesinin “*sınırı aşma*”; “*saldırma*”; “*başkasının hakkına el uzatma*” anlamları alınmış fakat “*sarkıntılık*” anlamı alınmamıştır).

- Okuyucuya ilişkili kelimeleri göstermek amacıyla yakın, zıt, aynı anlamlı veya birbiriyle bağlantılı kavramlar arasında (*bk.*) işaretiyle bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. (Örneğin, *bk.* ittifakıara, ekseriyetiizafiyeye, ekseriyetimutlaka, ekseriyetiara, ekseriyetisülusan, ittihadıara).

- Mevcut Meclis görüşmeleri sırasında sık sık karıştırılan bazı kavramlar da birbirine bağlantı kurularak gösterilmiştir. [Örneğin, *dalalet (sapkınlık)-delalet (işaret, aracılık); masuniyet (dokunulmazlık)-masumiyet (suçsuzluk); tenakuz (çelişki)-tenakus (eksilme); sukut (düşme)-sükût (sessizlik)*].

- Aynı anlamda fakat farklı yazılışlarla kullanılan, harf değişiklikleri olan bazı kelimeler de köşeli parantez içinde gösterilmiştir. (Örneğin, *külle yevm [külle yevmin], inkıza [inkıza], bu minval üzere [bu minval üzere], maani [meani], makasıt [mekasıt]*).

- Osmanlı meclislerinde yasama terminolojisi oturmadığı için aynı içerikteki kavramlar dönem dönem farklı kelimelerle karşılanmıştır dolayısıyla kavramların tarihî gelişiminin gösterilmesi amacıyla bunların hepsine birden yer verilmiştir. [Örneğin, “*Yasama Dönemi*” anlamına gelebilecek üç kavram; *Devreyiteşriiye (Yasama Dönemi), Devreyiçtimaiye (Toplantı Dönemi), Devreyiintihabiye (Seçim Dönemi)*].

- Aynı ve birleşik yazılmaları hâlinde özel isim/cins isim biçimiyle farklı anlamlara gelebilecek kelimelerin bu ayrımı aynı başlıkta fakat her iki yazılış şekliyle gösterilmiştir [Örneğin, *Heyet-i Umumiye (Genel*

Kurul), heyetiumumiye (tümü, hepsi); Encümen-i Daniş (Osmanlı Devleti'nde 1851-1862 yılları arasında hizmet vermiş bir bilim kurulu), encümenidaniş (akademi); Kanun-ı Esasi (Osmanlı Devleti'nde Anayasa), kanunuesasi (temel kanun, esas kanun)].

- Aynı anlamda olup farklı kelimelerle yazılan ya da tamlama/terkip niteliğinden dolayı farklı yazılışları olan kavramların (*bk.*) işaretiyle bağlantıları sağlanmıştır. (*Örneğin, hükûmetiavam bk. hükûmetiamme; efkâriamme bk. efkâriumumiye; Kâtibimuvakkat bk. Muvakkat Kâtip; masuniyetiteşriye bk. teşrii masuniyet*).

- Meclis çalışmaları esnasında sıklıkla karşılaşılan bazı deyimler veya kalıp sözler anlamları ve yazılış biçimleriyle kısaca gösterilmiştir. (*Örneğin, "hafızayıbeşer nisyan ile maluldür", "men dakika dukka"*).

- Metinlerin anlaşılmasının kolaylaştırılması amacıyla, bazı Osmanlıca kelimelere Türkçe "etmek", "edilmek" gibi eklerin getirilmesiyle oluşan kelime öbeklerinin anlam değişiklikleri gösterilmiştir. (*Örneğin, mirî: devlet hazinesi, devlet hazinesine ait. Mirîye mal etmek: Devletleştirmek. İstinkâf: çekinme, geri durma, çekimser. İstinkâf etmek: Çekimser kalmak, bir hakkı kullanmaktan veya bir görevi yapmaktan çekinmek*).

- Tutanaklardan yapılan tüm alıntılar, kendi dönemlerindeki geçiş şekillerine sadık kalınarak aynen aktarılmıştır. (*Örneğin, "...sâdir olacak İrade-i Seniyye üzerine tedarik ve sarfı caiz olduğu münderiç bulunduğu ve zikrolunan fasıllardan tenzili teklif olunan mebâliğin filhakika devre-i hesâbiyye nihayetinde tasarruf edileceğine ve fusûl-ü mezkûrenin havi olduğu hidemâta karşı tekrar tahsisat-ı munzamme itasına ihtiyaç messedip etmeyeceği..."*).

İlk anayasal metinlerimiz olarak kabul edilen 1808 tarihli Sened-i İttifak, 1839 tarihli Tanzimat Fermanı, 1856 tarihli Islahat Fermanı ve ilk anayasalar olan 1876 tarihli Kanun-ı Esasi ve 1908 tarihli değişikliği, 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye; 1924 Anayasası, 1961 Anayasası, 1982 Anayasası ile Parlamentomuzun değişik dönemlerde kullandığı diğer iç tüzük metinleri olan 1927 tarihli TBMM Dâhilî Nizamnamesi, 1960 tarihli TC Millî Birlik Komitesi İçtüzüğü, 1961 tarihli Temsilciler Meclisi İçtüzüğü, 1961 tarihli Kurucu Meclis İçtüzüğü, 1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü, 1965 tarihli TBMM Birleşik Toplantısı İçtüzüğü, 1973 tarihli Millet Meclisi İçtüzüğü, 1980 tarihli TC Millî Güvenlik Konseyi Yasama Görevleri İçtüzüğü ve 1981 tarihli Danışma Meclisi İçtüzüğü'nün aynı çerçevede dil yönünden incelenmesi, orada geçen kelimelerin/terimlerin

XIV

derlenmesi bu çalışmanın daha da zenginleştirilmesi ve tamamlanması açısından yerinde olacaktır.

Ayrıca, konu bazlı tutanak taramalarının yapılarak o temayla ilgili kavramların derlenmesi hiç kuşkusuz kelime ve terim zenginliği açısından bizlere birçok katkı sunacaktır. Örneğin, yapılan çalışma sürecinde Osmanlı meclisleri tutanaklarında özellikle mali, ekonomik ve bütçe bazlı oldukça zengin bir terminolojinin varlığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın asıl amacının dışında olduğu için sadece Meclisle ilintili belli başlı bütçe kavramları derlenip diğer mali, ekonomik kavramlar konu dışı tutulmuştur.

Çalışmamızda iyi, güzel bir şey varsa bu, bilginin ve parlamento birikimlerimizin ulaştığı seviyenin, eksik olan bir şey varsa da hiç kuşkusuz bizim eksikliklerimizin sonucudur. Ancak eksikliklerimizle ilgili zaman kısıtlılığı hususunu da mazeret olarak beyan etmeksizin takdirlerinize sunarız.

alışmalar sırasında başımız sıkıştığı anda yardıma koşan Türk Dil Kurumu Uzmanları Betül Yılmaz, Yaşar Yılmaz ve Âdem Terzi'ye, yasama bilgisi birikimlerini bizden esirgemeyen Fahri Bakırcı'ya, bütçe bilgilerini bize aktaran Mustafa Biçer'e, kitabın hazırlanma ve basımı sırasında emeği geçen Mahmut Tok'a, hoşgörülerinden dolayı başta uzman stenograflar olmak üzere diğer mesai arkadaşlarımıza, zaman zaman ihmal ettiğimiz ailelerimize ve isimlerini sayamadığımız emeği geçen diğer değerli dostlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

A

açık müzakere *bk.* aleni müzakere.

açık rey *bk.* reyialeni.

açık rey istihsali (açık re'y istihsâli) Açık oylama. “Birkaç madde lâyiha ve teklif hakkında açık rey istihsali taaddüt ederse varakaların muhtelif kutulara aynı zamanda atılması suretiyle icra olunabilir.” TBMM 27 Nisan 1927 tarihli 60’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 297.

açık sayım Bir seçim sonunda verilen oyların açık olarak sayılması, aleni tadat. “...asıl ve yedek üyelerinin seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır.” TBMM 13 Nisan 1962 tarihli 74’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 453.

adabiumumiye (âdâb-ı umûmiyye) Genel ahlak, umumi ahlak kuralları. “Asayiş, halkı ve adabı umumiyyeyi ihlâl etmemek şartıyla, Memâlikî Osmaniyede maruf olan edyân serbesttir deniliyor. Bunda kimseye bir taarruz çıkmaz. Çünkü bu bir cemaata ait değildir.” Meclis-i Âyan 13 Nisan 1326 (1910) tarihli 60’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 666.

addetme (add etme) Sayma, itibar etme. “Bunları da keenlemeyekün addetmek doğru değildir.” TBMM 4 Mayıs 1336 (1920) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 204. **addetmek:** Saymak, itibar etmek. **addedilmek:** Sayılmak, itibar edilmek. **addedilen:** Sayılan, itibar edilen.

adedimürettep (aded-i müretteb) (Yasamada) tam sayı. “Meb’ûsların a’zalığa aded-i mürettebinin sülûsâni a’zalığa kabul olunduktan sonra Reîs ile Reîs Vekili namzetlerinin intihabına mübaşeret olunup, bunların İrade-i Seniyye-i Şâhâne ile me’mûriyetleri icra olununcaya kadar a’za-i sairenin ikmâl-i tedkikat-ı intihâbiyyelerine devam edilir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 7 (*bk.* mürettep aza adedi, azayimürettebe).

ademidevam (adem-i devâm) Devamsızlık. “Şaban Bey: Şimdi encümenlerin devamı meselesini müzakere ediyoruz, umumun devam, adem-i devam meselesi bitti. Encümenlerin devamı meselesi müzakere ediliyor. Müzakere kâfi dendi. Meclisin usûlüdür, siz usûlperver bir zâtsınız.” Meclis-i Mebusan 4 Haziran 1328 (1912) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 361 (*bk.* Devam Cetveli).

ademi ekseriyet (adem-i ekseriyyet) Çoğunluğun bulunmaması, çoğunluğun yokluğu, ekseriyetin olmaması. “*Efendim, mesele kâfi derecede tavazzuh etti. Bunun tekrar reye konulmasını mı arzu ediyorsunuz, yoksa red mi ediyorsunuz? Böyle 53 rey ile kalırsa, ekseriyet yoktur. Bu ademi ekseriyet red mi demektir? Müstenkifler reddedenlerden mi, yoksa kabul edenlerden mi addolunacak? Yahut ne kabul ve ne de red mi addolunacak? Bu meseleler esasa taalluk ediyor.*” Meclis-i Mebusan 24 Aralık 1331 (1915) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 298.

ademi iştirak (adem-i iştirâk) Katılmama, iştirak etmeme. “*Mademki maksat Harekâtı Milliyeye iştirak ve ademi iştirak meselesidir. Bu iki tarih arasında bir fark kalmamalıdır.*” TBMM 26 Mayıs 1926 tarihli 108’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 542.

ademi itimat (adem-i i’timâd) Güvensizlik. “*Bendeniz bu tavrı Heyeti Vekileye ademi itimat addederim.*” TBMM 31 Ocak 1921 tarihli 141’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 27 (bk. itimat, itimat reyi, ademi itimat takriri, ademi itimat reyi).

ademi itimat reyi (adem-i i’timâd re’yi) Güvensizlik oyu. “*Kanunu Esasiyi parçalayan, memlekette kanun namına kanunsuzluk, adalet namına zulüm, müsavat namına hakiki müsavatsızlık vücuda getiren, memlekette sekiz-on gün zarfındaki icraatiyle teşevvüşten, iğtişaştan başka hiçbir şeyi tevliid etmeyen ve efkarı teşevvüşte, iradeleri dalalette bırakan bu Hükûmete ademi itimat kararı verilerek Meclisin bila müddet tatil edilmesini teklif ederim. (‘Hay hay’ sadaları). (‘Reye’ sadaları).*” Meclis-i Mebusan 23 Temmuz 1328 (1912) tarihli 47’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 654 (bk. itimat, itimat reyi, ademi itimat, ademi itimat takriri).

ademi itimat takriri (adem-i i’timâd takrirî) Güvensizlik önergesi. “*Yapılan uzun müzakere neticesinde Dahiliye Nazırı hakkında ademi itimat takriri reye arz ve neticede müşarünileyhe itimat olunduğu tespit edildi.*” Meclis-i Mebusan 15 Mayıs 1328 (1912) tarihli 99’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 528 (bk. itimat, itimat reyi, ademi itimat, ademi itimat reyi).

ademi ittihat (adem-i ittihâd) Birlik olamama, bir araya gelememe, aynı fikirde birleşememe, aynı görüşte uyuşamama. “*Meclis-i Meb’usan ve Ayan arasında tâdilât-ı matlubede âdem-i ittihat.*”

Madde 150.- Eğer Meclis-i Meb’usan Âyanın tadilâtını red ile fikr-i sabıkında ısrar eder...” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 150.

ademikabul (adem-i kabûl) Kabul etmeme. “*Tedkîk-i intihâb mazbatası hükmünce intihâbı tâ’lil olunan meb’ûsun a’zalığa kabul veya adem-i kabulü mazbatanın Hey’ette kıraat olunduğu gün mevki-i müzâkereye konulamayıp başka bir güne ta’lik olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 150.

ademikifayet (adem-i kifâyet) Yetmezlik, yetersizlik, kâfi gelmeme, kifayet etmeme. “*Müzakerenin ademi kifayesi hakkında söylüyorum.*” TBMM 25 Şubat 1341 (1925) tarihli 64’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 14, S. 339.

ademimesuliyet (adem-i mes’ûliyyet) Sorumsuzluk. “*İkinci noksanı da mesuliyetin ademinde görmüştüm. Bu ademi mesuliyet yeni kanunda da mevcut.*” Meclis-i Mebusan 9 Mart 1334 (1918) tarihli 65’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 62.

ademimesuliyetiteşriye (adem-i mes’ûliyyet-i teşriyye) Yasama sorumsuzluğu. “*Bu tasarının ademimesuliyeti teşriyye ile alâkası yoktur. Masuniyeti teşriyye ile alâkası vardır. Ademimesuliyeti teşriyye başkadır, masuniyeti teşriyye başkadır. Bir mebus Büyük Millet Meclisinde söylediği sözden mesul olmaz. Yani mebusun söylediği söz suç teşkil etmez.*” TBMM 25 Aralık 1957 tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 262 (bk. teşrii masuniyet).

ademimevcudiyet (adem-i mevcûdiyyet) Yokluk, mevcut olmama, bulunmama. “*Başkanlık Divanı da çoğunluğun ademi mevcudiyetinden tereddüde düşmüştür.*” TBMM 9 Mart 1971 tarihli 49’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 64, S. 326.

ademimutabakat (adem-i mutâbakat) Uyuşmazlık, uymazlık, tutmazlık; anlaşmazlık. “*Maliye Vekâletince usul noktai nazarından bazı noktalarında bir ademi mutabakat görülmüş, kadro tekrar yapıldı.*” TBMM 25 Ekim 1336 (1920) tarihli 90’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 180.

ademimüsavat (adem-i müsâvât) Eşitsizlik. “*Şu suretle vaki olacak ademi müsavat, halkı o zaman daha ziyade müteessir etmiştir.*” TBMM 4 Temmuz 1920 tarihli 27’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 166.

ademisalahiyet (adem-i salâhiyyet) Yetkisizlik. “*...Ankara cinayet mahkemesi ademi salâhiyet kararıyla bu evrakı Beypazarında teşekkül eden mahkemeye gönderir...*” TBMM 13 Ekim 1920 tarihli 82’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 41 (bk. salahiyet).

ademitahsin (adem-i tahsîn) Beğenmeme, beğenip alkışlamama; güzel bulmama. *“Kendileri hakkında yapılacak muamele de Hükümetimize aittir. Bize ait bir şey değildir. Hükümetin bu yoldaki kararını tahsin ve ademi tahsin, hükümetimize ait bir şeydir.”* Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1324 (1908) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 210.

ademitahsis (adem-i tahsîs) Tahsis etmeme, ayırmama, bir şeyi birine veya bir yere mahsus kılmama; bütçenin hiçbir gelirin her hangi bir gidere ayrılmaması. *“Samiinden her kim tahsin ve ademi tahsisine dair bir şey yapar veya söyler ise, makam-ı riyasetin emriyle hademe tarafından derhal dışarı çıkarılır.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 183.

ademitakip (adem-i ta'kîb) Takipsizlik. *“...zabıt tutulmuş, adliyeye verilmiş, adliye de ademi takip kararı vermiştir.”* TBMM 3 Temmuz 1948 tarihli 81'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 12, S. 670 (bk. ademitakip kararı).

ademitakip kararı (adem-i ta'kîb karârı) Takipsizlik kararı. *“Yani verdiğimiz karar ademi takip kararı mahiyetinde bir karar değildir.”* TBMM 1 Nisan 1949 tarihli 63'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 8 (bk. ademitakip).

ademivücut (adem-i vücûd) (Bir şeyin) oluşmaması, gerçekleşmemesi, yokluğu, vücut bulmaması. *“Nisabın adem-i vücudu hasebiyle rey ihtihâli kabil olmazsa, mevki-i müzakerede bulunan maddenin kararı ertesi Meclise bırakılarak ikinci defa reye müracaat olunacağı rûzmane-i müzakerâta dercolunur.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 104.

adi içtima bk. içtimayadi.

affihususi (aff-ı husûsî) Özel af. *“Aff-ı umumi malum-u âlinizdir ki, birtakım ceraime inhisar ve cürmü de izale eder. Aff-ı hususi ise cürmü izale etmiyor. Belki cezayı kısmen tahfif ediyor. Binaenaleyh, bu aff-ı umumiye dahil değildir, aff-ı hususidir.”* Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1331 (1915) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 206 (bk. affiumumi).

affiumumi (aff-ı umûmî) Genel af. *“Encümen ile Hükümet arasında bir ihtilaf var. Hükümet-i Seniye namına Adliye Nazırı Beyefendi af hususidir buyuruyorlar. Encümen namına Musa Kâzım Efendi Hazretleri*

de aff-ı umumidir diyorlar.” Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1331 (1915) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 206 (bk. affıhususı).

aher (âher) Başka, diğer, gayri. “*Bir fiilden cürmiyet izale edilirse, o fiilden dolayı aher kimselerin, evvelce mahkûm kişilerin hapishanede kalması...*” TBMM 15 Kasım 1340 (1924) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 10, S. 261.

ahir (âhir) Son, sonra, sonraki; nihayet, son olarak. “*Evvel ve âhir dediğim gibi, bunu her zaman söylemeyi bir vazife-i vataniye ve vicdaniye addediyorum.*” Meclis-i Mebusan 21 Şubat 1334 (1918) tarihli 54’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 437 (bk. ahiren).

ahiren (âhiren) En sonra, en son olarak; son günlerde, son zamanlarda, geçende, yakınlarda. “*İki reyden birisi takrire ahiren ilâve olunan varakai izahiyye ile istizah şeklinde kabul kararı verilerek takririn kabul olunması reyinde olanlar lütfen ellerini kaldırsın.*” Meclis-i Mebusan 24 Şubat 1325 (1909) tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 35 (bk. ahir).

ahkâm Hükümler, emirler. “*...o vakit kanun ahkâmı adliye müfettişi bulunan yerlerde icra edilir, bulunmayan yerlerde ise bilakis icra olunamaz.*” Meclis-i Âyan 28 Mart 1334 (1918) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 319.

ahkâmıamire (ahkâm-ı âmire) Amir hükümler, emredici hükümler, emredici hukuk kuralları. “*Bu itibarla muhtelif noktalardan muhtar olan Belediye Meclislerinin üzerinde bir ahkâmı âmire vaz’ı cihetinin doğru bulunmadığı da...*” TBMM 7 Haziran 1948 tarihli 68’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 12, S. 135.

ahkâmıcedide (ahkâm-ı cedîde) Yeni hükümler; çağdaş hükümler. “*Usul-ü Muhakeme-i Hukukiyye Kanununun ahiren icra kılınan tadilatı sırasında ilamat-ı gıyabiyye aleyhinde bir aydan ibaret müddet-i itiraz 15 güne tenzil edildiği gibi, bu müddet zarfında da ilâm-ı gıyabinin kaabiliyyet-i icraiyyesi kabul ve o yolda ahkâm-ı cedide vazedilmişti.*” Meclis-i Mebusan 19 Aralık 1332 (1916) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 276.

ahkâmıhususı (ahkâm-ı husûsî) bk. ahkâmımahsusa.

ahkâmımahsusa (ahkâm-ı mahsûsa) Özel hükümler. “*Bir Cem’i İlanat Kanunu vardır. O kanunda piyango hakkında ahkâmı mahsusa vardır.*” TBMM 1 Eylül 1337 (1921) tarihli 69’uncü Birleşim Tutanak Dergisi, S. 129 (bk. ahkâmıumumi).

ahkâmımüteferrika (ahkâm-ı müteferrika) Ayrıntılı hükümler; çeşitli hükümler, ikinci dereceden hükümler. “*Lâyihâ-i mezkûrenin birinci faslında rûsumun miktarı ve suret-i istifaları ve muafiyat ikinci faslında müskirat imalinin murakabesi, üçüncü faslında müskiratın nakli, dördüncü faslında memnuîyyet ve cezalar, beşinci faslında ise ahkâm-ı müteferrika tayin ve irae edilmiş ve şaraplara ispiro izafesi ve ispirotaların tağyir edilmesi...*” Meclis-i Âyan 25 Mart 1334 (1918) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 234.

ahkâmıumumi (ahkâm-ı umûmî) Genel hükümler. “*Ahkâmı umumiyemiz bizim Ceza Kanunumuzdur.*” TBMM 1 Eylül 1337 (1921) tarihli 69’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 128 (bk. ahkâmımahsus).

ahval (ahvâl) Durumlar, hâller, vaziyetler; davranışlar; olaylar. “*İcra Kanununun 53 üncü maddesinde ‘ne gibi ahvalin haczedilmeyeceği’ mevzuubahs olunuyor.*” Meclis-i Mebusan 9 Mart 1326 (1910) tarihli 59’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 304 (bk. ahvalişahsiye).

ahvalişahsiye (ahvâl-i şahsiyye) Kişisel durumlar; şahsın hukuku, gerçek kişilerin hukuki durumları. “*Efendim, Adliye Encümeninin öteden beri af hususlarında iki şeyi şiar edinmiştir. Birisi hatayı adlî, ikincisi ahvali şahsiye.*” TBMM 1 Şubat 1931 tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 4 (bk. ahval).

ahz Alma, kabul etme. “*Mademki bir para isteniliyor, o paranın sureti ahz ve sarfını sormak Heyeti muhteremenin cümlei hukukundandır.*” TBMM 13 Ekim 1336 (1920) tarihli 82’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 46.

ahzimalumat (ahz-i ma’lûmât) Bilgi edinme, bilgi alma, malumat alma. “*Vekaleten her hangi bir sebeple çekilen ve bugün mevkiinde olmayan bir vekile ait hesabı halefinden sormak, yalnız bir ahzi malumat kabiliinden olabilir.*” TBMM 10 Haziran 1338 (1922) tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 394.

ahzimevki (ahz-i mevki’) Yer alma. “*...ilk celsede Reis-i muvakkat ahz-i mevki ettikten sonra daimî Divân-ı Riyaset’in intihabatına mübaşeret olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 4.

akalliyet bk. ekalliyet.

akibiteşekkül (âkib-i teşekkül) Teşekkülünün arkasından, oluşumundan sonra, kuruluşunun peşi sıra. “*Her encümen akib-i teşekkülünde içtimâ ederek kendi âzasından bir zâtı riyasete, diğer bir zâtı mazbata muharrirliğine intihap eder.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 21.

akim bırakma Sonuçsuz, başarısız bırakma. “...*fukaranın mağduriyetini bir kat daha artırmaktan ve bu azim ve teşebbüsü ümraniyi gayriihtiyari akim bırakmaktadır.*” TBMM 11 Mayıs 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 267.

akim kalma Sonunu getirememeye, çıkmaza girme, başarı sağlamama. “*Yapılan birçok teşebbüsler akim kalmıştır.*” TBMM 30 Ocak 1956 tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 307.

aklam (aklâm) Memurların çalıştıkları daireler, resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer; kalemler; yazı aletleri; yazı. “*Şimdi, Hey’et-i Ayan Aklâm kadrosunu okuyalım.*” Meclis-i Âyan 8 Şubat 1331 (1915) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 105 (bk. ketebe, ketebeyiaklam). **aklamıdevlet:** Devlet daireleri, resmî daireler.

aksayimel (aksâ-yı emel) İdeal, ülkü, mefkûre. “*Şimdi encümen bu noktai nazardan bittabi tetkik etti ve memleketin istihlası için evvelemerde bütçemizi tevzin etmek ve ihtiyacatımıza karşılık ittihaz edilecek mebaliği temin etmek aksayi emel olduğu için, bu kanunu kabule encümen bir mecburiyet ve zaruret hissetti.*” TBMM 20 Eylül 1336 (1920) tarihli 68’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 231.

aksülamel (aks’ül-amel) Tepki. “*Kararlar arap saçı gibi karmakarışık olacak ve bir işe yaramayacak. Aksülamel husule getirecek.*” TBMM 11 Eylül 1336 (1920) tarihli 63’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 97.

akval (akvâl) Sözcükler, lakırdılar, kaviller. “*Şeref Beyefendi sizi böyle tanımıyoruz. Ef’aliniz ile akvaliniz birbirine uymuyor.*” TBMM 24 Ağustos 1338 (1922) tarihli 90’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 22, S. 349 (bk. elfaz, kelimeler, sühan).

alakadaran (alâka-dârân) İlgililer, alakalılar. “*Çünkü şahit yazı bilmiyor, beis yok. Senedi imza edecek olan alakadaran da yazı bilmiyor, muarrif de bilmiyor, yine beis yok, meydanda ne kalıyor? Arzeylediğim gibi, sırf ‘Noterin’ mührü ve imzası.*” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1334 (1918) tarihli 27’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 488.

alakası katedilmek (alâkası kat’ edilmek) İlişigi kesilmek. “*Seyri Sefain İdaresi müstahdeminden azl veya alakası kat edilecek olanların tekaüdlüklerine dair kanun layihası.*” Meclis-i Mebusan 9 Temmuz 1330 (1914) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 557.

alakası katolunmak bk. alakası katedilmek.

alameratibihim (alâ merâtibihim) Rütbelerine ve derecelerine göre, sırasıyla, sıra izleyerek. “*Vilâyâtı Osmaniyeden her iki vilâyet için birer Kapı Kethüdası ve icabına göre Kapı Çuhadarı ünvanıyla istihdam olunan memurlara âlâ meratibihim 500’den 7 500 kuruşa kadar maaş verilmekte ve bu yüzden Hazine-i Celile, senevi 10-15 000 lira belki daha ziyade mutazzarrı olmaktadır.*” Meclis-i Mebusan 11 Şubat 1324 (1908) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 39 (bk. aledderecat).

aledderecat (ale’-d-derecât) Sırasıyla, derecelerine göre, derece derece, hiyerarşi içinde. “*Reis Bey bir kelime arz edeceğim. Burada aledderecat kelimesi vardır. Zaten dereceler rüchaniyeti haizdir. Müsaade buyurursanız aledderecat kelimesini kaldıralım.*” TBMM 17 Kasım 1337 (1921) tarihli 112’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 14, S. 250 (bk. alameratibihim).

alesami (ale’-l- esâmî) Açıkça isim isim sayılarak. “*...eğer memurinin esami ve şahsiyetlerini istiknah ise, her gün gazetelerle azil ve tâyinlerin alesami neşir ve ilân edilmekte bulunduğu cihetle böyle bir cetvelin tanzimine lüzum görülemediği...*” TBMM 30 Eylül 1336 (1920) tarihli 76’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 474.

alhesap (ale’-l-hesâb) Hesaplaşmak üzere; hesaba sayarak; sayışılmak üzere; ön sayışım, doğan kârdan bir bölümünün ileride tamamı üzerinden hesaplatılmak üzere önceden ödenmesi. “*Bunlara defaten veyahut alhesap avans suretiyle para vermekte ben, fazla manasızlık görüyorum.*” TBMM 11 Ocak 1339 (1923) tarihli 172’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 303.

alelîtlak (ale’-l-ıtlak) Genel olarak; rastgele; bir sınır ile bağlı olmayarak, nasıl olursa olsun. “*...bu kabil deavinin tabi olacağı şerait ve müddeti istinafiye ve temyiziye ile temyizen mercii tetkik hususlarında, usulü Muhakemei Hukukiyye Kanununa tevfiği muamele olunacaktır ve alel ıtlak ceza davalarında müddei umumi esnayı muhakemede hazır bulunup...*” Meclis-i Mebusan 24 Mayıs 1330 (1914) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 172.

alelinfirat (ale’-l-infirâd) Fert olarak, birer birer. “*Her mükellefe, mutasarrıf olduğu emlak için alelinfirad mükellefinin esamisini mübeyyin bir ihbarname tebliğ edilecektir diyor.*” Meclis-i Mebusan 16 Mart 1326 (1910) tarihli 63’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 418.

alelumum (ale’-l-umûm) Genel olarak, umumiyetle, umumi bir biçimde, ekseriya, bütün. “*O zaman af, alelûmum herkese şâmil olur.*” TBMM 11 Mayıs 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 276.

alelusul (ale'l-usûl) Yol yordam gereğince, kurala uygun bir biçimde, usulüne uygun, usulüne göre, yöntem gereği. *“Bundan dolayı beşbin kuruştan ziyade olan deavide alel usul tevkil ve tescile tabi olmasını kabul ettik.”* Meclis-i Mebusan 24 Mayıs 1330 (1914) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 172.

aleni celse (aleni celse) Açık oturum, gizli olmayan oturum. *“Aleni Celseye nihayet veriyorum.”* Meclis-i Âyan 22 Temmuz 1328 (1912) tarihli 32'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 383.

aleni müzakere (aleni müzâkere) Gizli oturum dışı görüşmeler, kapalı olmayan, açık görüşmeler. *“Yoksa sair mevada dair usul ve icraat ve saireye ait mevad hakkında aleni müzakere olabilir.”* TBMM 20 Kasım 1338 (1922) tarihli 141'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 1070.

aleni rey bk. reyialeni.

aleni tadat bk. açık sayım.

alesseviye (ale's-seviyye) Aynı boyda, bir seviyede, eşitlik üzere. *“Efendim, teslim ederim ki, efrat-ı millet alesseviye mükellefiyet-i askeriyeyi bedenen ifa etsinler. Bu hususta bedel verip kurtulmasınlar.”* Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1326 (1910) 33'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 446.

alettakrip (ale't-takrib) Takriben, yaklaşık olarak. *“Efendiler, bundan alettakrip bir ay evvel, Cemal Paşa Hazretleri Nizamnamei Dahilînin... (İşitemiyoruz sadaları) Cemal Paşa Hazretleri, takriben bir ay evvel Nizamnamei Dahilînin ruznameye taallûk eden altmışıncı maddesinin tadili hakkında bir teklifte bulundular.”* TBMM 9 Mart 1922 tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 128.

amil (âmil) Sebep, faktör, etken, etmen. *“Son zamanda hadis olan ahvali gayritabiye ve gayrikanuniyenin âmil ve müsebbibi olan Ferid Paşa Kabinesi idi.”* TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 19.

amme (âmmе) Kamu, umuma mahsus. *“Çünkü halk denince bizde hatıra gelen şey; âmmе.”* TBMM 28 Şubat 1337 (1921) tarihli 159'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 526.

anasır (anâsır) Unsurlar, ögeler, elemanlar. *“O halde Türk'ler de dahil değil mi efendim? Ahmet Rıza Beyefendi yalnız bâzı anasırı zikrediyor, Türkleri zikretmiyorlar.”* Meclis-i Âyan 21 Kasım 1334 (1918) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 118.

anket parlamenter Meclis araştırması, Meclis incelemesi. Osmanlı Parlamentosunda “Meclis araştırması”, “Meclis soruşturması” ve “gensoru” kavramları genellikle birbirinin içine girdiği için bu kavram “Meclis araştırması” olarak tanımlanabilir. “*Bunun fevkinde, daha doğrusu bunun haricinde bir tek murakabe usûlü daha vardır, o da tahkik-ı teşrî. ‘Anket parlamenter’ usulüdür. Meclis-i Mebusan her ne vakit arzu ederse, Heyet-i Teşrîiye namına bir ‘anket parlamenter’ yapar. Bir komisyon intihab eder ve komisyon, herhangi bir mesele hakkında tetkikatını ve bu tetkikatının neticesini Meclise arzeder. İşte Meclis-i Mebusanın Hükümet, yani Kuvve-i İcraiyye üzerinde hâiz olduğu tetkik ve murakabe hakkı, ancak bu şekilde yapılabilir.*” Meclis-i Mebusan 30 Mart 1334 (1918) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 454.

anmalık bk. muhtıra.

ara (ârâ’) Oylar, reyler; görüşler, düşünceler. “...ve tâyin ile ona göre bir mazbata tanzim ve Meclisi Mebusana getirilmek üzere bir encümeni mahsus teşkiline karar verilmesi için ârâya müracaat olunmasını teklif ederiz.” Meclis-i Mebusan 5 Ocak 1324 (1908) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 240.

arayıumumiye (ârâ-yi umûmiyye) Umumun oyu, halkoylaması, halkoyu, referandum. “*Bu mâruzâtım Edirne’deki hudut mesailine taallük ediyor ve Garbi-Trakya’da Misakı Millîmizin tesbit ve tasrih ettiği arayı umumiyyeye müracaat meselesini de ifade eyliyor.*” TBMM 29 Kasım 1338 (1922) tarihli 147’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 113.

ariza (arîza) Yüksek bir makama sunulan dilekçe; küçükten büyüğe yazılan yazı. “*Bu bir hitap ise ‘Şevketmeab Efendimiz’ tabiri doğrudur, hitap değil de ariza mahiyetinde ise, Ferit Paşa Hazretlerinin mütalaaları doğrudur.*” Meclis-i Âyan 19 Ekim 1334 (1918) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 18 (bk. arizayicevabiye, Ariza-i Cevabiye Encümeni, arizayiteşekküriye).

Ariza-i Cevabiye Encümeni (Arîza-i Cevâbiyye Encümeni) Meclisin açıldığı gün okunan Padişah nutkuna karşılık takdim edilecek cevabı hazırlamakla görevli komisyon. “*Bendeniz şu maddeyi okuyacağım: ‘Her ictima’ın iptidasında, âzası Meclisçe verilecek karara göre ya şubelerce, ya heyet-i umûmiyyece intihap edilmek üzere on beş zâttan mürekkep bir Ariza-i Cevabiyye Encümeni teşkil olunur.’* Sonra onikinci maddede de: ‘*Bir sene devam etmek üzere Daîmi Encümenler teşkil edilir*’ deniliyor. *Şu halde zannedirim ki bu günkü Meclisimizde Ariza-i Cevabiyye Encümeni muvakkat bir Encümen gibi telakki olunuyor. Bu intihaba mani yoktur.*” Meclis-i Mebusan 27 Ocak 1336 (1920) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 43 (bk. ariza, arizayicevabiye, arizayiteşekküriye).

ariz amik (arîz ve amîk) Geniş ve derinlemesine, enine boyuna, her yönüyle, uzun uzadıya, ayrıntılı şekilde. “Mösyö Löbuva Bulyo bunları birer birer tadad ve ariz amik şerh ediyor. Arzu buyurursanız, kitabın sayfasını, numarasını, cildini de söyleyeyim.” Meclis-i Mebusan 28 Kasım 1327 (1911) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 132.

arizayicevabiye (arîza-i cevâbiyye) Küçükten büyüğe yazılan cevabi yazı. “Bu günkü ruznamemizde ariza-i cevabiyye müsveddesinin müzakeresi var; fakat ondan evvel, ekseriyetimiz var iken Nizamname-i Dahilî hakkında bir karar verelim.” Meclis-i Âyan 14 Kasım 1332 (1916) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 23 (bk. ariza, Ariza-i Cevabiye Encümeni, arizayiteşekkürkiye).

arizayiteşekkürkiye (arîza-i teşekkürkiye) Küçükten büyüğe, alt makamdan üst makama yazılan teşekkür yazısı; teşekkür mazbatası. “Zâtî Şâhâneye yazılacak arizai teşekkürkiye vardı. O biraz geç geldi. 10 Temmuz’da takdimini uygun buluyorsanız şimdi okuyalım.” Meclis-i Mebusan 29 Haziran 1325 (1909) tarihli 110’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 317 (bk. ariza, arizayicevabiye, Ariza-i Cevabiye Encümeni).

arsıulusal Uluslararası, milletlerarası, beynelmilel. “...kalitesini iyileştirmek, satış kapasitesini artırmak ve bunların arısulusal piyasalarda en iyi fiatle satışını sağlamaktır.” TBMM 9 Ekim 1935 tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 54.

arziştika (arz-ı iştikâ’) Şikâyet etme, bir üst makama şikâyet. “... muhalif gördükleri ahvalin müteallik olduğu makam ve mevkilere tebliği ile tashih ve ıslahı zımında arzı iştika etmek salahiyetini dahi muhtevi olacaktır.” Meclis-i Mebusan 5 Ocak 1324 (1908) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 244 (bk. iştika, iştika anilhükkam).

arızmutavaat (arz-ı mutâvaat) İtaatini bildirme, kabullendiğini arz etme. “Bizim onlara karşı yaptığımız bir şey var ise, o da kendileri dediğimiz noktaları yaparlarsa, dağılırlarsa, arzı mutavaat ve inkiyat ederlerse biz de kendilerini Meclisi âlinize af ettirmeye tavassut edeceğimizi, istirhamda bulunacağımızı vadettik.” TBMM 14 Ağustos 1336 (1920) tarihli 48’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 213.

arzuhâl (arz-ı hâl) Dilekçe, durumun bildirilmesi. “Heyet-i Âyana verilen arzuhaller sahibinin imzasını mümzi olmak ve şöhreleriyle meskeni arzuhalin zîrinde gösterilmek ve birkaç imzayı havî ise...” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 21.

ashap bk. eshap.

Askeriye Encümeni (Askeriyye Encümeni) Askerlik, donanma ve jandarma konularına yönelik kanunları incelemekle görevli komisyon. “...ilmiyye ve adliyye encümeni, ilmiyeye ve adliyyeye ve evkafa müteallik kanun lâyhalarını; mülkiyye encümeni, dahiliyye ve hariciyye ve maarife dair levayih-i kanuniyyeyi; askeriyye encümeni, harbiyye, bahriyye ve jandarmaya ait lâyhaları...” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 15.

aşr [aşre] On sayısı; on sayısı miktarı kadar; on sayıdan birini alma, dokuza bir ilave ile on etme. “Tâyin-i esâmi usulünün icrası lâakal azadan aşri mikdarının talebine mütevakkıftır.” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 37.

atiüzzikr (âtiü'z-zikr) Aşağıda zikredilen, aşağıda sözü geçen, aşağıda sözü edilen. “İthali serbest olduğu halde atiüzzikr ahvalde bulunan eşya kaçak ad ile müsadere olunur.” Meclis-i Mebusan 19 Şubat 1334 (1918) tarihli 53'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 399 (bk. bervechizir, bervechiati; bervechibâlâ, salifüzzikr).

atiyen (âtiyen) İleride, gelecekte; aşağıda görüleceği gibi. “Tahsisatı fevkalâdesi atiyen görüşülmek üzere kabul olundu.” TBMM 25 Eylül 1338 (1920) tarihli 72'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 321.

avdet Dönüş, geri gelme. “Müftülüğü tercihan ve me'zunen memleketine avdet eden Prizren Mebusu Mehmet Emin Efendinin, Mebusluğunun halen baki olup olmadığına bildirilmesi talebini havi istidası.” Meclis-i Mebusan 2 Ocak 1325 (1909) tarihli 25'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 525.

aza (a'zâ) Üye, Meclisi oluşturan bireylerden (milletvekillerinden) her biri. “Bunun için kendileri bittabi hiçbir encümende intihap neticesi olarak âzâ sıfatını ihraz etmiş bulunmuyor.” Meclis-i Mebusan 25 Ocak 1331 (1915) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 482.

aza adedi (a'zâ adedi) Üye sayısı. “Encümenlerin sureti teşekkülü ve âza adedi hakkında müzakerat.” Meclis-i Mebusan 3 Kasım 1325 (1909) tarihli 3'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 17.

aza adedimürettebi (a'zâ aded-i mürettebi) bk. mürettep aza adedi.

azade (âzâde) Serbest, hür, bağımsız; serbest olarak. “Muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetinde olan kararlar keenlemeyekûn addedilmekten ve otuz beşinci madde ahkâmından azade olup tetkikatlarına bırakıldıkları noktadan devam edilir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 38.

azayikiram (a'zâ-i kirâm) "Yüce üyeler; ulular, şerefli azalar" anlamına gelebilecek saygı içeren bir hitap şekli. "*Efendim, Nizamnamei Dahili mucibince mevcut azayı kiramın şubelere taksimi muamelesi icra edilecektir. Şube intihabına nezaret için kura çekiyorum.*" Meclis-i Mebusan 1 Ekim 1334 (1918) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. rüfekayıkiram hazeratı).

Aza-yi Kiram Muamelatı (A'zâ-i Kirâm Muâmelâtı) (Fihristte) Üyelikle (milletvekilleriyle) İlgili İşler. "*III.- ÂZA-YÍ KÍRAM MUAMELATI*

İzinler

1.- *Basra Mebusu Talip Beyin izin talebi.*

REİS - Heyet-i İdare tarafından Heyet-i Umumiyyeye havalesi karargir olmuş bir telgraf var." Meclis-i Mebusan 17 Ekim 1327 (1911) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 170.

azayimevcude (a'zâ-i mevcûde) Hazır olan üyeler, hazırda bulunan üyeler, mevcut üyeler. "*Bu hususta Nizamnamei Dahilimizde kabul ettiğimiz mevad, henüz kesbi katıyyet etmemiş ise de, orada sülûsan ekseriyet meşrut olmayan hususatta nisabı ekseriyet, azayı mevcudenin nisfından bir ziyadesi olduğu kabul edilmiş ve sülûsan ekseriyet iki türlü olduğu halde, o cihet meskût geçmiştir.*" Meclis-i Âyan 12 Ocak 1332 (1916) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 321.

azayimürettebe (a'zâ-i mürettebe) Tam üye, toplam üye, tertip edilmiş, dizilmiş, sıralanmış üyeler. "*Yoklama usulü, âza-i mürettebenin esâmisi sırasıyle ve kâtiplerden biri marifetiyle okunup hazır bulunanlar mevcut olduklarını beyan ettikçe ismi hizasına caize çekilmekten ibarettir.*" 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 40 (bk. mürettep aza adedi, adedimürettep).

azimet (azîmet) Gitme, gidiş. "*Basra Mebusu Talip Efendi'ye mazeretine binaen, azimet ve avdet günleri hariç on beş gün izin verilmesi.*" Meclis-i Mebusan 28 Nisan 1325 (1909) tarihli 69'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 305.

B

Babiali (Bâb-ı âli) Yüksek kapı; Osmanlı Dönemi'nde Sadaret, Dâhiliye ve Hariciye nezaretleri ile Şûra-yı Devlet dairelerinin bulunduğu büyük yapı; Osmanlı hükûmeti; İstanbul'da bu çevredeki basın. *"Hükümetten maksat Babîâlidir. Çünkü terkin-i kayıt Babîâlidir bilistizan İrade-i Seniye ile olur."* Meclis-i Âyan 17 Kasım 1331 (1915) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 72.

badehu (ba'dehû) Ondan sonra. *"Badehu ruznamede dâhil bulunan lâyihai kanuniyenin müzakeresiyle mütehassıs encümenler intihabı maddelerinden evvelemirde encümenler intihabının icrası karargir olarak..."* TBMM 28 Nisan 1336 (1920) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 112.

badelihbar (ba'de'l-ihbâr) Bildirdikten sonra, haber verdikten sonra. *"Teklif-i kanuniler Reis'e tevdi' olunur. Reis işbu teklifleri Meclis'e bâdelihbar, lâyiha encümenine havale eder."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 39.

badelintihap (ba'de'l-intihâb) Seçimden sonra. *"Zannedersem bu madde badelintihap şu efali irtikâp edenler hakkında olacaktır."* TBMM 8 Kasım 1337 (1921) tarihli 107'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 14, S. 134.

badelistima (ba'de'l-istimâ') Dinledikten sonra. *"...Ereğli limanının da ilâveten inşası hakkında Maliye ve Nafia Vekilleri Beyler tarafından verilen izahat badelistima Encümenimizce de muvafık görülmüş ve..."* TBMM 20 Aralık 1926 tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 28, S. 98.

badelmüzakere (ba'de'l-müzâkere) Müzakereden sonra, görüşmelerden sonra. *"Türkiye'de çalışan müesseselerde mecburi Türkçe istimaline dair kanun lâyihası dahi badel müzakere kabul edildi."* TBMM 11 Nisan 1926 tarihli 86'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 111.

badettetik (ba'de't-tetik) Tetkikten sonra. *"...âdâb-ı umumiyeye halel verir bir şeyi olup olmadığı encümence bâdel-tetik, öyle bir şeyi görülmez ise, lâyihanın tamamıyla kabulünü ve aksi takdirinde ya külliyen reddini veyahut lüzum-u tâdil ve tashihini mübeyyin tanzim edeceği mazbata Reis-i Ayana ita ve nüsha-ı matbuası âza-ı Hey'ete tevzi' olunduktan sonra yevm-i müzakere Heyetçe tâ'yin olunur."* 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 15.

badema (ba'de-mâ) Bundan sonra, bundan böyle. “*Binaenaleyh Hükümet, hiç olmazsa badema Meclisi Mebusandan çıkan ve daima ihtiram ile tatbiki tahtı mecburiyette bulunan kavanine tecavüz etmeyeceğine bizi temin etsin.*” Meclis-i Mebusan 6 Şubat 1332 (1916) tarihli 40'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 221.

badezzeval (ba'de'z-zevâl) Öğleden sonra. “*Badezzeval saat üçde Reisi Sin Şerif Beyin tahtı Riyasetinde üçüncü celse küşadedildi.*” TBMM 26 Nisan 1336 (1920) tarihli 4'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 68 (bk. kablezzeval).

bakiyeyimüddet (bakiyye-i müddet) Geri kalan süre. “*Devre-i içtmâiyye içinde veya Meclisin müçtemi bulunmadığı bir zamanda riyasete nasbolunan zât, selefının bakiyye-i müddetini ikmal eder.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 2.

bâkura (bâ-kur'a) Kura ile, kurayla. “*Bu akşam mazbataları kura ile encümenlere tevzi edeceğim. Cumartesi günü tekmil şubat ba-kura kendisine isabet eden mazbataları tetkik edecek. Pazartesi günü zevali saat 1'de içtima edeceğiz.*” Meclis-i Mebusan 1 Mayıs 1330 (1914) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 5.

bâlâ Yukarı, yüksek, üst, yüce. “*Balâda isimleri muharrer mebusların keyfiyeti intibahları usulüne muvafık olmakla tasdiklerine karar verildi.*” TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 6 (bk. bervechibâlâ).

balığ (bâliğ) Toplam, yekûn; son mertebeyi bulan; varan, yetişen; ergen, bülüğa eren. “*Bunların hepsini toplayacak olursanız 1326 senesinin muhassasatı umumiyesi hemen hemen 40 milyon liraya balığ olur.*” Meclis-i Mebusan 10 Şubat 1326 (1910) tarihli 46'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 193.

bamazbata (bâ-mazbata) Mazbata ile, raporu ile, tutanağı ile. “*Onun için demin arzettim, kanuna münafi yapılan tevziatın bir madde kanuniye ile terkini kaydı icra edilmek üzere bize bamazbata bildiriniz dedik.*” TBMM 22 Şubat 1337 (1921) tarihli 155'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 379.

Başkitabet (Başkitâbet) Genel Sekreterlik. “*Mukaddema, Başkitabet unvanı, bu Meclisin kararıyla, zannederim Kâtibi Umumiliğe tahvil edilmişti. Binaenaleyh madde o suretle tashih olunsun efendim.*” Meclis-i Mebusan 13 Şubat 1331 (1915) tarihli 34'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 174 (bk. Kâtibiumumi).

batahriyat (bâ-tahrîrât) Yazı ile. “...ve memaliki ecnebiyyede vuku bulacak vefeyat Sefaret ve şehbenderler tarafından bâtahriyat Hariciye Nezareti marifetiyle Dahiliye Nezaretine tebliğ olunacaktır.” Meclis-i Mebusan 6 Mayıs 1326 (1910) tarihli 93’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 355.

batezkere (bâ-tezkere) Tezkere ile. “...Meclis-i Umûminin küşadında bâ-tezkere-i samiye Meclis-i Mebusana tevdi edilen üç kıta lâyiha-i kanuniyye ile Mekteb-i Bahriyye-i Şahane ve Talim Sefinesi talebesinin maaşatı...” Meclis-i Âyan 15 Şubat 1331 (1915) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 284.

battal etme İptal etme, hükümsüz bırakma, kullanılmaz hâle getirme. “Kâtiplerin elde ettikleri sonucu her halde oturumda etraflı olarak (Yani hazır üyelerin sayısı, yetersayı olup olmadığı, yana ve karşı olanlarla çekinmelerinin sayısı ve battal edilmiş pusulalar varsa bunların sayısı ile battal edilmelerinin sebebi gösterilerek) başkan tarafından Kamutay’a bildirilir. Battal edilmiş pusulalar çekinse oyu sayılarak ancak yeter sayı hesabına girer.” TBMM 11 Nisan 1945 tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi Eki, S. Sayı: 68, C. 16, S. 18.

bed [beda] (bed’) Başlama, başlayış. “Mürettep olan âzanın nisfından lâakal bir ziyade hâzır bulunmadıkça müzakereye beda’ olunamaz.” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 47.

bedimüzakerat (bed’-i müzâkerât) Müzakerelerin başlangıcı, görüşmelere başlanması; açılma saati. “BİRİNCİ CELSE

Bed’i Müzakerat Saat: 10.00

REİS: Sait Paşa Hazretleri

KÂTİPLER: Şerif Ali Haydar Beyefendi, Sami Paşa Hazretleri” Meclis-i Âyan 1 Kasım 1325 (1909) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. mebdemüzakerat).

behemehâl (be-heme-hâl) Her hâlde, ne olursa olsun, ne yapıp yapıp, mutlaka. “Hükümet canibinden veya mazbata muharriri tarafından talep vukuunda bu kabil teklifler behemehal encümene gönderilir.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 62.

beher Her bir, her biri. “Zaten eski Meclisi Mebusanda tanzim edilen Nizamname-i dahili malumu alileri inceden inceye düşünülerek tanzim edilmiştir. Beher maddesinde ehemmiyetli tetkikat ve tetebbuat icra edilmiştir.” TBMM 19 Ağustos 1336 (1920) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 336.

beldeyitayyibe (belde-i tayyibe) Güzel, hoş belde. (Medine-i Münevvere, İstanbul vb.) “Arkadaşlar! İstanbul beldei tayyibe tâbiri Peygamberânesiyle tebşir buyurulduğu andan itibaren diyebilirim ki; güya Türk’ün ruhuna tarafı Peygamberiden bir ilham vâki olmuştur. Türk, ben bu beldei tayyibeyi fethedeceğim, diye yemin etmiştir ve o beldei tayyibeyi fethederek o, yıllarca, asırlarca yed’i hamasetinde bulundurmuş, bugün Âlemi İslama tevdi ediyor.” TBMM 13 Ekim 1339 (1923) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 669.

beraatizimmet asıldır (berâet-i zimmet asıldır) Suçsuzluk karinesi; aksi ispatlanana kadar herkesin suçsuz kabul edileceği evrensel hukuk kriteri. Mecelle’nin 100 ana kuralından 10’uncusu. “Aman hapisler, cezalar diye bir fikir hâsıl oluyor, feveran ediyoruz. Beraati zimmet asıldır.” TBMM 14 Şubat 1339 (1923) tarihli 192’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 27, S. 334.

beratitetkik (berât-ı tedkik) Tetkik belgesi, inceleme raporu. “...mezkûr takrir üzerine Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Encümeninden dermeyan buyurulan mütalâa encümenimizde tasvib olunarak berat-i tetkik Heyeti Umumiyyeye arzına karar verildi.” TBMM 28 Şubat 1337 (1921) tarihli 159’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 511.

berayimalumat (berây-i ma’lûmat) Malumat maksadıyla, bilgi vermek için, bilgi verme maksadıyla. “Şubemizde balâda muharrerülesami zevatın mezkûr encümenlere intihap edilmiş oldukları berayi malumat arz olunur.” TBMM 13 Ekim 1336 (1920) tarihli 82’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 51.

berayitadil (berây-i tâ’dil) Değişiklik için, değiştirmek maksadıyla. “Sabık Meclis tarafından kabul ve Hey’eti Ayana irsal edilmiş olan levâyih ve teklifat-ı kanuniye bera-i tâdil yeni Meclise iade edildiği takdirde, bunlar hakkında Ayandan iade edilen levayih-ı kanuniyye ahkâmı cereyan eder.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 36.

berayitasdik (berây-i tasdik) Onay için, tasdik etmek, doğrulamak için. “...taahhüdü maliyi dahi mutazammın bulunmasına ve Osmanlıların kanunen haiz olduğu serbestîi ticareti dahi tahdit eder olmasına binaen mukavelenamesinin berayı tasdik Meclisi Mebusana gönderilmesi şartıyla izahatı kâfi görüp ruznamei müzakerata geçer.” Meclis-i Mebusan 23 Kasım 1325 (1909) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 251.

berayitetkik (berây-i tedkik) İncelemek için, incelemek üzere. “*Encümen berâ-i tetkik kendisine havale olunun tekliflerin hey’et-i mecmuası hakkında bir takrir tanzimi eyler.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 76.

bertafsil (ber-tafsil) Ayrıntılı bir biçimde, uzun uzadıya, açık olarak. “*Yarın bertafsil arz ederim.*” Meclis-i Mebusan 1 Kasım 1325 (1909) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4.

bervech (ber-vech) Olduğu gibi, olarak, aynen. “*...muamelâti mûtaakıbede hazır bulunmadıkları veyahut tarefeyince tâyin edilen muhamminler berveçhi mukarrer bir ay müddet zarfında...*” TBMM 19 Eylül 1339 (1923) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 184.

bervechiati (ber-vech-i âtfi) Aşağıda olduğu gibi. “*Bunun üzerine makamı sadarete berveçhi ati mâruzâtta bulundum ve keyfiyetten umumu haberdar eyledim.*” TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 9 (bk. bervechizir, atiüzzikr; bervechibâlâ, salifüzzikr).

bervechibâlâ (ber-vech-i bâlâ) Yukarıda olduğu gibi. “*Beşinci maddenin son fıkrasının berveçhi balâ tadilini teklif eyleriz.*” TBMM 13 Aralık 1336 (1920) tarihli 113’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 338 (bk. bervechiati, atiüzzikr, bervechizir; salifüzzikr).

bervechizir (ber-vech-i zîr) Aşağıda olduğu gibi. “*Müzakere edilmekte bulunan lâyihanın kanun şeklinde tanziminden sarfinazar olunarak berveçhi zir hususatın tahtı karara alınmasını teklif eyleriz.*” TBMM 27 Nisan 1336 (1920) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 102 (bk. bervechiati, atiüzzikr; bervechibâlâ, salifüzzikr).

betahsis (be-tahsis) Özellikle, hele hele. “*Muhaceret ve muhacrin meselesi bizde betahsis vaziyeti hazıramız dolayısıyla cidden ve her şeye tercihan düşünülecek bir şekil almıştır.*” TBMM 31 Temmuz 1336 (1920) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 21.

betekrar (be-tekrâr) Tekrar ile, tekraren, bir defa daha. “*Saniyen bendenizin bu teklifim geçen sene Encümende ekseriyeti kahire ile kabul edilmişti ve teklifimi kabul eden ulemayı kiram hazeratın imzaları encümen defterinde mevcut bulunmuş iken bunun betekrar reddedilmesindeki esbap nedir?*” TBMM 29 Haziran 1338 (1922) tarihli 65’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 148.

Beyanat ve Nutuklar (Beyânât ve Nutklar) (Fihristte) Demeçler, Bildiriler ve Söylevler. “II.- BEYANAT VE NUTUKLAR

Beyanat

1.- *Çanakkale Muzafferiyeti dolayısı ile Meclis-i Mebusanda izhar olunan meserrata Zat-ı Şahanelerinin de iştirak ettiklerine ve Selâm-ı Şahanede bulduklarına dair Riyasetin beyanı.*” Meclis-i Mebusan 31 Aralık 1331 (1915) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 337.

beyaniefkâr (beyân-ı efkâr) Bilgi verme, görüş bildirme, fikir beyanı, düşüncelerini söyleme. “...*İstanbul Mebusu Hüseyin Cahit Bey’in siyaseti hariciye hakkında Sadrazam Paşa Hazretleri tarafından verilen cevap üzerinde muhtelif azanın beyanı efkâr etmelerinden sonra...*” Meclis-i Mebusan 1 Ocak 1324 (1908) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 183 (bk. efkâriumumiye, tevhidiefkâr, itayimalumat, itayizahat).

beyanihâl (beyân-ı hâl) Durumun açıklanması, hâlin bildirilmesi. “...*kabahat işleyecek olur ise, derhâl müzakerâta muvakkaten hitam verilir. Reis tarafından Hey’et-i Umûmiyyeye beyân-ı hal olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 96.

Beyan-ı Hoşâmedi (Beyân-ı Hoş-âmedi) (Fihristte) Hoş Geldiniz Mesajları. “7.- BEYANI HOŞAMEDİ

1.- *Malta’dan Avdet Etmış Olan Çürüksulu Mahmud Paşaya Beyanı Hoşamedî*

ALİ B. (Karahisarı Sahib) — İngilizlerin pençei zulüm ve esaretine düşerek Malta’da...” TBMM 11 Mart 1338 (1922) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 159.

beyn Ara, aralık; arasında, arada. “*Şakir Bey biraderimiz cezanın, cürüm ile ceza beynindeki nisbet muhafaza olunarak vazedilmesi lüzumundan bahsettiler.*” Meclis-i Mebusan 20 Aralık 1333 (1917) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 345.

beynelmilel (beyne’l-milel) Uluslararası, milletlerarası. “*İtalyanların Trablusgarp’ta icra etmekte oldukları tecavüzat-ı insaniyetşikenanenin Meclis-i Mebusanımız tarafından bütün Düvel-i Muazzama Mecalis-i Mebusanı nezdinde protesto edilmesi için evvelce burada bir karar verilmişti. Bunu kaleme almaya memur olan Osmanlı Parlamentosu Beynelmilel Sulh Heyeti şu müsveddeyi hazırlamıştır, okuyorum.*” Meclis-i Mebusan 27 Ekim 1327 (1911) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 334.

beynennâs (beyne'n-nas) İnsanlar arasında, halk arasında. “*Şu halde hilâfetin mânaı hakikisi yer yüzünde hak ve adil üzere beynennas icrayı Hükümet olduğu anlaşılıyor.*” TBMM 3 Mart 1340 (1924) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 34.

beyüşira (bey’ ü şîrâ’) Almak ve satmak işi, alım satım, ticaret. “*Ondan mütebaki olan % 70 ahalinin elinde kalacak, ahali serbest serbest bey-üşıra edecek, kimse ilişmeyecek.*” Meclis-i Mebusan 23 Kasım 1331 (1915) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 107.

bidayet (bidâyet) Başlangıç, başlama. “*Hepinizin malumudur ki; bidayeti İslâmda Halifeler intihapla tâyin edilir ve ârayı milliyeye ile intihabedilen o Halife millet namına icrayı saltanat ederdi.*” TBMM 26 Nisan 1336 (1920) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 81.

bidayette: Başlangıçta.

bidayeten (bidâyeten) Başlangıçta, başta, ilkin, ilk olarak. “*Kavanini Maliyye müstesna olmak üzere diğer kanun layihalarının Heyeti Ayanda bidâyetten tetkikine dair Kanunu Esasının yetmiş dördüncü maddesine ithal ettiğimiz tadilatın müstaceliyetine dair kararımızın reddolunduğu hakkında Meclisi Mebusan Riyaseti Tezkiresi.*” Meclis-i Âyan 10 Şubat 1326 (1910) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 530.

bilabedel (bilâ-bedel) Bedelsiz. “*Burada bir bilabedel ahali kuraya temlik esası ve bir de Harun Efendi Hazretlerinin dedikleri gibi satmak suretiyle tevzi tarzı var.*” Meclis-i Mebusan 28 Mart 1333 (1917) tarihli 61’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 397.

bilafasıla (bilâ-fâsıla) Aralıksız, ara vermeden. “*Bila fasıla yirmi sene hizmet eden küçük zabitan ve efrada verilecek maaşat hakkındaki kanun layihasının irsal kılındığına dair Sadaret tezkiresi Askeri Encümene havale kılındı.*” Meclis-i Mebusan 5 Temmuz 1330 (1914) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 356.

bilaistisna (bilâ-istisnâ’) İstisnasız. “*Memalik-i Osmaniyyeden suret-i münferide ve müçtemiada memalik-i ecnebiyyeye her ne sinde bulunursa bulunsun tiftik keçilerinin ihracı bilaistisna memnudur.*” Meclis-i Mebusan 28 Mart 1333 (1917) tarihli 61’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 379.

bilaistizan (bilâ-istizân) İzin almadan, hiç danışmadan, sormadan. “*Bilâ istizan nasıl vaz’olundu?*” Meclis-i Mebusan 4 Mayıs 1327 (1911) tarihli 100’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 616 (bk. istizan, bilistizan).

bilaivaz (bilâ-ivâz) Karşılıksız, bedelsiz, ivazsız, bir çıkar karşılığı olmadan. *“Burada teberruatta bulunmuş olduklarını gördüğümüz zevat, bilaivaz mı teberruatta bulundular? Eğer öyle ise o vakit kendi hesabıma teşekkür edeceğim.”* Meclis-i Mebusan 6 Aralık 1333 (1917) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 197 (bk. ivaz).

bilakayduşart (bilâ kayd ü şart) Kayıtsız şartsız, herhangi bir kısıtlama olmaksızın. *“...ve ilk geldiğiniz gün dediniz ki; hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir.”* TBMM 29 Kasım 1336 (1920) tarihli 105’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 129.

bilamazeret (bilâ-ma’zeret) Mazeretsiz, bahanesiz, özürsüz. *“Büyük Millet Meclisi azasından bilâ mazeret iki ay Meclise devam etmeyenler katiyen müstafî addolunurlar.”* TBMM 2 Eylül 1336 (1920) tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 466.

bilamezuniyet (bilâ-me’zûniyyet) İzinsiz, izin almaksızın. *“Maamafih Nisabı müzakere kanunu iki ay kadar bilâ mezuniyet kalabilecek surette tecviz ediyor. Tabii arkadaşlar bilâ mezuniyet kalmak istemezler.”* TBMM 21 Aralık 1336 (1920) tarihli 118’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 459 (bk. mezuniyet, gayrimezun, icazet, izinler, istihsalimezuniyet).

bilamüzakere (bilâ-müzâkere) Müzakeresiz, görüşmesiz. *“Arkadaşların temenniyatı nizamname tatbik edilsinden ibarettir. Nizamnamede sarahat vardır. Eğer tadil edilmişse diyeceğimiz yoktur. Fakat tadil edildiğinden haberimiz yoktur. Celsei hafiye teklif edildiği zaman, teklifi havi takrir bilâ müzakere reye konur.”* TBMM 14 Mart 1338 (1922) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 66 (bk. müzakere).

bilatehir (bilâ-te’hîr) Ertelemeksizin, geriye bırakmaksızın, derhâl. *“Adliye Encümeninden gelen mazbatalar meyanında mahkûmiyetin ref’i veya tahfifi cezalarına dair mazbatalar olursa bilâtehir Heyeti Aliyenize arz edilmesidir.”* TBMM 8 Temmuz 1338 (1922) tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 21, S. 313.

bilavasita (bilâ-vâsita) Vasıtasız, araçsız; birinin aracılığı olmadan, doğrudan doğruya, aracısız. *“Hicaz Demiryolu İdarei Umumiyesince, gerek bilavasita ve gerek bilavasita cibayet olunan varidat, kavanin ve nizamât ve usulü mevzuasına tevfikân 1331 senesinde dahi istifa olunacaktır.”* Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1330 (1914) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 178 (bk. bilavasita).

bilavasita vergiler (bilâ-vâsita vergiler) Dolaysız vergiler, vasıtasız, araçsız, doğrudan doğruya vergiler. *“Harb Kazançları Vergisi de defaten tahsil edilen bilâvasita vergiler meyanına dâhildir ve bu da bir hüküm ve kanuna müstenittir.”* TBMM 9 Mart 1338 (1922) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 122 (bk. bilavasita vergiler).

bilicap (bi'l-îcâb) Lazım olduğu için, gerekli görüldüğü için. “*Sehiv vukuunda okunacak surette çizilerek ve bilicap ilavesi muktazi ibarenin mahallî işaret edilerek evrak ve defatirin hamîşine ayrıca tahrir olunup Kâtibi Adl tarafından tahtim ve imza edilecektir.*” Meclis-i Âyan 18 Kasım 1334 (1918) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S.113.

bilintihap (bi'l-intihâb) Seçme suretiyle, seçerek, seçim ile. “*Halli ihtilaf edecek olan heyette memurini resmîyye ile Ticaret Odasından bilintihab gönderilecek aza arasında alenan bir müsavat var.*” Meclis-i Mebusan 31 Aralık 1333 (1917) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 454.

bilistizan (bi'l-istîzân) İzin alarak, izinle, ruhsat alarak. “*Heyeti Ayana gelen kanun lâyhalarını hal ve müdafaa eylemek için Makamı Sadarettin bil-istizan taalluk edecek İradei Seniyye üzerine Vükeladan ve Müsteşarlardan ve Şûrayı Devlet Azasından olarak Heyeti Mebusandan kimler bulunmuş ise onlardan münasip bir kaç zat tayin ve irsal buyurulur.*” Meclis-i Âyan 24 Kasım 1325 (1909) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 109 (bk. bilaistizan, istizan).

bilittifak (bi'l-ittifâk) Oy birliğiyle, el birliğiyle, beraberce, ittifak ile. “*Hey’et-i Umumîyyede her madde kabul veya red olundukça, Reis tarafından netice-i karar, ‘Hey’et-i ekseriyetle veya bilittifak, kabul etti veyahud etmedi’ deyu Hey’ete beyan olunur.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 49.

bilmukabele (bi'l-mukabele) Karşılık olarak; (birinin söylediği söze karşılık olarak) “ben de”, “size de” anlamında kullanılan bir söz. “*Hükümet tarafından ita edilen izahat ve meb’usan tarafından bilmukabele vukubulan ifadâtta sonra hiçbir tahrir verilmezse Reis rûznâme-i müzakerâta geçer.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 119.

bilmüzakere (bi'l-müzâkere) Müzakere ile, müzakere suretiyle görüş açıklayarak, konuşarak. “*...Emniyeti Umumiye bütçesinde fasıldan fasla münakale icrasına dair olan kanun bilmüzakere 41 redde karşı 62 rey ile kabul olundu.*” TBMM 29 Ocak 1337 (1921) tarihli 139’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 405.

bilvasita (bi'l-vâsita) Aracılığı ile, doğrudan doğruya olmadan, dolaylı olarak. “*Hükümet bilvasita olan vergilere zammetmekle ve bazı maddeler üzerine rüsumu istihlakiye vazetmekle bilvasita bizim varidatımızın 4-5 milyon lira artacağını düşünüyor.*” Meclis-i Mebusan 21 Şubat 1326 (1910) tarihli 52’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 438 (bk. bilvasita).

bilvasıta vergiler (bi'l-vâsıta vergiler) Dolaylı vergiler, araçlı, vasıtalı vergiler. “Bundan dolayıdır ki hayatı maliyyemize yeni birtakım esaslar ithal etmek ve şimdikiye kadar doğrudan doğruya vergilerle yaşadığımız halde bundan sonra bir muvazeten ve ahenk vücuda getirmek için bilvasıta vergilere de riayet iltifat eylemek ve onların da miktarını artırmak zarureti karşısında bulunuyoruz.” Meclis-i Mebusan 23 Haziran 1330 (1914) tarihli 26'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 603 (bk. bilavasıta vergiler).

bilvekâle (bi'l-vekâle) Vekil olarak, vekil sıfatıyla, vekâleten. “Azadan hiç bir zât, rüfekası nâmına bilvekâle rey veremez.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 80.

binaenaleyh (binâen aleyh) Bundan dolayı, bunun üzerine, bunun için, bundan ötürü. “Bir defa müzakere edilen kanunlarda tâdil teklifleri, iki defa müzakere edilen kanunların ikinci defa müzakeresinde olduğu surette müzakere edilerek reye konulur diye Nizamnamede sarahat vardır. Binaenaleyh bu da altmışıncı fasılda bir tâdil teklifidir.” Meclis-i Mebusan 25 Haziran 1328 (1912) tarihli 28'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 115.

birinci defa ihtar (birinci def'a ihtâr) Birinci uyarı, ilk uyarı cezası. “Efendim, bu sözleriniz sadet dışıdır. Birinci defa ihtar veriyorum.” TBMM 12 Aralık 1958 tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 141 (bk. ihtar, ihtar cezası, takbih cezası, Meclisten muvakkaten ihraç cezası, Meclise gelmekten memnuiyet, muaheze).

birinci kânun bk. kânunuevvel.

birinci teşrin bk. teşrinievvvel.

bittahrir (bi't-tahrîr) Yazı ile, yazarak. “Reisi sâniler için birer isim ve tayin ile bir kâğıda bittahrir zarfa koyacaksınız. Muayene olunduktan sonra reisisaniler taayyün edecek.” Meclis-i Mebusan 2 Kasım 1325 (1909) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 7.

bittetkik (bi't-tetkik) Tetkik ile, tetkik ederek. “Arkadaşlarımızdan Basra Mebusu Ahmet Naim Bey, rahatsızlığından dolayı Meclisin küşadından bir mah 24 gün sonra isbatı vücut edebildi. Rahatsızlıkları Divanı Riyasetinze bittetkik anlaşıldı.” Meclis-i Mebusan 5 Ocak 1334 (1918) tarihli 28'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 500.

bu meyanda Bu arada. “Bu meyanda gerek İdare-i Mahalliyye-i Vilâyat memurinine ve gerek Şehremanetiyle varidatı müsait olan Devairi Belediye memurları maaşatına kezâlik kararnamelerle zam icra edilmiştir ve bunları Hükümet, Meclise takdim etmiştir, Meclis de bunları tetkik ederek kabul etmiştir.” Meclis-i Mebusan 7 Mart 1334 (1918) tarihli 64'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 37 (bk. meyan).

bu minval üzere [bu minval üzere] (bu minvâl üzere) Bu tarzda, bu biçimde, bu yolda; sözü uzatmaya ve tamamını belirtmeye gerek yok. “*Şimdi tamirat meselesine gelince, para yok diyorlar. Dâîniz tahkik etti. Senevî 16 512 kuruş varidat vardır. Bu 16 512 kuruş varidatın 9 753 kuruşu sarfoluyor. Mütebakî olan 6 759 kuruş her sene artıyor. Bu para otuz senedir bu minvâl üzere gidiyor. Şimdiye kadar 100 000 lirası olmak lazım gelir.*” Meclis-i Mebusan 21 Mayıs 1325 (1909) tarihli 85’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 112.

bütçede tevsiat ve zamniyat teklifi (bütçede tevsiât ve zamniyat teklifi) “Bütçede gider artırıcı veya gelir azaltıcı önerge verilememesi” ilkesi. “*Bütçede tevsiat ve zamniyat teklifi.*”

Madde 86.- Maaşat, tahasisat, yevmiyye, harcırah ve maaşat-ı zâtiyyenin tezyid miktarına ve memuriyet ihdasına veya bunların kavânin-i cariyeye ile muayyen hudutları haricinde olarak tevsiine dair hiçbir teklif gerek tâdilnâme, gerek bütçeye bir madde-i munzame ilâve suretinde meb’uslar tarafından dermeyan edilemez.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 86 (bk. tevsiat, tezyidimasraf, tezyit).

bütçe hakkı (bütçe hâkkı) “Yasama organının halk adına kamu gelirlerini toplayıp yine halk adına bu gelirleri harcaması” ilkesi. Tarihte, halkın mutlak iktidarın sınırlanmasına yönelik talebi ilk olarak vergi alanında kendisini göstermiştir. Daha sonra, halkın bu talep ve girişimi (karşı görüşler olmakla birlikte) parlamentonun doğuş, ortaya çıkış sebebi olarak kavramsallaştırılmıştır. “*Uzun ve kanlı mücadelât arasında mecalisi teşriyenin bidayeten sebep teşekkülü olan ve vazaifi teşriyye ve murakabenin daima en mühimini bulunan bütçe hakkı etrafında encümeniniz uzun mütalâat serdini zait görür.*” TBMM 12 Şubat 1339 (1923) tarihli 109’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 27, S. 285.

bütçenin bağlanması Maliye Bakanlığının, gelir ve gider tahminlerini hükümetin politikaları çerçevesinde sonuçlandırması ve bunu, ekleriyle birlikte bütçe kanun tasarısı olarak Meclise sunması aşaması. “*Şayet, bu bütçe bağlandı derlerse, hiç değilse gelecek yılki bütçede bu 500 rakamı üzerinde durulmasını temenni ediyorum.*” TBMM 22 Şubat 1973 tarihli 65’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 34, S. 677.

C

caiz (câiz) (Yapılmasında, işlenmesinde) sakınca olmayan, izin verilen, uygun görülen, olabilir, olur. “...herhangi tahsisat kısmen veya tamamen karşılık ittihazıyla nezaretlerce mesarifi zaide ihtiyarı caiz olamaz.” Meclis-i Mebusan 31 Temmuz 1325 (1909) tarihli 132’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 387.

caize (câize) Çizgi; yazıda bir sözün olduğu gibi tekrarlandığını göstermek için alt hizasına konulan tırnak biçimindeki noktalama işareti. “Efendim, bu iki teklifin, 137, 138 Tarife Kanununda yaprak tütünle kıyılmış tütüne iki numara konulmuş, bir caize çekilmiş, yaprak tütün ve kıyılmış tütün diye tevhidedilmiş, kıyılmış tütün yaprak tütündür, fark bundan ibarettir.” TBMM 24 Mart 1337 (1921) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 9, S. 228.

camî (câmi’) İçine alan, içinde bulunduran; derleyen, toplayan, bir araya getiren. “Mevki-i müzakerede bulunan bir madde iki veya daha ziyade meseleyi camî ise, bunların bittefrîk ayrı ayrı rey’e vazî talep olduğu takdirde ifa-i müktezası zaruridir.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 83.

canibiriyaset (cânib-i riyâset) Başkanlık tarafı, yönü, makamı. “A’zadan hiçbirî canib-i riyasetten ruhsat almadıkça irâd-ı kelâm edemez.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 77.

canîp (cânîb) Taraf, yön, cihet, yan. “Bir madde-i mühimmeden dolayı müzakerâtın hafî tutulması vükelâ canibinden veya Hey’eti Âyan âzasından beş zat tarafından teklif olundukda...” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 45.

cayimûlahaza (cây-i mûlâhaza) Düşünülecek nokta, düşünülecek yer. “Halbuki, din-i resmî din-i İslâm olan bir Devlet’in Meclis-i Mebusanı için bu hususun ne derece cay-i mûlahaza bulunduğu müstağni-i beyandır.” Meclis-i Mebusan 30 Mart 1334 (1918) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 448.

cayisual (cây-i suâl) Sorulması gereken yer, sorulması gereken şey, tam soru sorulacak nokta, sorulmaya değer husus, bam teli. “...Maliye Nezaretinden henüz istifa eden Ziya Paşa Hazretlerine 10 000 kuruş mazuliyet maaşının tahsis olduğu Evrakı Havadis’te görülmekte olup,

sahih ise, cayı sual bulunduğundan, evvelemerde bu babdaki sebebü hikmet ve süratin Mülkiye Tekaüt Sandığı Nezaretinden istizahı muktazi olduğunu arz ve teklif eylerim.” Meclis-i Mebusan 25 Şubat 1324 (1908) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 229.

cedel Sert münakaşa, tartışma; konuşmada kavga etme; haklıyı bulmak için değil, galip görünmek için yapılan münakaşa. “*REİS - Öyleyse hiçbir cedel kalmaz.*” Meclis-i Âyan 23 Nisan 1327 (1911) tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 508. **cedel etmek:** Dil kavgası, söz yarışı yapmak.

cedit (cedîd) Yeni, yeni çıkmış; çağdaş, modern. “*Feraci Efendi Muvazenei Maliye Encümeni namına ordu teşkilatı cedidesi hakkında söz söyleyecek.*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1326 (1910) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 603.

celi (celî) Açık, aşikâr, meydanda, belli. “*Yalnız, bendeniz, bir şey rica edeceğim. Müzakere celi olmasın, hafi bir celse olsun, bu suretle vaz’iyet daha iyi bir suretle anlaşılmış olur. (‘Muvafık’ sedaları)*” Meclis-i Mebusan 10 Mart 1334 (1918) tarihli 66’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 91.

celil (celîl) Ulu, büyük, yüce. “*Varakai tebrikiyede Meclisi Mebusan Riyaseti Celilesine diye hitap edilmişti.*” Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1324 (1908) tarihli 6’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 69.

celse Oturum. “*Ekseriyetimiz mevcuttur, üçüncü celseyi açıyorum.*” Meclis-i Âyan 22 Temmuz 1328 (1912) tarihli 32’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 383.

celseyaleniye (celse-i aleniyye) bk. aleni celse.

celseyhafiye (celse-i hafiyye) bk. hafi celse.

celseyatil (celse-i ta’til) Oturuma ara verme. “*Efendim saat oniiki, yemek zamanıdır. Tensip buyurursanız teneffüs yapalım. Fakat, celsei tatil etmezden evvel rey vermiyen rüfeka varsa lütfen reylerini versinler.*” TBMM 21 Kasım 1339 (1923) tarihli 56’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 506 (bk. teneffüs, fasıla).

ceman (cem’an) Toplayarak, toplam olarak, hepsini içine alarak; bir yere toplamak suretiyle, toplanmış olarak. “*Bazı devair bütçelerine ceman üç milyon dört yüz otuz sekiz bin iki yüz altmış dört liranın tahsisatı munzamma suretinde ilavesine dair bir tezkirei samiye*

gelmiştir. *Muvazenei Maliyye Encümenine havale ediyoruz.*” Meclis-i Mebusan 25 Kasım 1334 (1918) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 194.

cemigafir (cem’-i gafir) İnsan kalabalığı, topluluk, yeterli bir sayıya ulaşmış kalabalık, ekseriyet. *“Sonra daha alt tarafta ‘arzuhal, bir cemm-i gafir tarafından olursa kabul edilmez’ deniyor. Cemm-i gafir sokakta toplanıp nümayiş yapanlara hiçbir zaman ıtlak edilemez. ‘Cem’ malumuâlileri, cemaat manasınadır. ‘Gafir’ de çok demektir. Çok cemaat da birkaç kişi demektir. Birkaç da taaddüde, kesrete delalet eder. Mazbata Muharriri Beyin izahıyla ve bu izahatın Zabıt Ceridesine geçmesiyle iktifa olunuyor mu, yoksa tasrih edilmeli midir”* Meclis-i Mebusan 21 Kasım 1332 (1916) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 76.

ceride (ceride) Tutanak, zabıtname, kayıt defteri; gazete. *“Reis Paşa Hazretleri, bu Mecliste muteber olan ceride, ceridei resmiye olan Takvimi Vakayidir.”* Meclis-i Mebusan 4 Temmuz 1328 (1912) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 370 (bk. zabıt).

Ceride-i Resmiye (Ceride-i Resmîyye) Resmî Gazete; TBMM hükûmetinin 7 Ekim 1920 tarihinden itibaren çıkardığı ve yaptığı atamaları, genelgeleri ve yasaları yayımladığı resmî yayın organı. *“Çünkü kavanin ve nizamatin usulü neşir ve ilânı hakkındaki Kanun mucibince her kanunun Ceridei Resmiye ile ilânı lâzımdır.”* TBMM 16 Nisan 1339 (1923) tarihli 26’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 29, S. 201 (bk. Takvim-i Vakayi).

Cerideyizabıt (ceride-i zabıt) bk. Zabıt Ceridesi.

Cetveliesami (ceride-i esâmi) bk. Esami Cetveli.

cevabıbasavap (cevab-ı ba-sevab) bk. cevabısavab.

cevabısavap (cevâb-ı savâb) Doğru cevap, doğru olan karşılık. *“Cevap isterim. Lâf i gûzaf değil, cevabı savap isterim. Nerede Hükümet? Hükümet yok.”* TBMM 13 Ocak 1950 tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 182. **cevabınasavap:** Yanlış cevap, doğru olmayan karşılık.

cevabışafi (cevâb-ı şâfi) İnandırıcı, ikna edici cevap. *“Velhâsıl efendiler, Meclis-i Mebusan açılınsın, encümene müracaat ederiz. Bakacaksa bakar, açıldıktan sonra tekrar cevap istedim. Hâlâ bir cevab-ı şâfi almadım. Ondan sonra maaş ciheti böyle olunca, icraat-ı*

saireyi yapamadım. Başka bir soracağınız var mı?” Meclis-i Mebusan 21 Kasım 1325 (1909) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 194.

cevap alelcevap (cevâb ale’l-cevâb) Cevaba cevap, karşı tarafa verilen ikinci cevap. *“Çünkü arkadaşlarımız cevap üzerine cevap, cevap alelcevap, haşiye alelhaşiye, lâkırtıyı uzatmak suretiyle Yeni Hükümeti günlerce askıda bırakmak fikrini takip etmişlerdir. Bu noktayı teessürle kaydetmek lâzımdır.”* TBMM 14 Ağustos 1946 tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 63.

cevap layihası (cevâb lâyihası) Cevap yazısı. *“Temyiz edildiği vakit, cevap lâyihası veriliyor. Bunu kim yazacak?”* Meclis-i Mebusan 12 Ocak 1326 (1910) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 306.

cevapname (cevâb-nâme) Yazılı cevap, cevap olarak yazılan yazı. *“... Bolu Mebusu Hilmi Bey tarafından verilip emir ve tevdi buyurulan takrir üzerine bilmuhabere Zonguldak Mutasarrıflığından alınan cevapname ve istizahatı vakıya karşı Ereğli Maden Müdiriyetinden ita edilen izahatı havi varaka leffen arz ve takdim kılınmıştır efendim.”* TBMM 29 Haziran 1338 (1922) tarihli 65’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 170.

cevaz (cevâz) İzin, müsaade; onay, olur; uygun olma. *“Kanunun sakit olduğu halde, yani ne men’ine ve ne de cevazına dair sarahat olmayan ahvalde, hadise eğer ruhu kanuna muvafık ise tabii o suretle onun cevazı lazım gelir; eğer hadise ruhu kanuna muvafık değilse...”* Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 100.

cibayet (cibâyet) Vergi ve başkaca devlet gelirlerinin tahsil edilmesi, toplanması; alma, toplama, tahsil etme. *“Evkafı Mülhaka ve Müstesna, Vakıf Mütevellilerinin doğrudan doğruya cibayet ettikleri mebalığın varidatı safiyyesinden şehri yüzde 3 kuruş vergi alınacağı fıkrasındaki varidatı safiye terkibi, varidatı safiyyenin tayin safiye tertibine kalbedildiği tarafı Hükümetten Heyeti Ayana beyan edilmiş ise de...”* Meclis-i Mebusan 5 Temmuz 1330 (1914) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 360. **cibayet etmek:** Almak, toplamak, tahsil etmek.

cünha Küçük suç, ufak suç; cürüm derecesindeki suç; kabahatten ağır ve cinayetten hafif olan suç. *“Çünkü cünha mesailinin kısmı azami sulh mahkemelerine verilmiştir. Maddenin aynen kabulünü teklif eylerim.”* TBMM 29 Eylül 1336 (1920) tarihli 75’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 439.

cüzitam (cüz'-i tâm) Tam parça, bütün, bütünlük, birlik, parçalandığı zaman ana vasfını kaybeden şey; herkes. "...idarenin en küçük kısmı olan nahiyeyi memalik-i mütemeddinede mer'î usullere tevfikân bir cüz'ü tam şekline koyarak ona göre icabat-ı hukukiyye ve idariyyesini tayin etmek, akall'iyetlerin hukukunu terninen mecalis-i umûmiyye ve belediyyede temsil-i nisbî kaidesine tevessül olunmak..." Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1336 (1920) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 72.

D

dâhilihesap (dâhil-i hesâb) Hesap dâhili, işlem içi. “*Kâtip intihabına ait bir varakada üçten fazla isim yazılmış bulunur ise, bunların sırası itibariyle ilk üçü muteber olup diğerleri dâhil-i hesap edilmez.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 4.

Dâhilî Nizamname bk. Nizamname-i Dâhilî.

daimî encümen (dâimî encümen) Sürekli görev yapan komisyon, ihtisas komisyonu, belirli bir alanda uzmanlaşmış bulunan ve belli sayıda milletvekilinden oluşan ve her dönem kurulan komisyon. “*Daimi Encümenlerin mesaisi hakkında Nizamnamei Dahilinin 26 ncı maddesi ahkâmına tevfikân tanzim ve aslı Makamı riyaseti Celileye takdim edilmiş olan...*” Meclis-i Mebusan 12 Ocak 1334 (1918) tarihli 32'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 582 (bk. muvakkat encümen, encümenimahsusâ, muhtelit encümen, tali encümen, ihzari encümen, tensikat encümeni).

dain [dâyin] (dâin) Alacaklı, borç veren. “*Bu mukavelattan ne murad olunuyor? Bu mukavelat ne gibi şeylerdir? Tarafeyn kimlerdir? Dain ile medyun mudur? Bunları izah buyursunlar.*” Meclis-i Mebusan 24 Kasım 1333 (1917) tarihli 9'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 107 (bk. medyun).

daireyieşgal (dâire-i eşgal) İşleri dâhilinde, uğraşları, meşguliyetleri çerçevesi içinde. “*Bir encümen kendisine havale olunan lâyiha veya teklif-i kanunînin diğer bir encümenin daire-i eşgaline ait olduğunu görürse, esbâb-ı mucibe beyan ederek, encümene havalesini talep edebilir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 22.

daireyiintihabiye (dâire-i intihâbiyye) Seçim çevresi, seçim bölgesi. “*Arkadaşlarımızın yalnız kendi dâire-i intihâbiyyelerine dair malumatları vardır. İki daire-i intihâbiyyeye dair de malûmatı olabilir; fakat umûm memleketin ihtiyacını takdir edecek yalnız Hükümettir.*” Meclis-i Mebusan 29 Kasım 1333 (1917) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 145.

daireyikaza (dâire-i kazâ') Yargı çevresi. “*Hâsıl olan ihtiyaca ve taksimatı mülkiyede vukubulan tebeddülata binaen Türkiye Büyük Millet Meclisi İstiklâl Mahakiminin dairei kazalarının yeniden tâyin ve tesbitine mecburiyet hiss olunmuş ve bu bapta tanzim kılınan cetvel*

ve harita rapten takdim edilmiştir.” TBMM 8 Ocak 1337 (1921) tarihli 131’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 216.

Daireyimebusan (Dâire-i Meb’ûsân) Meclis binası, Meclis dairesi. “*Daire-i Mebusan evrak mahzeninde mevcut evrakın Meclis mün’akit değil iken hiçbir suretle yed-i âhara verilmemesi hususunda bir madde-i mahsusa ile Nizamname-i Dâhiliye ilavesi hakkında...*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1336 (1920) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 194.

Daireyisadaret (Dâire-i Sadâret) Sadrazamlık dairesi, Başbakanlık. “*Dairei Sadaret ile Dahiliye Nezaretine ait bazı müessesatın ademi kifayesi hasebiyle sene nihayetine kadar ilâveten sarfına lüzum görülen beş milyon yirmidört bin beşyüz kuruşun bütçede ait olduğu fasıl ve maddelere zam ve ilavesi için Maliye Nezaretinin mezuniyet itasını mutazammın madde-i kanuniye...*” Meclis-i Mebusan 23 Ocak 1325 (1909) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 125.

dalalet (dalâlet) Sapkınlık, doğru yoldan ayrılma. “*Gaflet ve dalâlet içinde bulunanlar; memleketimizin millî kuruluşları olan partileri yabancı devletlere dayamak, dayandırmak propogandasına çıkmışlardır.*” TBMM 12 Şubat 1965 tarihli 56’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 36, S. 47 (bk. delalet).

darbimesel (darb-ı mesel) Atasözü, atalar sözü. “*Bu münasebetle size meşhur bir zatın darbu mesel hükmüne geçmiş bir sözünü hatırlatacağım: ‘Eğer bir işin olmamasını arzu ederseniz komisyonlara havale edin’*” Meclis-i Mebusan 18 Kasım 1334 (1918) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 154 (bk. mesel).

davetname (da’vet-nâme) Davetiye, yasal bir iş için gönderilen davet belgesi. “*‘...Heyeti mebusana gelmesi veya maiyetindeki rüesayi memurinden birini göndermesi için istizah olunacak maddenin tasrihiyle beraber Reis tarafından davetname yazılır.’ Nizamname-i Dahili bundan ibarettir.*” TBMM 13 Temmuz 1336 (1920) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 293.

Defterhane bk. Defter-i Hakani.

Defter-i Hakani (Defter-i Hâkanî) Tapu ve kadastro; devletin mal, mülk ve arazi işleriyle uğraşan birimi. “*Defter-i Hakani Nezaretinin 1326 Senesi bütçesinin bâzı fasıllarına tahsisatı munzamma itasına dair kanun lâyihası.*” Meclis-i Âyan 28 Şubat 1326 (1910) tarihli 40’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 45.

defterimahsususa (defter-i mahsûsa) Özel defter. “Bu memurlar evrak-ı nakdiyye numaralarını bir defter-i mahsususa kaydedecek ve daha sonra evrak-ı nakdiyyeyi imza için ayrıca birtakım memur istihdamına lüzum görülecektir.” Meclis-i Âyan 1 Şubat 1331 (1915) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 75.

delalet (delâlet) İz, im, işaret; kılavuzluk, aracılık, yol göstermek. “Nizamnamei dahilide buna delâlet edecek sarih bir şey mevcut değildir.” TBMM 16 Ağustos 1336 (1920) tarihli 50’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 264 (bk. dalalet). **delaletinizle:** Aracılığınızla.

derakap (der-akab) Hemen arkasından, hemen, çabucak, arkası sıra, akabinde. “Mamafih Hey’et-i Umumiyye esbâb-ı müstâceleden dolayı müstesna olarak bazı mazbataların tab olunmaksızın derekap müzakeresine karar verebilir.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 30.

derc Sokma, arasına sıkıştırma; toplama, biriktirme; kaydetme. “Rüfekayı muhteremenin gösterdiği hüsnü kabulden anlaşılıyor ki, hep yalnız isimlerinin derciyle iktifa ediyorlar.” Meclis-i Mebusan 11 Kasım 1324 (1908) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 7. **dercetmek:** Araya sokmak, araya sıkıştırmak, (kenarına, altına, arasına) yazmak.

derdest (der-dest) Tutma, elde etme; elde edilen; görülmekte olan, yapılmakta olan. “Almanya Başvekilii ile Rusya Hariciye Nazırı arasında Potsdam’da vukuu bulan müzakerat neticesi olarak devleteyn arasında akdi derdest bulunduğu inkâr edilmiş mukavelename hakkında...” Meclis-i Mebusan 5 Ocak 1326 (1910) tarihli 26’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 199. **derdest etmek:** Yakalamak, tutmak, ele geçirmek. **derdest edilme:** Yakalanma, tutulma, ele geçirilme.

derdestimüzakere (der-dest-i müzâkere) Görüşülmekte olan, görüşülen, müzakere edilen. “Alelhusus biz bir Tahriri Umumî Kanunu Layihası teklif eyledik, Meclisi Milliye tevdi olundu. Encümende derdesti müzakeredir.” Meclis-i Mebusan 25 Nisan 1327 (1911) tarihli 93’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 276.

derdestitetkik (der-dest-i tetkik) İncelenmekte olan, incelenen, tetkik edilen. “Derdest-i tetkik ve müzakere bulunan bazı kavanin-i askeriyye lâyihalarının iadesi hakkında Sadaret tezkiresi.” Meclis-i Mebusan 18 Temmuz 1328 (1912) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 561.

derecat (derecât) Dereceler, sıralar, katmanlar, basamaklar, mertebeler, sırasıyla derecelendirmeler. *“Bir usul ve derecat vardır. Bu derecata riayet etmek lazımdır.”* TBMM 5 Temmuz 1336 (1920) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 191.

derkenar (der-kenâr) Kenar yazısı, sayfa kenarına kaydedilen yazı, çıkma yazı. *“Hamid Beyin ortaya attıkları mesele gayet basittir. Encümen bir derkenar ile Makamı Riyasete gönderir. Riyaset de mercii kanuniyesine sevk eder.”* TBMM 16 Nisan 1923 tarihli 26’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 206.

dermeyan (der-miyân) Ortada, ortaya konmuş; ileri sürme, öne sürme, söyleme, anlatma. *“Rüfekayı muhteremeden Emanuelidi Efendinin dermeyan ettiği mütalaatın bir fıkrasına bendeniz cevap arz etmek istiyorum.”* Meclis-i Mebusan 30 Ocak 1332 (1916) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 170. **dermeyan etmek:** İleri sürmek, ortaya koymak. **dermeyan edilen:** İleri sürülen, ortaya konulan.

dermiyan bk. dermeyan.

derpiş (der-pîş) Öngörme, göz önünde bulundurma, aklından geçirme. *“Mantık ve fen, işin bundan başka türlü olmasına şiddetle mânidir. Böyle olmayıp da, heyeti umûmiyyeler birbirine ve maddeler bunlara tedahül ettirilecek ve maddelerin münakaşasında işin heyeti umûmiyyesi yeniden derpiş edilmeye meydan verilecek olsa, maslahatın tabiatı haricine çıkılmış olur.”* Meclis-i Mebusan 4 Temmuz 1328 (1912) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 373. **derpiş etmek:** Öngörmek, göz önünde bulundurmak. **derpiş edilmek:** Öngörülme, göz önünde bulundurulmak.

Dersaadet (Der-i saâdet) “Saadet kapısı” anlamında İstanbul’un eski bir ismi. *“Ruznamemizde Dersaadet’te bir İhracat Heyeti teşkili hakkındaki lâyiha-i kanuniyye vardır, numarası ‘251’ dir. Onu müzakere edeceğiz.”* Meclis-i Mebusan 10 Mart 1333 (1917) tarihli 52’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 132.

deruhte (der-uhde) Üzerine alma, üstlenme. *“İkinci bent, Sırbistan ile Karadağ arasında cenubi şarkî cihetinden Metroviçe’nin öte tarafına kadar müntehi olan Yenipazar Sancağının idaresini Avusturya-Macaristan Devleti deruhte etmek istemediğinden, Devlet-i Osmaniye’nin tahtı idaresinde kalacaktır.”* Meclis-i Mebusan 7 Ocak 1324 (1908) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 270.

derun (derûn) İç, içeri, dâhil. “...Heyeti întihabiye huzurundaki torba derununda bulunan markalardan bir tane verilerek intihaba başlanır...” TBMM 7 Haziran 1338 (1922) tarihli 49’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. 230.

devairresmiye (devâir-i resmîyye) Resmî daireler. “Tabii, ruznameye dahil olmayan takrirler, Devairi resmîyeden gelen tezkireler var. Bunları okuyacağız, müzakere edeceğiz.” Meclis-i Mebusan 28 Aralık 1325 (1909) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 469.

Devam Cetveli (Devam Cedveli) Milletvekillerinin Genel Kurul veya komisyon çalışmalarına özürsüz veya izinsiz katılmama durumunu, devam veya devamsızlığını gösterir tablo, çizelge. “Encümenlerdeki devam cetveli, İdare Memurlarına veriliyor. Mazereti kim takdir edecek ise ona, veyahut Riyasete izafeten buraya verilmelidir. Yani, mazereti kim takdir edecekse doğrudan doğruya cetvel oraya verilmelidir.” Meclis-i Mebusan 4 Haziran 1328 (1912) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 361 (bk. ademidevam).

devre (Yasamada) Dönem. “Üçüncü devre birinci içtima senesi hitam bulmuştur. Meclisi kapatıyorum. Hitamı İçtima Saat: 3.00.” Meclis-i Mebusan 31 Ekim 1331 (1915) tarihli 48’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 731.

devreyihesabiye (devre-i hesâbiyye) Hesap dönemi. “...sâdır olacak İrade-i Seniyye üzerine tedarik ve sarfı caiz olduğu münderiç bulunduğu ve zikrolunan fasıllardan tenzili teklif olunan mebâliğin filhakika devre-i hesâbiyye nihayetinde tasarruf edileceğine ve fusûl-ü mezkûrenin havi olduğu hidemâta karşı tekrar tahsisat-ı munzamme itasına ihtiyaç messedip etmeyeceği...” Meclis-i Mebusan 26 Ekim 1327 (1911) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 285.

Devreyi içtimaiye (Devre-i İctimâiyye) Yasama Dönemi, toplanma dönemi. “Devre-i içtimâiyyeden maksadınız nedir? Biz devre-i içtimâiyyeyi öteden beri devre-i intihabiye makamında, yani dört sene için istimal ediyoruz.” Meclis-i Mebusan 4 Haziran 1328 (1912) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 338 (bk. Devreyiintihabiye, Devreyiteşriye, Seneyi içtimaiye).

Devreyiintihabiye (Devre-i İntihâbiyye) Her seçim dönemi, her iki milletvekili genel seçimi arasındaki dönem, Yasama Dönemi. “Bir de, işbu dördüncü devrei intihabiyede erkan ve ümera ve zabitanın mebus intihap olunanların mezun addedilmeleri hakkında İzmir Mebusu Tahsin Beyin teklifi kanunisi var.” Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1336 (1920)

tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 70 (bk. Devreyiçtimaiye, Devreyiteşriye, Seneyiçtimaiye).

Devreyiteşriye (Devre-i Teşriyye) Yasama Dönemi, her iki milletvekili genel seçimi arasındaki dönem. “*Binaenaleyh, bir defa bu tabir doğru değildir. Fakat biz ‘Bir devre-i teşriyye’ tabirini mazbatamızda da beyan ettiğimiz gibi ‘devre-i intihabiyye’ suretine kalbettik.*” Meclis-i Mebusan 25 Mart 1334 (1918) tarihli 75'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 342 (bk. Devreyiçtimaiye, Devreyiintihabiye, Seneyiçtimaiye).

deyn Borç. “*Eğer medyun, deyninin vadesi hulul eylediğinde deyni ifa eylemezse, re’sen tanzim edilmiş olan senet, ilâm hükmünde bulunduğundan, mahkemeye, falana müracaata hacet kalmaksızın medyuna bir ihtarname tebliğ edilir, mal haczolunur.*” Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1334 (1918) tarihli 47'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 262 (bk. düyun, medyun).

dikkate şayan bk. şayanıdkkat.

diskur Söylev, nutuk, vaaz. “*Efendim, belki iki üç saat devam eden bir diskur yaptı. Beyanatının silsilesi şudur: Böyle bir itilâfnameye karşı ne yapmak lâzımdır?*” TBMM 15 Ekim 1337 (1921) tarihli 94'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 356.

divan (dîvân) Büyük meclis, kurul, bir işi yapmak, yönetmek veya bir kurum ve kuruluşu temsil etmek için görevlendirilmiş üst düzey kişilerden oluşmuş topluluk. “*Muhiddin Efendi Hazretleri zaten burada bulunuyorlar. İntihapta ihrazi ekseriyet eden Faik Beyefendi ile Nuri Bey de lütfen Divana teşrif buyursunlar.*” Meclis-i Âyan 10 Ekim 1334 (1918) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4.

Divan-ı Ali (Dîvân-ı Âli) (Osmanlı Dönemi'nde) Yüce Divan. Otuz üyeden oluşan Divan-ı Âlinin görevi bakanlar ile Yargıtay Başkan ve üyelerinin ve padişahın kendisini ve makamını tehlikeye sokmaya teşebbüs edenleri yargılamaktır. “*Bundan evvel, Divan-ı Âliye ait olan lâyihanın Hükümetçe tanzimini tensip ediyor musunuz, yoksa Meclis-i Mebusan Encümen-i Mahsusu tarafından hazırlanmasını mı istiyorsunuz?*” Meclis-i Mebusan 16 Şubat 1336 (1920) tarihli 10'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 109.

Divan-ı Muhasebat (Dîvân-ı Muhâsebât) (Osmanlı Dönemi'nde) Sayıştay. “*Efendim, Divanı Muhasebat, Kanunu Esasi mucibince Meclisi Mebusana senede bir rapor vermekle mükelleftir; fakat el'an o raporu vermemiştir.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1334 (1918) tarihli

55'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 449 (bk. Divan-ı Muhasebat Encümeni).

Divan-ı Muhasebat Encümeni (*Dîvân-ı Muhâsebât Encümeni*)

“Sayıştay Komisyonu” diye çevirebileceğimiz bu kavram, mevcut Plan ve Bütçe Komisyonunun yetkileri içinde yer alan, Sayıştay (Divan-ı Muhasebat) tarafından her üç ayda bir parlamentoya sunulan raporları, kesin hesap kanunu tasarılarını incelemek ve denetlemekle görevli komisyondur. “*Divan-ı Muhasebat Encümeninin vazifesi*

Madde 89.- Her içtimâ iptidasında, âzası şubelerden intihap olmak üzere, beş kişiden mürekkep olarak teşkil olunacak Divân-ı Muhasebat Encümeni muhasebe-i kat'iyye kanunu lâyhasıyla sarfiyat taahhüdatı hakkında her üç ayda bir Divân-ı Muhasebat tarafından tanzim olunacak raporları tetkik eder. Netice-i tetkikatı mübeyyin yapılacak mazbata tab' ve meb'usana tevzi' olunur.” 1 Mayıs 1293 (12 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 89 (bk. Divan-ı Muhasebat, Muvazene-i Maliye Encümeni, Maliye Encümeni, Tetkik-i Hesabat Encümeni).

Divan-ı Muhasebat İntihabatı (*Dîvân-ı Muhâsebât İntihâbatı*)
(Fihristte) Sayıştay Üyeliği Seçimi. “5. - İNTİHAPLAR

1. - Divanı Muhasebat azaları intihabı

REİS - Divanı Muhasebat azaları intihabı var. Evvelce namzet listeleri Heyeti Celilenize tevzi olunmuştu, O listeler üzerinde icabı kadar âza tefrik edip intihabetmenizi rica ederim.” TBMM 17 Mart 1340 (1924) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7/1, S. 574.

Divan-ı Riyaset (*Dîvân-ı Riyâset*) Başkanlık Divanı, Başkanlık Kurulu, idari ve mali konulardaki en yüksek yetkili karar organı. “*Divan-ı Riyasetin teşekkül eylememesi Encümenlerin teşekkülüne mani değildir.*” Meclis-i Mebusan 27 Ocak 1336 (1920) tarihli 4'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 41 (bk. Encümen-i Riyaset).

duhuliyeye varakası (*duhûliyye varakası*) Giriş kâğıdı, giriş belgesi, Meclis giriş kartı. “*Duhuliyeye varakalarını imza ve tevzi ederler.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 9.

duhul varakası bk. duhuliyeye varakası.

düçar (*dûçâr*) Uğramış, yakalanmış, tutulmuş. “*Fransa'nın bazı cihetlerinde ve bahusus Paris'te ahiren vukua gelerek haşaratı bâdi*

olmuş olan seylâbı müthişten dolayı Fransa milletince hissedilen teessüfata Osmanlı Meclisi Mebusatının iştirak ve Osmanlıların duçar oldukları afatın hiç birinde bigâne kalmayıp izharı asarı insaniyet eylemiş bulunan Fransız milletinin Kuvvei Teşriyesine beyanı taziyet edildiğinin tebliğini teklif eyleriz.” Meclis-i Mebusan 16 Ocak 1325 (1909) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4.

düçarıgadr (dûçâr-ı gadr) Zulme, hainliğe maruz kalmak, haksızlığa, vefasızlığa uğramak. “...hakkındaki kararnameye tevfikan yapılan mezalimin mürettip ve faileri ile duçarı gadr olanlar hakkında Hükümetçe ne düşünöldüğüne dair sual takriri.” Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 112.

düçarıitiraz (dûçâr-ı i’tirâz) İtiraza uğrama. “Bu kabil lâyihalar hakkında müsta’celiyet kararı verilmiş ise, encümen düçar-ı itiraz olmayan maddelerin Hey’ette hitam-ı müzakeresine itizar eder, bâ’dehu kendisine havale olunan maddeler hakkında tanım edeceği mazbatayı takdim eyler.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 64.

düçarısekte (dûçâr-ı sekte) Kesintiye uğrama. “Ancak bu vesile ile evrakın encümen haricine çıkarılması veya encümen müzakeratının düçar-ı sekte edilmesi caiz değildir.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 24.

düçarıtariz (dûçâr-ı tâ’rîz) Sataşmaya maruz kalma, iğneleme, alaya uğrama, kapalı bir biçimde dolaylı sözle sataşmaya uğrama. “Ahval-î şahsiyyesi hakkında düçar-ı tariz olan yahut dermeyan eylediği mütalaâ hilafında kendisine bir fikir isnat olunan bir meb’us her zaman söz söylemek hakkını haizdir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 51 (*bk. tariz, tarizat, mücavebe, münazaa, münazaat*).

düstur (düstûr) Genel kaide, kural, esas; devlet kanunlarını, kararlarını, içtihadı birleştirme kararlarını içeren büyük kitap, külliyat. “Şimdi bu şeklin heyeti aliyyenize arzolanmasındaki birinci maksat, bugün hasıl olan teşevvüşün bir dereceye kadar önünü almaktır. Yani, aynen kabul edilmiş olan bir Kararnamenin iki Düsturda, iki Takvimi Vakayide bulunmasını ortadan izale etmektir.” Meclis-i Mebusan 1 Aralık 1333 (1917) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 164.

düveliye (düveliyye) Devletlerle ilgili, devletler arası. “Malum-u Devletleridir ki, bu Devletin harpten evvel mevcut olan hudud-u

muayyene-i siyasîyyesi, bir muahede-i düveliyye ile red ve ilhak edilmedikçe ondan bir karış yer bile tecezzisi mümkün olmadığı, yine Kanun-u Esasinin sarahati cümlesindedir.” Meclis-i Âyan 29 Şubat 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 150.

düyun (düyûn) Borçlar. “Osmanlı Seyr-ü Sefain İdaresinin 1329 senesi bütçesinin ikinci faslının üçüncü maddesinde muharrer mebâliğin 1 Temmuz 1324 tarihinden 1326 senesi gayesine kadar olan düyuna teşmiline dair muvakkat kararname.” Meclis-i Âyan 12 Mart 1333 (1917) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 201 (bk. deyn, medyun).

Düyun-ı Umumiye (Düyûn-ı Umûmiyye) Asıl ismi Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye Varidat Muhassasa İdaresi olan ve Osmanlı Devleti’nin yabancı devletlerden aldığı borçlara karşı gösterdiği gelirleri toplamaya mahsus olup yabancı görevlilerce idare edilen kuruluşa verilen kısa isim. “Düyunu Umumiye bütçesini müzakere edeceğiz. Heyeti umumiyesi hakkında bir mütalaa var mı efendim? (‘Yok’ sadaları) Fasıllara geçelim mi? (‘Evet’ sadaları) Fasıllara geçiyoruz, okutuyorum efendim.” Meclis-i Mebusan 26 Şubat 1334 (1918) tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 513 (bk. Muharrem Kararnamesi, imtiyazaticnebiye).

E

efal (ef'âl) İşler, ameller, fiiller. “*İhtar cezainı müstelzim olan ef'âl ve harekât şunlardır:*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 128.

efkâr Fikirler, düşünceler, görüşler; tasa, kaygı. “*Bendeniz Yusuf Kemal Bey biraderimizin efkârına iştirak etmekle beraber, Vükelâyı sâkıbadan Sadrazam Paşanın takririnde isimleri muharrer zevata ait cürüm beyan edilmiyor.*” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1324 (1908) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 214 (bk. beyaniefkâr, tevhidiefkâr, efkârumumiye).

efkâriamme (efkâr-ı âmme) bk. efkârumumiye.

efkârumumiye (efkâr-ı umûmiyye) Kamuoyu, bir konuyla ilgili olarak halkın ortak düşüncesi. “*Şimdiki halde efkârı umumiyenin büyük bir tesiri vardır.*” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1324 (1908) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 214 (bk. efkâr, beyaniefkâr, tevhidiefkâr, reyîâmm).

efradını cami ağıyarını mâni (efrâdını câmî' ağıyarını mânî) “Aynı özelliğe sahip olanların hepsini içine alıp farklı olanları dışında bırakan.”, “Bir kuralın ilgili bütün konularını içerisine alan ve ilgili olmayanları dışarıda bırakan.”, “Ne eksik ne fazla.”, eksiksiz, bütün anlamlarında bir Arapça deyim. “*Efendim, mademki tariften şüphelenildi, tarifi ne kadar tevsî etsek, yine hariçte bir şey kalabilir. Efradını cami, ağıyarını mani olmak lazımdır deniliyor. Ve bahusus öyle tarifati kanuniyede tereddüt olmaz buyuruluyor. Bu halde, tariften sarfı nazar buyurunuz.*” Meclis-i Mebusan 6 Haziran 1328 (1912) tarihli 16'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 382.

ehlihibre (ehl-i hibre) Bilirkişi, bir şeyi çok iyi bilen. “*Bu encümen vekilleri isticvap edebileceği gibi hariçten herkesi şahit ve ehli hibre sıfatıyla dinlemek salâhiyetini haizdir.*” TBMM 27 Nisan 1927 tarihli 60'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 302.

ehliyet (ehliyyet) Yeterlik, yetenek, ustalık, uzluk. “*Erbabı ehliyet Mektebi Hukukta imtihan verirler, bilahire da Meclis huzurunda imtihan verirler. İspatı ehliyet edenler ehliyet şahadetnamesi istihzar edebilirler denildi. Cevap bundan ibarettir.*” Meclis-i Mebusan 7 Ocak 1330 (1914) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 221.

ekalliyet (ekalliyet) Azınlık; azlık, çoğunluğun karşıtı. “*Verilen kararın neticesinden hâsıl olan ekseriyet ve ekalliyeti temyiz ve tayine Reis ile kâtipler memurdur.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 35 (bk. ekseriyet).

ekseriyet (ekseriyet) Çoğunluk. “*Ekseriyet hâsıl oldu. Saat beşi yirmi geçe birinci celse müzakeratına başlıyoruz.*” Meclis-i Mebusan 6 Mayıs 1325 (1909) tarihli 75’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 538 (bk. ekalliyet).

ekseriyetiara (ekresiyet-i ârâ’) Oy çokluğu. “*Kanun-u Esasi diyor ki; Nizamname-i Dahilî mucibince, 5 Şubeden birisine havale edilecek, hangisi olduğu, Meclis’te, ekseriyet-i ârâ ile karar verilecektir.*” Meclis-i Mebusan 5 Ekim 1327 (1911) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 18 (bk. ittifakıara; tesaviyiara, ekseriyetiizafiye, ekseriyetimutlaka, ekseriyetinispiye, ekseriyetisülûsan, ittihadıara).

ekseriyetiizafiye (ekseriyet-i izâfiyye) Adi çoğunluk. “*Meseleyi olduğu gibi kabul edersek görürüz ki hem Hüseyin Avni Beyin hakkı var, hem Emin Beyin hakkı var, bir vekil ekseriyeti izafiye ile vekil olamaz, kanun sarihdir.*” TBMM 3 Haziran 1338 (1922) tarihli 46’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 131 (bk. ittifakıara; tesaviyiara, ekseriyetiara, ekseriyetimutlaka, ekseriyetinispiye, ekseriyetisülûsan, ittihadıara).

ekseriyetimutlaka (ekseriyet-i mutlaka) Salt çoğunluk. “*Efendiler, bu mazbatada yalnız Reis ve Mazbata Muharriri ve Kâtibin imzası görülmektedir, fakat bu imzalar, bütün encümen namınadır. İmzalar aslında mevcuttur. Deferimizde ekseriyet-i mutlaka mevcuttur.*” Meclis-i Mebusan 5 Temmuz 1328 (1912) tarihli 36’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 382 (bk. ittifakıara; tesaviyiara, ekseriyetiizafiye, ekseriyetiara, ekseriyetinispiye, ekseriyetisülûsan, ittihadıara).

ekseriyetinispiye (ekseriyet-i nisbiyye) Nispi çoğunluk, göreceli çoğunluk. “*İşbu ikinci intihapta ekseriyet-i nisbiyye kâfidir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 4 (bk. ittifakıara; tesaviyiara, ekseriyetiizafiye, ekseriyetimutlaka, ekseriyetiara, ekseriyetisülûsan, ittihadıara).

ekseriyetisülûsan (ekseriyet-i sülûsân) Üçte iki oy çokluğu. “*Bu suretle Pazartesi gününe kadar gelecek mezabıtın çıkarılmasını ve o güne kadar da ekseriyet-i sülûsan hâsıl olduğunu müteakip keyfiyetin hey’ete tebliğ edileceğini ve şimdi meclisin hitam bulunduğunu arz ederim.*” Meclis-i Mebusan 26 Nisan 1328 (1912) tarihli 3’üncü Birleşim

Tutanak Dergisi, C. 1, S. 28 (*bk. ittifakıara; tesaviyiara, ekseriyetiizafiye, ekseriyetimutlaka, ekseriyetinispiye, ekseriyetiara, ittihadıara*).

ekseriyet nisabı *bk. nisabiekseriyet*.

elfaz (elfâz) Lafızlar, sözler, kelimeler. “Azadan Hüsni Paşanın, Aydın’da teşkil olunacak Millî Banka kanun lâyihasının müzakeresi esnasında Yorgiyadis Efendinin sarf ettiği elfaz hakkında ruzname harici beyanatı.” Meclis-i Âyan 30 Haziran 1330 (1914) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 284 (*bk. akval, elfazıgalize, elfazıtahkiriye, sühan, kelim*).

elfazıgaliza (elfâz-ı galîza) *bk. elfazıgalize*.

elfazıgalize (elfâz-ı galîze) Kaba ve yaralayıcı sözler, küfür ve sövme anlamları taşıyan, hakaret içeren sözler. “Bundan Hukuk-u Umümiyye müteessir olmaz mı? Orada söylenen elfaz-ı galiza ki -zikrimden bile haya olunur- öyle mücazatsız kalacak mı?” Meclis-i Âyan 28 Ocak 1331 (1915) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 53 (*bk. elfaz, elfazıtahkiriye*).

elfazıtahkiriye (elfâz-ı tahkiriyye) Hakaret edici, hor görücü, küçük görücü sözler. “Efendiler, kendisine tarafı Riyasetten söz verilmediği halde söz alarak hususiyle evelce de birçok defalar ihtar muamelesi vaki olduğu halde o ihtar muamelesini de dinlemeyerek arkadaşlarından bazıları hakkında tahkiratta bulunan Süreyya Bey hakkında evvela takbih cezası ve sonra Hallaçyan Efendi, Nizamnamei Dahilî ahkâmında müracaat ederek söz almaksızın elfazı tahkiriye istimal ettiğinden her ikisi hakkında Nizamname ahkâmını tatbik etmek mecburiyetindeyim.” Meclis-i Mebusan 21 Temmuz 1328 (1912) tarihli 46’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 617 (*bk. elfaz, elfazıgalize*).

elyevm (el-yevm) Bugün, şimdi, hâlâ, hâlen. “Elyevm Avrupa’da tahsilde bulunan müfettişlerimiz yoktur; fakat bu sene daha altı yedi kişi göndermeye ve kadroyu bu suretle doldurmaya mecbur olacağız.” Meclis-i Mebusan 25 Haziran 1330 (1914) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 54.

emiriye (emiriyye) Devlete ait. “Idare-i Nehriyye vapurlarının işletme masarifidir. Bu vapurlar malum olduğu üzere emlâk-ı emiriyyedendir.” Meclis-i Âyan 20 Mart 1333 (1917) tarihli 46’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 275.

encümen Komisyon, alt kurul, yarkurul, komite, belli bir konuyu ele almak amacıyla bir kurul içinden seçilen birkaç kişiden oluşan alt kurul. “*Mevrut Kararname ve telgrafnameler istima’a arz ve ait oldukları Encümenlere havale kılındı.*” Meclis-i Mebusan 3 Şubat 1336 (1920) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 60.

encümeniait (encümen-i âidî) Ait olduğu encümen, ilgili komisyon. “*Müstaceliyet-i müzakere taraf-ı hükümetten veya teklif sahibi veya encümen-i aidi canibinden yahut âza-i Hey’etten biri tarafından talep olunur.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 65.

encümenidaim (encümen-i dâim) bk. daimî encümen.

Encümen-i Daniş (Encümen-i Dâniş) (Özelde) Osmanlı Devleti’nde 1851-1862 yılları arasında hizmet vermiş bir bilim kurulu; (genelde) ise encümenidaniş akademi anlamındadır. “*Sonra (âzaların) ve (âzanın) kelimelerine gelince; eğer Türkiye’de bir Encümeni Daniş bulunsa idi ve bir lûgati tedvin ve tesbit edilmiş olsa idi biz burada (âzaların) diyebilirdik. (Âza) kelimesini (evlât) kelimesi gibi hem müfret makamında olarak ve hem de uzvun cemi olan (âza) olarak kullanıyoruz.*” TBMM 7 Aralık 1336 (1920) tarihli 110’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 264.

encümenimahsusa (encümen-i mahsûsa) Özel komisyon, belli bir amaca yönelik olarak kurulan süreli komisyon. “*Encümen-i mahsuslar mahiyetleri itibarıyla balâdaki encümenlerden birine taalluku olmayan veya ayrı bir encümen marifetiyle tetkikine Hey’etçe lüzum görülen mesail için suret-i mahsusa teşkil olunan encümendir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 14 (bk. daimî encümen, muvakkat encümen, muhtelit encümen, tali encümen, ihzari encümen, tensikat encümeni).

Encümen Reisi (Encümen Reîsi) Komisyon Başkanı. “*Reye koymadım; rey tamam olmamıştır; takririn reye sureti vaz’ı hakkında mütalaa dermeyeran edildi, neticesini tebliğ etmedim. Encümen Reisi Bey, hesabatın teşvişini mucip olacağını söylediler; takrir sahibi de, takririni geri aldı.*” Meclis-i Mebusan 14 Ocak 1332 (1916) tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 29.

Encümen-i Riyaset (Encümen-i Riyâset) Başkanlık Komisyonu, Meclis-i Âyanda Başkanlık Divanı ile aynı işlevi üstlenen kurul. “*Meclis-i Mebûsân, Divan-ı Riyaset demiş, biz de Encümen-i Riyaset kalsın dedik. Âyân’da dedikleri gibi, Divan-ı Âlî de olduğu için bizce maslahata da encümen tabiri daha muvafık geliyor.*” Meclis-i Âyan 28 Mayıs 1328

(1912) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 120 (*bk. Divan-ı Riyaset*).

encümen mazbatası Komisyon raporu. “*Maarif Nezareti 1326 Senesi Bütçesinin Bazı Fusul ve Mevadı Beyninde Münakale İcrasına Dair Kanun Lâyihası ve Muvazene-i Maliye Encümeni Mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 17 Şubat 1326 (1910) tarihli 50'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 353 (*bk. mazbata, mazbata muharriri, mazbatayıintihabiye, tali encümen mazbatası*).

enva (envâ) Çeşitler, türler. “*Muamelât-ı cezaiyye envai*

Madde 127.- Hey'et-i Meb'usan azasının muhafaza-i nizam ve intizam nokta-i nazarından duçar olabilecekleri muamelaât-ı cezaiyye üç nevidir. Birincisi ihtar, ikincisi takbih, üçüncüsü Meclisten muvakkaten ihraç.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisinin Değiştirilmiş Şekli, Madde 127.

erbabihittisas (erbâb-ı ihtisâs) İhtisas sahibi kişiler, uzman kişiler, bilgili tecrübeli kimseler. “*Encümenler memur oldukları tetkikatı ifa için lüzum görecekları evrak ve malûmatı talep ve icabında nazırları veya vekillerini davet ve erbâb-ı ihtisâsın malûmatına müracaat edebilirler.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 25.

erkam Rakamlar, sayı işaretleri; sayılar, yazılar. “*Acaba neden bir siyaseti maliyemiz yoktur? Muvakkat bütçede yirmidört fasıl rakam görölüyor. Şu erkam üzerinden bir göz gezdirdim. Zülfiyara dokunmamak için bazı mevad hakkında mütalaa beyan etmeyeceğim.*” Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 236.

erkânihükümet Hükümetin ileri gelenleri, hükümet üyeleri. “*Azadan veya erkân-ı hükümetten bir veya birkaç zât hakkında tahkir ve tehdidi mutazammın tâbirat kullanmak.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 94.

esami (esâmî) İsimler, adlar. “*Bütçe olmak itibariyle tayin-i esami ile reye arz ediyorum.*

Rey istimaline nereden başlayacağımıza dair kur'a çekiyorum:

Atif Bey (Ankara)'dan başlayarak okuyunuz.

(Esami okunmak suretiyle reyler toplandı.)” Meclis-i Mebusan 7 Şubat (1334) 1918 tarihli 46'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 237.

Esami Cetveli (Esâmi Cedveli) Ad cetveli, milletvekili isim tablosu, listesi, ad ve soyadı alfabetik sırasına göre milletvekillerinin isimlerinin, seçim bölgelerinin ve üyesi buldukları siyasi parti adının kayıtlı olduğu liste. “*REÎS - Efendim; Reisisani intihabı icra edilecektir. Lütfen reylerinizi istimal buyurunuz.*

(*Esami cetveli okunarak reyler toplandı, kura ile: Hacim Muhittin, Yahya Galip ve Operatör Emin Beyler tasnife memur edildiler.*) TBMM 2 Mart 1337 (1921) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 9, S. 16.

esasa taalluk etme (esâsa taalluk etme) Esasla ilgili olma, esasa ait olma, esasla ilişiği bulunma, temel olarak alınan hususla ilintili olma. “*Efendiler, bendeniz o esasa taalluk eden şu meselei mühimme hakkında Muhterem Refikimiz Mahmut Mahir Efendi tarafından dermeyan edilen nazarıyyeyi kabul edemem.*” Meclis-i Mebusan 5 Şubat 1330 (1914) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 409 (bk. meseleyiasliye).

esbabimeşrua (esbâb-ı meşrûa) Geçerli, meşru sebepler, yasal sebepler. “*Sicilde katiyen hoş bir hali görülmediği müsellemler olan bu adama bu kadar harcırahlar feda etmekteki esbabı meşrua nedir?*” TBMM 3 Haziran 1338 (1922) tarihli 46’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 122.

esbabımucibe (esbâb-ı mûcibe) Gerekçe, gerektirici sebepler. “*Onlar o vakit 93 Kanun-u Esâsîndeki asıl 38 inci maddeyi tâdil ederlerken esbab-ı mucibe ve makule beyan ederek tâdil etmişlerdir.*” Meclis-i Mebusan 9 Haziran 1328 (1912) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 448 (bk. esbabımucibe layihası, esbabımucibe mazbatası).

esbabımucibe layihası (esbâb-ı mûcibe lâyihası) Gerekçe eki, gerekçe yazısı, gerekçenin anlatıldığı yazılı metin. “*...Meclis-i Meb’usâna irsal kılınan kanun lâyihası Kavanin-i Maliye Encümeninde tedkik edildikten sonra Hey’et-i Umumiyyede ledel-mûzakere tadilen kabul edilmiş olmakla Meclisçe kabul edilen suret-i muaddelesi ol babdaki esbab-ı mucibe lâyihası ve Encümen mazbatası suretleriyle birlikte leffen takdim kılındı.*” Meclis-i Âyan 24 Haziran 1330 (1914) tarihli 16’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 222 (bk. esbabımucibe, esbabımucibe mazbatası).

esbabımucibe mazbatası (esbâb-ı mûcibe mazbatası) Gerekçe raporu, komisyonun gerekçe yazısı. “*Encümenince tekrar mevkii müzâkereye konup bu defa Heyeti Umumiyyeye arz olunan bu Kanun lâyihasının esbabı mucibe mazbatası okunduğu halde Zeynelabidin*

Efendinin yürüttüğü nazariyenin nâbemahal olduğu anlaşılır.” Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1326 (1910) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 457 (bk. esbabımucibe, esbabımucibe layihası).

esbabımuknia (esbâb-ı muknia) İnandırıcı, ikna edici sebepler. *“Efendim, Hamit Bey, esbabı muknia ve makulesini tamamen serdettiler.”* Meclis-i Mebusan 15 Şubat 1332 (1916) tarihli 45’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 363.

esbabımücbire (esbâb-ı mücbire) Zorlayıcı, zorunlu sebepler. *“Tabîi esbabı mücbire vardır. Bunlar memleketlerine gidemeyecekleri için Hükümet bunları münasip bir yerde iskân ediyor ve altı sene kadar askerlikten tecil ediyor ki kendilerini biraz toplamak suretiyle vazifelerini ifa etsinler.”* TBMM 25 Haziran 1337 (1921) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 45.

esbap (esbâb) Sebepler. *“İstanbul Mebusu Kirkor Zöhrap Efendinin; vapurlardan kömür tahliye ve nakleden hammalların zam talebinin reddolunması üzerine tatili eşgalde bulunanların tevkif edilmeleri esbabının Dahiliye Nazırından sual olunmasına dair takriri kabul olundu.”* Meclis-i Mebusan 18 Aralık 1326 (1910) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 700.

eshabımüddei (eshâb-ı müddei) İddia sahipleri, iddia edenler. *“... birkaç imzayı hamil ise, içlerinden birinin olsun meskeni tasrih edilmek ve bir de sahibi veya eshab-ı müddei sıfatında bulunmak şarttır.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 44.

eshap (eshâb) Sahip olanlar, sahipler, tasarruf yetkisine sahip kişiler. *“İşbu tâdilnâmeler, encümen mazbatasının zeylinde eshabının esbâb-ı mucibeyi havi muhtıraları ile birlikte tab’ ve haklarında encümente ittihaz edilen kararlar ile esbabı mazbatada beyan edilir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 65.

esman (esmân) Bedeller, kıymetler, değerler. *“Sonra, maddenin aşağı tarafında; mezruat keza Hükümet tarafından idare edilerek esman, bedeli icar ve hasılatı sairesi, masarifi vakıadan badettenzil İlâh... deniyor.”* TBMM 17 Eylül 1337 (1921) tarihli 77’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 12, S. 229.

esnayimüzakere (esnâ-yi müzâkere) Müzakere esnasında, görüşme sırasında. *“Şimdi, Nafia Bütçesinin esnayı müzakeresinde tercihan*

müzakere edilmek üzere müstacel ruznameye geçilmesini teklif ediyorum.” TBMM 9 Mart 1340 (1924) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 203.

esnayitatil (esnâ-yi ta’fîl) Tatil esnasında, tatil sırasında, çalışmaya kanunen ara verildiği zaman. *“Encümenler Meclisin esnâ-i tatilinde veya müddet-i içtimaiyyesinin hitamından sonra Hey’et-i Umumiyye kararıyla muayyen hususâtın müzakeresi için in’ikat edebilirler.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 18.

eşhas (eşhâs) Şahıslar, kişiler. *“Bu suretle kendilerine maaş tahsis olunan eşhasın cetveli her sene Muvazene-i Umumiyye Kanunu Lâyhısına raptolunacaktır.”* Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1334 (1918) tarihli 36’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 30.

evrakımaruza (evrâk-ı mâ’rûza) Sunulan kâğıtlar, arz olunan evraklar. *“...tahakkuk etmesinden dolayı mumaileyhe maattevbih ihtarat icrasına lüzum gösterilerek icabı icra kılınmış ve evrakı mâruza Encümeni İntihapça da tetkik ve mütalâa olunarak hakkında başkaca muamele tesis ve ifasına mahal olmadığına karar verilmiş...”* TBMM 17 Ocak 1340 (1924) tarihli 85’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 186.

evrakımüspite (evrâk-ı müsbite) Kanıtlayıcı belgeler, ispat edici belgeler, (bir olayın varlığını, doğruluğunu) ispata yarayan yazılı kâğıtlar. *“Vesika istemiştir, makbuz istemiştir, evrakı müsbitisini istemiştir, medfuatını istemiştir.”* TBMM 8 Haziran 1338 (1922) tarihli 50’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. 266.

Evrak-ı Varide (Evrâk-ı Vâride) (Fihristte) Gelen Kâğıtlar; gelen evrak. *“III.- EVRAKI VARİDE*

1. - Mısır’da talim ve tedris ile iştigal eden Yemen kitasına mensup ulemayı kiram tarafından kaleme alınan Nasihatname.” Meclis-i Mebusan 22 Şubat 1326 (1910) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 467.

evsafımatlube (evsâf-ı matlube) İstenilen nitelikler, aranılan vasıflar. *“O miralay da evsafı matlube şerait ve saire arar, bulursa tayin eder ve bunların adetleri azdır.”* TBMM 19 Nisan 1340 (1924) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8/1, S. 878.

evvelbeevvel (evvel-be-evvel) Her şeyden önce, öncelikle. *“Meb’ûsların bazıı mücedded eden intihâb edilmiş ise, evvel be evvel*

dokuzuncu maddede beyan olunan ekseriyet usulüne tevfiikan Reîs ile Reîs Vekili namzetleri ve kâtipleri intihâb olunur,...” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 3.

evvelemirde (evvel-emirde) Her şeyden önce, ilk önce, öncelikle, işin başlangıcında. *“Fakat, evvelemirde takrirlerle beraber Encümene gitsin.”* Meclis-i Mebusan 25 Haziran 1330 (1914) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 66.

evvela bk. evvelen.

evvelen Birinci olarak, birincisi; her şeyden önce, ilk olarak. *“Fakat bu tahakkuk etse de mal müdürü, muhasebeci, onlar tahsisatını evvelen alırlar.”* Meclis-i Mebusan 25 Haziran 1328 (1912) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 124 (bk. saniyen, salisen, rabian, hamisen, sadisen, sabian, saminen, tasian).

eyyam (eyyâm) Günler; gündüzler; zaman. *“Hey’eti Mebusanın eyyam ve sââtı mesaisi hakkında müzakerat.”* Meclis-i Âyan 11 Mayıs 1326 (1910) tarihli 74’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 128.

eyyamımesai (eyyâm-ı mesâî) Mesai günleri. *“Saat ve eyyamı mesainin tayini hususunda Riyasetin şifahî teklifi üzerine müzakerat.”* Meclis-i Mebusan 3 Kasım 1325 (1909) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 14.

eyyamıresmiye (eyyâm-ı resmiyye) Resmî günler. *“Darüleytam sanayi atelyelerinde çalıştırılacak talebeye sanathaneler tertibinden aidat ve diğer yetimlere de eyyamı resmiye ve tatiliyede müteferrika tertibinden münasip miktarda harçlık verilir.”* TBMM 22 Nisan 1925 tarihli 109’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 610.

F

fasıl (fâsıl) Bölüm, kısım; devre, dönem; bütçede ayrı ayrı gösterilen bölümler. “*Efendim, bu fasıl, sernamesinden anlaşılacağı üzere, usulü tanzim ve tasdika daırdır.*” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1334 (1918) tarihli 27’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 483 (bk. fasılbe fasıl, fasılmahsus, fusul).

fasıla (fâsıla) Ara, aralık, kesinti. “*Celseye beş dakika fasıla verildi.*” TBMM 28 Nisan 1336 (1920) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 125 (bk. teneffüs, celseyatıl). **fasıla vermek:** Ara vermek, kesmek.

fasılbe fasıl (fâsıl-be-fâsıl) Bölüm bölüm, kısım kısım. “*...muvâzene-i mâliyye kanununa merbut cedveller hakkında fasıl be fasıl istihsâl-i rey olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 69 (bk. fasıl, fasılmahsus, fusul).

fasletmek (fasl etmek) Çözmek, sonuçlandırmak, neticelendirmek; ayırmak, bölmek. “*Bunu hal ve fasletmek için sevahile müntehi olan yolların tamiratına muktazi paraları esirgemeyerek vermiştir.*” TBMM 7 Ağustos 1336 (1920) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 128.

fasılmahsus (fasl-ı mahsûs) Özel bölüm. “*1331 senesi Harbiye Nezareti bütçesine, faslı mahsus olarak, yüz elli milyon kuruş tahsisatı fevka lede ilavesine dair kanun layihası.*” Meclis-i Mebusan 24 Ekim 1331 (1915) tarihli 45’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 663 (bk. fasıl, fasılbe fasıl, fusul).

fek (fekkk) Bozma, feshetme, kesme, koparma, ayırma. “*Maksat, gümrük resminden istifade maksadıyla fek ve tebdil değilse, Hakkı Beyefendi bir tadilname verirler, reyinize arz ederim.*” Meclis-i Mebusan 19 Şubat 1334 (1918) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 403. **feketmek:** Kaldırmak, bozmak.

ferda (ferdâ) Yarın, yarınki gün, günün ertesi, öbür gün; gelecek zaman. “*İşbu kanun, yevm-i neşrinin ferdasından itibaren mer’iyyülicradır.*” Meclis-i Mebusan 17 Ocak 1334 (1918) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 12.

ferden ferda (ferden-ferdâ) Tek tek, fert fert, birey birey. “*Makam-ı Riyasetin, îydi Millî münasebetiyle Saray-ı Hümayûna giderek, Heyeti*

Umumiyye namına, arz-ı tebrikatta bulunduğuna ve Zat-ı Şahanenin Mebusana ferden ferda selam ve îydi Millînin müteyemmen olması temennisinde bulunduğuna dair beyanatı.” Meclis-i Mebusan 11 Temmuz 1328 (1912) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 437.

feshülga (fesh ü ilga’) Bozup kaldırma, bozma ve kaldırma. *“Bir kerre, bu kanun, diğer bir kanunla fesh ve ilga edilmedikçe mevki-i mer’iyyetten kaldırılamaz.”* Meclis-i Mebusan 16 Mart 1334 (1918) tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 218.

fesh ve ilga bk. feshülga.

fesih (fesh) Verilmiş bir yargı kararını kaldırma, bozma; dağıtma, dağıtılma, kapatma. *“Olabilir ki, Mülkün bir tarafında Meclis-i Mebusanın feshini talep yollu birtakım tecemmuât ve isyanlar olabilir.”* Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 471. **feshetmek:** Verilmiş bir yargı kararını kaldırmak, bozmak; kapatmak, dağıtmak.

Fetva (Fetvâ) (Fihristte) İslam hukukuyla ilgili sorunlarda dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, yetkili dinî otorite tarafından verilen şeri hüküm veya karar ve bu kararın Mecliste görüşülüp oylanması. “9.- FETVA

1.- Halife Vahdettin Efendinin inhilâ ettiğine dair Şer’iye Vekili Vehbi Efendinin fetvası

Minel Tevfik

İmamül müslimin olan zeyid düşmanın umum müslimin aleyhinde mucibi mahvolan...” TBMM 18 Kasım 1338 (1922) tarihli 140’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 564.

fevkalade bütçe (fevka'l-âde bütçe) Olağanüstü bütçe, olağanüstü ödenek, her yıl tekrarlanmayan ve olağanüstü nitelik taşıyan harcama ve gelirleri gösteren özel bütçe. *“Kezalik, Hazinesden kanunu mahsus mucibince Hakanı Sabıkın Düyununa ve 1325 Fevkalade Bütçesine vuku bulan sarfiyatı da bunların haricindedir.”* Meclis-i Mebusan 10 Şubat 1326 (1910) tarihli 46’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 193.

fevkalade içtima bk. içtimayifevkalade.

fevkalade tahsisat bk. tahsisatifevkalade.

fevkinde Üstünde, aşan. “*Gerek geçtiğim yerlerde gerek gittiğim yerlerde ahali islâmiyenin hakkımda gösterdiği hürmet her türlü tasavvurun fevkinde oluyordu.*” TBMM 7 Kasım 1337 (1921) tarihli 106’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 14, S. 119 (bk. mafevk).

fezleke Özet, hülasa, netice, muhtasar; bir kararın kısaca yazılması; mahkemelerde soruşturma evrakının altına yazılan özet, soruşturma özeti. “*Esasen memurini mülkiye usulü muhakematı hakkındaki kanunun beşinci maddesinde diyor ki, âmirleri tarafından yapılacak tetkikat lüzumu muhakemeyi mübeyyin fezlekesiyle meclisi idarelere verilir.*” TBMM 14 Ekim 1336 (1920) tarihli 83’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 67.

fıkarat (fıkarât) Fıkralar, bölümler, kısımlar, fasıllar. “*İki sene, üç sene evvel mevkii icraya konulmuş bir madde bundan sonra tatbik olunacağı için, olabilir ki, Heyeti Aliyyece bu maddenin bazı aksamı, bazı fıkaratı hakkında mütalaat dermeyan edilir, tadil talep olunur.*” Meclis-i Mebusan 22 Kasım 1333 (1917) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 92.

fıkra Bent, madde, paragraf; kanun maddelerinin kendi içlerinde satır başlarıyla ayrıldıkları küçük bölümlerden her biri. “*Müskirat Resmî Kanununun bir fıkrası hakkındaki sehvin tashihi hakkında Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 25 Kasım 1334 (1918) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 198.

fıkrayitayyibe (fırka-i tayyibe) Güzel, hoş fıkra, iyi bent, güzel metin. “*Borcı olmıyanların matlupları nakden verilir diye maddenin sonuna bir fıkrayı tayyibe ilâve edelim ve bununla borçları vereceğimizi gösterelim.*” TBMM 30 Eylül 1339 (1923) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 410.

fırka (Siyasal) parti; insan topluluğu; askerî birlik, tümen. “*Biz fırka programı emrediyor diye müesseseler açtık, sermayeler koyduk, fakat bu müesseseleri ellerine verdiğimiz memurlar, memur kafasile çalışmışlar, kommersiyal kafasile hareket etmemişlerdir.*” TBMM 26 Mayıs 1932 tarihli 52’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 262 (bk. fırkayisiyasiye).

fırkayisiyasiye (fırka-i siyâsiyye) Siyasal parti. “*...intihabatta ahalinin hürriyetine tecavüz ve müdahale şimdikiye kadar maddeten gayrikabil olduğu gibi cemiyetimiz bir fırkayı siyasiye olmadığından ihtirasatı siyasiyeden bittamam berî bulunacağını ve intihabatta katiyen ahalinin içtihat ve hürriyeti vicdaniyesine müdahale etmiyeceğini biddefat beyannameleriyle esasen ilân eylemiştir.*” TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 20 (bk. fırka).

fihrist Bir kitabın ya da derginin başına ya da sonuna eklenen ve yapıttaki konu başlıklarını sayfa numarasıyla gösteren liste; içindekiler; katalog; tutanak dergisinin içindekiler bölümü. Tutanak fihristinin amacı, tutanaklarda aranan bilgilere daha kolay ulaşmaktır. *“Efendim, bir kanun ararken fihristte uzun uzadıya zânnımca aranılması icabeder. Hele bir de fihrist olmazsa o kanunun nerede, hangi ciltte bulunduğu büsbütün müşevveş bir hal kesbederek bulunamaz gibi bir netice elde edilir.”* TBMM 14 Aralık 1336 (1920) tarihli 114’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 358. **cilt fihristi**: Bir cilde ait tutanaklar basıldıktan sonra “Konu Başlıkları”na ve “Söz Alanlar” sıralandırılmasına göre ve alfabetik sistemle o cilde ait “İçindekiler” tablosu. **yıllık fihrist**: Bir yasama yılında hazırlanan fihristlerin karmasından meydana getirilen “İçindekiler” tablosu.

filhakika (fi’l-hakika) Gerçekten, doğrusu, hakikaten, hakikatte. *“Muvazene-i Maliyye Encümeni, bu sene yapılmış olan derecenin gelecek sene dahi kabili tatbik olduğunu gördü ve filhakika 10 milyonu mütecaviz değildir.”* Meclis-i Mebusan 16 Mart 1334 (1918) tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 202.

filvaki (fi’l-vâki’) Gerçekten, gerçi, her ne kadar. *“Filvaki birçok iyi şeyler vardır ki, arzu ederiz; fakat biz bunları tatbik ederken iyi tatbik edemeyiz ve bu iyi tatbik edememek, iyi düşünememek ve iyi tetkik ve tetebbu etmemekten ileri gelir ve ekseriya vaki olduğu gibi, tetkik ve tetebbusuz yapılan şeyler...”* Meclis-i Mebusan 29 Aralık 1333 (1917) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 420.

fusaha (fusahâ’) Güzel, fasih, düzgün ve açık konuşanlar, iyi, güzel söz söyleme kabiliyetinde olanlar. *“Her asırda insanlar ulûma veya umûma nâfi sözlerin muhafazasına itina ederek, hatta kablel milat Yunanistan-ı kadimde Sokrat’ın tedrisat-ı hikemiyyesi ve takriben o rütbe atik bir zamanda Roma Ayanında fusaha-i meşhureden Çiçeron’un beyanatı siyasiyyesi işaratı mahsusa ile zaptediliyordu.”* Meclis-i Âyan 14 Şubat 1334 (1918) tarihli 26’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 383.

fusul Bölümler, aralar, kısımlar, fasıllar; mevsimler. *“Muhassasat-ı mütehavvile cetveline dahil bulunan hidemattan, bazı fusul ve mevadda İrade-i Seniyye ile ilâve olunan tahsisat-ı munzammaya dair kanun lâyihası.”* Meclis-i Mebusan 7 Ocak 1332 (1916) tarihli 27’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 403 (bk. fasıl, fasılbe fasıl, faslımahsus).

G

gaip (gaib) Kayıp, yok olan, görünmeyen, hazır olmayan. “*Meb’ûslardan kangısı birbirini müteakip altı defa meclise devam etmez, yâni gerek Hey’et-i Umûmiyyede gerek Şu’be ve encümenlerde bulunmaz ise, gaip gayr-ı mezun addolunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 88.

galat Yanlış kelime veya söz; yanlışlık. “*(Aduvvü İslam) yerine, (aduvvü İslami) ve onun cemi olarak (adayı İslamiye) yani bu suret, hakka nisbetle galat olsa bile, bizim şivemize muvafıktır.*” Meclis-i Mebusan 8 Aralık 1330 (1914) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 24 (bk. galatimeşhur).

galatimeşhur (galat-ı meşhûr) Meşhur, yaygın olan yanlış anlamında bir deyim, yanlış olduğu hâlde herkes tarafından kullanılmakta olan yanlış, yaygınlaştığı için yanlışlığına önem verilmeden kullanılagelen söz, deyim, terim. “*Refiklerimizden biri, ‘galatı meşhur lûgat-i sahihten evlâdir’ demişti; fakat bunun için değil. O söz alelittlak söylendi. Muhami yanlış değil.*” Meclis-i Âyan 7 Mart 1327 (1911) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 116 (bk. galat).

galiz (galîz) Kaba, çirkin, iğrenç, terbiye dışı. “*Bugün tasavvur olunsun ki; sahte bir imza ile birisi gayet galiz kelimatla mâli bir telgrafname tevdi etti.*” TBMM 21 Ocak 1340 (1924) tarihli 87’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 269.

gaybubet (gaybûbet) Kaybolma, yokluk, bulunmayış. “*Reisin gaybubetinde Reis vekillerinden sıra itibariyle mukaddem bulunanı vekâlet eder.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 7.

gayrimeşru (gayr-i meşrû’) Yasaya ve töreye uygun olmayan, yasaya aykırı, kanunsuz. “*Bağdat Mebusu Es-Seyyid Mustafa Nuri Efendinin; Hit’ai Irak’iyenin bazı mahallerinde gayri nizami ve gayri meşru âşâra bedel olarak mezruattan alınan Zür’a hakkındaki takriri.*” Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1325 (1909) tarihli 45’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 446 (bk. meşru).

gayrimezun (gayr-i me’zûn) İzinsiz. “*Binaenaleyh kendisine tebligat ifa edip de tabîi o tebligata ittıla peyda ederek hareket etmediği takdirde o tarihten itibaren gayrimezun addedilir...*” TBMM 25 Nisan 1337 (1921)

tarihli 25'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 10, S. 85 (bk. mezuniyet, bilamezuniyet, icazet, izinler, istihsalimezuniyet, ruhsat, cevaz, mesağ).

Grup Reisi (Grub Reîsi) (Meclis) Grup Başkanı. Siyasi partilerin grup başkanları yine aynı partilerin genel başkanları veya eş başkanlarıdır. *“MÜSTAKİL GRUP REÎSİ ALÎ RANA TARHAN (İstanbul) — Arkadaşım Fuad Sirmen Grup namına söylediği için Başvekilin lütuf buyurdukları izahat üzerine arada bir fark olmadığını ifade için kürsüye geldim.”* TBMM 25 Aralık 1940 tarihli 21'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 15, S. 178 (bk. Grup Reis Vekili).

Grup Reis Vekili (Grub Reîs Vekîli) (Meclis) Grup Başkan Vekili. *“Arkadaşlarım, geçen yıl, bundan on ay evvel, aynı kürsüden siz arkadaşlarımdan bir kısmının ve Müstakil Grup Reis Vekili Sayın Rana Tarhan'ın bir temennisine karşı yapmış olduğum vadi bugün bir kanun lâyihası halinde huzurunuzda getirmiş bir Hükümetin âzası olarak iftihar duyuyorum.”* TBMM 14 Ağustos 1942 tarihli 81'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 87 (bk. Grup Reisi).

H

hacet (hâcet) Herhangi bir şey için gerekli olma, ihtiyaç, lüzum, gereklilik; ihtiyaç duyulan şey, gerekli şey. “*Ancak Nizamnâme-i Dâhilî ahkâmına ve rûzname sırasında riayete dâvet olunmak hakkındaki teklifler Meclisin reyine müracaat hacet olmaksızın madde-i asliyenin müzakeresine takdim edilir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 84.

hacretmek (hacr etmek) Kısıtlamak, birine bir şeyi yasaklamak. “*Evvelâ; şeriri hilâfetinde, padişahım diye iddia eden, mücerret hilâfet dâvasında bulunan bu şahsı merkumu hal'etmek (Hay, hay sadaları) ondan sonra -dikkat buyurun, ıstılaha dikkat buyurunuz- hacretmek lâzımdır, hacir, ıstılaha fikhîdir.*” TBMM 30 Ekim 1922 tarihli 129'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 289 (bk. mahcur, mahcuriyet).

hadisüssin (hadîsü's-sinn) Genç, delikanlı. “*...kâtiblerin intihabına kadar azadan en hadîs'üs-sin olanlardan iki zât muvakkaten kitâbet vazifesini ifa edecektir.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 4 (bk. müsîn).

hafızayıbeşer nisyan ile maluldür (hâfıza-i beşer nisyân ile ma'luldür) “İnsan hafızasında unutma hastalığı vardır.” veya “İnsan hafızasının sakatlığı unutmasıdır.” gibi çevrilebilecek bu söz öbeği, daha çok, insanın yaşamını sürdürmek için bazı şeyleri unutması zorunluluğunu ifade eder. “*Gerçi Yüksek Meclis üyelerinin bunları benden daha iyi bildiklerini bilirim. Ama; 'Hafızai beşer ekseriya nisyan ile malûl olur.' bu sebeple bir defa daha hatırlatmakta fayda mülâhaza ediyorum.*” TBMM 23 Mayıs 1958 tarihli 71'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 182.

hafızıkütüp (hâfız-ı kütüb) Kitapları saklayan, koruyan kişi, kütüphaneci, kütüphane görevlisi. “*Hâfız-ı kütüp, mevcut kitaplar ile gazete vesairenin muntazam kaydını tutmakla mükellef ve bundan mes'ul olup, açık bulunduğu saatlerde kütüphane derûnunda bulunacaktır.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 171.

hafi (hafî) Gizli, saklı. “*Bu celsenin hafi cereyanı hakkında rüfekai kiramin takrirleri var, ârâya arz ediyorum.*” Meclis-i Mebusan 3 Nisan 1325 (1909) tarihli 56'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 20.

hafi celse (hafî celse) Kapalı oturum, gizli oturum. “*Efendim, dünkü hafi celsenin zaptı okunacak, o tasdik olunduktan sonra alenî celseye başlanacaktır. Dünkü içtimada da bu suretle hareket ettik.*” Meclis-i Mebusan 31 Ekim 1334 (1918) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 78 (bk. aleni celse).

hafi müzakere (hafî müzâkere) Kapalı görüşme, gizli görüşme. “*Bunun hakkında hafi müzakere cereyan edeceğinden samiinin locaları tahliye etmelerini rica ederim.*” TBMM 22 Nisan 1340 (1924) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 1112 (bk. aleni müzakere).

hafi rey bk. reyihafi.

hafiyyen Gizlice, saklı olarak, gizli. “*...red veya kabul için ekseriyet-i araya müracaat olunur ve kabulü halinde müzakere hafiyyen cereyan eder.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 45.

haiz (hâiz) Taşıyan, elinde bulunduran, sahip, bir şeyi olan. “*Kanunu Esasi 3 madde ile Heyeti Ayan azasının sureti tayinini ve bunların ne gibi evsaf ve şeraiti haiz olması lazım geldiğini tasrih etmiştir.*” Meclis-i Âyan 12 Ocak 1336 (1920) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4. ...i haiz: ...i taşıyan, ...i olan.

haiziehmmiyet (hâiz-i ehemmiyet) Ehemmiyetli, önemli, mühim; önem taşımak, değer vermek. “*Söz kayıt ve talep sırasına göre verilir. Yahut Hey’et isterse, müzakere haiz-i ehemmiyet mesâil’in lehinde, aleyhinde, hakkında münavebeten söz söylemek üzere cereyan eder.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 48.

hakkıhıyar (hakk-ı hıyâr) Seçme hakkı, muhayyerlik. “*Efendim, daha iyi bir tâbir bulunsun. Bendeniz idrakim kadar bir tahrir tanzim ettim. Bu hakk-ı hıyâr ve tasvibin mahfuziyetinden bir üçüncü fayda çıkıyor ki, o da bizzat iktiza gösteren Heyeti Muhtereme-i Vükelânın mes’uliyetten kurtulmamasıdır, mesul olmasıdır.*” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 472.

hakkıhuzur (hakk-ı huzûr) Komisyon üyesi olmayan herhangi bir milletvekilinin, o komisyon toplantılarına katılması hakkı. “*Meb’usların şube ve encümenler müzakeratında hakk-ı huzuru: Âza-i Meclisten her biri, şube ve encümenlere müracaat ederek tevzi olunan vesâika orada kesb-ü ittıla ve istediği encümen müzâkeratını istimâ ve ma’lumat kabilinden olarak mütâlâatını beyan edebilir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs

1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 20.

hakkıkaza (*hakk-ı kazâ*) Yargılama hakkı, yargı hakkı, hüküm verme hakkı, yargı gücünün kullanılması yetkisi. *“Hükkâm ve en küçük Hâkim bile İrade-i Seniyye ile nasbolunur. Çünkü, hakk-ı hüküm, hakk-ı kazâ doğrudan doğruya Hazret-i Hilâfetpenâhiye aittir. Eğer bu hak Adliye Nazırına verilir ve Adliye Nâzırı da dilediği zaman hükkâmı azl-ü- nasb edebilir denecek olursa...”* Meclis-i Âyan 6 Mart 1333 (1917) tarihli 39'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 133.

hakkikelam (*hakk-ı kelâm*) Söz hakkı, konuşma hakkı. *“Ezcümle denilebilir ki, bizim hakkı kelamımız vardır. Bütçe, tenkitsiz, tetkiksiz kabul edilemez. Bu, pek haklı bir sözdür. Kelam hakkı muhterem bir hakktır.”* Meclis-i Mebusan 4 Temmuz 1328 (1912) tarihli 35'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 373 (bk. kelam).

hakkıtakaddüm (*hakk-ı takaddüm*) Öncelik hakkı, önde bulunma hakkı. *“Müzakereye mahal olmadığı teklifleri ile rûznâmeye yahut Nizamnâme-i Dâhiliye riayete davet teklifleri ve hakk-ı tekaddüme dair takrirler, daima mes'ele-i asliyyeye tekaddüm ederler.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 54 (bk. takaddüm, hakkıtakdim).

hakkıtakdim (*hakk-ı takdîm*) Öne geçme, geçirilme hakkı, öne alınma, öncelik hakkı, üstünlük hakkı. *“İzahâtın keyfiyeti ile rûznâme-i müzakerâta geçilmesini talip olan takrirler diğerlerine hakk-ı takdimi haizdir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 121 (bk. hakkıtakaddüm).

hakkıtakdir (*hakk-ı takdîr*) Takdir yetkisi, takdir hakkı. *“Madde 129.- İhtar cezasının hakk-ı takdir ve icrası mukam-ı riyasete aittir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 121.

hakkıtekaddüm (*hakk-ı tekaddüm*) bk. hakkıtakaddüm.

halel Bozma, bozukluk, eksiklik; başkası tarafından verilen zarar. *“Meclisi Âlinin müstemirren devamını icabediyorsa, bilâmezuniyet gitmiş ve mezuniyetlerini tecavüz ettirmiş zevatı vazife başına davet etmek suretiyle nisabı halelden vikaye etmek lâzımdır.”* TBMM 5 Nisan 1339 (1923) tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 28, S. 362. **halel getirmek:** Zarar vermek, engel olmak, ket vurmak.

halliştibah (hâll-i iştibâh) Şüphenin halledilmesi, şüphenin ortadan kalkması, emin olunma. “*Ekseriyet hakkında reis ve kâtiplere iştibah hâsıl olursa bir kere daha reye müracaat edilir ve yine halli iştibah olunmazsa müzakereye devam olunur.*” TBMM 13 Eylül 1336 (1920) tarihli 64’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 121 (bk. iştibah).

hâl tercümesi bk. tercüme-yihâl.

hamail (hamâil) Kılıç kayışı, kılıç askısı; rozet, nişan bağı; muska, tilsim. “*Merasim-i mahsusada isti’mâl olunacak meb’usluk işareti, yarısı kırmızı, yarısı beyaz bir hamail ile nihayetine muallak mineli bir ay yıldızdan ibarettir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 186.

hamil (hâmil) Elinde bulunduran, taşıyan, götüren; haiz. “*...senei atıye salnamesine derç edilmek üzere Mebusanı Kiram Hazeratının esamisiyle haiz ve hamil oldukları rütbe ve nişanların enva ve derecatını...*” Meclis-i Mebusan 11 Kasım 1324 (1908) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 7.

hamisen (hâmisen) Beşinci olarak, beşincisi. “*Hamisen: “Umuru Maliye Vekili Beyefendinin...”* TBMM 15 Temmuz 1336 (1920) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 335 (bk. evvelen, saniyen, salisen, rabian, sadisen, sabian, saminen, tasian).

hande Gülüşme, gülüş, gülme. “*Mesela bazısı fazla harcırah almış, yahut harcırah almış da memlekete gitmemiş olabilir. (Handeler) Ne gülüyorsunuz? Bunlar olabilir.*” Meclis-i Mebusan 12 Şubat 1326 (1910) tarihli 47’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 254. **handeler:** Gülüşmeler.

harfendazlık (harf-endâzlık) Söz atmak, haysiyete dokunucu söz söylemek. “*Üç aydan altı aya kadar bunu tenkis edelim ve nisaya harfendazlık ve lisandrazlık edenler de bu maddeye dahil olmalı.*” Meclis-i Mebusan 18 Mart 1325 (1909) tarihli 50’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 588. **harfendaz:** Söz atan, haysiyete dokunucu söz söyleyen.

harfendazlık etmek bk. harfendazlık.

harfiyen zabıt (harfiyyen zabt) Tam tutanak. “*Harfiyen zabıt; bu zabıt, zabıt ceridesiyle ve icabında resmi ceride ile ilan olunur.*” TBMM 27 Nisan 1927 tarihli 60’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 298.

hasbelkader (*hasbe'l-kader*) Tesadüfen, rastlantı sonucu olarak; kaderden, yazgıdan dolayı. “*Farzı muhal bir serseri, serseriliğe mahkûm olduktan sonra ve o mahkûmiyeti de ifa ettikten sonra hasbelkader 3 sene, 5 sene sonra yine boş kalır ve serserilik sıfatıyla tutulur.*” Meclis-i Mebusan 17 Mart 1325 (1909) tarihli 49’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 568.

hasbelmazere (*hasbe'l-ma'zere*) Mazereti gereğince, özrü icabı, mazereti dolayısıyla. “*Âdi veya fevkalâde içtimalar bidayetinde hasbel mazere Mecliste isbat-ı vücud edemeyecek olan azanın alel usûl istishal-i mezuniyet eylemesi lazımdır.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 103.

hasebiyle Bu nedenle, nedeniyele, dolayısıyla, yüzünden, ...den ötürü. “*...devrenin hitamı veya Meclisin feshi hasebiyle keenlemeyekûn addedilmiş olan mazbatalar, yeni encümenlerin veya yirmi meb’usun talebi üzerine riyaset tarafından encümenlere tevdi ve ita olunabilir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 37.

hasılatımüteferrika (*hâsılat-ı müteferrika*) Çeşitli gelirler. “*Kırk sekizinci Fasıl: Hâsılat-ı müteferrika: 450.100 lira.*”

REİS - Bu faslı kabul edenler, lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar.) Kabul olundu.” Meclis-i Âyan 27 Mart 1334 (1918) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 281.

hasılıkelam (*hâsıl-ı kelâm*) Sözün kısası, sözün kısacası, kısacası, özetlersek. “*Şimdi bir taraftan Halep, Antep, Sivas, Diyarbakir, Musul, hâsıl-ı kelâm, ta Basra’ya kadar bizim kaysılarımızın gittiği sabittir. Şimdi Malatya bu kadar yerlere bu kadar esmar sevkettiği hâlde vesaitin fıktanından naşi hakikaten nisfı kadarı zannederim memlekette çürüyor.*” Meclis-i Mebusan 16 Temmuz 1328 (1912) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 495.

hattihareket (*hatt-ı hareket*) Hareket tarzı, davranma şekli, davranış biçimi. “*Heyeti Celilenize arz etmek istediğim; bir gün evvel bütçenin müzakeresini yapıp Hükümetin eline bir hattı hareket tâyin edecek bir muvazene kanunu vermek lâzımdır.*” TBMM 4 Haziran 1338 (1922) tarihli 47’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. 170.

hattihümayun (*hatt-ı hümayûn*) Padişahların herhangi bir iş için bizzat yazdıkları ya da üzerine not düştükleri ferman, padişahın yazılı emri, padişahın el yazısı. “*Kanun-u Esasinin elli dördüncü maddesi*

mucibince tekrar tetkik edilmek üzere Zât-ı Hazret-i Padişahı tarafından iade olunan kanunların esbâb-ı iadesini muhtevi Hatt-ı Hümayun tab' ve tevzi' olunarak yeni bir encümen teşkiline karâr verilmediği halde, ait olduğu encümene tevzi' olunur ve encümen mazbatası üzerine yeniden müzakere iptidar olunur." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 34.

havaiciasliye (havâic-i asliye) bk. havayicizaruriye.

havaicizaruriye (havâic-i zarûriyye) bk. havayicizaruriye.

havayicizaruriye (havâyic-i zarûriyye) Asgari ihtiyaclar, temel ihtiyaclar, giderilmesi gereken zorunlu ihtiyaclar. "*Lâzım gelirse, Heyet-i Vûkelâ kararıyla bu havaic-i zaruriyye ve mevadd-ı gıdaiyye hususatıyla İaşe-i Umûmiyye Merkez Heyeti ve taşralarda da talî komisyonlar iştigal edecektir.*" Meclis-i Mebusan 26 Mart 1333 (1917) tarihli 60'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 349.

havi (hâvî) İçinde bulunduran, içeren, kapsayan, üzerinde toplayan. "*Geylan Müftüsü ile birçok eşrafın imzalarını havi bir telgraf var; Zatı Şahaneye keşide olunmuş, bir sureti de buraya verilmiş, okutuyorum.*" Meclis-i Mebusan 3 Temmuz 1328 (1912) tarihli 34'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 339. ...ı (i) **havi**: ...ı (i) içeren, kapsayan.

hayaliam (hayâl-i hâm) Boş hayal, gerçekleşmesi mümkün olmayan düşünce veya ümit. "*Hatayda kazanmış olduğumuz siyasi zaferden bir şey korumak azmile, kastile eğer bu küçük ve adi tedbirlere tevessül ediliyorsa -bağırıyor- bunu bir hayali ham telakki etsinler.*" TBMM 7 Nisan 1937 tarihli 45'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 21.

hazirin bk. hazirun.

hazirun (hâzırûn) Huzurda olanlar, bizzat göz önünde bulunanlar, bir yerde o anda olanlar, bir toplantıya katılanlar. "*Bu esnada Evrak Memuru Âkil Bey tarafından heyecanlı bir edâ ile okunan şair Akif Beyin Marş neşidesi hazirun tarafından kaimen istima edilmiş ve âlemi îslâmın çoktan beri teşne olduğu bu muzafferiyeti...*" TBMM 4 Ekim 1338 (1922) tarihli 112'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 257 (bk. huzzar).

Hazine-i evrak (Hazîne-i evrâk) (Özelde) Osmanlı Dönemi'ndeki bütün kanunların, nizamların, emirlerin, fermanların ve benzeri önemli kayıtların saklandığı arşiv dairesi; (genelde) ise hazineyevrak arşiv anlamındadır. "*...Devletçe teati olunan harici ve dahili muhaberat için ve Hazinei Evrak namıyla kilidi paslanmış kapıları çürümüş çukur ve*

nemnak bir ambarı..." Meclis-i Mebusan 4 Mayıs 1325 (1909) tarihli 73'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 484 (bk. mahzenievrak).

hercümerç (herc ü merc) Karmakarışık, allak bullak, altüst, darmadağınık. "*Fakat şu bulunduğumuz ahval ve şerait dahilinde, bu hercümerç içerisinde doğrudan doğruya bilâkaydû şart idarei Hükümeti ve memleketi halkın eline vermek iyi neticeler mi verir, fena neticeler mi verir?*" TBMM 29 Kasım 1336 (1920) tarihli 105'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 127.

hesabıkati (hesâb-ı kat'î) Kesin hesap. "*...muvakkat bütçelerin hesâbatını yapmak, onların havalâtını kesmek, katetmek ve muamelâtını bitirmek ve nihayet muhasiplerden bir hesabı kati istemek...*" TBMM 16 Aralık 1336 (1920) tarihli 115'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 385.

Hesab-ı Kati Kanunu (Hesâb-i Kat'î Kanûnu) Kesin Hesap Kanunu. "*Bugün beş para vermeseniz bile yarın yekûnunu Hesabı Kati Kanunu ile vereceksiniz.*" TBMM 21 Şubat 1338 (1922) tarihli 163'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 95.

heyat (hey'at) Heyetler. "*İzmir meselesini mahallinde tetkik eyliyen ve Anadolu'nun menatıkı muhtelifesinde tetkik ve tahlil için seyahatler yapan bütün Amerikalı ve Avrupalı zevat ve heyat daima lehimizde efkâr ile meşbu olarak...*" TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 27.

Heyet-i Âyan bk. Meclis-i Âyan.

heyeticelile (hey'et-i celîle) Yüce, ulu, büyük heyet. "*REİS - (Umum Mebusin kaim olduğu halde) Efendiler, Leyle-i Mübareke-i Miraç vesilesiyle Padişahımız Efendimiz Hazretlerine Hey'et-i Celileniz namına arz-ı tebrikat ettim. Beyan-ı memnuniyyet buyurmakla beraber 'Benim tebrikatımı da Hey'et-i Mebusana tebliğ ediniz' diye ferman buyurdular. ('Teşekkür ederiz, Allah ömürler versin' sedaları) Meclisi Mebusan 9 Haziran 1330 (1914) tarihli 19'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 21, S. 417.*

Heyet-i Mebusan bk. Meclis-i Mebusan.

heyetimecmua (hey'et-i mecmûa) Geneli, tümü, bir şeyin detayına ve bölümlerine bakılmaksızın bütününün gösterdiği durum, genel görünüşü. "*Bu mütalaanız kanunun heyeti mecmuasında olacaktır. Heyeti mecmuası kabul olunmuş ve şimdi beşinci ve altıncı maddelere geçilmiştir.*" TBMM 15 Kasım 1336 (1920) tarihli 98'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 392 (bk. kaffeten).

heyetihakikiye (hey'et-i tahkikiyye) Soruşturma komisyonu. *“Binaenaleyh, bunun için bir çare düşünmek lâzımdır. Bazı takrirlerde Meclisçe bir heyet-i tahkikiyye teşkil edilerek, işin tetkik olunması teklif ediliyor. Bendeniz bunu da münasip görmem. Bir kere bunun, ne Nizamname-i Dahilî ve ne de Kanun-u Esâsiye tevafuk eder ciheti yoktur.”* Meclis-i Mebusan 11 Temmuz 1328 (1912) tarihli 39'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 426.

Heyet-i Teşriiye (Hey'et-i Teşriiyye) Yasama Heyeti, Yasama Kurulu, Meclis, Parlamento. *“Zât-ı Hazreti Padişahının doğrudan doğruya istimal buyurduğu bu hakkı ne Heyet-i Teşriiye, ne Heyet-i İcraiye ile müzakereye ihtiyaç ve mecburiyetleri yoktur. Doğrudan doğruya sair Hükümât-ı meşrutada olduğu gibi bu, Zât-ı Hümayunlarına mahsus bir haktır. Hiç kimse ile istişare etmeksizin tayin edebilir. Hele Heyet-i Teşriiyeden Âyâna tayin olunacak bir azanın istişare ile tayini, bizde değil şimdiye kadar Meşrutiyeti kabul etmiş olan memleketlerin hiç birinde vâki olmamıştır.”* Meclis-i Âyan 22 Ekim 1327 (1911) tarihli 7'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 59.

Heyet-i Umumiye (Hey'et-i Umûmiyye) “(Özelde) Genel Kurul, umumi heyet; (genelde) bir şeyin hepsi, tamamı, tümü, heyetiumumiyesi, her tarafı. *“Reis Beyefendi! Heyeti Umumiyyeye sormak lâzım gelir, bakalım kabul ediyorlar mı?”* Meclis-i Mebusan 5 Ağustos 1925 tarihli 137'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 520.

Heyet-i Vekile bk. Heyet-i Vükela.

Heyet-i Vükela (Hey'et-i Vükelâ) Bakanlar Kurulu, kabine. *“Usulü İdarenin tahavvülü üzerine mesnedi Sadaret Kâmil Paşanın uhdesine bittevcih müşarünileyhin riyaseti tahtında teşkil olunan Heyeti Vükelâ idarei cedidei meşrutanın teşkilât ve tanzimatı ile meşgul olduğu esnada Bulgaristan Prensi ve Şarki Rumeli Eyaleti Valisi Prens Ferdinand, her nasılsa, Devleti Aliyemize sadakattan inhiraf ile Bulgaristan'ın istiklâlini ilân ve bunu müteakip Avusturya ve Macaristan Devleti dahi Berlin muahedesi mucibince Avusturya'nın işgal ve idarei muvakkatesi tahtında bulunan Bosna ve Hersek'i havzai Hükümetine ilhaka karar verdiğini Bâbîâlîye ve diğer devleti muazzama kabinelerine beyan eylemişlerdir.”* Meclis-i Mebusan 4 Aralık 1324 (1908) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. Vükelayı Devlet, Meclis-i Vükela, İcra Vekilleri Heyeti).

hıfz Saklama, koruma; ezberleme. *“Celse-i hafiyenin zaptı Meb'usan hatipleri tarafından tutulur. Divân-ı Riyasetçe hıfz edilir ve ertesi gün*

celseden evvel müzakere-i hafiyye akdolunarak kıraat olunur." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 58.

hibb Kurnaz, aldatıcı, hileci kimse. "*Alelusul istihsâl-i mezuniyet eylemeksizin gaybubet hibinin isim ve şöhreti, mahall-i ikâmeti, arzuhali Âyan âzasından biri vasıtasıyla verilmiş ise, o zâtın ismi defter-i mahsusuna kayıd olunur.*" Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 107.

hidemat (hidemât) Hizmetler, işler, görevler. "*Aidatla müstahdem iken vazaif ve tekaüde tabi hidemata tayin olunanların tekaüt ve mazuliyet kanunlarından istifadelerine...*" Meclis-i Mebusan 24 Şubat 1331 (1915) tarihli 41'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 371.

hidematıdâhiliye (hidemât-ı dâhiliyye) İç hizmetler, iç işler. "*Hey'et-i Ayan ve Mebusandan her ikisinin hidemat-ı dahiliyyesine taalluku bulunan mevaddın müştereken müzakeresi için Mebusan ve Âyân Divan-ı Riyasetleri azasından birer tali encümen teşkili hey'etlerce kararlaştırıldığı takdirde icabını icra ve işbu tali encümenlerin netice-i müzakeratı üzerine ittihaz-ı karar eder.*" Meclis-i Âyan 17 Kasım 1332 (1916) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 42.

hidematiteşriyye (hidemât-ı teşriyye) Yasama hizmetleri. "*Meclis memurin ve müstahdeminin vazifeleri, usul-ü tayinleri, maaşları, şerait-i terakküleri, hidemat-ı teşriyye ve idariyyenin suret-i ifası hakkında kavaid-i lâzimeyi vaz ve tesis eder.*" Meclis-i Âyan 17 Kasım 1332 (1916) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 42.

hidematıumumiye (hidemât-ı umûmiyye) Genel işler, genel hizmetler. "*1336 sene-i Maliyyesi Mart ve Nisan ayları zarfında hidemat-ı Umumiyye-i Devletin ifasına mahsus olmak üzere, sene-i mezkûre Muvazene-i Umumiyyesine mahsuben merbut cetvel mucibince...*" Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 246.

hilaf (hilâf) Aksi, tersi, aykırı, karşıt; yalan. "*Mecellede kabul edilmiş olan müruru zaman müddetinin hilâfına olarak gösterilen lüzumu kat'î üzerine birçok seneler Hükümetçe ve kavânîni mahsusa ile hususî müruru zamanlar kabul olunmuş olduğu hepinizce malûmdur.*" Meclis-i Mebusan 6 Mayıs 1325 (1909) tarihli 75'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 546.

hilafihakikat (hilâf-ı hakikat) Gerçeğe, hakikate uymayan, gerçeğe ve hakikata aykırı olan, gerçeğin zıddı. “*Selanik mebuslarından Huneos Efendinin Kırkkilise Metropolitinin ikamete memur edildiğine dair beyanatının hilafı hakikat olduğuna dair Dahiliye Nezareti tezkeresi ve melfufu Edirne Mutasarrıflığı tahrirati.*” Meclis-i Mebusan 11 Şubat 1324 (1908) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 7.

hinigaybubet (hîn-i gaybûbet) Yokluğu esnasında, yokluğunda, yokken, bulunmadığı zaman. “*Reis vekillerinin vazifesi hin-i gaybubetinde Reisin makamına kaim olmaktan ibaret olup, bu takdirde birinci Reisvekili ve o bulunmaz veya beyan-ı mazeret iderse ikinci Reisvekili Reisiin bilcümle hukuk-u vezaifini haiz olur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 160.

hinhacet (hîn-i hâcet) Gerektiği zaman, gerektiğinde, ihtiyaç olduğu vakit. “*...ihlal eden devletler tebaasına karşı hini hacet de Hükümetimiz tarafından mukabelei bilmisil tedabiri ittihazı derpiş olunarak...*” TBMM 21 Mayıs 1927 tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 32, S. 314.

hiniita (hîn-i i’tâ’) Verildiği an, verildiği zaman. “*Bir kanun lâyihasının veya teklifi havi takririn Hey’ete hin-i itasında müsta’cel tutulmasını vükelâ-i devletten biri veya teklif sahibi veyahut âza-i Hey’etten bir diğeri tahriren taleb edebilir.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 28.

hinitebliğ (hîn-i tebliğ) Bildirme anında, duyurma zamanında, tebliğ sırasında. “*Bir lâyiha veya teklifin Hey’ete hin-i tebliğinde vaki olacak müsta’celiyet-i müzakere talepleri bilâ müzakere reye konularak kabulü halinde, encümene o suretle havalesi icra kılınır.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 65.

hinitecdit (hîn-i tecdîd) Yenileme zamanı, yenileme anı. “*İki ayda bir kere Şu’belerin hin-i tecdidinde onar a’zadan mürekkep iki encümen teşkil olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Meclis-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 20.

hitam (hitâm) Son, nihayet; sona erme; bitim, bitme, tükenme. “*O halde gelecek pazartesi günü saat ikide toplanalım. Pazartesi günü saat ikide toplanmak üzere Meclise hitam verildi.*” Meclis-i Âyan 14 Kasım 1334 (1918) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 97.

Hitamicelse Saat (Hitâm-ı Celse Sâat) Oturum (Celse) Kapanma Saati: “*Kabul olundu. Berayı teneffüs celseye bir saat ara veriyorum.*”

Hitamı Celse Saat: 8.30" Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1325 (1909) tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 180 (bk. Hitamiinikat Saat, Hitamiçtîma Saat).

Hitamiçtîma Saat (*Hitâm-ı İctimâ' Sâat*) Toplantı (Birleşim) Kapanma Saati. "*Meclis nihayet buldu efendim. Hitamı İçtîma Saat: 4.30*" Meclis-i Mebusan 3 Mart 1327 (1911) tarihli 59'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 107 (bk. Hitamicelse Saat, Hitamiinikat Saat).

Hitamiinikat Saat (*Hitâm-ı İn'ikad Sâat*) Birleşim (Toplantı) Kapanma Saati. "*Meclis hitam buldu. Hitam-ı İn'ikad Saat: 4.30.*" Meclis-i Mebusan 1 Kasım 1333 (1917) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 5 (bk. Hitamicelse Saat, Hitamiçtîma Saat).

hodserane (*hód-serâne*) Dikbaşlılıkla, başına buyruklulukla, serkeşçesine, keyfî şekilde, kimseyi dinlemeden. "...veyahut Meclisi Âli, o idareten yapılan muameleleri her zaman kanunun sarahati karşısında hükümsüz addedecek ve böyle hodserane icraatta bulunan adamlardan hesap soracaktır ve sormalıdır." TBMM 18 Aralık 1338 (1922) tarihli 158'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 445.

hukuküdüvel Devletler hukuku, devletler umumi hukuku, uluslararası hukuk. "*Efendiler; mühim bir an-ı tarihî yaşıyoruz. Bu Devlet ve Millet bu zamana kadar böyle büyük bir musibete duçar olmamıştır. Payitaht-ı Osmanî ve Darülhilâfet-i İslâmiyye bu gün ecnebî devletlerin işgâl-i müsellahi altına geçmiş bulunuyor. Bunu mucib hiç bir hâl mevcut değildir. Meclis-i Mebûsân-ı Osmanî tecavûze uğradı. Mebus arkadaşlarımızdan Rauf, Vâsîf, Faik ve Şeref Beyler ve Numan Efendi, Meclis-i Mebûsândan kuvve-i işgâliyye tarafından cebren alınıp tevkif edildi. Bu hâl, hukuk-u esasiyyeye ve hukuk-u düvele tamamiyle muhaliftir.*" Meclis-i Mebusan 18 Mart 1336 (1920) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 496.

hukukuesasiye (*hukuk-i esâsiyye*) Anayasa hukuku. "*Bu meseleyi hukuk-u esasiyye nokta-i nazarından mütalaa ederken bilhassa şurasını hatırdan çıkarmayalım ki bizde Meclis-i Umuminin suret-i teeşekkülû diğer memleketlerde mevcut teşkilata hiç benzemez.*" Meclis-i Mebusan 22 Mart 1333 (1917) tarihli 58'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 300.

hukukumedeniyeden ıskat (*hukuk-i medeniyyeden ıskat*) Medeni hakları elinden alınma, kamu hizmetlerinden yasaklanma. "*Anayasanın 12 nci maddesinde kanun hizmetlerinden yasaklılar denilmiş ise de bu tâbir ile Teşkilâtı Esasiye Kanununun 12 nci maddesinde yazılı hukuku*

medeniyeden ıskat arasında metin ve mâna itibariyle mutabakat yoktur." TBMM 6 Aralık 1946 tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 46.

hurufuheca (hurûf-i hecâ) Alfabenin harfleri, alfabe sırasına göre sıralanmış harfler. "*(Hurufu heca tertibi dairei intihabiyeler okundukça mebusların reyleri atılmıştır)*" TBMM 6 Eylül 1336 (1920) tarihli 60'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 592.

husul (husûl) Olma, oluş, oluşma, meydana gelme. "*Yalnız encümence ekseriyetin husul bulmamasından yarın sabaha bırakmak lâzımgeliyor.*" TBMM 26 Nisan 1336 (1920) tarihli 4'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 84. **husule gelmek:** Olmak, oluşmak, meydana gelmek. **husul bulmak:** Olmak, oluşmak, meydana gelmek.

husus (husûs) Konu, madde; özellik. "*...ittihaz edilecek tedabiri hâvi levayihî kanuniyenin tanzim ve Meclise itası hususunun Kabineye tebliği talebiyle...*" Meclis-i Mebusan 21 Ocak 1324 (1908) tarihli 22'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 454 (*bk. hususat, hususatsaire*).

hususat (husûsât) Konular, maddeler; özellikler. "*Fakat o hususat ve levayih Encümenlere muhavvel olduktan sonra değil.*" Meclis-i Âyan 16 Şubat 1336 (1920) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 63 (*bk. husus, hususatsaire*).

hususatsaire (husûsât-ı sâire) Diğer hususlar, diğer konular. "*Efendim, 60 ıncı madde-i asliyede (Ordunun, asakir-i Osmaniyenin kendilerine tevdi edilen vezaifi hakkıyla ifa ve yalnız memleketin müdafaasına hasr-ı vücut ederek hususat-ı saire ile işstıgal etmemeleri) deniyor.*" Meclis-i Âyan 2 Temmuz 1330 (1914) tarihli 20'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 328 (*bk. husus, hususat*).

hususî encümen *bk. encümenimahsusa.*

huzzar (huzzâr) Hazır bulunanlar, huzurda ve göz önünde bulunanlar. "*Reîs muvakkaten bulunmadığı zaman a'za-i mevcûdeden en müsennî ve muvakkat kâtiplerden birinin gıyabı takdirinde yerine huzzârdan sinnen en küçük olan mebus kâim olur.*" 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 1 (*bk. hazırun*).

huzzarıkiram (huzzâr-ı kirâm) "Yücelerin, şereflilerin bulunduğu, yüce hazır bulunanlar, huzurdaki saygın kişiler" anlamlarına gelebilecek bir hitap sözü. "*Huzzarı Kiram! İstanbul'un muvakkat kaydiyle kuvayi ecnebiye tarafından işgal olunduğu ve bütün esasatıyla makamı hilafet*

ve merkezi hükümetin istiklali iptal edildiği malumunuzdur.” TBMM 23 Nisan 1336 (1920) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2.

hükümet erkânı bk. erkânihükümet.

hükümetiamme (hükümet-i âmme) Demokrasi, demokratlık; halk hükümeti, halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi. “Her nevi intihabatta serbest ve hürriyeti muhafaza etmek şimdiye kadar cari olan meşrutiyeti idare ve Hükümeti âmme usullerinde kabul edilmiş bir esastır.” TBMM 22 Kasım 1337 (1921) tarihli 115’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 14, S. 295 (bk. hükümetihavas, hükümetiruhaniye).

hükümetiavam (hükümet-i avâm) bk. hükümetiamme.

hükümetiecnabiye (hükümet-i ecnebiyye) Yabancı bir ülke hükümeti, başka bir devletin hükümeti. “Bir hükümet-i ecnebiyye tarafından memleketlerin yevm-i mahsus veya diğer merasim için Meclis-i Âyan’ın bir veya birkaç azası davet olduğu hakkında, Hariciye Nezareti vasıtasıyla Meclis-i Âyan Riyasetine tebligat vukuunda gidecek aza, Heyet-i Umumiyece intihap olunur.” Encümen-i Riyaset Nizamnamesi, Madde 12.

hükümetihavas (hükümet-i havâss) Aristokrasi; seçkinlerin hükümeti, hükümetiamme veya hükümetiavam kavramlarının zıttı. “Ezmine-i kadimeden beri milletlerin ahvalini tetkik edenlerce malûmdur ki, (demokrasi) tabir edilen Hükümet-i avam, (aristokrasi) denilen Hükümet-i havastan daha ziyade insanları mesut edemedi. Milletlere dahilen müsalemet-i içtimaiyye veya beynelmilel müsâlaha temininde şekl-i hükümetin asla tesiri yoktur. O lâtif ve zarif ve hâkim Yunanistan-ı kadimî perişan eden demokrasi; dünya kadar cesim ve kavi Roma Devletini mahveyleyen aristokrasi tarz-ı idareleridir.” Meclis-i Âyan 19 Ekim 1334 (1918) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 14 (bk. hükümetiamme, hükümetiruhaniye).

hükümetimuvakkate (hükümet-i muvakkate) Geçici hükümet. “Meclisi Fevkalâdenin umuru idarei memleketi ele alması icabetmekle beraber Hükümeti muvakkate ve Hükümeti muvakkate şeklini andırır her hangi bir teşekkülden hususiyet hali millimiz icabınca mehaziri azîme tekevün etmesi de gayrimünkerdir.” TBMM 25 Nisan 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 52.

hükümetiruhaniye (hükümet-i rûhâniyye) Teokrasi yönetimi, bir din sınıfının yönetimi. “İslâmiyette öyle hıristiyanlıkta olduğu gibi ruhaniyet yani Hükümeti ruhaniye yoktur. Kezalik İslâmiyette ne teşkilâtı diniye, ne

de teşkilâtı idariye yoktur. Şeriatı İslâmiye, teşkilâtı diniye tesis etmediği gibi teşkilâtı idariyeyi de Ümmeti İslâmiyeye terk etmiştir. İslâmiyet, mukaddes olarak yalnız bir şeyi tanır ki, o da (Hak) tır. Mukaddes olan yalnız hukuktur, (Hak) tır. Cenabıhakkın isimi de (Hak) tır. Kutsiyet de ondadır.” TBMM 3 Mart 1340 (1924) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 50 (bk. hükûmetihavas, hükûmetiamme).

hükûmetiseniye (hükûmet-i seniyye) Yüksek, yüce hükûmet. “*Onun için, bu meblağın tamamıyla sarfına ve Cebelilübnan’da darüleytam açmasına, Hükûmet-i Seniyyenin nazarı dikkatini celbederim ve eytamın mevttten vikayesini rica ederim.*” Meclis-i Mebusan 30 Mart 1334 (1918) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 448.

Hükûmet Programı (Fihristte) Cumhurbaşkanınca görevlendirilen yeni Bakanlar Kurulunun, iç ve dış politika konularındaki hedeflerini içeren ve usulü dairesinde Mecliste müzakere edilip güvenoyuna sunulan belge. “*II. HÜKÜMET PROGRAMI*”

1.- *Heyeti Vekile Programının kıraati.*

REİS - Efendim Heyeti Vükelâyı Kiram teşrif ettiler.” Meclis-i Mebusan 11 Mayıs 1325 (1909) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 635.

hülâsa (hulâsa) (Bir şeyin, bir sözün) özü; özet; kısacası; fezleke. “*Bâzı taraflardan tereşşüh eden havadislerde ise deniliyordu ki; arada bir mukavele varmış, bir hafi madde varmış, hulâsa birçok şeyler varmış.*” TBMM 4 Mayıs 1336 (1920) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 206.

hülasayihesabiye (hulâsa-i hesâbiyye) Hesap bilançosu. “*...tarihine kadar bilûmum mülhakattan alınan tekâlif miktarı hakkında tanzim olunan hulâsai hesabiye, Kânunuevvel iptidasında Muvazenei Maliye Encümenine takdim edilmiş olduğu gibi...*” TBMM 12 Ocak 1338 (1922) tarihli 143’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 16, S. 35.

hülasayikelam (hulâsa-i kelâm) Sözün kısası, sözün özü, kısacası. “*Hulâsai kelâm kendisinden sual ve istizah olunan bir nazır kürsüye gelip milletin vekillerine karşı cevap vermesi lâzım gelir. (Gürültüler)*” TBMM 2 Ağustos 1336 (1920) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 70.

hülasayimeal (hulâsa-i meâl) Anlamının özeti, ne demek istediğinin özeti, anlamının özü. “*...tezkere, mazbata veyahut Hey’ete tebliğ*

olunmak üzere gönderilmiş evrak var ise, *hulâsa-i mealleri makam-ı riyasetten Hey'ete beyan veya arzu olunduğu takdirde, aynen kıraat edilerek Hey'et kararıyla lâzım gelen muamele ifa kılınır...*" Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 32.

hürriyetikelam (hürriyyet-i kelâm) Konuşma hürriyeti, ifade özgürlüğü, konuşma serbestisi. "*O vakit nizamda yahut kanundaki sarahata mugayir mebâhis olursa saded haricindedir diyebiliriz. Yoksa, hürriyeti kelam var iken herkesin derhal sözünü kestirmek zannederim sadede, kaideye muvafık olmaz.*" Meclis-i Âyan 6 Nisan 1326 (1910) tarihli 56'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 599.

hürriyetişahsiye (hürriyyet-i şahsiyye) Şahıs hürriyeti, kişi özgürlüğü. "*Kavânînin bize karşı hâkimiyetini ne kadar tenkîs edersek hürriyeti şahsiyyemizi o kadar tezyid etmiş oluruz.*" Meclis-i Mebusan 15 Şubat 1325 (1909) tarihli 47'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 521.

hüsn Güzel, iyi; güzellik, iyilik. "*Sinop Mebusu Ömer Lütfü Beyin, ormanların hüsn-ü muhafaza ve idaresi hakkında teklif-i kanunisine dair Lâyiha Encümeni mazbatası.*" Meclis-i Mebusan 2 Şubat 1331 (1915) tarihli 29'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 29.

hüsnücereyan (hüsn-i cereyân) Güzel gidişat, iyi gidiş. "*Reis celseleri açar ve kapar. Müzakerâtı idare ve Nizamnâme-i Dahilî ahkâmının hüsn-ü cereyanına nezaret eder.*" 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 159.

hüsnühâl (hüsn-i hâl) İyi hâl. "*Hüsn-ü hal ve hizmeti mesbuk ve haiz-i iktidar olanları intihap eder.*" Meclis-i Âyan 25 Şubat 1331 (1915) tarihli 39'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 285. **hüsnühâl kâğıdı:** İyi hâl kâğıdı, temiz kâğıdı.

hüsnüistimal (hüsn-i isti'mâl) İyi, güzel kullanma. "*Bu ifade Maarif Nazırı Vekili Ali Münif Beyefendinin, geçen gün dâr-ül eytama ait bir kanunun müzakeresi sırasında 'Dâr-ül eytam idaresinde sui'istimâlât yoktur. Lakin bazı şeyler hüsn-ü istimal edilmemiştir.'* demesine benziyor." Meclis-i Âyan 9 Şubat 1334 (1918) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 365 (bk. istimal, suistimal).

hüsnümühafaza (hüsn-i muhâfaza) İyi korunma, iyi korunum, güzel saklama. "*Meclisin bina ve inşasının hüsn-ü muhafazasıyla suret-i istimalinin tayini ve kütüphanenin emr-i idaresi ve Mebusların mahall-i ikametinin kaydı, İdare Memurlarına aittir.*" Meclis-i Mebusan 2 Haziran 1328 (1912) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 317.

I

ısga (ısga') Kulak verip söz dinleme; söylenilene dinleyip kabul etme ve gereğini yerine getirme. *"İcrası lazım gelmez diye Adliye Nezaretinden mahalline tebligat vuku bulur. İcra Reisi bunu dahi ısga etmez. Derakap gider, ilamın ahkâmını icra eyler. Müruru zamana uğramış bir ilam mucibince araziyi alır, Hazineye teslim eder."* Meclis-i Mebusan 15 Şubat 1332 (1916) tarihli 45'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 343.

ıskat Düşürme, düşürülme. *"Şayet, bu şeyi kabul etsek bile, o zevatı hiç hakkımız olmadığı halde mebusluktan ıskat etsek bile..."* TBMM 1 Mayıs 1336 (1920) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 157 (bk. ıskat). **ıskat etmek:** Düşürmek. **ıskat edilmek:** Düşürülmek.

ıslahatımalıye (ıslahât-ı mâliyye) Mali alandaki düzeltmeler, maliyede yapılan yenilikler. *"Bütçenin tasdiki ile adem-i tasdiki hakkındaki efkâr uzun uzadıya söylemek ve bu husustaki ıslahat-ı maliyye ve teşkilat-ı idariyye hakkındaki efkârımızı serd etmek kâfi değildir."* Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 241.

ıstılah (ıstılâh) Terim, bilim kelimesi, ilmî tabir. *"Bu 1 inci maddeye hiç dokunmayalım. Zannedersen vazih olarak yazılmıştır. Niçin böyle yazılmış? İstılah efendim, Hükümet ıstılah vaz etmiş. Şu kanun ile tecemmuun manası budur diyor. İstılahta ihtilaf olmaz, münazaa edilmez. Binaenaleyh, bu bir hakikati kanuniyye olur."* Meclis-i Mebusan 6 Haziran 1328 (1912) tarihli 16'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 385 (bk. tabir, tabirat).

itnap (itnâb) Sözü uzatma, lüzumsuz detaylara boğma, kelime kalabalığı. *"Bendeniz onların münderecatına vakıf olamam ki, hususatı müstacelenen midir, ifadatında fazla itnab var mıdır, yok mudur, onu bileyim ve iade edeyim. ('Doğru' sedaları)"* Meclis-i Mebusan 10 Ocak 1334 (1918) tarihli 31'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 560.

ittıla (ittilâ) Bilgi edinme, bilgi sahibi olma, öğrenme, haberli olma. *"O adamın kendi muamelâtına vakıf olabilmesi için tekmil değilse de, hiç olmazsa yalnız merkezin umur-u hesabıyyesine ittıla bulunması lâzımdır."* Meclis-i Mebusan 7 Şubat 1334 (1918) tarihli 46'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 231. **ittıla kesbetmek:** Bilgi sahibi olmak, öğrenmek, haberdar olmak.

ızrar (ızrâr) Zarar verme, zarara sokma, zarara uğratma. “Biz, birkaç vilâyet namına 50, 60, 70 mebus, kemal-ı ehemmiyyetle ve Hazineyi ızrar edecek derecede olmayacak surette böyle böyle 7, 8 vilayete tevzi edilmek üzere 30 bin lira kadar bir para teklif ettik, şimdi bunu kemali ehemmiyyetle tekrar teklif ediyoruz. (Gürültü)” Meclis-i Mebusan 3 Mayıs 1327 (1911) tarihli 99’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 535.

İ

iare (îâre) Eğreti, ödünç; ödünç verme. “*Kitaplardan hangilerinin kütüphaneden çıkamayacağı ve hangilerinin mebuslara iare edilebileceği encümen tarafından tespit olunur.*” TBMM 30 Nisan 1927 tarihli 61’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 327.

ibka (ibka’) Devamlı, devamlı kılma, sürekli kılma, baki, daim, ayakta tutma; yerinde, önceki hâlinde bırakma. “*Düşmanlar hâkimlerden beyenmediklerini tebdil etmiş, beyendiklerini ibka etmiş veyahut nazarı dikkatlerini celbetmeyenler vazifesine devam edebilmiştir.*” TBMM 17 Şubat 1339 (1923) tarihli 194’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 27, S. 382.

iblağ (iblâğ) Vardırma, vardırılma; eriştirme, eriştirilme; ulaştırma; gönderme; bir şeyin miktarını tamamlama. “*Bütçe Komisyonu Meclisi Mebusanın en mühim bir Encümeni olup bunun bir reisi, iki reis vekili bulunması ve umumî bir mazbata muharriri ile her nezaret için hususî mazbata muharrirleri tayin olunmak iktiza eylediğinden ve nizamnamei dahilinin bir maddesi, sureti hususiyede Meclis kararıyla tadil olunmak caiz bulunduğu nazaran Bütçe Komisyonunun Encümenlerce intihabından evvel azasının adedini yirmi beşe iblağ ve her şubeden bu komisyona beşer aza intihap olunmasını teklif ederim.*” Meclis-i Mebusan 3 Kasım 1325 (1909) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 17. **iblağ etmek:** Ulaştırmak, tamamlamak. **tama iblağ etmek:** Kesirli, küsuratlı bir sayıyı tam sayıya dönüştürmek, yuvarlamak, tamamlamak.

ibra (ibrâ) Temize çıkarma, aklama. “*Diğer taraftan bugüne kadar ibraya gidilmediği halde murakabe heyeti tarafından ciddî tenkidlere mâruz tutulmuş olan bâzı teşekküllerin bulunduğunu da görüyoruz.*” TBMM 27 Şubat 1955 tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 933. **ibra etmek:** Aklamak, temize çıkarmak.

ibtidar bk. iptidar.

icazet (icâzet) İzin, onay, ruhsat; onaylamak; diploma. “*İzahatınız cevabı dahi mutazammın olduğundan o cevabınıza icazet vermekle beraber müsaade buyursanız bir kelime ile bendeniz cevap vereyim.*” TBMM 16 Nisan 1338 (1922) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 19, S. 213 (bk. mezuniyet, bilamezuniyet, gayrimezun, izinler, ruhsat, mesağ, istihsalimezuniyet, cevaz).

icmal (icmâl) Özetleme; özet, kısaltma. “*En mühim esasatı icmal ettik fakat farz edelim ki, Kanunu Esasiyi olduğu gibi kabul ediyoruz ve şu Meclisin içtimarını da o Kanunu Esasi ile kabili telif bir hale getiriyoruz.*” TBMM 5 Haziran 1336 (1920) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 79.

icra (icrâ’) Yapma, yerine getirme, bir işi yürütme; borçlunun alacaklıya karşı ödemekle mükellef bulunduğu bir şeyi adli bir teşekkül vasıtasıyla temin etme. “*Muhterem refiklerim; işe başlamazdan evvel mevcut rüfekamızın isimlerini okumak lâzım geliyor. (Yoklama icra olundu.)*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 52.

icra vekili (icrâ’ vekîli) (Bakanlar Kurulundaki) bakan. “*Eğer İcra Vekili beyefendi öyle tesir altında kalacak, hâkimler intihab edecekse bendeniz hiç itimad etmem ve hiç doğru değildir.*” TBMM 2 Haziran 1336 (1920) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 47 (bk. nazır, nuzzar, vükela, vekil).

İcra Vekilleri Heyeti (İcrâ’ Vekîlleri Hey’eti) Bakanlar Kurulu. “*Trabzon Mebusu Ali Şükrü Beyin, müskiratın meni hakkındaki Teklifi Kanunisi ve Adliye, Sıhhiye, Maliye ve Şeriye encümenleri mazbataları ve Meni Müskirat Kanununun encümenlerce tespit edilmesine dair İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi.*” TBMM 12 Temmuz 1336 (1920) tarihli 32’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 267 (bk. İcra Vekilleri Heyeti Muamelatı; Heyet-i Vükela, Vükelayı Devlet, Meclis-i Vükela).

İcra Vekilleri Heyeti Muamelatı (İcrâ’ Vekîlleri Hey’eti Muâmelâtı) (Fihristte) Bakanlar Kurulu Kararları. “*2.- İCRA VEKİLLERİ HEYETİ MUAMELÂTI*

1.- Yeniden intihabedilen İcra Vekilleri Heyeti

REİS — Heyeti Vekile intihabına dair Makamı Riyasetin tezkeresi var:” TBMM 19 Mayıs 1337 (1921) tarihli 36’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 10, S. 318 (bk. İcra Vekilleri Heyeti).

İcra Vekilleri Muamelatı bk. İcra Vekilleri Heyeti Muamelatı.

icrayimüzakere (icrâ-i müzâkere) Müzakere yapma, görüşme işlemini yerine getirme, görüşmeyi yürütme, görüşme. “*Şubeler Hey’et-i Umumiyyenin lüzum göstereceği hususât ve levâyihı tetkik ve ledelicab birleşerek icra-ı müzakere ederler.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 14.

icrayivekâlet (icrâ-i vekâlet) Vekillik yapma, vekâlet etme, vekillik görevini yerine getirme. “*Reis Vekilinin vazifesi, Reis Makamı bulunmadığı halde icra-i vekâletten ibarettir.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 3.

içtima (ictimâ') Toplantı; toplanma, bir araya gelme. “*Bu içtimaa ait zabıt hulasasını okutuyorum.*” Meclis-i Mebusan 20 Temmuz 1330 (1914) tarihli 47'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 663. **içtima etmek:** Toplanmak.

içtima Devresi bk. Devreyiçtimaiye.

içtima-i Atiye Ruznamesi (İctimâ-i Âtiye Rûz-nâmesi) Gelecek Toplantı Gündemi. “*İçtimai ati ruznamesini okutuyorum.*” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1331 (1915) tarihli 25'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 532 (bk. İnikad-ı Ati Ruznamesi).

içtimai muavenet (ictimâî muâvenet) Sosyal yardım. “*Bu suretle tedvin olunarak tasdikinizi bekliyen bu layiha, sıhhat ve içtimâî muavenet işlerinde memleketimizin, adeta sıhhî teşkilâtı esasıyesi makamında addedilirse hata edilmiş olmaz, sanırım.*” TBMM 17 Nisan 1930 tarihli 48'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 64.

içtimaiye [içtimai] (ictimâiyye) Sosyal, toplumla ilgili, toplumsal. “*Birtakım içtimai esbap da bulunabilirdi.*” TBMM 14 Temmuz 1336 (1920) tarihli 34'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 309.

içtima Senesi bk. Seneyiçtimaiyye.

içtimayyadi (ictimâ-i âdî) Olağan toplantı, normal toplantı, yürürlükteki kurallara göre belirli zamanlarda yapılması gereken toplantı, âdet olan toplantı, olağanüstü toplantının zıddı. “*Her içtimâ-ı âdinin ilk celsesinde Reis ve azanın en hadis-üs-sin olanlardan iki kâtı muvakkaten kitabet vazifesini ifaya dâvet eder ve...*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 3 (bk. içtimayifevkalade).

içtimayiatı (ictimâ-i âti) Gelecek toplantı. “*Müsaade buyurursanız, muvafakatinizle içtimai âtimizi önümüzdeki Pazartesi gününe talik edelim. Buna muvafakat buyuranlar el kaldırsın. Kabul edildi.*” TBMM 2 Mart 1338 (1922) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 38.

içtimayifevkalade (ictimâ-i fevka'l-âde) Olağanüstü toplantı, yürürlükteki kuralların dışında gerçekleşen toplantı, sıra dışı toplantı. “*Evvelemerde Divanı Riyasetin bu tabirden ne kastedtiğini anlamak*

istiyorum; ona göre irade-i kelam edeceğim. 'İçtima-ı fevkalade' tabirinden ne kastediliyor?" Meclis-i Mebusan 22 Ocak 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 6 (bk. içtimayiadı).

içtimayihafi (ictimâ-i hafî) Gizli toplantı, kapalı toplantı. *"Onu rica ederim, daima hatırdâ tutmak lazım gelir ki Heyeti Vükelânın söylediği söz hattâ bir içtimai hâfi ile olsa, yine (250) kişi karşısındadır. Halbuki Arap diyor ki 'ikiyi geçen sır şayi olur.' "* Meclis-i Mebusan 15 Mayıs 1328 (1912) tarihli 99'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 542.

içtimayiumumi (ictimâ-i umûmî) Genel toplantı, olağan toplantı. *"Reis Beyefendi Hazretleri, içtima-i umumî günlerini tesbit etmedikçe Encümenlerde muntazaman çalışmak mümkün olamıyor. Lütfen bunu Hey'et-i Kiram tespit etsin. Haftada iki gün mü, üç gün mü, ne vakit ve hangi günler içtima edeceksek Encümenlerde ona göre hatt-ı hareketimizi tayin ve mesaimizi tanzim edelim, çalışalım."* Meclis-i Mebusan 8 Mart 1336 (1920) tarihli 20'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 389.

İdare Amiri (İdâre Âmiri) Meclis çalışmalarında sükûn ve düzenin korunmasını, görüşmelerin açıklık ve serbestliğinin sağlanmasını ve Meclisin idari ve mali işler ile kolluk işlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının talimatına uygun olarak yürütülmesini sağlayan Başkanlık Divanı üyesi. *"KÂMİL BEY (İDARE AMİRİ) (İzmir) - Efendim bendeniz esas mesele hakkında söz söyleyecek değilim."* TBMM 27 Aralık 1927 tarihli 23'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 184 (bk. Kestör, İdare Memuru).

idareimaslahat (idâre-i maslahat) Bir işi gerektiği gibi değil de günün şartlarına göre yerine getirme; bir işi olurluna bırakma; bir işi iyi kötü yürütme. *"Hakikaten bizim ruhumuzdan idarei maslahat tâbirinin mefhumu silinmedikçe biz hiç bir şey yapmaya muktedir olamayacağız."* TBMM 12 Mart 1337 (1921) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 79 (bk. maslahat).

İdare Memuru (İdâre Me'mûru) İdare Amiri, Meclis-i Mebusanda ve Meclis-i Âyanda idari işleri yerine getirmekle görevli Divan üyesi milletvekili. *"Şimdi İdare Memurları intihabı icra olunacaktır. Rey varakalarına üç kişi yazılacaktır efendim."* Meclis-i Mebusan 8 Kasım 1333 (1917) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 9 (bk. Kestör, İdare Amiri).

idareyihususiye (idâre-i husûsiyye) Özel idare, il özel idaresi; belediyeler gibi bütçesi devletten ayrı olan özel kuruluş. *"Memleketimizde henüz nahiyе teşkilatı vücuda getirilmediği için nahiyelerin uhdesine tevdi' olunan mekâtib-i iptidaiyye mesailini de İdare-i Hususiyye*

der'uhde etmiştir." Meclis-i Mebusan 26 Şubat 1336 (1920) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 218.

ifadat (ifâdât) İfadeler, anlatmalar. *"Biz bunu encümende iki defa uzunboylu münakaşa ettik, hattâ teklif sahiplerinin ifadat ve beyanatı üzerine uzunuzadıya düşündük."* TBMM 7 Haziran 1338 (1922) tarihli 49'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. 224.

ifadeyimeram (ifâde-i merâm) Açıklama yapmak, dilek ve maksadını anlatmak. *"Rüfekai muhteremeden bazıları ifadei meram ederken sözünü kestirmek için gürültü yapmak, ayak vurmak kanunu münazaraya muhalif olduğundan başka ahlâkan, içtimaan, ilmen, dimağan yüksek olan mebusanı kirama yakışmaz."* TBMM 4 Ekim 1336 (1920) tarihli 78'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 535.

ifayimukteza (ifâ-yi muktezâ) Gereğinin yapılması, yerine getirilmesi. *"...bilâhire müzakere edilmek üzere şimdilik evkaf bütçesinin Meclis-i Mebusan ve Ayan Heyet-i Umumiyyelerinin kabulü veçhile çıkarılması tezekkür kılınmış olmakla ifa-yı muktezası babında emr-ü ferman hazret-i men leül emrindir."* Meclis-i Âyan 25 Şubat 1331 (1915) tarihli 39'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 287 (bk. mukteza).

ifraz (ifrâz) Ayırma, ayrılma, bir bütünden bir parça ayırma. *"Bu zavallı millet bana iktidar verdi, beni gönderdi. Bütçesinden 500 bin lira ifraz etti. Tahsisat-ı nafıası, tahsisat-ı ilmiyyesi, tahsisat-ı maarifi bunların hepsi yarım milyon lira tuttu."* Meclis-i Mebusan 25 Haziran 1328 (1912) tarihli 28'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 112.

iğdap (iğdâb) Öfkelenendirme, kızdırma. *"...veya Hey'et-i Umûmiyyede bir gürültü çıkarır veya meclise devam edilmemek için bir ittifak aktine önyak olur veya rüfekasından birkaç zâtı tahkîr ve iğdap ve tehdit eyler ise, hakkında takbih cezası hükmolunur."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 92.

ihbarkeyfiyet (ihbâr-ı keyfiyyet) Durumu bildirme, durumu haber verme. *"Fıkranın (tedabiri iptidaiye ittihazıyla derhal hükümete ihbarı keyfiyet eder) şeklinde tashihini teklif ediyorum."* TBMM 7 Mart 1338 (1922) tarihli 4'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 94.

ihdas (ihdâs) Ortaya çıkarma, meydana getirme; kurma. *"Daha evvel yalnız evlâd-ı şühedaya mahsus olmak üzere birtakım müessesat-ı sınaıyye ihdası maksut iken bilahara bütün eytama teşkil edildi."* Meclis-i Mebusan 7 Mart 1333 (1917) tarihli 56'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 248. **ihdas etmek:** Ortaya çıkarmak, meydana getirmek; kurmak.

ihkakihak (ihkak-ı hakk) Hakkını verme, bir hakkı hukuk kurallarına uygun bir biçimde teslim etme, bir hakkı usulünce yerine getirme. “*Ona mütecasir olan Müslüman, Ermeni kim olursa olsun, ejder gibi başı kesilecek, ezilecek adamdır, böyle kaydedilsin diyorum, öyle ihkakı hak etsin diyorum, başka bir şey demiyorum.*” Meclis-i Mebusan 18 Kasım 1334 (1918) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 158.

ihlaliintizam (ihlâl-i intizâm) Düzeni bozma. “*Kat-ı kelâm ve ihlâl-i intizam*

Seksen İkinci Madde: İrâd-ı kelâm eden zâtın sözünü kesmek ve zâtiyede dokunur söz söylemek ve meclisin intizamına halel getirecek muamelede bulunmak kat’iyyen memnu’dur.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 82.

ihraz (ihrâz) Alma, kazanma, elde etme; erişme. “*REİS – (Reylerin tasnifi yapıldı) 109 rey ile Ruhi El-Halidi Bey ikinci Reis Vekâleti için ekseriyeti mutlaka ihraz eyledi. (Alkış)*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 54.

ihσαιyat (ihşâiyyât) İstatistik; istatistik bilimi. “*İstatistik kelimesi malûmu âliniz frensızcadır. Bunun mukabili ihşaiyattır. İhşaiyat tanzimine medar olmak üzere’ dersek dalha muvafık olur.*” TBMM 26 Aralık 1336 (1920) tarihli 122’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 38 (bk. ihşaiyatimaliye).

ihşaiyatimaliye (ihşâiyyât-ı mâliyye) Maliye istatistikleri, mali istatistikler. “*Müsaade buyurursanız bütçemizin demografik bir hulâsasını arz edeceğim. Maalesef bir müddetten beri teşkilâtımızın noksanlığından dolayı ihşaiyatı maliye tanzim edilememektedir.*” TBMM 15 Mayıs 1926 tarihli 99’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 126 (bk. ihşaiyat).

ihşasirey (ihşâs-ı re’y) Görüşünü hissettirme, sezdirme, kanaatini açıklama, bir olay hakkında hüküm verilmeden önce görüş ve kanaatini belirtme. “*Bunu bendeniz ihşası rey mahiyetinde telâkki etmiyorum.*” TBMM 4 Haziran 1922 tarihli 47’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 161.

ihhtar (ihâtâr) Uyarma, uyarı, hatırlatma, dikkatini çekme, tembih etme. “*Harice tecavüz eder ise, Riyâseten ihhtar olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 81 (bk. birinci defa ihhtar, ihhtar cezası). **ihhtar etmek:** Uyarmak, hatırlatmak, dikkatini çekmek.

ihhtar cezası (ihâtâr cezâsı) Nizamname-i Dâhilî gereği mebuslara verilen bir tür disiplin cezası, uyarma cezası. “*İkinci celsede ihhtar cezası verilen*

Çorum Mebusu Ali Osman Efendinin müdafaatı.” Meclis-i Mebusan 26 Mayıs 1328 (1912) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 234 (bk. ihtar, birinci defa ihtar, takbih cezası, Meclisten muvakkaten ihraç cezası, Meclise gelmekten memnuiyet, muaheze).

ihdikâr Vurgunculuk, vurgun, spekülasyon. “*Hudeyde Mebusu Muharrem Hıfzı Bey ve rüfekasının, firar edenler, mülga işe heyeti ve men’i ihtikâr komisyonu hakkında teklifi.*” Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 106.

ihtilaf (ihtilâf) Ayrılık, aykırılık, anlaşmazlık, uyuşmazlık, çekişme. “*Meclisi Mebusanın mebdei içtimalı, Meclisi Mebusanın müddeti, Meclisi Mebusan feshedildikten sonra üç ay, yahut dört ay sonra içtimalı meselesi yalnız badel fesh Meclisi Mebusanın müddeti içtimaiyesi hakkına ihtilaf hâsıl olmuştur. Hükümetin teklifi başka, Encümenin kabul etmiş olduğu sureti tayin başkadır.*” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 480 (bk. itilaf).

ihtirâm (ihtirâm) Saygı, hürmet; saygı gösterme. “*...Avrupa’ya gitmek mecburiyetinde olduğumdan bir ay müddetle mezuniyet itası esbabının istikmalî hususuna müsaade-i celilelerinin şayan buyurulmasını istirham ve bu vesile ile teyidi ihtirâm eylerim.*” Meclis-i Mebusan 16 Kasım 1331 (1915) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 46 (bk. ihtiramat, ihtiramatıfaika, ihtirâm-kâri).

ihtiramat (ihtirâmât) Saygılar, hürmetler. “*REİS - Efendim; arzı ihtiramat etmek üzere pişegâhı Meclise gelmiş bulunan askeri mümessillerle Meclisi Mebusanı Osmani namına temasa geçecek heyet azalarına ait bir teklif var, okuyorum.*” Meclis-i Mebusan 4 Nisan 1325 (1909) tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 42 (bk. ihtirâm, ihtiramatıfaika, ihtirâm-kâri).

ihtiramatıfaika (ihtirâmât-ı fâika) En derin saygılar. “*...ibaret olmasına mebnî takriben bir buçuk ay evvel ifa-yı vazifeye başlamış ve devam eylemekte bulunmuş olduğum cihetle Mebusluktan affımı ve ihtiramat-ı fâika-i nacizanemin kabul buyurulmasını Hey’et-i Celileden ricaya mücaseret eylerim.*” Meclis-i Mebusan 10 Mayıs 1330 (1914) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 27 (bk. ihtirâm, ihtiramat, ihtirâm-kâri).

ihtirâm-kâri (İhtirâm-kârî) Saygı ile ilgili; saygılı. “*Beyanat-ı anifeyi Meclis-i Mebusana tebliğ buyurmalarını zatıalilerinden rica eder ve bilvesile arz-ı meser-i ihtirâm-kârî eylerim efendim.*” Meclis-i Mebusan

19 Mayıs 1330 (1914) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 77 (bk. ihtiram, ihtiramat, ihtiramatfaika).

İhtisas Cetveli (İhtisâs Cedveli) Uzmanlık çizelgesi, genel seçimlerden sonra milletvekillerinin eğitim durumlarını ve uzmanlık alanlarını gösteren çizelge. "*İhtisas Cetveli ve Namzetlik*

Madde 23.- Encümen intihaplarına medar olmak üzere mebusların tercümei hal varakalarından anlaşılın ihtisaslarını gösterir bir cetvel riyaset canibinden tanzim ile bastırılır ve azaya dağıtılır ve kezaî'k levhaya talik olunur." TBMM 21 Nisan 1927 tarihli 58'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 250.

ihhtiyar (ihhtiyâr) Seçme, seçilme, belirleme; kendi isteğiyle hareket etme, serbestlik; katlanma. "*Meclis kabul ederse her iki sıfat da üzerinde kalır. Kabul etmez veyahut birisini kabul ederse onu ihhtiyar eder, diğërinden vaz geçer."* TBMM 14 Temmuz 1336 (1920) tarihli 34'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 320 (bk. ihhtiyari, ihhtiyarisükût). **ihhtiyar etmek:** Seçmek, tercih etmek, yeğ tutmak. **ihhtiyar olunmak:** Tercih edilmek.

ihhtiyarisükût (ihhtiyâr-ı sükût) Susmayı tercih etme, konuşmamayı yeğleme. "*Haddi icap eden mevakide şer'an tazirin iltihakına cevaz yok mudur? ('Var, var' sadaları) O halde zatıalınız ihhtiyar-ı sükut buyurunuz."* Meclis-i Mebusan 31 Mart 1327 (1911) tarihli 79'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 288 (bk. ihhtiyar, ihhtiyari).

ihhtiyari (ihhtiyârî) Mecburi olmayan, isteğe bağılı olan, seçimlik. "*İhhtiyari olarak hakkı reylerini istimal etmemiş olan arkadaşların müstenkif olmak üzere telâkki edilmesi bir emri zaruri gibidir."* TBMM 16 Ağustos 1336 (1920) tarihli 50'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 264 (bk. ihhtiyar, ihhtiyarisükût).

ihzar (ihzâr) Hazırlama, hazır etme; huzura getirme. "*Encümen zaten ihzar etmiş efendim. Arkadaşlarımızın dermeyen edecekleri şeyleri yapacak."* Meclis-i Mebusan 6 Aralık 1330 (1914) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 17 (bk. ihzari). **ihzaren:** Hazırlayarak; huzura getirerek.

ihzari (ihzârî) Hazırlayıcı. "*Tetkikatımızın neticesinde hâsıl olacak neticeye göre bir lâyiha-i kanuniyye yapacağız ve Meclise arz edeceğiz. Esasen ihzari mahiyette çalışılmaktadır ve fakat kanunun ikmali de o kadar kolay bir mesele değildir."* Meclis-i Mebusan 3 Mart 1334 (1918) tarihli 61'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 641 (bk. ihzar).

ihzari encümen (ihzârî encümen) Hazırlık komisyonu, ön komisyon. “*Bir mebusa Teşkilatı Esasiye Kanununun 13 üncü ve 27 nci maddelerinde mevzuubahis olan memnu fiillerden biri isnat olunur ve İhzari Encümen, tetkikat neticesinde buna kanaat hâsıl ederse teşrii masuniyetin ref'i lüzumuna dair mudellel bir mazbata tanzim ve Muhtelit Encümene takdim eder.*” TBMM 30 Nisan 1927 tarihli 61'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 311 (bk. muhtelit encümen, daimî encümen, muvakkat encümen, tali encümen, encümenimahsusa, tensikat encümeni).

ika (ika') Yapma, etme, yaptırma, oldurma. “*Ahlâk üzerindeki tesirini, ceraim ikai üzerindeki tesirini beşeriyetin tahribi hatta nesli atinin, alkolik adamlardan gelecek olan nesil hakkındaki tahribatı hiç kimse inkâr edemez.*” TBMM 7 Nisan 1340 (1924) tarihli 31'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 403. **ika etmek:** Yapmak.

ikinci kânun bk. kânunusani.

ikinci müzakere (ikinci müzâkere) İvedilikle görüşmeme yani kanun önerilerinin (tasarı/teklif) kanunlaşabilmesi için iki kez görüşülmesi zorunluluğu. “*Ceraim-i siyasiyye erbabi hakkında Aff-ı Umumi Kanuniyle Balkan memalikinden varit olacak eşyanın yüzde 100 gümrüğe tabi tutulması hakkındaki kanun, ruznamemizde mevcut. Halbuki malum-u aliniz ikinci müzakere için beş gün mürur etmek nizamname mucibince lazımdır. Halbuki tahkik ettim, çarşamba günü müzakereleri yapılmış, çarşamba günü hesaba dahil olamaz, perşembeden hesap edilmek lazım. Bugün laakal beş gün tamam olmalıdır.*” Meclis-i Mebusan 19 Mayıs 1330 (1914) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 78 (bk. ivedilikle müzakere, müstacel müzakere, takdimen müzakere, tercihan müzakere).

ikinci teşrin bk. teşrinisani.

ikmalimüzakere (ikmâl-i müzâkere) Görüşmelerin tamamlanması. “*Evet, o kanun menfaat-ı umûmiyyeye mütaallik olduğu cihetle Meclis-i Mebusan Heyet-i Muhteremesince bir an evvel tetkik olunup buraya gelirse, bu sene ikmal-i müzakeresi müyesser olacağından...*” Meclis-i Âyan 21 Kasım 1332 (1916) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 78.

ikraz (ikrâz) Borç verme, ödünç verme. “*Muhtacin zürra ikraz olunmak üzere yüzde üç faiz ve altı ay vade ile Ziraat Bankasına 50 bin liralık bir avans itası hakkında, mukaddema hükümetçe tanzim ve muvakkaten*

mevkii meriyete vaz olunan layihai kanuniyenin Meclisi Mebusanca aynen kabul edildiğini müşir...” Meclis-i Âyan 10 Aralık 1331 (1915) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 207 (bk. iktiraz).

iktibas (iktibâs) Ödünç alma, alıntı, aktarma, bir kelimeyi, bir cümleyi veya bir düşünceyi olduğu gibi alma. *“Fakat bu tahsisatı fevkalâde tâbirini encümen de Heyeti Vekilenin yapmış olduğu kanunun birinci maddesinden iktibas etti.”* TBMM 15 Şubat 1337 (1921) tarihli 151’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 241.

iktifa (iktifâ’) Yetinme, yeterli bulma. *“Encümence görülen lüzum üzerine ittihad-ı âra ile karar verildiği halde, bir arzuhalin yalnız numarası ve sahibinin isim ve şöhreti ve netice-i tetkikatın cetvele derciyle iktifa etmek caizdir.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 112. **iktifa etmek:** Yetinmek.

iktiran (iktirân) Yaklaşma, yanına gelme; bir şeye ulaşma, yetişme. *“Reis mesaili reye vaz’ettiği esnada leh ve aleyhte reyini ihsas edemez. Müzakereye iştirak etmek isterse, mevki-i riyaseti terkederek kürsi-i hitabete inecek ve ancak mevki-i tezekkürde bulunan madde veya mes’ele reye iktiran ettikten sonra tekrar riyaset edebilecektir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 50.

iktiraz (iktirâz) Borçlanma, borç alma. *“İzmir Rıhtım Şirketi tarafından bermucibi mukavelename rıhtım üzerinde işlettirilmekte olan tramvay hattında hükümeti sakıtanın, Nisan 1336 tarihinde iradei seniniyeye iktiraz eden kararı veçhile tatbik edilen tarife mucibince sivil için tekmlil hat üzerinde...”* TBMM 7 Nisan 1925 tarihli 96’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 160 (bk. ikraz).

iktisaden terakki (iktisâden terakki) Kalkınma. *“...binnetice iskân edildikleri yerler halkının gerek fikren ve gerek iktisaden terakki ve tenmiyelerini mucibolacağı cihetle...”* TBMM 27 Haziran 1337 (1921) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 11, S. 59 (bk. terakki).

iktisap (iktisâb) Kazanma, edinme, edinim, elde etme. *“Müsaade buyurunuz, maksadımı anlatamadım, çünkü 25 inci madde mucibince deyn müstaceliyet halini iktisab eder.”* Meclis-i Mebusan 13 Aralık 1330 (1914) tarihli 6’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 67. **iktisap etmek:** Kazanmak, edinmek. ...i (i) **hakkını iktisap eder:** ...i (i) hakkını kazanır.

iktiza (iktizâ’) Lazım gelme, gerekme, lüzum etme; gerektirme; ihtiyaç, gereklilik. *“Efendim, malum-u âlinizdir ki, herbir millet ve herbir devlet kendi*

muhihi iktizasınca bir kanun yapmışlar ve onunla amel ediyorlar.” Meclis-i Mebusan 31 Mart 1327 (1911) tarihli 79’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 288. **iktiza etmek:** Gerekmek, gerektirmek, gerekli olmak.

ilaahir (ilâ âhir) Daha anlatılacak çok şey olduğunu ancak şartların elvermemesi nedeniyle sözün veya yazının kesildiğini ifade eder; ve saire, ve benzeri anlamındadır. *“Riyaseti Celileye, Nahiye müdür ve muavinleri ve heyeti idare âzası iki sene müddetle nahiye şûrasınca kendi âzası meyanından intihabolunur. Intihabolunan müdür ve muavinler şeraiti kanuniyeyi haiz olmadıkları.... ilâ âhir şeklinde tadilini teklif eylerim.”* TBMM 19 Ekim 1338 (1922) tarihli 122’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 37 (bk. ilh).

ilam Bildirme, anlatma; bir davanın mahkemece nasıl bir hükme bağlandığını gösteren resmî belge. *“Meclisi Mebusanın kabul etmiş olduğu miktarın haricinde olmakla beraber, mademki bilmuhakeme bu müstediler haklarını ispat etmişler ve ellerinde kesbi katıyyet etmiş bir ilam vardır, Mahkemei Temyizden musaddak bu ilam varken bu hak iptal olunacak mı? Encümen, bu ilam elde mevcut bulundukça bu hakkın iptaline gidilemez cihetine gitti ve işbu arzuhal müfadını Heyeti Celilenize arz etti.”* Meclis-i Mebusan 23 Ocak 1332 (1916) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 119 (bk. malumu ilam).

İlan Tahtası Yasamaya yönelik her türlü duyurunun asıldığı pano, bilgilendirme levhası. *“Devrenin ilk içtimasında encümen intihaplarına yardımı olmak üzere, mebusların, hal tercümesi kâğıtlarından anlaşılın, ihtisas ve mesleklerini gösterir bir cetvel Riyasetçe tabettirilip azaya dağıtılır ve ilân tahtasına asılır.”* TBMM 12 Kasım 1956 tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 14, S. 24.

ilavat (ilâvât) İlaveler, ekler. *“Ve encümen mazbatasının vürudunda yalnız o tadilât ve ilâvât hakkında müzakere cereyan ederek kabul veya âdem-i kabulleri reye konulur.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 62.

ilga etme (ilga’ etme) (Varlığını) kaldırma, lağvetme; yürürlükten kaldırma. *“Onu ilga edecek bir kanun olmadıkça, infazı mecburîdir dediler.”* Meclis-i Mebusan 31 Ocak 1326 (1910) tarihli 40’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 730 (bk. mefsuh, mülga, ref). **kanun ilga etme:** Kanunu yürürlükten kaldırma, hükümsüz bırakma.

ilh “İla âhir” sözünün kısaltması; “vb.”, “vs.” manalarına gelen kısaltma. *“İkinci maddedeki (İşbu müfrezelerin işe...) fıkrasının (işbu müfrezelerle*

hayvanatının iâşe ilh...) tarzında tadilini teklif ederiz.” TBMM 7 Temmuz 1336 (1920) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 115 (bk. ilaahir).

ilk kânun bk. kânunuevvel.

ilk teşrin bk. teşrinievvel.

ilm Bilme, biliş; okuyarak öğrenilen bilgi. *“İlm ve haber vermedikçe hiç bir kitap kütüphaneden çıkamaz.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 172.

İlmiye ve Adliye Encümeni (İlmiyye ve Adliyye Encümeni) İlmiye, adliye ve vakıf konularına yönelik kanunları incelemekle görevli komisyon. *“...İlmiyye ve Adliyye Encümeni, ilmiyyeye ve adliyyeye ve evkafa müteallik kanun lâyhalarını...”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 15.

iltibas (iltibâs) İki veya daha çok şeyin biri öteki sanılacak şekilde birbirlerine benzemesi; birbirine çok benzeyen iki şeyin karışması. *“Heyeti Celilenize teklifi için bir kere kanunun maddelerini ciddiyetle gözden geçirdik ve gördük ki; nisabı müzakere hakkında kabul edilen beşinci madde ile azayı kiramın mezuniyetlerini istimal edebilmeleri, bugünkü şekli hazrile mümkünsüz ve kanunun beşinci maddesi ile ikinci maddesi arasında bir iltibas mevcut olduğuna kail olduk.”* TBMM 8 Eylül 1336 (1920) tarihli 61’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 10.

iltimas (iltimâs) Yapılmasını isteme; kayırma; arka çıkma. *“Ve bu sırada tahkikatın hüs-nu neticeye isaline medar olacak her türlü izahatı, Meclis-i Âyan azasının her birinden talep ve iltimas edebilir.”* Encümen-i Riyaset Nizamnamesi, Madde 10.

ilzam (ilzâm) Susturma, bastırma, cevap veremez hâle getirme; (devlet veya şirket) gelirlerinden birinin toplanması işini üzerine alma. *“Yalnız şurasını ilave edeyim ki, bu nota bizim kendi itirafatımızla bizim kendimizi ilzam ediyor.”* TBMM 3 Ağustos 1336 (1920) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 75. **ilzam etmek:** Susturmak; bağlamak, borçlandırmak; gerektirmek.

imtidat (imtidâd) Uzama, uzun sürme, devam etme. *“Nâzır-ı mes’ulün cevabını müteakip yalnız sual irâd eden meb’us beyân-ı mütalâa hakkını haizdir. Ancak mütalâa-i vakıa beş dakikadan ziyade imtidat edemez.”*

1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 112.

imtina (îmtinâ') (Bir şeyi yapmaktan) kaçınma, çekinme, sakınma. "... *Divanı Muhasebata vize etmekten imtina etmek hakkını vermek doğru olmadığı reyindeyim.*" TBMM 1 Şubat 1925 tarihli 44'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 13, S. 47 (bk. istinkâf, müstenkif). **imtina etmek:** Kaçınmak, sakınmak, çekinmek.

imtiyaz (îmtiyâz) Ayrıcalık; başkalarından ayrılma, farklı olma; başkalarına tanınmayan özel, kişisel hak veya şart. "*İmtiyaz ise, bilirsiniz ki, aynı şerait dairesinde bulunan iki şeyden birinin, diğerinden fazla olarak hukuka malik olması demektir. Binaenaleyh, burada ne imtiyaz vardır, ne bir şey.*" Meclis-i Mebusan 18 Mayıs 1327 (1911) tarihli 112'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 376.

imtiyazatıecnebiye (îmtiyâzât-ı ecnebiyye) Kapitülasyonlar, bir ülkede yabancılara tanınan ayrıcalıklar. "*Hükümetçe Lâhey Sulh konferansında tanınmış bir hak iken ve Memaliki Osmaniyede imtiyazatı ecnebiye kanunu mahsus ile mülga bulunurken velevki tahtı işgalde bile bulunsa elyevm Hükümeti Osmaniyenin emrine iktiran etmeksizin imtiyazatı ecnebiyenin ihyasına mütedair hiç bir teşebbüs ve buna matuf kararnameleri kabul etmekte mazur bulunduğumu maalihtiram beyan ederim.*" TBMM 26 Şubat 1337 (1921) tarihli 157'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 447 (bk. uhduatika; imtiyaz, Düyun-ı Umumiye, Muharrem Kararnamesi).

imza vazetme (imzâ' vaz' etme) İmza koyma, imzalama. "*Şahitler için imza vazetmek o kadar ehemmiyyeti haiz değildir. Tarafeyn için imza esası kabul edilirse o mukavelat bilimza tesbit edilmiş olur ve bunda faide mutasavverdir.*" Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1334 (1918) tarihli 27'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 490 (bk. vaz, kanun vazetme).

infikak (înfikâk) Yerini terk etme, yerinden ayrılma. "*Binaenaleyh istifa, vefat veya mebuslukla birleşmesi mümkün olmıyan bir memuriyete tâyin suretiyle mebusluktan infikâk eden zevatın yerine intihabolunan mebuslar ikmalî müddet için intihabedilmiş olduğundan ancak o müddete ait tahsisata kesbi istihkak edebilecekleri kanaatinde bulunduğumuzdan...*" TBMM 17 Ocak 1340 (1924) tarihli 85'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 164 (bk. infisal).

infisal (înfisâl) Ayrılma, yerinden ayrılma, yerini bırakıp gitme, yeni bir fasla geçme; azledilme, memurluktan çıkarılma. "*Karahisarı Sahip*

mebusu Mehmet Şükrü Beyin, Bekir Sami, Hacim Muhittin ve Âşir Beylerin infisallerine ve şimdiye kadar bir divanı harbe tevdi edilmemeleri sebebine dair Dahiliye ve Erkânı harbiyei umumiye riyasetinden istizah takrirî.” TBMM 14 Ağustos 1336 (1920) tarihli 48’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 217 (bk. infikak).

inha (inhâ’) Ulaştırma, yerleştirme; teklif yazısı, resmî bir göreve atama veya bir üst aşamaya terfi için yazılan teklif yazısı. *“Fakat valiler Dahiliye Vekâletinin inhası üzerine Heyeti Vükelâ tarafından tayin olunur.”* TBMM 13 Temmuz 1336 (1920) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 299. **inha etmek:** Atamak için öneride bulunmak.

inhilal (inhilâl) Boşalma; dağılma; açılma, çözümlü açılma. *“Oksanti Efendinin istifası ile inhilâl eden Âyân azalığına Stoyan Nilkof Efendinin tayin edildiğine dair Sadaret tezkiresi.”* Meclis-i Âyan 31 Mart 1327 (1911) tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 330.

inhisar (inhisâr) Tekel, tek başına sahip olma. *“HÜSEYİN ŞEYBİ EFENDÎ (Mekkei Mükerrreme) - Encümen Yemende tömbeki inhisarının lağvını zikr ediyor. Halbuki Hicaz’da dahi mezkur inhisarın lağvı lazımdır.”* Meclis-i Mebusan 4 Haziran 1330 (1914) tarihli 16’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 324.

inikat (în’ikad) Birleşim, toplanma; anlaşma, kararlaştırma. *“Meclisi Umuminin sekizde veya sekiz buçukta inikad olunmasına taraftarım.”* Meclis-i Mebusan 4 Aralık 1324 (1908) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 6.

İnikad-ı Ati Ruznamesi (În’ikad-ı Âtî Rûz-nâmesi) Gelecek Birleşim Gündemi. *“REİS — Müsaade buyurunuz, yarın içtima akd edilmesini isteyenler ellerini kaldırsın: (Eller kalkar) Ekseriyet yok. O halde müzakereyi Çarşamba gününe talik ediyoruz. İnikad-ı âti ruznamesini okutuyorum.*

İNİKAD-I ÂTİ RUZNAMESİ

Çarşamba 10 Mart 1336

Meclis ba’dezeval saat bir buçukta inikat edecektir...” Meclis-i Mebusan 8 Mart 1336 (1920) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 389 (bk. İçtima-i Atiye Ruznamesi).

inkılabiçtimaiye (inkılâb-ı ictimâiyye) Sosyal değişim. *“Eğer memlekette bir inkılâbı içtimaiye yapmak lâzım gelirse onun zamanı*

münasibinin tayin ve takdiri bize aittir.” TBMM 18 Mart 1337 (1921) tarihli 153’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 441.

inkıza [inkıza] (inkızâ’) Bitme, tükenme, sona erme, tamam olma, zamanı dolma. *“Me’zuniyet alan meb’us müddet-i me’zuniyetinin inkızasında Reis nezdinde isbat-ı vücud edecektir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 178.

inkışaf (inkışâf) Gelişme, gelişim; meydana çıkma, aşikâr olma. *“Sivas Mebusu Dr. Dağavaryan Efendinin; memaliki Osmaniyede zirai ve ormancılığın inkışaf ve terakkisi için ne gibi tedabir ittihaz olunduğuna dair Ziraat, Orman ve Maadin Nezaretinden istizah takriri.”* Meclis-i Mebusan 25 Şubat 1324 (1908) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 229. **inkışaf etmek:** Gelişmek.

insicam (insicâm) Düzgün söz, düzgün; düzgünlük, tutarlık, bağdaşım. *“Şu halde, bu madde ile birinci madde beyninde insicam ve hükümde ittihad hâsıl edebilmek için birkaç kelimenin buraya ilavesini münasip görüyorum.”* Meclis-i Mebusan 19 Aralık 1332 (1916) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 267.

intaç (intac) (Bir işi) sonuçlandırma, sona erdirme, bitirme, neticelendirme. *“...emvali eytamın nizamnamei mahsus mucibince idaresine dair kanun lâyhalarının bittanzim, tetkik ve intacı için Meşihat ve Mezahip Nezaretlerine gönderildiğine dair...”* Meclis-i Mebusan 18 Şubat 1324 (1908) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 130. **intaç etme:** Sonuçlandırma. **intaç etmek:** Sonuçlandırmak.

İntihabat (İntihâbat) (Fihristte) Seçimler. *“IV.- İNTİHABAT*

Divan-ı Riyaset İntihabı

1.- Divan Kâtibi İntihabı.

REİS - Bugünkü işimiz, kâtiplerin ve encümenlerin intihabatıdır.” Meclis-i Âyan 3 Mayıs 1330 (1914) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 9 (bk. intihap, intihabatıumumiye).

intihabatıumumiye (intihâbat-ı umûmiyye) Genel seçimler. *“Hey’eti Aliyyenin daha iki sene memuriyeti var. Ondan sonra intihabatı umumiyye icrası lâzım gelecek. Tabîdir ki bundan iki sene sonra icra olunacak intihabatı umumiyye eldeki mevcut kanunla olamaz.”* Meclis-i

Mebusan 12 Mayıs 1328 (1912) tarihli 97'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 454 (bk. intihap, intihabat).

intihap (intihâb) Seçim; seçme, seçilme. “*Şimdi daimi Divanı Riyaset İntihabı başlıyor. İbtida Reis İntihabı olacaktır.*” Meclis-i Mebusan 1 Ekim 1334 (1918) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 3 (bk. intihabat, intihabatıumumiye). **intihap etmek:** Seçmek. **kısmi intihap:** Ara seçim.

intihap dairesi bk. daireyiintihabiye.

İntihap Devresi bk. Devreyiintihabiye.

intihap mazbatası bk. mazbatayıintihabiye.

İntihap Nizamnamesi (İntihab Nizâm-nâmesi) Seçim Tüzüğü. “*İntihap Nizamnamesinde Heyeti Teftişiyenin selâhiyet ve vazifesi tayin edilmiştir.*” Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1324 (1908) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 72.

intizamımüzakere (intizâm-ı müzâkere) Görüşmelerin düzeni. “*Bu zat, şifahen izahat verir ve bu izahat üzerine encümeni aidi lazım gelen cevapları verir ve ondan sonra herkes söz söylecek olursa, zannederim intizamı müzakere daima muhtel olur.*” Meclis-i Mebusan 21 Haziran 1330 (1914) tarihli 25'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 581.

inzibatıdâhilî (inzibât-ı dâhilî) İç düzen, iç disiplin, iç emniyet. “*Teşri vazifesine ait olan fasla, Meclisin inzibatı dahilîsini kendi reisi vasıtasıyla tanzim ve idare edeceği hakkında bir maddenin ilâvesine lüzum vardır.*” TBMM 30 Mart 1340 (1924) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 104.

inzimam (inzimâm) Katılma, ulanma, eklenme; bağlanma. “*Büyük Millet Meclisi azalığıyla Hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez. Yalnız Heyeti Vekile azalığı ve Büyük Millet Meclisi azalığının inzimam reyiyile valilik, sefirlik, ordu ve kolordu kumandanlığı ve müfettişi umumilik memuriyetlerinin Büyük Millet Meclisi azalığı ile cemi caizdir.*” TBMM 4 Eylül 1336 (1920) tarihli 58'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 520.

ipka (ibka') Yerinde bırakma, önceki durumunda bırakma, devamlılık kazandırma. “*Ekseriyet, Mebusanın ilk tedvin ettiği şeklin ipkasındadır. Bu kanunun da bir mazhariyeti varmış ki, sülûsan-ı ekseriyyetle*

müzakere edildi.” Meclis-i Mebusan 11 Mart 1334 (1918) tarihli 67’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 98.

iptida (ibtidâ’) (Bir işe) başlama; başlangıç; öncelikle; başlangıçta, ilkin, önceleri, en önce. *“Bu hususta gönderilen Tahkik Komisyonu bunu göstermişlerdir. Babîâlî’ye bunu Nisanın 15’inde, iptidasında yetiştirmezlerse yine o taraflar mahvolacaktır.”* Meclis-i Mebusan 27 Ocak 1324 (1908) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 541.

iptidai (ibtidâî) İlk derecede, ilk aşamada, ilk; ilkel; ilkokul. *“Ruznamede bir şey daha vardır. Mekâtibi iptidaiye muallimini maaşatının Muvazenei Umumiyyeye ithali hakkında, İstida Encümeninin bir mazbatası vardır.”* Meclis-i Mebusan 1 Mart 1336 (1920) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 303.

iptidai tahkikat (ibtidâî tahkikat) Ön soruşturma, ilk soruşturma. *“İrtikâp olunan cürüm, cinaî cürmü meşhuttan başka ve fakat resen müdeiumumiliğin takibatını müstelsiz bir fiil ise Riyaset makamı İdare amirleri vasıtasıyla lâzımgelen iptidai tahkikatı icra ve tahkikat evrakını Adliyyeye tevdi eder.”* TBMM 30 Nisan 1927 tarihli 61’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 323.

iptidar (ibtidâr) (Bir işe) hızla başlama, süratle girişme. *“70 nci maddede diyor ki; mürettep olan azanın nisfı hazır bulunmadıkça müzakereye iptidar edilmez. Biz müzakereye iptidar ederken ekseriyet vardır. Binaenaleyh şimdi ekseriyeti mevcudenin ekseriyeti ârâsını arayacağız.”* Meclis-i Mebusan 2 Kasım 1325 (1909) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 8.

İradeyiseniye (İrâde-i Seniyye) (Fihristte) Osmanlı Dönemi’nde özel veya resmî bir iş hakkında verilen Padişah buyruğu, emri; yüce buyruk. *“IV. - EVRAKI VARİDE*

İradei Seniyye

1.- Meclisi Mebusan’ın feshini mübeyyin Iradei Seniyye.

MUSTAFA ARİF BEY (Dahiliye Nazırı) - Efendim, istizahı alinize verilen cevap tamamen okundu.” Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1334 (1918) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 363.

iradikelam (îrâde-ı kelâm) Söz söyleme, söz alma, söz irat etme. *“Bendenizden evvel burada iradi kelâm eden rüfekanın heyeti umumiyesi celseyi devam ediyor suretinde kabul ettiler...”* TBMM 16

Ağustos 1336 (1920) tarihli 50'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 265 (bk. irat, iradisual, iradınutuk, nöbetikelam).

iradınutuk (îrâd-ı nutk) Nutuk söyleme, nutuk irat etme. "...yahut bir içtimai umumide veya mecmaî nâs olan mahallerde bu suretle iradı nutkeyleyenler iki aydan iki seneye kadar hapis olunur..." TBMM 16 Nisan 1341 (1925) tarihli 104'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 101 (bk. irat, iradisual, iradıkkelam, nöbetikelam).

iradisual (îrâd-ı suâl) Soru sorma, soru yöneltme. "Reis Bey! Usul hakkında söz söyleyeceğim: Fasillar hakkında iradı sual olunur mu?" TBMM 28 Şubat 1341 (1925) tarihli 66'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 15, S. 25 (bk. irat, iradikelâm, iradınutuk, nöbetikelam).

irae (îrâe) Gösterme, bildirme. "...mezkûr encümen âzası Hey-et'i Umumiyyenin kararına göre, ya Meclisçe, ya şubelerce veya makam-ı riyasetçe intihap ve irae olunur." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 14. **irae edilmek:** Gösterilmek.

irat (îrâd) Söyleme; gelir; gelir getiren mülk. "Ahmet Rıza Beyin, Meclisi Ayan Riyasetine tayin buyurulması münasebeti ile irad ettiği nutuk istima olundu." Meclis-i Âyan 21 Ekim 1334 (1918) tarihli 3'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 28 (bk. iradisual, iradikelâm, iradınutuk, nöbetikelam). **irat etmek:** Söylemek.

irsal (îrsâl) Gönderme, gönderilme, yollama. "...Ukrayna ve Rusya Cumhuriyetleriyle aktolunan sulh muahedemeleri hakkında lâyiha-i kanuniyyenin irsalini mutazammın tezkere-i Sâmîye geldi. Bunu Hariciye Encümenine tevdi etmiştik." Meclis-i Mebusan 27 Mart 1334 (1918) tarihli 76'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 367.

İrşat Encümeni (îrşâd Encümeni) "Doğru yolu, gerçeği gösterme, aydınlatma veya bilgilendirme komisyonu" diye çevirebileceğimiz bu yapı, aslında milletvekillerinden oluşmuş bir karşı propaganda komisyonu, bir karşı propaganda heyetidir ve Millî Mücadele Dönemi'nin olağanüstü şartlarında yasama niteliği olmayan bir oluşum olarak 27 Nisan 1920 tarihinde teşekkül ettirilmiştir. "Kezalik İrşat Encümeninin teşriî ve icraî hiçbir vazifesi mutasavver olmadığından onu da encümenler idâdına ithal etmedik." TBMM 14 Mart 1927 tarihli 43'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 130.

isal (îsâl) Vardırma, vardırılma; ulaştırma, ulaştırılma; buldurma, buldurulma. "Buna binaen işi mecrayı kanûnsine îsâl edebilmek için

bunun reddiyle usulü dairesinde iktiza eden levayihin tanzim ve takdimi icap eder fikrindeyim.” Meclis-i Âyan 20 Aralık 1326 (1910) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 294.

iskat (iskât) Susturma, sükût ettirme; tartışmada cevap veremeyecek hâle getirme, ağzını kapatma; kandırıp razı etme. *“Artık mes’ele hazım ve tahammülü gayr-i kabil bir dereceye geldi. Onun üzerine âzâ-yı kiramdan bazılarıyla beraber, iptida Reis Paşa Hazretlerine ya bu gazetelerin iskât edilmesi veyahut böyle bir şey varsa meydana konulması cihetini rica ettim.*” Meclis-i Âyan 5 Kasım 1327 (1911) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 111 (bk. ıskat).

ispativücut (isbât-i vücûd) Varlığını gösterme, hazır bulunma. *“Binaenaleyh buraya vaktiyle gelemeyenler de bilâ mazeret isbatı vücut etmemiştir demektir.*” Meclis-i Mebusan 12 Mayıs 1325 (1909) tarihli 79’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 647.

istical (isti’câl) Acele etme, müstaceliyet, aceleci davranış, aciliyet. *“Sonra efendim, hükümet istical talebinde bulunuyor.*” Meclis-i Mebusan 5 Mayıs 1328 (1912) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 50 (bk. tacil, istical kararı, istical teklifi, müstaceliyet, müstaceliyet kararı, müstaceliyet teklifi).

istical kararı (isti’câl karârı) Aciliyet, ivedilik kararı. *“Şimdi evveleminde istical kararı hakkında itiraz eden var mı efendim?”* Meclis-i Mebusan 5 Mayıs 1328 (1912) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 50 (bk. tacil, istical, istical teklifi, müstaceliyet, müstaceliyet kararı, müstaceliyet teklifi).

istical teklifi (isti’câl teklifi) Aciliyet önergesi, ivedilik teklifi. *“Tahriren istical teklifi yapmamışlardır. İstical teklifi yaparlarsa reyî âlilerine vaz’ederim.*” TBMM 24 Ekim 1339 (1923) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 12 (bk. tacil, istical, istical kararı, müstaceliyet, müstaceliyet kararı, müstaceliyet teklifi).

isticvap (isticvâb) Sorgu, sorguya çekme; sorup cevap alma, cevap alma maksadıyla söyletme. *“Teşkilâtı esasîyenin 17 nci maddesi şunu tesbit etmiştir: Gerek intihabından evvel ve gerek sonra aleyhine cürüm isnad olunan bir mebusun maznunen isticvabı veya tevkifi veyahud muhakemesinin icrası heyeti umumiyenin kararına menuttur.*” TBMM 27 Aralık 1940 tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 15, S. 195.

istida (istid'â') Dilekçe, arzuhâl. “Efendim, Yozgatlı Çavuşoğlu'nun bir istidası vardır.” Meclis-i Mebusan 25 Aralık 1333 (1917) tarihli 23'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 409 (bk. müstedi).

İstida Encümeni (İstid'â' Encümeni) Dilekçe Komisyonu. “215 numaralı İstida Encümeni Mazbatasını müzakere edeceğiz.” Meclis-i Mebusan 15 Şubat 1332 (1916) tarihli 45'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 343.

istifa (isti'fâ') (Fihristte) Kendi isteğiyle bir hizmetten veya işten ayrılma, çekilme. “II.- AZA-YI KİRAN MUAMELATI

İstifa

1.- Antalya Mebusu Yusuf Talat Bey'in Mebusluktan istifası.

REİS - Antalya Mebusu Yusuf Talat Beyin, Teke'den çekilmiş bir telgrafı var, okutuyorum.” Meclis-i Mebusan 19 Şubat 1336 (1920) tarihli 12'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 155.

istihlak vergisi (istihlâk vergisi) Tüketim vergisi, tüketilen mal üzerinden alınan vergi. “Bu, ne istihlâk vergisi ne istihsal vergisi ve ne de himaye vergisi halindedir.” TBMM 27 Ocak 1926 tarihli 46'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 21, S. 277 (bk. istihsal vergisi).

istihsal (istihsâl) Çıkarma, elde etme, meydana getirme; üretme, üretim. “Onun için sevgili Padişahımızın etrafında sadakat ve hamiyet ile birleşmek, bütün varlığımızla, kuvvetimizle ahfadımıza vazifei medeniyetlerini ifa eyleyebilecek bir sulhu daimi istihsal edinceye kadar muazzam müttetiklerimizle harpte sebat etmek lazımdır.” Meclis-i Mebusan 1 Aralık 1330 (1914) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 5.

istihsaliara (istihsâl-i ârâ') Oya sunma, oylama, oy kullanma. “İstihsali ârada ekseriyet şarttır. Mademki istihsali ârada ekseriyeti mutlaka yoktur, o rey keenlemyekündür.” TBMM 17 Ağustos 1336 (1920) tarihli 51'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 273 (bk. rey istihsali, reye müracaat etme, reye vazetme).

istihsalimezuniyet (istihsâl-i me'zûniyyet) İzinli olma. “Aleusûl istihsal-i mezuniyet eylemeksizin gaybubet eden veya mezuniyeti hitam bulduğu halde Meclise avdet etmeyen âzanın devre-i içtimaiyyeye tesadûf eden gaybubetleri müddetince maaşlarının tediyesi tecil ve keyfiyet taraf-ı riyasetten hey'et-i umumiyyeye tebliğ olunur.” Heyet-i

Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 104 (bk. mezuniyet, bilamezuniyet, icazet, izinler, gayrimezun).

istihsal vergisi (istihşâl vergisi) Üretim vergisi, üretilen mallardan alınan vergi. *"Nakliyat vergisi ile ilgili hükümleri ihtiva etmesi, ithalâttan alınması derpiş olunan istihsal vergisi dolayısıyla de ahitlerimizle münasebetli bulunması hasebiyle adı geçen iki encümenin lâyiha hakkında İktisat, Ticaret, Münakalât, Gümrük ve inhisarlar ve Hariciye encümenlerinden mütalâa istenmesi gerekecektir..."* TBMM 28 Mayıs 1956 tarihli 69'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 11, S. 485 (bk. istihlak vergisi).

istihza (istihzâ') (Gizli veya kinayeli bir şekilde) alay etme, ince alay. *"Fakat milleti necibelerine ve vatan ve devletin tarihine karşı reva görülen bu muameleler mukadderat ile pek zalimane bir istihza oluyor."* TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 11. **istihza etmek:** Alay etmek.

istiknah (istiknâh) (Bir şeyin) doğruluğunu araştırma, aslını araştırma, içyüzünü öğrenme. *"Bunun ledüniyyatı, esbabı hakikiyesini istiknah etmekliğimiz lâzımdır ki, ona göre bir çare, bir tedbir bulalım ve esaslı bir surette halkın huzurunu, refahını temin etmiş olalım ki..."* TBMM 3 Ekim 1339 (1923) tarihli 31'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 484.

istilzam (istilzâm) Gerektirme, gerekme. *"Bu, aklen öyle olduğu gibi bizim tahkikat ve tetkikat esnasında tabi olacağımız Usulü Muhakemeler de bunu istilzam eder."* Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 102.

istima (istimâ') Dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme; kulak verip dinleme; dinleyip kabul etme. *"Mademki bu adam hukukunu müdafaa etmek istiyor, bir kere de kendisinin istimainı teklif ediyorum."* Meclis-i Mebusan 27 Ocak 1324 (1908) tarihli 25'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 528.

istimal (isti'mâl) Kullanma. *"Reyini istimal etmeyen var mı? (Yok sadaları) Rey istimali muamelesi hitam buldu."* Meclis-i Mebusan 1 Kasım 1326 (1910) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 3 (bk. hüsniistimal, suistimal). **istimal etmek:** Kullanmak.

istimzaç (istimzâc) Bir kimsenin huyunu, kişiliğini tanımak için araştırma yapma veya ne düşündüğünü öğrenmeye çalışma; sorma, sorgulama; nabız yoklama; anket. *"Bu iki usûlden hangisi ile rey-i alenîye müracaat edileceğini reis hey'etten istimzaç eder."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877)

Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 100.

istinaf (istînâf) Yeniden başlama; sözün başlangıcı, söz başı; ilk derece mahkemeleri tarafından sonuçlandırılan bir davanın, bir üst mahkemede görülebilmesi için başvurulmuş yasa yolu. *“Efendim, benden evvel, bu kürsüyü işgal eden arkadaşım, mücrimin mensubolduğu bidayet ceza mahkemesinde değil, istinaf mahkemesinde bakılmasını teklif ediyor, (istinaf değil, liva, sadaları) Yahut liva... Bu teklifi tetkik etmek isterim.”* TBMM 28 Nisan 1336 (1920) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 118.

istinkâf Çekimser, çekinme, geri durma, sakınma, vazgeçme. *“Hükümeti Osmaniye sulhu imzadan istinkâf eylediği, Anadolu üzerindeki nüfuzunu iadeye ve muahede ahkâmının temini tatbikına iktidarını ispat edemediği takdirde kararı mezkûrun muvafıkı ihtiyat ve tedbir olduğunun mucibi iştibah olması Düveli müttefika nazarında tezahür eyleyecektir.”* TBMM 3 Ağustos 1336 (1920) tarihli 43'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 86 (bk. imtina, müstenkif). **istinkâf etmek:** Çekimser kalmak, bir hakkı kullanmaktan veya bir görevi yapmaktan çekinmek.

istinkâf rey (istinkâf re'y) Çekimser oy. *“Zaten arzu ederlerse ita-yı rey ederler, arzu etmeyenler istinkaf-i re'yi ita ederler. Istinkaf ettikleri takdirde ekseriyeti kazanmıştım.”* Meclis-i Mebusan 19 Mayıs 1330 (1914) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 77.

istintak (istintâk) Sorgu, sorguya çekme. *“Müskiratın imal ve istimali cürmünden maznun olarak derdest edilen eşhasın istintak ve muhakemeleri mevkufen icra edilir.”* TBMM 14 Eylül 1336 (1920) tarihli 65'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 140 (bk. müstantik, müddeiumumi, muhami).

istirdat (istirdâd) Geri alma, geri alınma; verilmiş veya gönderilmiş bir şeyi geri isteme. *“Teklif sahipleri her zaman arzu ederlerse tekliflerini istirdat edebilirler.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 53.

istişari rey (istişârî re'y) Danışma, danışmayla ilgili oy, karara etkisi olmayan ve yalnızca görüş konusunda kullanılan oy, bilgi kabilinde belirtilen görüş, istişari mütalaa, görüşünü sorma. *“Kütüphane Encümenine kâtiplik eden Kütüphane Müdürünün Encümenince istişari rey alınır.”* TBMM 30 Nisan 1927 tarihli 61'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 327.

istitaatifevkinde (istitâat-i fevkinde) Gücünü aşan. “*Bu yüzde ellilerle vekâletin kendi istiaatı fevkinde olan büyük köprüler yapılabilmesi...*” TBMM 22 Temmuz 1931 tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 382.

istizah (istîzâh) Gensoru; açıklama isteme. “*Bendenizin takdim etmiş olduğum takrir bir istizahtır. Bu istizahı Meclis kabul buyurur ise o vakit Hükümet için gelmek mecburiyeti hâsıl olacaktır.*” Meclis-i Mebusan 2 Aralık 1334 (1918) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 216 (bk. istizah takriri).

istizah takriri (istîzâh takrîri) Gensoru önergesi. “*Şimdi istizah takririni kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Ekseriyetle kabul olundu efendim.*” Meclis-i Mebusan 21 Temmuz 1328 (1912) tarihli 46’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 619 (bk. istizah). **istizah teklifinde bulunmak:** Gensoru önergesi vermek.

istizan (istîzân) Yetki isteme, izin isteme. “*...iki sene daha müsaade olunursa, bunların itmamına kifayet edeceğinden, olbapta vâki olan istizân üzerine Hat varidatından Mayıs maaşı...*” Meclis-i Mebusan 8 Ocak 1324 (1908) tarihli 16’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 276 (bk. bilaistizan, bilistizan).

işar (iş’âr) Yazıyla bildirme, haber verme. “*Bir meb’usun âzalığa âdem-i kabulüne hey’etçe karar verildikte, fesh-i intihabâtı mucip esbabın tasrihiyle intihabın tekrar ettirilmesi lüzumu Reis tarafından Makam-ı Sadarete iş’ar olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 30.

işaretimahsusa (işâret-i mahsûsa) İşaretle oylama, işaret oyu, el veya parmak kaldırılarak ya da ayağa kalkarak oyunun rengini belli etmek suretiyle verilen oy. “*Rey-i alenî iki türdür. Birincisi, rey-i işari (işaret-i mahsusa), ikincisi tâyin-i esâmi. Rey-i işarî el kaldırmak veya ayağa kalkmak...*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 73 (bk. tayiniesami, reyihafi, reyialeni).

işari rey bk. işaretimahsusa.

iştibah (iştibâh) Şüphelenme, şüphe etme. “*Ekseriyet hakkında reis ve kâtiplere iştibah hâsıl olursa bir kere daha reye müracaat edilir ve yine halli iştibah olunmazsa müzakereye devam olunur.*” TBMM 13 Eylül 1336 (1920) tarihli 64’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 121 (bk. halliştibah). **iştibah etmek:** Şüphelenmek.

iştigal Meşgul olma, bir şeyle uğraşma, ilgilenme. “*Bendeniz öyle zannediyorum ki, biz burada Kanunu Esasiyi müzakere eylediğimiz; yani bu devletin şeklini ve mevkiini tâyin edeceğimiz sırada, yalnız nazariyatla iştigal etmemeliyiz.*” Meclis-i Mebusan 2 Şubat 1326 (1910) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 10 (bk. iştigalat).

iştigalat (iştigalât) Meşgul olmalar, uğraşlar, uğraşmalar. “*Lâyiha encümeni bir teklif-i kanunînin mevcut encümenlerden birinin iştigalâtına taallukunu görürse, o encümene havalesini dahi Heyet-i Umumiyyeye teklif edebilir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 41 (bk. iştigal).

iştihar (iştihâr) Şöhret bulma, ünlü olma, meşhur olma, tanınma. “*Yani, Harun Efendi Hazretlerinin hatırı alilerine geldiği gibi öyle yalancılıkla iştihar etmiş yahut ceza görmüş, velhasıl evsafı mezmûmeyi haiz olduğunu gördüğü bir şahsın, şahadetini kabul edemez ve böyle bir şahidi kabul etmek imkanı olamaz.*” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1334 (1918) tarihli 27’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 493.

iştika (iştikâ’) Şikâyet, şikâyet etme, yanıp yakılma. “*Bir defa istinafi külliyyen kaldırmalı, hâkimi münferit usulünü ikame etmeli ve aynı zamanda iştikâ anilhükkâm meselesini temin etmeli.*” TBMM 25 Aralık 1336 (1920) tarihli 121’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 20 (bk. arziştika, iştika anilhükkâm).

iştika anilhükkâm (iştikâ’ ani’l-hükkâm) Reddihâkim talebinde bulunan, hâkimlerden dert yanan, hâkimin tarafsız davranmadığını beyanla şikâyette bulunup reddini isteyen. “*İstinaf müddeiumumisi müdahale edemez. İştikâ anilhükkâm et, ispat et, alınacak para yok.*” TBMM 25 Aralık 1336 (1920) tarihli 121’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 21 (bk. iştika, arziştika).

ita (i’tâ’) Verme, ödeme. “*Kosova ve Suriye Vilâyetlerindeki muhacirinin iskân ve iaşeleriyle tohum ve alâti ziraiyye mubayaası için ilâveten tahsis edilen bir milyon beş yüz bin kuruştan münasip miktarının sair vilâyetlerde sarfına mezuniyyet itasına dair Sadaret Tezkiresi Muvazene Encümenine havale olundu.*” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1326 (1910) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 596. **ita etmek:** Vermek, ödemek.

itayizahat (i’tâ-yi izâhât) Açıklama verme, açıklamada bulunma. “*Alelumum bir encümenin âzası intihab olduğu akibinde, içlerinden birisi riyasete ve hitam-ı müzakerâta dahi kaleme alınacak mazbatanın*

tanzimine icrayı nezaret ve ledelhace Hey'et-i Âyana ita-i izahata, diğeri birisi intihab olunur." 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 9 (bk. itayimalumat, beyaniefkâr).

itayimalumat (i'tâ-yi ma'lûmât) Bilgi verme, bilgilendirme. "Arzu buyurursanız bundan sonra bir celsei hafiye yapalım. Bu hususta itayı malûmat ederim." TBMM 17 Mayıs 1336 (1920) tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 371 (bk. itayiazahat, beyaniefkâr).

itayirey (i'tâ-yi re'y) Oy verme, oy kullanma. "Müsaade buyurunuz efendim, neticei ârayı arz ediyorum: İtayı rey eyleyen zevatın adedi (103), (29) zat müstenkif, reye iştirak eden zevat (77), ekseriyeti mutlaka (52). Fevzi Ps. (58) rey almıştır. Hamdullah Subhi B. (45), Şeyh Servet Ef. (37). Hakkı Behiç B. (37), Ferid B. (26), Dr. Adnan B. (25) rey almışlardır." TBMM 25 Nisan 1336 (1920) tarihli 3'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 61.

ithamname (ithâm-nâme) İddianame, suçlama yazısı. "Öyle zannediyorum ki biz kanunun ruhunu şad edelim diye bu zahmetlere girmiş iken aşağı yukarı hakkı müdafaasını kullanmak vaziyetinde bulunamıyan Receb hakkında zapta ebedî kalmak üzere bir ithamname kaydedilmiş oldu." TBMM 7 Mart 1938 tarihli 32'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 23, S. 25.

itilaf (i'tilâf) Uyuşma, uygunluk, anlaşma, uzlaşma. "Yani İcra Vekilleri Heyeti, iki sene zarfında bir itilâf aktine muvaffak olmadıkları takdirde tekrar bu kanun hakkında müsaade almak için Meclise gelmektense bunu bir defaya mahsus olmak üzere..." TBMM 26 Nisan 1934 tarihli 43'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 21, S. 123 (bk. ihtilaf).

itimat (i'timâd) Güven, emniyet; güvenme. "...Heyet-i Vükelaya, memleketin hilme ve sükûnete ihtiyacı olduğunu nazar-ı dikkate alarak itimat vermek suretiyle bir kere daha ibraz eylemiştir." Meclis-i Mebusan 23 Temmuz 1328 (1912) tarihli 47'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 648 (bk. itimat reyî, ademiitimat, ademiitimat takriri, ademiitimat reyî).

itimatname (i'timâd-nâme) Güven mektubu; özellikle devletler hukukunda, diplomatik ilişkilerde bir elçinin, gönderildiği ülkenin devlet başkanına sunduğu itimat mektubu. "Bunun için Afganistan Emiri Hazretlerine usulen bir mektup ve acizlerinize bir itimatname istihsali reyî münasebâtı evveliyenin tesisine kâfi ve kâfildir." Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1324 (1908) tarihli 4'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 32.

itimat reyi (i'timâd re'yi) Güvenoyu. “Riyasetin yeni teşkil olunan kabinenin henüz itimat reyi almamış olması hasebiyle istizahların öbür cumartesi gününe talikine dair teklifi.” Meclis-i Mebusan 3 Nisan 1325 (1909) tarihli 56'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 24 (bk. itimat, ademiitimat, ademiitimat takriri, ademiitimat reyi).

itirazat (i'tirâzât) İtirazlar, karşı gelmeler. “Muvazenei Maliye Encümeninden geçtikten sonra heyeti celilenize tevdi olunmuştu. Bu talebe bazı itirazat vaki olmuştur.” TBMM 13 Ekim 1336 (1920) tarihli 82'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 45.

itirazımezkûr (i'tirâz-ı mezkûr) Adı geçen itiraz, sözü edilen itiraz. “İtiraz-ı mezkûr badelmüzakere Hey'etçe nazar-ı mütalaaya alındığı takdirde encümene havale olunur.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 76.

itizar (i'tizâr) Özür dileme. “Bir zühul olmuştur zannediyor ve tekrar arzı itizar eyliyorum.” TBMM 21 Aralık 1338 (1922) tarihli 160'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 502.

itmam (itmâm) Tamamlama, bitirme, tamam etme. “Müzakeresi yarım kalan Ticaret vergisi lâyihasının bakiye müzakeratı var. Ona mı başlıyalım, başka bir maddeye mi? Onun müzakeresi yarımdır. Onu itmam edelim.” TBMM 23 Aralık 1336 (1920) tarihli 120'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 514. **itmam etmek:** Tamamlamak, bitirmek.

itminan (itmînân) Emin olma; birine inanma, güvenme; kati olarak bilme. “...kabinenin hususu mezkûre ait teşebbüsâtı hakikiyesinden Heyete mucibi itminan olacak derecede malumat ve izahatı mümkün vermek üzere Hariciye Nazırının bila tehir Meclise davetini kemali ehemmiyetle teklif ederiz.” Meclis-i Mebusan 30 Mayıs 1325 (1909) tarihli 91'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 317.

ittiba (ittibâ') Uyuma, tabi olma; izinden gitme, takip etme. “...kanun lâyihasının mazbatasını kaleme alan meb'ûslar kayıt sırasına ittiba ile mukayyet olmayıp esna-i müzâkerede her zaman ister ise irâd-ı kelâma mezun olurlar.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 79.

ittifakıara (ittifâk-ı ârâ) Oy birliği. “Vakıa Reis Beyefendinin buyurdıkları tayini esami, hiç olmazsa bir muteriz olacak olursa tatbik edilir; fakat, madem ki Meclis bila itiraz ve ittifak ve ittifakı âra ile kabul etti, o halde

tayini esamiye bendeniz lüzum görmüyorum.” Meclis-i Mebusan 26 Mayıs 1328 (1912) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 233 (bk. ekseriyetiara; tesaviyiara, ekseriyetiizafiye, ekseriyetimutlaka, ekseriyetinispiye, ekseriyetisülüsan, ittihadıara).

ittihadıara (ittihâd-ı ârâ) Oy birliği, fikir birliği. “*Encümence görülen lüzum üzerine ittihad-ı âra ile karar verildiği hâlde, bir arzuhâl yalnız numarasını ve sahibinin isim ve şöhret ve meskeniyle, bir de netice-i tedkikatın cedvele derciyle iktifa caiz olur.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 25 (bk. ittifağıara; ekseriyetiara, tesaviyiara, ekseriyetiizafiye, ekseriyetimutlaka, ekseriyetinispiye, ekseriyetisülüsan).

ittihaz (ittihâz) Edinme, edinilme, alma; kabul etme; kurma, tasarlama; itibar etme, sayma. “*Meclis-i Mebusanda hâiz olduğu salâhiyet-i gayr-i mahdudesine binaen bu yolda bir karar ittihazında tamamiyle serbesttir, dediler ve bu intihabı yaptılar.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1336 (1920) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 185 (bk. tedbir ittihaz etme, karar ittihaz etme).

ittihazıkarar bk. karar ittihaz etme.

izafi ekseriyet bk. ekseriyetiizafiye.

ivadıkelam (ivâd-ı kelâm) İlk işine, sözüne dönüş. “*Hiç kimse gerek birinci ile ikinci defanın arasında ve gerek ikinci defa ile tâyin-i esâmi usulünün icrası beyinde ivâd-ı kelâma mezun olamaz.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 35.

ivaz (ivâz) Ödün, bedel, karşılık, karşılık olarak verilen şey. “*Nerede değerli arazi varsa, efendilerine hulus çakmak niyetiyle bazısını ivaz, bazısını cebrü kahr ile ellerinden almışlar zam ve ilhak eylemişler.*” Meclis-i Mebusan 11 Mayıs 1327 (1911) tarihli 106’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 160 (bk. bilaivaz).

ivedilikle müzakere (ivedilikle müzâkere) Osmanlı Parlamentosunda kanun önerileri (tasarı/teklif) aralarında en az beş gün ara bulunmak şartıyla iki defa görüşülür. İvedilikle müzakere, kanun önerilerinin (tasarı/teklif) Genel Kurulda bir kez görüşülmesidir. “*Yüksek heyetinizin bunu ivedilikle müzakeresine müsaade buyurmasını rica ederim.*” TBMM 22 Mart 1950 tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 763 (bk. ikinci müzakere, müstacel müzakere, takdimen müzakere, tercihan müzakere).

izahatıkâfiye (îzâhât-ı kâfiye) Yeterli açıklamalar. “*Bu para ya kâfidir, yahut değildir, bundan dolayı da Meclise izahat-ı kâfiye verilmeli.*” Meclis-i Mebusan 19 Nisan 1327 (1911) tarihli 89’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 101.

izah hakkı (îzâh hakkı) Açıklama hakkı. “*Kısa bir izah hakkı tanıyacağım efendim.*” TBMM 3 Mayıs 1966 tarihli 90’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 273.

izahtan vareste (îzâhtan vâreste) Açıklama yapılması gereksiz, izah gerektirmeyecek kadar açık, açıklama yapmaya dahi gerek kalmayacak şekilde net ve anlaşılır. “*...bu sükût ve atâletin Meclisimizi iş göremeyen parlamentoların mukadderatı siyahına doğru sevk edeceği gibi, 300 senelik zulüm ve cevriye harabezare dönmüş olan memleketimize de ne derece muzır olduğu külle-i izahtan vareste hakayiki bedihiyyeiden bulunduğundan, levayihî mezkûrenin esbabı teahhuru, Reisi Vükelâ Sadrazam Hazretlerinden istizah olunmak üzere maruzdur.*” Meclis-i Mebusan 25 Şubat 1324 (1908) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 232.

izam (î’zâm) Gönderme, yollama; büyükler, büyük kimseler; büyük görme, büyük bilme, bir şeyi büyük gösterme; büyütme, abartma, lüzumundan fazla önem verme, olduğundan büyük gösterme. “*Fenni ve mutakassıs zabitan ve mühendis yetiştirilmek üzere Memalik-i Ecnebiyyeye izam kılınacak zabıtana dair kanun lâiyhası.*” Meclis-i Mebusan 24 Mart 1333 (1917) tarihli 59’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 317. **izam etmek:** Büyütme, abartma, abartma eğilimi; göndermek.

izhar (izhâr) Meydana çıkarma, belirtme, gösterme, açıklama, beyan etme. “*Bu içtihadı izhar etmekle beraber şunu gönül ister ki, bütün rüfekayı...*” TBMM 25 Nisan 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 54 (bk. tasrih). **izhar etmek:** Göstermek, belirtmek, meydana çıkarmak, açıklamak, beyan etmek. **izhar edilen:** Açıklanan, belirtilen.

izinler (Fihristte) Bir şey yapmak veya mazeret için alınan (verilen) müsaade, ruhsat, özgürlük.

“II.- AZAYI KİRAM MUAMELATI

İzinler

1.- Hama Mebusu Abdulkadir Geylani Efendinin, sıhhî mazeretine mebni, izin talebi.

REİS - Hama Mebusu Abdulkadir Efendiden bir telgrafname geldi.” Meclis-i Mebusan 6 Aralık 1333 (1917) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 192 (*bk. mezuniyet, bilamezuniyet, icazet, ruhsat, mesağ, gayrimezun, istihsalimezuniyet, cevaz*).

K

kabil Mümkün, olabilir, olanaklı, olan; kabul eden, kabul edici. “*Karye Muhtarı huzurunda ikametgâhına tebliğ edildikten ve bu sureti tebliğ kabil olmadığı halde, mesken veya verginin müteallik olduğu...*” Meclis-i Mebusan 8 Haziran 1325 (1909) tarihli 97’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 529 (bk. kabilitamir, kabilitelif, kabilitemdit, kabilikabul).
gayrikabil: Mümkün değil, imkânsız.

kabılıkabul (kabil-i kabûl) Kabul edilebilir, kabulü mümkün. “*Bu kanunu geri alır ve bugün kabil-i kabul ve Meclis-i Teşriyyeden çıkması mümkün olabilen bir kanun teklif edebilir.*” Meclis-i Âyan 27 Şubat 1334 (1918) tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 496 (bk. kabil, kabilitamir, kabilitemdit, kabilitelif).

kabilitamir (kabil-i ta’mîr) Tamiri mümkün, tamir edilebilir. “*Bu ise müdafaa kuvvetimizi imha eder. Binaenaleyh bu kabili tamir birşey değildir.*” TBMM 8 Şubat 1337 (1921) tarihli 147’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 135 (bk. kabil, kabilitelif, kabilitemdit, kabilikabul).

kabilitelif (kabil-i te’lif) Bağdaştırılabilir, uygulanabilir, uzlaştırılabilir, tatbik imkânı bulunabilir. “*Efendim; Serfice Mebusu Yorgi Boşo Efendinin Kanunu Esasi ile kabili telif olmayan hakkı içtimain men’i ve Halep Mebusu Rifat Bey ve rüfekasının içtimaatı umumiyenin tahdidi mevzuunun istizahının lüzum ve ademi lüzumuna dair tayini esami suretiyle alınan ârâ neticesini arz ediyorum.*” Meclis-i Mebusan 18 Şubat 1324 (1908) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 158 (bk. kabil, kabilitamir, kabilitemdit, kabilikabul). **kabilitelif olmak:** Bağdaşmak.

kabitemdit (kabil-i temdid) Uzatılabilir, sürdürülebilir. “*Bu kanunun birinci maddesi hükmüne nazaran hükümete, azamî altı ayı tecavüz etmemek ve üç defadan fazla kabili temdit olmamak şartıyla muvakkat ticarî itilâfnameler akdi mezuniyeti verilmişti.*” TBMM 28 Mart 1927 tarihli 47’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 266 (bk. kabil, kabilitamir, kabilitelif, kabilikabul).

kablehüküm (kable’l-hüküm) Hükümden önce, karardan evvel. “*Hakkında böyle bir teklif vukubulan meb’ûsun kabl-el-hüküm ya bizzat veya rüfekasından birinin vasıtasıyla tebriye-i zimmete hakkı vardır.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 95.

kablelkarar (kable'l-karâr) Karardan önce. “Hakkında böyle bir teklif vukubulan âzanın kabl-el karar ya bizzat veya rüfekasından birinin vasıtasıyla tebriye-i zimmet hakkı vardır.” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 68.

kablemilat (kable'l-milâd) Millattan önce, İsa'dan önce. “Malumualileri olduğu veçhile martın sene başı olması senenin '304' gün olmasına göre kablemilat Romalılar tarafından sene başı ittihaz edilmişti. Halbuki 1 sene '304' gün değildir ve olmadığı da bir hakikati riyaзиyyedir.” Meclis-i Mebusan 16 Ocak 1332 (1916) tarihli 31'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 43.

kablettab (kable't-tab') Basımdan önce. “...Hükümet, İdare-i Örfiyye Kararnamesine istinaden ne vakit olsa, Kanun-u Esasiye mugayir olmayarak, gazete tatil edebilir. Fakat kablettabı sansür vaz'ı mevzubahis oluyor ki, bu keyfiyyet Kanun-u Easi ile sarahaten men olunmuştur.” Meclis-i Âyan 12 Aralık 1334 (1918) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 184.

kablezzeval (kable'z-zevâl) Öğleden önce. “Kablezzevâl saat onda Reisisani Celâleddin Arif Beyefendinin tahtı Riyasetinde birinci celse küşadedildi.” TBMM 26 Nisan 1920 tarihli 4'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 68 (bk. badezzeval).

kabz Alma; elde tutma, kavrama. “...mezkûr muafiyet faslının 52 numaralı fıkrası mucibince her nevi kabz ve ibrayı havi senedatın aslı kırk kuruşu veya ondan dûn olan miktarı esasen Resmî Damgadan muaf olduğu cihetle...” TBMM 24 Ocak 1924 tarihli 89'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 367.

kadük olma Yasama meclisinin değişmesi ile önceden sunulan yasa tasarısı ve tekliflerinin değerini yitirmesi, hükümsüz kalması. “Bu kanunlar hepimizin hatırındadır. Fakat yeni bir Meclis gelmiş, bu Meclis, eski Meclisten kalmış olan kanunlara -ki, onlara kadük tâbir ediyorlar-bakamaz. Bütün dünyada kabul edilmiş böyle bir usûl vardır.” Meclis-i Mebusan 5 Mayıs 1328 (1912) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 84.

kaffe (kâffe) Bütün, tamam, hep, cümle. “Efendim, Meclisi Âliyi teşkil eden âzayı kiramın kâffesi milletin samimi ve vicdani intihabına mazhar olmuş hakikî mümessillerdir.” TBMM 8 Ocak 1337 (1921) tarihli 131'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 229.

kaffeten (kâffeten) Hepsi, tümü, tamamı, hepsi birden, cümlesi. “Onun için teklif ediyorum. Birer kişi kalsın, kontrol mahiyetinde Heyeti Hükümeti. Ona da lüzum yoktur bendenizce fakat bu kadar bir Heyetin burada kalması ve diğer azayikiramın kâffeten cephelere gitmesi, işte bendeniz bunu teklif ediyorum. (Sol cenahtan alkışlar)” TBMM 19 Ağustos 1336 (1920) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 351 (bk. heyetimecmua).

kaffeyimüzakerat (kâffe-i müzâkerât) Bütün görüşmeler, müzakerelerin tümü. “Malûmu âliniz yüz dördüncü madde diyor ki: Kâffe-i müzakerat, sülûsanı ekseriyet meşrut olmayan hususatta, hazır bulunan azanın ekseriyeti mutlakaşile karargir olur.” TBMM 16 Ağustos 1336 (1920) tarihli 59’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 265.

kahir ekseriyet (kahir ekseriyyet) Ezici çoğunluk. “Halbuki milletin asıl kahir ekseriyetini temsil eden milliyetperver mebusanda İngilizlerin tesiri ve tazyiki tehlikesinden dolayı İstanbul’u istemeyeceklerdir.” TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 24.

kaim (Başka bir şeyin veya kişinin yerine) geçen; ayakta duran, ayakta bulunan. “Biladi Harreye izam olunacak ümera ve zabitanın sureti tayin ve istihdamları hakkındaki kanununun 11 inci maddesinin son fıkrası makamına kaim fıkra-i kanuniyyeye ait kanun lâyihası.” Meclis-i Mebusan 3 Aralık 1332 (1916) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 143.

kaimen Ayakta durarak, ayakta ve dik olarak. “Reisin müsaadesiyle yerinde olduğu hâlde söz söyleyecek olanlar kaimen irâd-ı kelâm etmeye mecburdurlar.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 35.

Kamutay (Türkiye Büyük Millet Meclisi) Genel Kurul; kongre. “Ruznamemiz bitmiştir. Hükümet Kamutaya beyannamesini okuyacaktır. Onun için ikinci bir celse aktedeceğiz. Saat 5 te toplanmak üzere celseye nihayet veriyorum.” TBMM 7 Mart 1935 tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 27.

kanun dairesinde Yasa sınırları içinde, yasa uyarınca. “...intihap edilenlerin istifası veya intihaplarının kanun dairesinde olmadığının sübutu lâzımdır.” TBMM 24 Mayıs 1336 (1920) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 28.

kanunen meşrut (kanûnen meşrût) Yasaya göre gerekli, yasaca gerekli olan. “Silk-i askerîde bulunan medyunların harb-i hâzır esnasında buldukları mahaller bilinmeyeceğine ve bilinmiş olsa

bile tesviye-i deyn esbabına tevessül için hizmet-i mukaddeselerinden ayrılabilmeleri kaabil olamayacağına binaen, medyunların îfa-yı deyne davet olunmalarıyla kanunen meşrut olan keyfiyyet-i müzayedenin tatbik ve icrasına mahal ve imkân görülememesinden dolayı...” Meclis-i Âyan 25 Mart 1333 (1917) tarihli 49’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 369 (bk. kanunen muktezi).

kanunen muktezi (kanûnen muktezî) Yasaya göre gerekli, yasaca gerekli olan. “...ademi kabul veya tediye protestolarının 30 Eylül 1331 tarihine kadar ademî ifası, alakadaranın hukukunu iskat etmeyeceği gibi salifüzzikr senedatin 26 Mart 1331 tarihli kanun ile işbu kanun mucibince vacibül ifa olan kısımları için hakkı rücuu muhafaza zammında kanunen muktazi ikamei dava selahiyeti de 15 Teşrinievvel 1331 tarihine kadar mahfuzdur.” Meclis-i Mebusan 26 Eylül 1331 (1915) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 519 (bk. kanunen meşrut).

Kanun-ı Esasi (Kanûn-ı Esâsî) (Özelde) Anayasa, 23 Aralık 1876’da kabul edilen Osmanlı Dönemi’nin ilk ve son anayasası; (genelde) kanunuesasi, temel kanun, esas kanun anlamındadır. Bir İslam ülkesinde yürürlüğe giren Batılı anlamda ilk yazılı anayasa. “*Kanuni esasi tadilâtında Meclisi Mebusanla Meclisi Âyân beyinde husule gelen bir ihtilâfın halline dair Kanuni Esasi Encümeni Mazbatası.*” Meclis-i Âyan 30 Mart 1326 (1910) tarihli 52’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 547 (bk. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu).

Kanun-ı Esasi Encümeni (Kanûn-ı Esâsî Encümeni) Anayasa Komisyonu. “*Reis Bey, Kanunu Esasi Encümeni mevaddı muaddeleyi müzakere etsin de çıkaralım buyuruyorlar. Geçen sene âyan müzakeratında bulunduğum bir sırada İtalya’nın Kanunu Esasisini 56 senede çıkarabildiğini...*” Meclis-i Mebusan 5 Şubat 1326 (1910) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 78.

kanuniyet kesbetme (kanûniyyet kesb etme) Kanun niteliğini kazanma, yasalaşma. “*Fakat ‘Bu niçin karamname suretinde neşrolundu, kanuniyet kesbetmedi’ sualine cevap vermek selahiyetim dahilinde değildir.*” Meclis-i Âyan 21 Mart 1334 (1918) tarihli 40’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 197.

kanun lâyhalarının istirdadı (kanûn lâyhalarının istirdâdı) Kanun tasarılarının geri alınması. “*Kanun lâyhalarının istirdadı*

Madde 35.- Hükümet Meclise tevdi olunan layihâ-i kanuniyyeleri, Hey’et-i Umumiyyeye malûmat verdikten sonra, geri alabilir.” 1 Mayıs

1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Mebusan Nizamname-i Dâhilisinin Değiştirilmiş Şekli, Madde 35.

kanun layihası bk. layihayikanuniye.

kânunuevvel (kânûn-ı evvel) Aralık ayı. “Üç ay tecil olduğu gibi, Teşrin-i Sâni Kânun-u Evvel, Kânun-u Sâni, ondan sonra altı ay içtima edecek, Temmuz nihayeti, ondan sonra da dört ay intihap var. Ağustos, Eylül, Teşrin-i Evvelde; yani Meclisin küşadına kadar üç ay eder. Halbuki, intihap müddeti dört aydır, Teşrin-i Sâniye tamamen tevâfuk ediyor.” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 490.

kanunumahsus (kanûn-ı mahsûs) Özel kanun. “Hükümet böyle ânî ve heyecanlı, velveleli olan ve tarîk-ı âmda vuku bulan bir tecemmuu, tabîî, mene salahiyettar olacaktır. Bunun için Hükümet bir kanun-u mahsus teklif ediyor.” Meclis-i Mebusan 16 Haziran 1328 (1912) tarihli 16’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 371.

kanunumuvakkat (kanûn-ı muvakkat) Geçici kanun, parlamento tatildayken anayasanın yürütmeye verdiği yetkiye göre çıkarılan kanun, bir nevi kanun hükmünde kararname. “Trablusgarp muhtacin ahalisine tavizen verilecek Şa’rin bakiye bedeli olan meblağın sarfına dair kanunu muvakkat.” Meclis-i Mebusan 3 Ekim 1331 (1915) tarihli 40’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 559.

kânunusani (kânûn-ı sâni) Ocak ayı. “Bugün eğer Meclisi Mebusan kanunu evvelin, yahut kanunusaninin iptidasında feshedilmek icap ederse, şu fıkrâi atıye icabınca müddeti içtima, dört seneden beş seneye iblağ edilmiş oluyor.” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 481.

kanun vazetme (kanûn vaz’ etme) Kanun koyma. “Kabineler gider bu Meclisi Mebusan da gider, Kanunu Esasi daimi kalır. Kanunu Esasiyi vaz eden vazı kanunun nazarı itibara alacağı mesele nedir? Evet, şayanı itimat kabineler gelecek; şayanı itimat olmayan kabineler gelecek; muktedir Vükelâ gelecek; binaenaleyh, öyle bir kanun vaz’etmeliyiz ki Vükelâ, millet lehine bir şey yayacak oldukları vakit hiçbir mani görmesinler ve eğer milletin aleyhine bir şey yapmak isterlerse daima önlerinde mevani görsünler. Maksat böyle bir kanunu Esasi tertip etmektir. Binaenaleyh, kabineyi itimat veya ademi itimadin, Kanunu Esasinin tadili meselesine ne taalluku var, ne de şümmülü vardır.” Meclis-i Mebusan 27 Aralık 1327 (1911) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak

Dergisi, C. 2, S. 408 (bk. vaz, imza vazetme). **kanun vazetmek:** Kanun koymak. **kanun vazedin:** Kanun koyan.

karargir (karâr-gîr) Kararlaştırılmış, kararı verilmiş, kesin karara bağlanmış. *“Encümenimizden tekrar mevkii tezekkûre konulmuş ve istikrazın akdi hakkındaki lüzum bizce de ekseriyetle karargir olmakla beraber...”* Meclis-i Mebusan 20 Ocak 1325 (1909) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 92.

kararımahsus (karâr-ı mahsûs) Özel karar. *“Bâ’dehu ruznamede muharrer sıraya riayet edilmek şartıyla müzâkerata başlanır. Ancak Hey’et-i Umumiyye bir karar-ı mahsus ile, bu sırayı değiştirebilir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhili’sinin Değiştirilmiş Şekli, Madde 46.

karar ittihaz etme (karâr ittihâz etme) Karar alma. *“Binaenaleyh, tetkikat komisyonları bu cihete ait vazifelerini de ikmal etmeli ve kemali selâhiyet ve serbesti ile mebuslar hakkında da bir karar ittihaz etmelidir.”* Meclis-i Mebusan 7 Aralık 1325 (1909) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 354 (bk. ittihaz, tedbir ittihaz etme). **karar ittihaz etmek:** Karar almak. **karar ittihaz edilmek:** Karar alınmak.

Kararname (Karâr-nâme) (Fihristte) Bakanlar Kuruluna verilen yetkilere dayanarak alınan karar; Cumhurbaşkanı’nın onayladığı hükümet kararı; bu kararı bildiren resmî yazı; idari düzenleyici işlem.

“II.- EVRAKI VARİDE

Kararname

1.- Seferberlikte seferber ordunun iaşesine muhtas hittai öşrü vermemek kastı ile mahsulatını ketm edenler hakkında kararname.(1)

REİS - Ruznameye geçiyoruz. Seferberlikte ordunun iaşesine muhtas hissei öşrü vermemek kastı ile mahsulatını ketm edenler hakkındaki kararnameyi müzakere edeceğiz.” Meclis-i Mebusan 10 Mart 1336 (1920) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 392.

karar nisabı bk. nisabıkarar.

karine (karîne) Karışık bir iş ya da sorunun anlaşılmasına, çözümlenmesine yarayan durum, ipucu; belirtir. *“Belki bir karine ve bir emare olabilir, fakat sened-i adi olamaz. Onun için maddeye, ‘ahkam ve şeraite tevfiik edilmediği surette’ ibaresinden sonra, ‘ve yine, tarafeynin*

imzasını havi ise' fıkrası derc edilecek olursa, arz ettiğim mahzur da bertaraf olur ve madde de muvafık olur." Meclis-i Mebusan 8 Ocak 1334 (1918) tarihli 30'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 552.

karip (karîb) Yakın, çok yakın, yakın olan. "*Bugünkü vaziyeti itibariyle, bilhassa istihdaf ettiği gayenin kuds'iyeti itibariyle adaletle en karip bir yoldur efendiler.*" TBMM 7 Ağustos 1336 (1920) tarihli 44'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 129.

kasem Yemin, ant. "*Türklerin en büyük hakk-ı mukaddesleri olduğundan, bu uğurda hiç bir düşünceye mağlûp olmayarak bir asırdan beri olduğu gibi bugün de silâhbedest olarak ölüm kucağına atılacağımıza Kur'an-ı Azîmûşâna kasem ederek arz eder ve ahdimizde ısrar eyleriz.*" Meclis-i Âyan 19 Ocak 1336 (1920) tarihli 3'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 17.

kasta makrun (kasta makrûn) Kasıtlı, kasıtlı bir maksatla yapılan. "*İster kasta makrun olsun, ister kasta makrun olmasın, yapılan muamele haddizatında kabîhtir.*" TBMM 10 Ekim 1339 (1923) tarihli 34'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 593.

katıalaka (kat'-ı alâka) Alakayı kesme, ilişiği kesme. "*Tensikat Kanununun dokuzuncu maddesi mucibince tazminatı nakdiye alarak hükümetle kat'ı alâka edenlerden mazuliyet maaşı talep eyleyeceklerin mazuliyet veya bir memuriyete tayinleri takdirde...*" Meclis-i Mebusan 5 Mayıs 1328 (1912) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 50.

katikelam (kat'-ı kelâm) Söz kesme, sözünü kesme. "*Rica ederim, söz esnasında kat'ı kelam, ihtar gibi, şaşırtma gibi bir hareket vaki olmasın.*" Meclis-i Mebusan 7 Şubat 1336 (1920) tarihli 44'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 120.

kâtibiadil (kâtib-i adl) Noter. "*Kâtib-i Âdil Kanununda senedât-ı resmîyeye fevkalâde bir kuvvet verilmiştir.*" Meclis-i Âyan 7 Temmuz 1330 (1914) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 414.

Kâtibimuvakkat bk. Muvakkat Kâtip.

Kâtibiumumi (Kâtib-i Umûmî) Genel Sekreter, genel yazman, umumi kâtip. "*Riyasetin teklifi üzerine Kâtib-i Umuminin tâyin ve tebdilini icra ve Heyet-i Umumiyyeye malûmat ita eder.*" Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 11 (bk. Başkitabet).

katiyet kesbetme bk. kesbikatiyet.

kavadiatiye (kavâid-i âtiye) Aşağıdaki kurallar. “*Bir kanun lâyihası veya teklifinin müsta’celen müzakeresini talep hususunda kavâid-i âtiyye câridir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 65 (bk. kavait, kavaidimeriye, kavaidiumumiye).

kavaidimeriye (kavâid-i mer’iyye) Yürürlükteki kurallar, yürürlükteki kaideler. “*...hukuku beşerin paymal edilmesine varıncaya kadar itale eylemeleri ne derecelere kadar kavaidi meriyyeye ve mütarekenamenin lafz ve manasına münafi olduğunu nihayet-ül emir âlemi medeniyetin teslim edeceğine iştibah yoktur.*” Meclis-i Âyan 16 Şubat 1336 (1920) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 58 (bk. kavait, kavadiatiye, kavaidiumumiye).

kavaidiumumiye (kavâid-i umûmiyye) Umumi kaideler, genel kurallar. “*Bir kere, yine kavaid-i umumiyyeye avdet edeceğiz.*” Meclis-i Mebusan 22 Ekim 1327 (1911) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 250 (bk. kavait, kavaidimeriye, kavadiatiye).

kavait (kavâid) Kaideler, kurallar, usuller. “*Bu gibi nizamat ve kavaidi, bizim gibi size karşı pek ziyade hürmetini muhafaza eden zevat hakkında tatbik edecek olursanız, hürmetimiz biraz zail olur zannedirim.*” Meclis-i Mebusan 22 Ekim 1327 (1911) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 239 (bk. kavadiatiye, kavaidimeriye, kavaidiumumiye).

kavanin (kavânîn) Kanunlar, devlet idaresi kuralları. “*Kanunu Esasî ise, değil Kavanini âdiyeden, İdare-i Örfiyye Kararnamesine zeylolunan maddelerden, sarahaten, bir Mebusun muhakemesi her halde Meclisten ekseriyyetle mezuniyet alınmasına tevakkuf eder.*” Meclis-i Mebusan 27 Ekim 1327 (1911) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 342 (bk. kavaniniadiye, kavaniniciariye, kavaniniesasiye, kavaninimevcude).

kavaniniadiye (kavânîn-i âdiyye) Kanunlaşabilmesi için nitelikli bir çoğunluk şartının aranmadığı kanunlar; alışılmış, olağan, sıradan kanunlar. “*Fakat intihabı temdit meselesi alelade bir mesele olmadığı ve bu babda vaki olacak teklifin bir meziyet-i mahsusayı haiz olduğu ve böyle bir teklifin müzakeresini kavanin-i adiyeye müzakeresinin fevkine çıkarmak lazım bulunduğu itibariyle Hükümet, netice-i müzakerede verilecek kararda sülûsan-ı ekseriyyeti şart koymuştur. Mebusan ise, kavanin-i adiyede mevcudun ekseriyyetiyle karar verildiği için, böyle bir teklif-i kanunide bunun fevkine çıkmak istediğinden, bu usulden udül ederek, mevcudun ekseriyyet-i sülûsanını şart ittihaz eylemiştir.*” Meclis-i Âyan 18 Mart 1334 (1918) tarihli 38’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 143 (bk. kavanin, kavaniniciariye, kavaniniesasiye, kavaninimevcude).

kavaniniciariye (kavânîn-i câriyye) Geçerli olan, yürürlükte olan kanunlar. *“Heyeti Celile Hükümeti Milliye'nin teessüsü akabinde, kavanini cariyeye ve mevcudenin, diğer bir kanunla tadil edilmedikçe, meriyetini kabul etmiş ve buna karar vermişti.”* TBMM 3 Nisan 1338 (1922) tarihli 19'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 499 (bk. kavanin, kavaniniadiye, kavaniniesasiye, kavaninimevcude).

kavaniniesasiye (kavânîn-i esâsiyye) Temel kanunlar, ana kanunlar, esas olarak alınan kanunlar. *“Kavanin-i askeriyenin, kavanin-i esasiyye ahkâmîyle kaabili tevfiik olması taraftarı değilim. Hiçbir devletin rnehakimi askerisi alenî olamaz.”* Meclis-i Âyan 28 Haziran 1330 (1914) tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 255 (bk. kavanin, kavaniniadiye, kavaniniciariye, kavaninimevcude).

kavaninimevcude (kavânîn-i mevcûde) Mevcut kanunlar, yürürlükte olan kanunlar, külliyat. *“Hükümet ‘Elyevm kavanini mevcude ile efrada temin edilmiş olan menafi ve hukuk kemakân mahfuzdur’ diyor.”* Meclis-i Mebusan 28 Mart 1333 (1917) tarihli 61'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 415 (bk. kavanin, kavaniniadiye, kavaniniciariye, kavaniniesasiye).

kavas Elçilik ve meclis gibi yerlerde görev yapan ve özel kıyafetle çalışan kişi. Genel Kurulda evrak akışı başta olmak üzere salon içi hizmetleri yürütmekle görevli personel. *“Bir kâtip, bir evrak memuru, bir baş şehbender, bir şehbender vekili, kaçıllar, tercüman, bir de kavas, işte bunlardır.”* TBMM 20 Kasım 1336 (1920) tarihli 100'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 445.

kavlen Sözle, sözlü biçimde, söyleyerek, fiilî olmayan. *“İfsadat yalnız fiilen ve kavlen veyahut tahriren olmaz, suveri saire ile de olabilir.”* TBMM 28 Nisan 1336 (1920) tarihli 6'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 115.

kavli (kavlî) Sözlü, sözle ilgili, sözde. *“Hayır efendim, ‘kavli veya tahriri surette muhalefet ve ifsadatta bulunanlar’ diyoruz.”* TBMM 27 Nisan 1336 (1920) tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 109.

kaza hakkı bk. hakkıkaza.

kaza kuvveti (kazâ' kuvveti) Yargı gücü, yargılama gücü, yargılama erki. *“Devlet Reisinin veya teşrii Meclislerin salâhiyetlerini genişletmeye veya daraltmaya, bu kuvvetlerden birini ortadan kaldırmaya, yahut icra kuvvetinin hali hazır işleyiş tarzını değiştirmeye veyahut icra kuvvetiyle kaza kuvveti arasındaki münasebetleri tebdile matuf hareketlerdir ki, Devletin Anayasasını tağyir ve tebdil şeklinde mütalâa edilebilir.”*

TBMM 21 Mart 1966 69'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 480 (bk. kuvveyiteşriye, kuvveyicraiye).

kaziye (kaziyye) Önerme; hüküm, karar; bir hükmü ifade eden söz; teklif, madde, mesele. *“Esbabı mucibe mazbatasında, Meclisin eşkâli gayri tabiiyede olduğu ve bunun da payidar olamayacağı kaziyesi muharrerdir.”* TBMM 21 Ağustos 1336 (1920) tarihli 54'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 374.

kaziyeimuhkeme (kaziyye-i muhkeme) Kesin hüküm. *“Tâbiri hukukisince kaziyei muhkeme halini almamış olan mesail ortaya konuyor.”* TBMM 5 Ocak 1338 (1922) tarihli 140'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 15, S. 322.

keenlemyekûn (ke-en-lem-yekûn) Sanki hiç yokmuş gibi, sanki hiç olmamış gibi, yok. *“...tarafından iki takrir verilerek, İstanbul Hükümetince akdedilmiş ve edilecek hertürlü mukavelâtın keenlemyekûn addolunması ve bunun gerek umum millete ve gerek memaliki ecnebiyeye neşir ve tebliği suretiyle...”* TBMM 4 Mayıs 1336 (1920) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 204.

kelam (kelâm) Söz, lakırdı; söyleyiş biçimi, söyleme, nutuk; dil, lehçe. *“Çünkü, insanın insanlığı kelam iledir, beyan iledir. Binaenaleyh, insan ancak kelam ile beyan ile hak ile batılı tefrik eder, savabı, hatayı ayırır. O itibarla, herkesin kelamı muhteremdir. Mebusların kelamına gelince: Bir mebus, bir milletin vekilidir. Şu halde, Osmanlı Mebusu, otuz milyon Osmanlı nüfusu muhteremesinin vekilidir. Bazan dedikleri gibi, elli bin kişinin vekili değil, elli bin kişi tarafından müntehap ve otuz milyon nüfusun vekilidir.”* Meclis-i Mebusan 4 Temmuz 1328 (1912) tarihli 35'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 373 (bk. hakkıkelam, sühan, akval, elfaz).

kelimeytayyibe (kelime-i tayyibe) Gönül alıcı olan güzel ve hoş söz. *“...teklifi veçhile şimdiden bu maddeye birkaç kelimeyi tayyibe ilâve olunması ve emekli, dul ve yetimlerin vaziyeti de nazarı itibara alınır denilmesi çok yerinde olur.”* TBMM 24 Mayıs 1949 tarihli 91'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 19, S. 705.

kerhen İğrenerek; istemeyerek; hoşlanmayarak; zorla; zoraki. *“Ve tuz, havayıcı zaruriyyeden ve esasatı hayatiyettendir. Vücutta tuz bulunmazsa, hayat devam edemez. Tuzun fiyatı biraz yüksek olduğundan ahali bizzarure, ekseriya kerhen kaçakçılık yapıyorlar.”* Meclis-i Mebusan 26 Haziran 1330 (1914) tarihli 29'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 92 (bk. tavan ve kerhen).

kesbetme Çalışıp kazanma; edinme. “*Encümen de tayyını kabul ediyor. Binaenaleyh, ahiren kesbettiği şekil ile maddeyi kabul edenler, lütfen el kaldırsın efendim...*” Meclis-i Mebusan 21 Mart 1334 (1918) tarihli 73’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 298. **kesbetmek:** Kazanmak, edinmek, sağlamak.

kesbiittıla (kesb-i ittılâ) Bilgi edinme. “*Bilmiyoruz ki ne rey vereceğiz. Takrir evvel-emirde okunmalıdır ve mealine herkes kesb-i ittıla etmelidir; diyoruz.*” Meclis-i Mebusan 16 Şubat 1336 (1920) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 109.

kesbikatiyet (kesb-i kat’iyyet) Kesinlik kazanma, kesinleşme. “*Yukarıda da Usul-ü Muhakeme-i Hukukiyye ile kesb-i katiyyet etmesi lazımgelen ilamattan bahsedilmedi.*” Meclis-i Mebusan 29 Aralık 1332 (1916) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 329.

kesbivahamet (kesb-i vahâmet) Gittikçe korkulacak, kötü bir hâl alma; gittikçe zorlaşma durumu. “*Halbuki Arnavutluk’tan her gün tevarüd ve tevali eden haberler, bu ifadati teyitten ziyade, ahvalin kesb-i vahamet ve ehemmiyet ettiğini göstermekte ve...*” Meclis-i Mebusan 13 Haziran 1328 (1912) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 515.

Kestör İdare Amiri, Meclis İdare Amiri. (Latince: Cestor.) “*(İdare memuru) kelimesi (kestör) mukabili olmadığından ve bir madde niyet ifade ettiğinden (idare amiri) şekline ifrağ ettik.*” TBMM 14 Mart 1927 tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 30, S. 130 (bk. İdare Memuru, İdare Amiri).

keşide (keşide) Çekme; piyango, çekiliş; bir çek veya poliçenin düzenlenerek imza edilmesi ve ilgiliye gösterilmek üzere lehtara veya hamile verilmesi işlemi; yazılmış. “*İtalya Cephesindeki muzafferiyetleri münasebeti ile Alman ve Avusturya-Macaristan mecalisi mebusanına tebrik telgrafları keşidesine dair Makamı Riyaset teklifi.*” Meclis-i Mebusan 8 Kasım 1333 (1917) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 11. **keşide etmek:** Değerli kâğıtları düzenlemek, doldurmak, imzalamak.

ketebe Kâtipler. “*Mutlaka şart değil. Şeraitin biri mekâtibi âliyeden mezun olmak, diğeri aklâmı hesabiyeden birinin ketebe vesairesinden olmak. Madde gayet sarıhtır.*” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1325 (1909) tarihli 100’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 652 (bk. aklâm, ketebeyiaklam, stenograf).

ketebeyiaklam (ketebe-i aklâm) Kalem kâtipleri. “*Evvelâ beyânat-ı seniyyeleri Başkâtibe inhisar ediyor; halbuki Encümenin teklifi*

Başkâtibin teklifi ile ketebe-i aklâmın tebdili bir kere buyurduğunuz veçhile mesuliyet-i münferide usulüne kalacak.” Meclis-i Âyan 24 Mart 1327 (1911) tarihli 49’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 312 (bk. ketebe, aklam, stenograf).

ketm (Bir sözü, bir sırrı, bir haberi) gizleme, saklama, gizli tutma. *“Seferberlikte Seferber ordunun iaşesine muhtas hisse-i öşrü vermemek kastı ile mahsulatını ketm edenler hakkındaki Kararname üzerine Adliye Encümeni Mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 265. **ketmetmek:** (Bir sözü, bir sırrı, bir haberi) gizlemek, saklamak.

keyfiyet (keyfiyyet) Durum, nitelik. *“Şimdi efendim, harcırah ve bakiyei tahsisatlarını alamadıklarından keyfiyetin idare memurlarıyla Umuru maliye vekâletinden istizahına dair Malatya mebusu Lütfi Bey ve rufekasının bir takriri var.”* TBMM 14 Temmuz 1336 (1920) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 322.

kezalik (kezâlik) Aynı şekilde, bu da öyle, bunun gibi. *“Binaenaleyh (Alenen) lâfzının kaldırılarak (kavlen veya tahriren) lâfızlarının vazı icabeder. Kezalik bu fıkrai kanuniyede cürüm ile ceza arasında nisbeti âdile yoktur.”* TBMM 31 Temmuz 1336 (1920) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 19.

kıraat (kırâat) Okuma. *“Reisvekili Abdülaziz Mecdi Efendinin Riyasetinde inikad ederek zaptı sabık hülâsası kıraat ve kabul edildi.”* Meclis-i Mebusan 29 Şubat 1336 (1920) tarihli 16’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 268. **kıraat etmek:** Okumak.

kıraat müddeti bk. müddetikıraat.

kısmımühim Önemli bölüm, kayda değer kesim. *“Ancak henüz söz isteyen var iken, Meclisin bir kısm-ı mühimmi müzakerenin kifayetini talep edecek olur ise, Reis Hey’etin reyine müracaat eder.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 43.

kıstelyevm (kiste’l-yevm) Çalışılmayan, görev başına gelinmeyen günler için kesilen para; bir aylık maaşın bir güne düşen kısmı. *“Efendim, bu kıstelyevmlerde Divanı Riyasetin ne gibi şeylere istinat ettiğini bilmiyorum. Mebuslar yevmiyeci, şehriyeci memurlar değildirler.”* TBMM 22 Eylül 1336 (1920) tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 266 (bk. yevmiye).

kifayet (kifâyet) Yeterlik, yetme, kâfi gelme. “*REİS - Müsaade buyurunuz. Evvel emirde müzakerenin kifayeti meselesini halledelim, esasen burada da kifayet talebini havi bir takrir vardır. Ademi kifayete taraftar olanlardan bir tanesine Nizamname mucibince söz vermeye mecburum.*” Meclis-i Mebusan 18 Kasım 1334 (1918) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 153 (bk. kifayet teklifi, kifayetimüzakere, kifayetimüzakere takriri).

kifayetimüzakere (kifâyet-i müzâkere) Görüşmelerin yeterliliği hususu, görüşmelere son verilmesi isteği. “*Hey’et-i kifayet-i müzakere hakkında karar ittihazına kim davet edecek? Eski nizamnamemizin tarz-ı tahririnden çıkan manaya göre reis her zaman kifayet-i müzakere hakkında hey’etin re’yini sorabilir.*” Meclis-i Âyan 21 Kasım 1332 (1916) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 43 (bk. kifayet, kifayet teklifi, kifayetimüzakere takriri).

kifayetimüzakere takriri (kifâyet-i müzâkere takriri) Görüşmelerin yeterliliği önergesi, görüşmelere son verilmesi önergesi. “*(Kifayeti-müzakere takriri okundu).*”

REİS - Müzakerenin kifayetini kabul eden el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kâfi görülmüştür.” TBMM 23 Kasım 1341 (1925) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 552 (bk. kifayet, kifayet teklifi, kifayetimüzakere).

kifayet takriri bk. kifayetimüzakere takriri.

kifayet teklifi (kifâyet teklifi) Yeterlik teklifi. “*Riyaset, kifayet teklifi vuku bulunca, heyete arzedip verilecek karara göre harekete mecburdur. Binaenaleyh müzakerenin kifayeti talep ediliyor. Kifayetini kabul buyuranlar el kaldırsın.*” Meclis-i Mebusan 18 Kasım 1334 (1918) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 151 (bk. kifayet, kifayetimüzakere, kifayetimüzakere takriri).

kiram (kirâm) Soylular, yüceler, şerefliiler, büyükler; cömertler, eli açıklar. “*Burada mevcut olan âzâyı kiramın adedi 216’dır. Buna göre ekseriyeti mutlaka ve ekseriyeti izafiye tayin edilecektir. Şimdi kur’anın keşidesine geçelim.*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 46.

kitab (kitâbet) Kâtiplik, yazmanlık; yazı yazma, bir maddeyi kurallarına uygun şekilde kaleme alma. “*Efendiler, bermucibi kanun sinnen en küçük bulunan arkadaşlarımız kitabet vazifesine memurdurlar. Sinn katipleri Müeyyet Bey, Ferhat Bey, Şeref Bey, Fuat Hulusi Bey kitabet mevkiine buyursunlar.*”

(*Bedi El Müeyyet Bey (Şam) Hasan Ferhat Bey (Karesi) Mehmet Fuat Hulusi Bey (Antalya) kitabet mevkiindeki yerlerini aldılar*)” Meclis-i Mebusan Aralık 1330 (1914) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4 (bk. Muvakkat Kâtip).

kizb Yalan söyleme, yalan. “*Fukaha ve ulema diyor ki, tevatür beyyinesi kendilerinin kizb üzerine ittifakları caiz olmayan kimselerdir? Şimdi ittifakları kizb üzere caiz midir, yoksa değil midir? Âdetlerini kim takdir edecek?*” Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1324 (1908) tarihli 40’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 254 (bk. kizbimahz).

kizbimahz Halis, saf, su katılmamış yalan. “*İşte menfaatlerini, türlü türlü tazyikat ile bütün âlemi hariciyi aleyhimize tahrir eylemekte gören bâzı mehafil ve anasır lehimizde inkişafa başlıyan bu cereyanı temelinden yıkmak ve bütün âlemi haricinin milletimiz lehine tashihi zehabetmesine meydan vermemek için külliyan kizbi mahz olan en son Ermeni kıtali saniasını tertip ve ilân eylediler.*” TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 27 (bk. kizb).

Konak [Riyaset Konağı] Başkanlık Konutu, Meclis Başkanının ikamet edeceği yer. “*Reis Meclis-i Meb’usan riyasetine mahsus konakta ikamet eder.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 179.

kulis Lobi, Genel Kurul salonunun dışında her iki tarafta olan ve milletvekillerinin dinlenmek, sohbet etmek amacıyla kullandıkları bölüm; herhangi bir toplulukta oturumlar dışında yönlendirme amaçlı gizli çalışma yapma faaliyeti ve yeri; bir amaca ulaşabilmek için ilgili kişiler arasında özel çalışma yapılan yer; bir işin, bir hareketin gizli hazırlık konuşması. “*Demekki bizim memlekette bir iç tüzük anlayışı ve İctüzüğün gölgesi altında bir Anayasa anlayışını ortaya çıkararak, seçim muameleleri bittikten sonra da olsa dedikoduyu kaldıracak bir kazai yetki ve murakabeye karar vermeyip, kifayeti müzakere takriri ve kulis arkası faaliyetiyle işi hallederseniz en büyük vebali üzerinize almış olacaksınız.*” TBMM 10 Şubat 1950 tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 366.

kura (kur’a) Ad çekme. “*Evvel emirde Divanı Riyaset intihabına nazaret etmek üzere 5 zat bakura tefrik edilecek. Kur’a çekiyorum: Maruf El-Rüsafi Efendi (Müntefek), Mustafa Nedim Bey (Kengiri), Ragıp Bey (Kudüs Şerif), Sezai Bey (Cebelibereket), Veysel Rıza Bey (Gümüşhane).*” Meclis-i Mebusan 1 Kasım 1331 (1915) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4.

kuvveden fiile çıkarma Tasarlanan, düşünülen şeyi uygulamaya dökme. *“Şimdi affı istilzam eden sebeplerden birisi bu. İkincisi memleketin boşluğu, çalışacak ellerin azlığıdır ve bu her iki vesileyi kuvveden fiile çıkaracak da milletin yeni bir devri tarihîye geçmesidir.”* TBMM 17 Aralık 1339 (1923) tarihli 69’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 276.

kuvvetikaza bk. kaza kuvveti.

kuvveyiicraiye (kuvve-i icrâiyye) Yürütme erki, yürütme gücü, icra gücü. *“Nazarı dikkate alınmak üzere Kuvve i İcraiyyeye havalesini talep ederim.”* Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1325 (1909) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 419 (bk. kuvveyiteşriyye, kaza kuvveti).

kuvveyiistihsaliye (kuvve-i istihsâliyye) Üretim gücü. *“Çünkü, bizim ihtiyacımızı defedecek derecede kuvvei istihsaliyeye malik değiliz. Evvelâ, bu kuvvei istihsaliyemiz rekabeti ecnebiyyeye karşı pek zebundur.”* Meclis-i Mebusan 12 Nisan 1326 (1910) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 362.

kuvveyikanuniye (kuvve-i kanûniyye) Kanungücü. *“Kuvve-i Kanuniye, Kuvve-i İcraiye, Kuvve-i Adliye. Kuvve-i İcraiye ile Kuvve-i Kanuniye yek diğeri ile ne yolda münasebette bulunmalıdır ki, istikballerine halel gelmesin? Bu cihet erbabı İlmî Hukuku yormuş bir meseledir. Binaenaleyh, bizim bununla yorulmamız lazımdır zannederim.”* Meclis-i Mebusan 16 Kasım 1325 (1909) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 145.

kuvveyiteşriyye (kuvve-i teşriyye) Yasama gücü, kanun yapma salahiyeti, yetkisi. *“Bir memlekette en büyük kuvvet Kuvvei Teşriyyedir. İkinci Kuvvei İcraiyyedir. Kuvvei Teşriyye her kuvvete tefevvuk eder. Kuvvei İcraiye Reisinin Kuvvei Teşriyye Riyasetine takaddüm etmesi meşrutiyete katiyyen mugayirdir.”* Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1324 (1908) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 86 (bk. kuvveyiicraiye, kaza kuvveti).

kuyut (kuyûd) Kayıtlar, bağlar; resmî işlemlerde veya herhangi bir şeyin kayıtları, deftere geçirilmeleri, yazılmaları. *“Bütçe müzakeresi esnasında meb’uslar, nezaretin bütçesi derdest-i tezekkür olan nazıra sualler hakkındaki kuyuda tabi olmaksızın her faslın müzakeresinde o fasıla ait istedikleri sualleri irâd edebilirler.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 115.

kuyut ve şurut (kuyûd ve şurût) Kayıt ve şartlar. “*Tarife Kanunu ahkâmınca Memâlik-i Osmaniyyeye ithali serbest olan sakarinin bazı kuyûd ve şurût tahtında imrarı hakkında Hükümetçe tanzim ve Meclis-i Mebusanca bilmüzakere tadilen kabul edilerek...*” Meclis-i Âyan 31 Mart 1333 (1917) tarihli 54’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 514.

külle yevm [külle yevmin] Her gün. “*...vukuf ve mümaresesi olmayan zevat tarafından icra ve ittihazi külle yevm bir çok emsali mevcut ve meşdut olduğu üzerinde birtakım yolsuzluklar ve haksızlıkları...*” TBMM 5 Temmuz 1336 (1920) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 183.

küllî (küllî) Bütüne ve genele ilişkin, bütüne ait, umumi, bütün, hepsi, tamamı. “*Halbuki böyle küllî bir tadil teklifi mevcudolmadığından sarfinazar, vâki farz olunsa bile içinde yaşadığımız ahvali fevkalâde bu yeni mesailin icabı veçhile teemmülüne müsaide olmadığından, teklifi vâkıın reddiyle...*” TBMM 13 Mayıs 1336 (1920) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 29 (bk. külliye).

külliyen (külliyen) Bütünüyle, büsbütün, tamamıyla, tamamen, toptan. “*Ve zaten pek mahdut ve basit olan vesaiti tekzibiyemizi, gazetelerimizi de kaatilâne bir sansüre tâbi tutarak hiçbir vasıta ile cihan medeniyetine karşı müdafaai hukuk etmemize müsaade eylemediler ve bu suretle hukuku beşerin esasatı mukaddesesinden bulunan müdafaai nefis hakkından da milletimizi külliyyen mahrum ederek efkâr ve temayülâtı cihanı harap memleketimiz ve mazlum milletimiz aleyhinde yeniden pek müthiş ittihamat ile zehirlediler.*” TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 27 (bk. külli).

kürsü (kürsî) Kalabalığa karşı konuşma yapılan yüksekçe yer, parlamentolarda konuşma yapılan yer. TBMM Genel Kurulunda “Başkanlık Kürsüsü” ve “konuşma (hitabet) kürsüsü” adı altında iki kürsü bulunmaktadır. “*Efendim, ruznamemizin ikinci faslını tahlif teşkil ediyor. Azayı Kiramın birer birer isimlerini okuyacağım, o veçhile cümlesi kürsüye gelip yemini eda ve ifa edeceklerdir.*” TBMM 8 Temmuz 1336 (1920) tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 206 (bk. kürsüyühitabet, Kürsüyüriyaset, kürsüyüaliye).

kürsü dokunulmazlığı bk. ademimesuliyeteşriye.

kürsüyüaliye (kürsî-i âliye) Yüce, yüksek kürsü. “*Bu kürsü âliye kanunu okumadan evvel çıkmıyorum.*” TBMM 28 Kasım 1336 (1920) tarihli 104’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 111 (bk. kürsü, kürsüyühitabet, Kürsüyüriyaset).

kürsüyühitabet (kürsî-i hitâbet) Konuşma kürsüsü. “*Oltu Me’busu Yasin Bey sürekli ve şiddetli alkışlar arasında kürsüi hitabete gelerek Reis Paşa ile musafaha ettiler.*” TBMM 17 Mayıs 1336 (1920) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 324 (bk. kürsü, Kürsüyüriyaset, kürsüyüaliye).

Kürsüyüriyaset (Kürsi-i Riyâset) Başkanlık Kürsüsü. “*Eğer bu mesele hakkında müzakere cereyan edecekse imzanız takirde mevcut olduğu için lütfen Kürsüi Riyaseti terketmeniz lâzımdır.*” TBMM 18 Aralık 1336 (1920) tarihli 115’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 389 (bk. kürsü, kürsüyühitabet, kürsüyüaliye).

küşat (küşad) Açma, açılış. “*Efendim, ekseriyetimiz mevcut; Meclisi küşad ediyorum. Zaptı sabık hulâsasını okutuyorum.*” Meclis-i Mebusan 27 Ocak 1336 (1920) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 36.

L

laakal (lâ-akall) En azından, daha aşağı olmaz. “*Halbuki tahkik ettim, çarşamba günü müzakereleri yapılmış, çarşamba günü hesaba dahil olamaz, perşembeden hesap edilmek lazım. Bugün laakal beş gün tamam olmalıdır. Binaenaleyh, bugün bu kanunları müzakere edemeyeceğiz, diğer bir güne tehir edeceğiz. Ruznamede dahil olan diğer kanunlar var, onları müzakere edelim.*” Meclis-i Mebusan 19 Mayıs 1330 (1914) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 78.

labüt (lâ-büdd) Gerekli, lazım; gerek. “*Bendenizce mahakimin ve muamelât-ı Adliyyenin muntazam bir teftiş altında bulunması, bulundurulması lâzım ve labüddür.*” Meclis-i Mebusan 14 Temmuz 1328 (1912) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 456.

lafız (lafz) Söz, kelime; yasanın sözle anlatmak, bildirmek istediği anlam. “*Yani Hükümetin teklifini ufak bir lafz ile tadil ediyor. ‘Mebdei Kanunusani olmak üzere’ Takvimi Garbiyi kabul ediyor.*” Meclis-i Mebusan 16 Ocak 1332 (1916) tarihli Tutanak Dergisi, C. 1, S. 57.

laiha bk. layiha.

la ve naam (lâ ve naam) (Çoğu zaman hiçbir fikir söylenmediğini bildirme anlamında kullanılan) Hayır ve evet, bir konu üzerinde fikir söylememe. “*Bendeniz, esna-yı musahabede Bütçe Kanunu Meclis-i Mebusanda tezekkür edilip de taht-ı karara alınmadıkça, biz onun için la ve naam diye bir şey diyemeyiz ve müzakere dahi edemeyiz.*” Meclis-i Âyan 7 Nisan 1328 (1912) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 13.

layiha bk. layiha.

layiha (lâyihâ) (Kanun) tasarısı; taslak; herhangi bir konuda bir görüş ve düşünceyi bildiren yazı; dilekçe; yazılı dilek, istek. “*Lâyihanın Ziraat Encümenine gitmesi hakkındaki teklifi Hükümet kabul ediyor mu?*” Meclis-i Mebusan 13 Mart 1336 (1920) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 478 (bk. layihayikanuniye, levayih, levayihikanuniye, layihayicedide).

Layihâ Encümeni (Lâyihâ Encümeni) Yeni kanuni düzenlemeler yapmak ya da mevcut kanunlarda değişiklik yapmak amacıyla mebuslarca verilen teklifleri incelemekle görevli komisyon. “*Bunu*

Lâyiha Encümenine gönderelim efendim, zaten encümen buna dair bir kanun tedvin etmekle meşgul bulunuyor.” TBMM 6 Mayıs 1336 (1920) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 220.

layihayicedide (lâyiha-i cedîde) Yeni tasarı; düzeltilmiş, yenilenmiş tasarı. *“Hey’etçe kiraat olunduktan sonra lâyiha-i cedidenin yalnız ibaresi mevki-i müzakereye konulur.”* 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 33 (bk. layihayikanuniye, levayih, levayihikanuniye, layiha).

layihayikanuniye (lâyiha-i kanûniyye) Kanun tasarı. *“O layihai kanuniye buraya geldiği vakit ne söylenecekse söylenir. Bunun için şimdi bunu suale hacet yoktur zannedirim.”* Meclis-i Mebusan 11 Mart 1336 (1920) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 434 (bk. layiha, levayih, levayihikanuniye, layihayicedide).

ledelarz (lede’l-arz) Sunulduğunda, arz edildiğinde. *“Tanzim olunacak kazanin layihaları Meclisi Mebusan ve Ayanca tetkik ve kabul olunarak ledel’arz tasdik ile icrayı ahkâmca İradei Seniyei Hazreti Padişahî taalluk ederse düştürül amel olur.”* Meclis-i Mebusan 1 Haziran 1325 (1908) tarihli 92’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 341.

ledelhace (lede’l-hâce) İhtiyaç duyulduğunda, gerek duyulduğunda, gerektiğinde. *“1314 tevellütlülerin hizmeti askeriye ile mükellef tutulmaları ve ledelhace celp ve istihdamları hakkında hükümetçe tanzim...”* Meclis-i Âyan 15 Şubat 1331 (1915) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 143.

ledelhavale (lede’l-havâle) Havale edildiğinde, havale olduğu zaman. *“...tarihli tezkere ile İcravekilleri Heyetinin 1 Temmuz 1339 tarihli Karamamesi ledelhavale Encümenimizce tetkik ve mütalaa olundu.”* TBMM 12 Nisan 1340 (1924) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8/1, S. 592.

ledelicap (lede’l-icâb) İcap ettiğinde, gerektiğinde, lüzum hâlinde. *“Maddei kanuniye ledelicap eğer tetkik edilmek veyahut bir noktası geriye alınmak icabederse encümene gider...”* TBMM 17 Mayıs 1336 (1920) 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 332.

ledeliktiza (lede’l-iktizâ) Gerektiği zaman, gerektiğinde. *“Sonra, efendim, bir ‘ledel-iktiza’ tabirine itiraz edildi. Hakikaten ‘ledel-iktiza’ tabiri, bir tabiri kanunî değil. Onun için Ceza Kanunnamesinde ekseriya hapis cezası da vardır.”* Meclis-i Mebusan 18 Haziran 1328 (1912) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 565.

ledelmüzakere (lede'l-müzâkere) Müzakere sırasında, görüşme esnasında. “...ve bu babda ledel müzakere hükümete tebligat icra etmek ve hükümetin bu husustaki beyanatını dinlemek esası üzerine teşkil edildiğini bilmiyordum.” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1334 (1918) 16'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 201.

ledettaharri (lede't-taharrî) Araştırıldığı zaman, araştırma sırasında. “Ledettaharri mahalli mezkûrda elde edilecek muhabere ve muhavere âlât ve eçhizesi muvakkaten istimalden iskat...” TBMM 19 Ocak 1340 (1924) tarihli 86'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 209.

leffen Ekleyerek, ekli olarak, ilâştirerek, içine sokarak. “...Heyeti Umumiyyede ledelmüzakere tadilen kabul edilmiş olmakla, nüshai mübeyyazası, Encümen mazbatası ve esbabı mucibe layihası ile birlikte leffen takdim kılındı.” Meclis Âyan 28 Ocak 1332 (1916) tarihli 28'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 390.

levaih bk. levayih.

levaihikanuniye bk. levayihikanuniye.

levayih bk. levayih.

levayih (levâyah) (Kanun) tasarılar, layihalar. “...bilhassa levayih ve tekâlifin müzakeresinde, karar itasından evvel, Hükümetin fikrinin alınması bakımından Kabinayı temsilen bir zatın Mecliste bulunmasının temini için...” Meclis-i Mebusan 2 Mart 1325 (1909) tarihli 41'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 306 (bk. layiha, layihayikanuniye, levayihikanuniye, layihayicedide).

levayihikanuniye (levâyah-i kanûniyye) Kanun tasarıları. “Mebusana tevdi olunacak levayih kanuniyenin nevi ve miktarı ile ne kadar müddet zarfında...” Meclis-i Mebusan 18 Mart 1325 (1909) tarihli 50'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 575 (bk. layiha, layihayikanuniye, levayih, layihayicedide, tekâlif, tekâlifikanuniye, teklifatikanuniye, teklifikanuni).

leylimceccani (leylî meccânî) Parasız yatılı. “Bendeniz, istatistiği okuduğum zaman, her taraftan cetveller gelmediği cihetle mevcut yekûn üzerinden arz-ı mütalaa etmiştim. Bu kabul olunan miktar, vilayat hesabına leylî meccani olanlar da dahil olduğu halde, bu miktarı tecavüz etmiştir; yoksa, nısfını tecavüz etmiş değildir.” Meclis-i Mebusan 22 Ocak 1334 (1918) tarihli 38'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 66 (bk. meccanen).

lieclittasdik (li-ecli't-tasdîk) Tasdik maksadıyla, onaylama için. “...ol bapta Hükümet tarafından tanzim ve irsal olunan işbu Bütçe, Encümence kabul edilmiş ve liecl-i tasdik Heyet-i Umumiyyeye arzı karargir olmuştur.” Meclis-i Mebusan 26 Mart 1327 (1911) tarihli 75'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 113.

lieclittetkik (li-ecli't-tedkik) Tetkik maksadıyla, inceleme için. “Hey'et-i Meb'ûsânın cümlesi müceddeden intihâb olunmuş ise, Şû'belerin teşekkülünü müteakiben evrak-ı intihâbiyyeler üzerine sırasıyla aded vaz'olunarak Reis tarafından liecli tedkik bâkur'a Şû'belere tevzi olunur...” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 3.

lisanıresmî (lisân-ı resmî) Resmî dil. “Bizim maksadımız mademki lisan-ı resmîmiz Türkçedir. Memâlik-i Osmaniyede teşkil olunacak şirketlerde de lisan-ı resmîmizin istimal olunması memleketimizde Osmanlılar tarafından yapılan şirketlere kullanılacak lisanın Türkçe olmasıdır. Bu kayd-ı kanuniyi neden koyuyoruz, çünkü bizde lisan-ı resmî ihmal edilmiştir.” Meclis-i Âyan 28 Şubat 1331 (1915) tarihli 41'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 358.

lisan nezaheti (lisân nezâheti) Temiz bir dille konuşma. “Rica ederim, böyle bir şey mevzuubahis değildir. Kelimelerinizi lütfen biraz daha lisan nezaheti dâhilinde kullanmanızı rica ederim.” TBMM 12 Aralık 1958 tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 148.

loca Parlamento, sinema, tiyatro gibi salonlarda dinleyiciler, ziyaretçiler, basın mensupları ve erkân için ayrılan özel bölüm. “Şu salon, bir mektep dershanesi olmak üzere ittihaz edilse, zannederim ki etibba müsaade etmez. Halbuki muhitin, ahval-i asabiyye ve ruhiyye üzerine ne kadar tesiri olduğu inkâr olunamaz. Akşam, her birerlerimiz evimize gittiğimiz vakit yorgunluk ve bitabi içinde bulunduğumuz malumdur. Evvelki sene keşfettirmiştik, bu sakf kaldırarak üzerine cam kubbe yapılacak ve on beş, yirmi loca da inşa olunacaktı.” Meclis-i Mebusan 26 Haziran 1328 (1912) tarihli 29'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 187.

lüzumutadil (lüzûm-i ta'dil) Değiştirme lüzumu, değiştirme gereği. “...limited şirketleri ile kooperatif şirketlerinin nazarı kanunda bir ticaret şirketi olarak tanındığı ve Nizamnamei dahililerinin lüzumu tadil ve tescilini mutazammın olmak üzere merbut maddeyi müzeyyele lâyihâsinin şimdiden kanun halini iktisabetmesi zaruri görülmüştür.” TBMM 5 Ocak 1340 (1924) tarihli 79'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 683.

M

maabir [meabir] (maâbir) Köprüler, kemerler, geçilecek yerler. “11-Nafia Nezareti: Demiryol ve Limanları, turuk ve meabir, umur-u nafia müdir-i umumileri.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 188.

maada (mâ-adâ) ...den başka, gayri. “Bundan maada bu kanun mevaddı müstaceleden olmadığı için ikinci müzakereye tabidir.” Meclis-i Âyan 3 Aralık 1331 (1915) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 149.

maadin (maâdin) Madenler. “Ruznamei müzakereye girmiş işlerden, Orman ve Maadin Nezaretinin 1327 senesi bütçesinin Hayvanat Muzırna İtlafı maddesine, tahsisatı munzamme itası hakkında madde kanuniyye ve Encümen mazbatasını okutuyorum.” Meclis-i Mebusan 26 Kasım 1327 (1911) tarihli 22'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 111.

maahaza (maa-hazâ) Böyle olmakla beraber, bununla beraber, böyle ise de, bununla birlikte, böyle iken. “Mahaza, hükümet veya muvazene encümeni tarafından kabul edilen veyahut elli imzayı havi olan tâdilnameler madde-i sabıkada gösterilen müddetten sonra dahi takadim olunabilir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 86.

maani [meani] (maânî) Manalar, anlamlar. “Haziran 1336 tarihinde vazedilmiş olan bir kanunun metni gayet doğrudur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin idaresi o zamanki Türkiye Büyük Millet Meclisinin tarifati maddiyesine, kelimelerin ruhundaki meaniye ve bu maani ve tarifatin şekli hakikîdeki ifadelerine tamamiyle mutabıktır.” TBMM 21 Mayıs 1927 tarihli 70'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 32, S. 260.

maddebemadde (mâdde-be-mâdde) Madde madde. “Bu Kanun burada madde be madde okunursa, noksanına Heyeti Umumiyece daha iyi malumat alınmış olur.” Meclis-i Âyan 1 Haziran 1326 (1910) tarihli 87'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 485.

maddeyasliye (mâdde-i asliyye) Esas madde, asıl madde, temel alınan madde. “Mademki şimdi Meclisi Mebusanın tadili kabul olunmadı, o halde şimdi madde-i asliyeye rücu ile, bunun muhtacı tadil olup olmadığı hakkında sülûsân ekseriyyet arayacağız.” Meclis-i Âyan 4 Mayıs 1326 (1910) tarihli 70'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 27.

maddeyiatiye (mâdde-i âtiye) Aşağıdaki madde. “*Bir lâyiha veya teklife ait encümen mazbatasının kıraati veya o lâyiha ve teklifin hey’et-i umumiyyesine ait müzakerenin hitamı akibinde vaki olacak müsta’celiyet-i müzakere talepleri kezalik bilâ müzakere reye konulur ve kabulü hâlinde mezkûr lâyiha ve teklif müzakeresi madde-i âtiyyede münderiç usul veçhile icra kılınır.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 67 (bk. maddeyisabıka, maddeyisalife).

maddeyicedide (mâdde-i cedîde) Yeni madde. “*Hayır efendim, Abdullah Azmi Efendi bir madde-i cedide teklif etti. O madde-i cedidede bedel-i nakdî alınmaması tamamen bu Seferberliğe mahsus mu, değil mi meselesini ileriye sürdüler.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1331 (1915) tarihli 40’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 344.

maddeyikanuniye (mâdde-i kanûniyye) Kanun maddesi. “*Eğer arzu ederseniz bu madde-i kanuniyye hiç burada müzakere edilmeksizin Muvazenei Maliyye Encümenine gitsin. Onun kararı üzerine burada müzakere edersiniz. (Muvafık sadaları.)*” Meclis-i Mebusan 6 Mart 1326 (1910) tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 230.

maddeyimahsusa (mâdde-i mahsûsa) Özel madde; özel, belli bir konu; özellikle belirtilmiş bir madde; hakaret suçunda birisine belirli bir suçu isnat etme, yüzüne söyleme. “*Efendim, Sadık Efendinin şu takririni madde-i mahsusa olarak kabul edenler, lütfen el kaldırsın. (Eller kalkar.) Kabul edilmiştir.*” Meclis-i Mebusan 14 Mart 1334 (1918) tarihli 69’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 185 (bk. maddeyiumumiye).

maddeyimebhuse (mâdde-i mebhûse) Üzerinde konuşulmuş madde, sözü edilmiş konu. “*...fıkranın buna dair birinci kısmı ona göre tadil ve kısmı diğeri dahi tevini sarahat maksadıyla ibarece tashih edilmiş olmakla madde-i mebhuse tadilât-ı mezkûrenin icrasıyla lâyihaya 19 rakamı ile derç olunmuştur.*” Meclis-i Âyan 24 Şubat 1326 (1910) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 25 (bk. maddeyimezkûre).

maddeyimezkûre (mâdde-i mezkûre) Adı geçen madde, söz edilen madde, anılan konu. “*Madde-i mezkûre mucibince teşekkül edecek komisyona tayin olunan Türk Heyetinin vazifesi esaslı Türkiye ile Suriye arasındaki münasebatı...*” TBMM 15 Haziran 1338 (1922) tarihli 55’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 416 (bk. maddeyimebhuse).

maddeyimuaddele (mâdde-i muaddele) Değiştirilmiş, değişikliğe uğramış, yeniden düzenlenmiş madde. “*Umumiyyece tadilen kabul edildiği ve madde-i muaddele ile müteferriâtının gönderildiği hakkında*

Meclis-i Mebusan Riyasetinden varit olan 17 Mayıs sene 1328 tarih ve beş numaralı tezkere, Hey'et-i Umumiye kararı ile Encümenimize havale buyurulmakla mütala ve icabı müzakere olundu.” Meclis-i Âyan 2 Haziran 1328 (1912) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 131 (bk. maddeyimuaddile, muaddel, muaddil).

maddeyimuaddile (mâdde-i muaddile) Değiştiren, yeniden düzenleyen, düzelten madde. “*Altıncı Maddei Muaddile.- Kanunun altıncı maddesi iki fıkrayı ihtiva etmektedir. Birinci fıkraya göre üçüncü maddede muharrer mükelleflerin...*” TBMM 19 Mayıs 1927 tarihli 69'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 32, S. 201 (bk. maddeyimuaddile, muaddel, muaddil).

maddeyimunzame (mâdde-i munzamme) Ek madde; eklenmiş madde. “*Maaşat, tahsisat, yevmiyye, harcırah ve maaşat-ı zâtiyyenin tezyid ve miktarına ve memuriyet ihdasına veya bunların kavânin-i cariye ile muayyen hudutları haricinde olarak tevsiine dair hiçbir teklif gerek tâdilname, gerek bütçeye bir madde-i munzame ilâve suretinde meb'uslar tarafından dermeyan edilemez*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 86 (bk. maddeyimüzeyyele, maddeyimünferide, maddeyimüstakile).

maddeyimuvakkate (mâdde-i muvâkkate) Geçici madde. “*Erkân, ümera ve zabitanın tekaütlüklerine dair Tahdidi Sin kanuna ilave olunacak maddei muvakkate hakkında Harbiye Bahriye Encümenleri mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 9 Haziran 1325 (1909) tarihli 98'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 539.

maddeyimünferide (mâdde-i münferide) Ayrı madde, tek madde, kendi başına olan madde. “*İşte bunun içindir ki evvela Kararnameyi okuttum. Bu, tasdik fıkrasını mutazammın olan maddei münferide değildir.*” Meclis-i Mebusan 22 Kasım 1333 (1917) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 91 (bk. maddeyimüzeyyele, maddeyimunzame, maddeyimüstakile).

maddeyimüstakile (mâdde-i müstakille) Bağımsız, tek başına madde. “*Hayır efendim, bundan başka yapılacak bir muamele yoktur. Yalnız buyurduğunuz nokta aşağıda bir madde-i müstakile ile tashih edilmiştir. (Geçelim sesleri)*” Meclis-i Âyan 3 Mart 1327 (1911) tarihli 42'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 104 (bk. maddeyimunzame, maddeyimüzeyyele, maddeyimünferide).

maddeyimüzeyyele (mâdde-i müzeyyele) Ek madde; eklenmiş, zeyledilmiş madde. “*Halep Mebusu Ali Cenani Bey ile Selanik Mebusu Artas Yorgaki Efendinin; Teşkilatı Adliye Kanununa bir maddei müzeyyele ilâvesine dair teklifi.*” Meclis-i Mebusan 31 Aralık 1325 (1909) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 499 (bk. müzeyyel, maddeyimunzame, maddeyimünferide, maddeyimüstakile).

maddeyisabıka (mâdde-i sâbıka) Geçen madde, geçmiş madde, yukarıdaki madde, daha önce anılan madde. “*Maddei sabıka ahkâmına tevfikân oturdıkları mahallere sahip edilenlerin hedmedilmiş olan meskenleri...*” TBMM 7 Nisan 1337 (1921) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 9, S. 392 (bk. maddeyisalife, maddeyiatıye).

maddeyisalife (mâdde-i sâlîfe) Geçen madde, geçmiş madde, daha önceki madde. “*Madde-i sâlîfe mucibince şubeler teşkil olunduktan sonra, her şube rey-i hafî ile kendi âzasından bir zâtı Reis ve diğer bir zâtı kâtip intihap eder.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 13 (bk. maddeyisabıka, maddeyiatıye).

maddeyumumiye (mâdde-i umûmiyye) Genel madde. “*Bendeniz zannediyorum ki, Kanûn-u Esaside Meclis-i Mebusanın temdit müddeti hakkında bir madde-i umumiyeye vazından bir mazarrat hâsıl olmasının ihtimâli vardır.*” Meclis-i Mebusan 11 Mart 1334 (1918) tarihli 67’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 108 (bk. maddeyimahsusa).

mafevk (mâ-fevk) Üst, yukarı, üstte; üst derecede bulunan kimse, baş, şef, amir. “*Mafevk makamın tasdiki o mahzuru izale eder.*” TBMM 19 Ekim 1338 (1922) tarihli 122’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 33 (bk. fevkinde).

mah (mâh) Ay, senenin on ikide bir kısmı. “*Nazırlar kendilerine tebliğ edilen arzuhaller hakkında ittihaz ettikleri mukarrerât ve icra ettikleri takibatı nihayet altı mah zarfında, Meclis-i Meb’usan azasına tevzi’ edilen cetvellere kayıt ettirerek bildirmeye mecburdur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 143.

mahallî Yerel, yöresel, yerli, bir yere ait. “*Sûi-iştihar meselesi, bir senede bir ihbara müstenit olmayıp, ancak inkılâbı müteakip ahali tarafından yapılmış bir nümayiş üzerine mahallî meclis-i idaresinden infisah hususu heyet-i teftişiyeye sûi-iştihara kâfi görülmüştür.*” Meclis-i Mebusan 30 Nisan 1328 (1912) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 36.

mahalliazimet (mahall-i azîmet) Gidiş mahalli, gitme yeri, yöresi. “*Meclisin müddeti tâtiliyesi zarfında Dersaadetten gaybubet edecek olan âza yalnız mahall-i azimetini Reise bildirir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 103.

mahallimahsusa (mahall-i mahsûsa) Özel yer; Meclis kürsüsü. “*Ruhsat alıp irâd-ı kelâm edecek meb'us mahalli mahsusa çıkmak lâzım gelir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 77.

mahaza bk. maahaza.

mahcur (mahcûr) Kısıtlı, kendi adına işlem yapabilmesi, fiil ehliyeti sınırlanmış kişi. “*Mezkûr devletlerin bu talepleri milletleri tahlis etmek maksadına mebni ise bugün mezkûr devletlerin tahtı idarelerinde daha müterakkî bulunan Mısır ve Hindilerle, Fas, Tunus, Cezayir Müslimanlarını mahcur ve tahtı tazyika almaktan ise hür ve müstakil bırakılması lâzımdır.*” TBMM 7 Nisan 1337 (1921) tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 374 (bk. mahcuriyet, hacretmek).

mahcuriyet (mahcûriyyet) Kısıtlanma, kısıtlılık. “*İstifa, esbabı meşrua dolayısıyla mahcuriyet, bilâmezuniyet ve mazeret iki ay Meclise ademidevam veyahut memuriyet kabulü hallerinde mebusluk sakıt olur.*” TBMM 9 Mart 1924 tarihli 7'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 219 (bk. mahcur, hacretmek).

Mahkeme-i Temyiz (Mahkeme-i Temyîz) (Osmanî Dönemi'nde) Yargıtay; adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercisi olan yüksek mahkeme. “*...zuhur edecek ihtilafatı tetkik ve karara raptetmek ve Şûrayı Devlet Reisinin tahtı riyasetinde olmak üzere üçü Mahkeme-i Temyiz ve üçü Divanı Temyizi Askerice, içlerinden müntehap altı âzâdan mürekkep bir encümen teşkil olunmuştur.*” Meclis-i Mebusan 22 Kasım 1333 (1917) Tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 86.

mahremiyet (mahremiyyet) Gizlilik. “*Çünkü, mesele ahkâm-ı esasiyyemize temas ediyor. Malûmdur ki, bizde bir mahremiyyet esası vardır. Yapacağımız kanunların bu gibi esaslara muvafık olması elzemdir.*” Meclis-i Âyan 24 Aralık 1333 (1917) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 175. **mahremiyet kararı:** Gizlilik kararı.

mahzenievrak (mahzen-i evrâk) Arşiv. “*...Hey'etçe kararı verildikten sonra hesab-ı kat'i cetveli ve buna müteferri bilimüm evrak ve vesaik*

mahzen-i evraka tevdi' olunur." Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 129 (bk. Hazine-i Evrak).

maiyetimemur (maiyyet-i me'mûr) Yüksek makamlı bir devlet memurunun yanında görev yapan memur; bir valinin yanında idari staj yapan memur, kaymakam adayı. *"İkinci ihtarın dahi cevabı gelmezse, Bâb-i Âliye bilmüraca ol nezaretin ya bizzat nâzırı veyahut maiyet-i memurlarından biri davet olunur."* 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 27.

maiyet memuru bk. maiyetimemur.

makamıait bk. merciyait.

Makamımeşihat (Makam-ı Meşihat) Şeyhülislamlik makamı, Şeyhülislamlik. *"Makam-ı Sadaret ve müşebihat müsteşarları ve makam-ı meşihat ders vekil ve tetkikat-ı şer'iyye reisi ve memurin müdürü..."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 188 (bk. makamımualla, Makamısadaret, Makamıriyaset).

makamımualla (makam-ı muallâ) Yüce makam, yüksek makam; Sadrazamlık veya Şeyhülislamlik makamları için kullanılır. *"Ve makamı hilâfet beynelislâm bilir makamı muallâdır dedik."* TBMM 3 Mart 1924 tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 36 (bk. Makamımeşihat, Makamısadaret, Makamıriyaset).

Makamıriyaset (Makam-ı Riyâset) Başkanlık makamı. *"Gelibolu Muzafferiyeti münasebetiyle Zat-ı Şahaneye arz-ı tebrikâta bulunulmasına dair Makam-ı Riyaset teklifi."* Meclis-i Âyan 28 Aralık 1331 (1915) tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 290 (bk. Makamımeşihat, Makamısadaret, makamımualla).

Makamısadaret (Makam-ı Sadâret) Sadrazamlık makamı, Başbakanlık makamı. *"Bunun üzerine mezkûr düyunatı tediye edebilmek için şimdi müzakere ettiğimiz fasla evvelce kanunu mahsus ile kabul ettiğimiz 26 milyon kuruş tahsisatı munzammenin bu fasla ilavesini ve o suretle kaabili sarf olabilmelerini temin etmek için Makamı Sadaretten Heyeti Celîlenize bir tezkere takdim edilmiştir."* Meclis-i Mebusan 27 Mart 1334 (1918) tarihli 76'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 397 (bk. Makamımeşihat, makamımualla, Makamıriyaset).

makarrısaltanat Saltanat merkezi, payitaht, başkent. *"Beyrut Kadısı ve Müftüsü ile Emîni Fetvası ve sair ulema ve vücehası tarafından*

İstanbul'un Mâkarı Saltanat ve Hilafet olarak kalması lüzumuna dair Paris Sulh Konferansına gönderilen ve bir nüshası da Meclisi Mebusana gelen bir mahzar vardır. Berayı malumat arz ediyorum. ('Okunsun' sadaları) Okuyunuz efendim." Meclis-i Mebusan 29 Şubat 1336 (1920) tarihli 16'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 269 (bk. merkezihükümet).

makasıt [mekasıt] (makâsid) Maksatlar, gayeler, niyetler, istekler. *"...bundan maksat, Ankara Hükümeti Milliyesinin imperyalist mekasıt perverde etmediğini ve kendisine vukubulan taarruzun men'i akabinde maksadının husul bulmuş olduğunu bütün âleme göstermek maksadına müstenitti."* TBMM 18 Kasım 1336 (1920) tarihli 99'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 421.

makbuliyet (makbûliyyet) Kabul edilebilirlik, geçerlilik; beğenilmişlik, makbullük. *"Henüz mazbatalarının makbuliyetine hüküm olunmamış meb'uslar, gerek şubelerinde ve gerek Heyet-i Umumiyyede kendilerinin âzalığa kabulleri hakkında ita-i rey edemezler."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 29.

malik (mâlik) Sahip, iye, bir şeyi olan. *"Fiilen ifa-i vekâlet eden Reis Vekili makam-ı riyasete mahsus olan ve altıncı maddede tâyin olunan hukuka maliktir."* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 7.

Maliye Encümeni (Mâliyye Encümeni) Bütçe ve diğer mali konulara yönelik kanunları incelemek ve düzenlemekle görevli komisyon. *"Maliye Encümeni, muvazene-i umumiyye kanun lâyihası ile muhasebe-i kat'iyeye kanunu ve bilim um kavanin-i maliyyeyi tetkike memur olup, on azadan mürekkep olmak üzere her sene-i içtimaiyye ihtidasında Hey'et-i Umumiyyece rey-i hafî usulüyle intihap edilir."* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 20 (bk. Muvazene-i Maliye Encümeni, Divan-ı Muhasebat Encümeni, Tetkik-i Hesabat Encümeni).

malumu ilam (ma'lûmu i'lâm) Bilinen bir şeyi yeniymiş gibi söylemeye yeltenme. *"Maamafih, malûmu ilâm kabilinden olan sözleri metn-i kanuna yazmak yalnız abes bir şey değildir, oldukça tehlikeli bir şeydir."* Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1332 (1916) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 354 (bk. ilam). **malumu ilam etmek:** Bilinen ve açık olan bir şeyi söylemeye, açıklamaya kalkmak.

mamafih (maa-mâ-fih) Bununla birlikte, durum böyleyken. *"Bağırıp Meclisin sükûnetini ihlal etmeyiniz. Mamafih müzakerenin kifayetine*

karar verilmiştir.” TBMM 7 Ağustos 1336 (1920) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 117.

mamulünbih (ma’mûlün bih) (Kanun, tüzük, yönetmelik vb.) yürürlükte olan, hükmü geçen, hükmü geçer olan, kendisiyle işlem yapılan. “*Bu mesele mukaddema mamulünbih değildir. Mecelle Cemiyeti, bunu Mecelle’de almış, İradei Seniye şereftaalluk etmiş. (Yok sadaları) İşte o suretle mamulünbih olmuş.*” Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1324 (1908) tarihli 40’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 254 (bk. meriyülahkâm, müttehaz, muteber). **mamulünbih olmak:** Yürürlüğe girmek.

mansıp (mansıb) Devlet görevi, devlet hizmeti, memuriyet, yüksek memuriyet; makam, yüksek makam. “*O halde bu gibiler, mansıplarını muhafaza etmek için hem reylerinin ve hem de nefsül emrin hilafı olarak verilen kararı kabul etmiş olurlar. İşte o maddei kanuniyyenin bir mahzuru da budur.*” Meclis-i Mebusan 3 Aralık 1327 (1911) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 206.

maruz (ma’rûz) Arz edilen, arz olunan, sunulan, verilen; bir şeyin karşısında tesir altında bulunan. “*Ahaliyi çıplak, ölüleri kefensiz ve bin türlü mezahime maruz bırakan mülga Meni ihtikâr Komisyonunu teşkil eden kimselerin de derhal hesaplarının rüyet olunması ve haklarında tahkikat icrası ve efvahi nasta mütevatiren söylenen bazı eşhası hususiyeye hakkında da tahkikatı muktaziyye icrası ve takibatı kanuniyye ifası.*” Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 106.

maruzat (ma’rûzât) (Küçükten büyüğe) sunulanlar, anlatılanlar; ricalar. “*Rum Patrikhanesi ile Bulgar Ekzarhlığı beyninde münaziünfih olan kilise ve mektepler hakkındaki nizamname lâyihasını tetkik etmek üzere teşkil olunan encümen hakkında maruzatı.*” Meclis-i Mebusan 4 Ağustos 1325 (1909) tarihli 136’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 498.

masarifat bütçesi (mâsarifât bütçesi) Gider bütçesi, harcananlar, masraflar bütçesi. “*Bu kanun varidat ve masarifat bütçesi değildir, Muhasebatı Katiye Kanunu değildir, tahsisatı munzamma ve fevkalâde talebini mutazammın değildir. Binaenaleyh isticâl olmadığına göre altı gün sonra müzakere edilmek lâzımdır.*” TBMM 30 Aralık 1926 tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 28, S. 234 (bk. varidat bütçesi).

masarifatımübreme (masârifât-ı mübreme) Zorunlu giderler. “*Çünkü kararname tanzimi hakkındaki ‘101’ inci madde yine tekrar ediyorum ki, masarif-i mübreme hakkındadır, vergi tarhı hakkında değildir.*” Meclis-i

Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 262 (bk. mübrem, masarifatumumiye, masarifidaime).

masarifatumumiye (masârifât-ı umûmîyye) Genel giderler. “Devletin masarifât-ı umumîyyesini murakabe eden Muvazene Encümeni her teşkilatı tetkike mecburdur.” Meclis-i Mebusan 1 Mart 1336 (1920) tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 310 (bk. varidatumumiye, masarifatimübreme, masarifidaime).

masarifidaime (mâsarif-i dâime) Devamlı masraflar, kalıcı harcamalar, sürekli giderler. “Meclis bütçesinin tetkik ve murakabesi hakkı Muhasebe Encümenine ait olmakla beraber, Meclis-i Âyan'ın kütüphanesine muktazi asarın tedariki gibi masarif-i daime haricinde sarfiyata karar ita eder.” Encümen-i Riyaset Nizamnamesi, Madde 7 (bk. masarifatumumiye, masarifatimübreme).

maslahat İş, emir, husus; önemli iş, önemli mesele; barış, dirlik, düzen. “Bu nazariyelerden her ikisi de fena değildir, yalnız vakit nâkittir, vakit naziktir, vukuat mütehammil değildir, diyerek maslahatın ehemmiyeti nispetinde tetkika imkân bırakmamak da hiç doğru değildir.” TBMM 25 Nisan 1336 (1920) tarihli 3'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 53 (bk. idareimaslahat).

masruf (masrûf) Sarf edilmiş, harcanmış. “İdare memurlarından biri rüfekası tarafından tâyin olunarak bilhassa masruf hesabıyla iştigal eder.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 169.

masum (ma'sûm) Suçsuz, kabahatsiz, günahsız; temiz, saf. “Bugün Meşrutîyyet Devrinde bulunuyoruz. Meşrutîyyet adaleti, bilhassa masumlar üzerinde adalet göstermektir. Failler cezasız kalsalar bile, vicdanen muztarîp olurlar. Taraf-ı İlahiden ceza görürler.” Meclis-i Mebusan 31 Mart 1327 (1911) tarihli 79'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 296 (bk. masun).

masumiyet (ma'sûmiyyet) Masumluk, suçsuzluk, kabahatsizlik. “Mücrim, mücrim olduğu halde kendisinde bir masumiyet vardır. Mücrimin, cürmünün dairesini tahdit edin, öte tarafı masumiyettir. Bu masumun hakkını kim muhafaza ediyor?” Meclis-i Mebusan 19 Mart 1325 (1909) tarihli 51'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 621 (bk. masuniyet). **masumiyet karinesi:** Hukukun “Suçu yetkili mahkemelerce ispatlanana kadar kimse suçlu sayılamaz.” evrensel ilkesi, suçsuzluk karinesi.

masun (masûn) Korunan, saklanan; korunmuş, saklanmış; el sürülemez, dokunulamaz. *“Babiâli devâirinin harikten masun kalan kısmının tamir ve ihzarı için sarfına lüzum görülen 230 000 kuruş hakkındaki kanun lâhiyasının irsal kılındığına dair Sadaret tezkeresi.”* Meclis-i Mebusan 2 Mart 1327 (1911) tarihli 58’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 42 (bk. masum, taarruzdan masun).

masuniyet (masûniyyet) Dokunulmazlık; korunma, korunmuş olma durumu; mahfuzluk, eminlik, sağlamlık. *“Mademki mebuslarda sıfatı masuniyet vardır, böyle sıfatı masuniyeti haiz olan zevatın hâkim mevkiinde bulunması doğru değildir.”* TBMM 27 Eylül 1338 (1922) tarihli 109’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 204 (bk. masumiyet, taarruzdan masun, teşrii masuniyet).

masuniyetimesakin (masûniyyet-i mesâkin) Konut dokunulmazlığı. *“Efendiler bu hukuk-u esasiyeden birisi de, bilirsiniz ki, masuniyet-i mesâkindir. Derler ki; herkesin evi onun kalasıdır. Oraya girmek imkânı yoktur.”* Meclis-i Mebusan 17 Mayıs 1327 (1911) tarihli 111’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 334.

masuniyetişahsiye (masûniyyet-i şâhsiyeye) Kişi dokunulmazlığı. *“... ceza muamelâtiyle meşgul olduğumdan dolayı az-çok vâkif olduğum Ceza Kanunnamesiyle hürriyeti şahsiyeye vukubulacak tecavüzlere karşı masuniyet-i şahsiyeyi temin edecek ahkâm olduğunu biliyorum.”* TBMM 17 Ocak 1339 (1923) tarihli 175’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 398.

masuniyeteşriiye bk. teşrii masuniyet.

matlap (matlab) Kanunda maddenin kenar başlığı; talep olunan, istenilen şey, istek, maksat. *“Bizim hususi istilâhatımızda (matlab) diye ifade ettiğimiz ve maddenin muhtasar muhtevasını gösteren kısımları buraya koymuşlardır.”* TBMM 6 Temmuz 1939 tarihli 36’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 112 (bk. sername, serlevha).

matlup (matlub) İstenilen, aranılan, talep edilen şey. *“Matlup olan ve bu gün tenkit edilen mesele; niçin oraya bidayette bir vali tayin edilmemiş meselesidir...”* TBMM 13 Temmuz 1336 (1920) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 299.

mazabıtıintihabiye (mazâbit-i intihâbiyye) Seçim mazbataları, seçilme belgeleri. *“Mazâbit-i İntihâbiyyenin Tedkiki*

Tedkîk-i intihâb mazbataları tanzîm olundukça Şu’belerden Reîse takdim olunup meb’ûsânın Hey’et-i Umûmiyesinde kiraat olunur.”

1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 4 (bk. mazbatayıintihabiye).

mazbata Tutanak; komisyon raporu; kararname. “*Kastamonu ve Bolu ormanları hakkında iki kıta istidanameye dair İstida Encümeni mazbatasının teşkil edilecek bir encümeni mahsusa havalesi karargir oldu.*” Meclis-i Mebusan 25 Mart 1334 (1918) tarihli 75’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 340 (bk. mazbata muharriri, encümen mazbatası, mazbatayıintihabiye, mazabıtıintihabiye, tali encümen mazbatası).

mazbata muharriri Raportör milletvekili, komisyon adına konuşan milletvekili, sözcü milletvekili, bir komisyon kararının gerekçesini kaleme alan ve onu savunan üye. “*Bu ‘ikramiye’ kelimesinin mevki-i tatbiki olmadığından tayyolundu, diyorlar. Bunu Muvazene-i Maliyye Encümenine havale etmiştik. Bu bağta Mazbata Muharriri Bey söz söyleyecekler.*” Meclis-i Mebusan 25 Mart 1334 (1918) tarihli 75’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 341 (bk. mazbata, encümen mazbatası, mazbatayıintihabiye).

mazbatayıintihabiye (mazbata-ı intihâbiyye) Seçim mazbatası, seçilme belgesi, seçilen kimselere, seçilmekle kazandıkları sıfatın geçerli olduğunu gösteren yetkili kurullarca verilmiş belge. “*Mazbata-ı İntihabiyye*”

1.- *Dört Mebusun mazbata-ı intihabiyyesi.*

REİS — Şimdi intihab mazbataları var okuyunuz efendim.” Meclis-i Mebusan 3 Şubat 1336 (1920) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 61 (bk. mazbata, mazabıtıintihabiye, mazbata muharriri, encümen mazbatası, tali encümen mazbatası).

mazeretimeşrua (ma’zeret-i meşrûa) Geçerli sebep, haklı özür, yerinde gerekçe. “*Cehaleti kanuniye mazereti meşrua değildir.*” TBMM 21 Aralık 1336 (1920) tarihli 118’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 457.

mazhar Bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer veya kimse; (bir iyiliğe) erişmiş, erişen (kimse); şereflenme, onurlanma. “*Gönlüm isterdi ki, bu şekle tamamıyla kalben mutmain ve taraftar olmakla beraber hakikaten kabulü âmmeye mazhar olduktan sonra mevkii tatbika konsun, yoksa bir emrivaki gibi Heyeti Umumiyemiz ittibaa davet olunmasın.*” TBMM 25 Nisan 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 54.

mazur (ma'zûr) Özürlü, özü olan, mazeretli. “*Bir encümen muayyen bir celsesinde mevcut ve ma'zur olan azasının esâmisini Ceride-i Resmîyeye derce karar verebilir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 15.

mebaliğ (mebâliğ) Paralar, akçeler. “*Yozgat Hükümetine ikraz eylediği mebaliğ hakkında Çavuşoğlu Mihalaki'nin arzuhali üzerine İstida Encümeni Mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 14 Aralık 1333 (1917) tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 300.

mebde (mebde') Başlangıç, evvel. “*Reis ile Reis Vekillerinin ve kâtiplerin müdde-i memuriyetleri ertesi senenin mebde-i içtima-i âlisi zamanına kadardır.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 12.

mebdeyiçtima (mebde'-i ictimâ') Toplantının başı, başlangıcı. “*Meselâ bir Meclis fesholunmuş, dört ay sonra içtima ediyor fakat mebde-i içtimai Teşrin-i Sâni bire tesadüf ediyor veyahut Teşrin-i Saniye tesadüf etmiyor da, Teşrin-i Evvele tesadüf ediyor. Yani bir ay evvele tesadüf ediyor. O hâlde yine iki ay mı devam edecek?*” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 487.

mebdeyiçtimayiadı (mebde'-i ictimâ'-i âdî) Normal, olağan toplantı yılının başı, tatilden sonra yeni yasama yılının başlangıcı, ilk günü. “*Bu fıkra hakkında geçen içtimada bazı münakaşalar yapılmıştı. O da İdare Memurlarının müddeti memuriyetleri, ertesi senenin mebde-i içtima-ı âdîsi zamanına kadar imtidat eder yolunda idi.*” Meclis-i Mebusan 4 Haziran 1328 (1912) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 335.

mebdeyimeriyet (mebde'-i mer'iyet) (Bir kanunun) yürürlüğünün başlangıcı, yürürlüğe girmesinin başlangıcı, zamanı. “*Eğer neşr olunan kanunların meriyetlerinin hervakit ileri geri götürülmesi salahiyeti Hükümete bırakılırsa, o vakit her zaman istediği gibi, mebdei meriyet tayin eder.*” Meclis-i Mebusan 24 Eylül 1331 (1915) tarihli 36'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 510.

mebdeyimüzakerat (mebde'-i müzâkerât) Müzakerelerin başlangıcı, görüşmelere başlanması; açılma saati. “*Mebde-i müzakerat: 1.45*” TBMM 22 Nisan 1338 (1922) tarihli 32'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 278 (bk. bedimüzakerat).

mebhas Bölüm, fasıl, kısım, ünite, konu; bilim. *“Bendeniz bu mebhas hakkında bir, iki misal arz etmeyi ve ahkâmı cezaiyemizde mevcudolan kısımlardan bâzı izahat vermeyi bir vazife addediyorum.”* TBMM 6 Ekim 1339 (1923) tarihli 32’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 533.

mebhus (mebhûs) Bahsolunmuş, bahsolunan, önceden sözü geçmiş. *“Esasen mebhus otuz sekizinci maddeye müzeyyel eski maddei müzeyyele bir listeden ibarettir.”* TBMM 29 Eylül 1336 (1920) tarihli 75’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 419 (bk. mebhusünanh, mezkûr).

mebhusünanh (mebhûsü’n-anh) Bahsolunmuş, sözü geçmiş şey, üzerinde konuşulmuş konu. *“Sureti işara nazaran sıhhiye ve muaveneti içtimaiye müsteşar, müdür ve müfettişlerinin vazifeleri idari olup mebhus ün anh maddei kanuniye ile kast edilmiş doktorluk...”* TBMM 8 Mart 1928 tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 17 (bk. mebhus, mezkûr).

mebni (mebnî) ...den dolayı, ...den ötürü; ...e dayanan; bina edilmiş. *“Trablus Mebusu Osman El-Hamd Paşanın, sıhî sebebe mebni izin talebi”* Meclis-i Mebusan 4 Şubat 1334 (1918) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 176.

mebus (meb’ûs) Milletvekili, yasama meclisi üyesi. *“Efendim evsafı kanuniyeyi haiz her Osmanlının her taraftan mebus intihab olunmak hakkıdır.”* Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1338 (1922) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 68 (bk. mebusan).

mebusan (meb’ûsân) Milletvekilleri, mebuslar. *“Efendiler, Kanunu Esasının 46 ıncı maddesi mucibince Mebusan Efendilerin tahlifi icra olunacaktır. Onun için şimdi esamisi okunacak zevatın kürsüye gelerek tahlif metnini alenen tekrar etmeleri icap eder.”* Meclis-i Mebusan 12 Ocak 1336 (1920) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. mebus).

mebusana mahsus mahalle memnuiyet (meb’ûsâna mahsus mahalle memnûiyyet) Milletvekillerine ayrılmış yerlere, bölgelere girme yasağı; çalışma salonlarına milletvekilleri ve görevli personel harici kişilerin giriş yasağı. *“Meb’ûsâna mahsus mahalle memnuiyyet*

Doksandokuzuncu Madde: Dışarıdan hiç kimse meb’ûsâna mahsus mahalle hiçbir sebeple dâhil olamaz.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 99.

mecalis (mecâlis) Meclisler, toplantılar, toplantı yerleri. “*Bütün Mecalis-i Milliye, Mecalis-i İdare, Mecalis-i Belediye intihabatına esas olan Muhtar ve Heyet-i İdare teşkilatıdır.*” Meclis-i Mebusan 18 Temmuz 1328 (1912) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 568.

meccanen (meccânen) Bedava, parasız, bedelsiz olarak. “*Bu da ‘Çiftçiler Derneği’ müessesesidir. Mecmua da çıkarıyor ve meccanen çiftçilere tevzi ediyor. Bunlardan ‘1 537’ nüshasını ‘1 537’ Nahiyeye meccanen Dahiliye Nezareti vasıtasıyla gönderiyor ve tevzi ettiriyor.*” Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1332 (1916) tarihli 32’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 74 (bk. leylimeccani).

Meclise gelmekten memnuiyet (Meclise gelmekten memnûiyyet) Meclise gelmeyi yasaklama, Meclisten menetme. “*Meclisten muvakkaten ihracına hükmolunan meb’ûs derhâl Hey’et-i Umûmiyyeden çıkmağa mecbur ve andan sonra meclislerden birbiri ardınca üç meclise gelmekten memnu’dur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 94 (bk. memnuiyet, ihtar, ihtar cezası, birinci defa ihtar, takbih cezası, Meclisten muvakkaten ihraç cezası, muaheze).

Meclis-i Âyan (Meclis-i Â’yân) Osmanlı Parlamentosunun Kanun-ı Esasi’ye göre oluşturulmuş senato veya üst kamara benzeri yasama organı, üyeleri padişah tarafından atanan, seçilmemiş kanadı. “*İngiltere’deki Ensali Beşer Kongresine buranın Ayan ve Mebusan Meclislerini de davet etmişlerdi. Meclisi Ayan tarafından Bostani Efendi, Meclisi Mebusan tarafından da Rıza Tevfik Bey intihap olunmuşlardı; muvafık mı? (‘Hay hay’ sesleri)*” Meclis-i Âyan 16 Mayıs 1327 (1911) tarihli 71’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 384 (bk. Meclis-i Umumi, Meclis-i Mebusan).

Meclis-i Hass-ı Vükelâ bk. Meclis-i Vükela.

Meclis-i Mebusan (Meclis-i Meb’ûsân) Kanun-ı Esasiye göre Osmanlı Parlamentosunun seçilmiş milletvekillerinden oluşan kanadı. “*İradei Seniyyeyi okutuyorum: Esbabı zaruriyyei siyasiyyeden naşi Meclisi Mebusanın feshi iktiza etmesine ve Kanunu Esasimizin muaddel yedinci maddesinin fıkrai mahsusası mucibince ledeliktiza, Heyeti Mebusanın feshi, hukuku şahanemiz cümlesinden bulunmasına binaen, Meclisi mezkurun bugünden itibaren bermucibi kanun feshini irade eyledim.*” Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1334 (1918) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 363 (bk. Meclis-i Umumi, Meclis-i Âyan).

meclisimüessisan (meclis-i müessisân) Kurucu meclis, kurucular meclisi. “*Biliyorsunuz, bir Devletin ümmülkavanini Anayasasıdır.*”

Anayasanın evvelâ tedvini sonra tadili bir takım usule tâbidir. Anayasa diğer kanunlar gibi yapılmaz. Ya bir Meclisi Müessisan tarafından yahut da şu kadar ekseriyet tarafından talep edilmesi ve şu kadar mevcudun hazır olması şartıyla yapılır. Bu eşkâl dairesinde müzakere edilmeyen bir Anayasa tadili yapılamaz. Anayasayı yapmaya salâhiyyatlar olan bir ekseriyetten daha küçük olan, kuvvet itibariyle diyebiliriz, alelade bir kanunu yapar.” TBMM 16 Mayıs 1949 tarihli 87’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 19, S. 461.

Meclis-i Teşri (Meclis-i Teşrî’) Yasama Meclisi, Parlamento. *“İşte bu noktai nazardan şu sahada kalmak üzere, Meclisi Teşri, tetkikat icra edebilir. Diğer taraftan Meclisi Teşriin, Hükümeti İcraiyyenin Kanunu Esasi ile tayin edilmiş olan sahai vazâifine müdahale eder mi, etmez mi?”* Meclis-i Mebusan 15 Şubat 1332 (1916) tarihli 45’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 348.

Meclis-i Umumi (Meclis-i Umûmî) Osmanlı’da Kanun-ı Esasi’ye göre kurulmuş genel yasama organı, genel meclis. Meclis-i Umumi, Padişah tarafından atanan Meclis-i Âyan ve seçilmiş parlamenterlerden oluşan Meclis-i Mebusan adı altında iki alt meclisten oluşmaktaydı. *“Meclis-i Umuminin münakit olmadığı zamanlarda, Hükümetçe alınacak tahsisat-ı munzamme ve fevkalade hakkında bazı kuyudu havi olarak, Şam Mebusu Faris El-Huri Bey tarafından verilip, Hey’et-i Umumiyenin 4 Şubat 1330 tarihli kararıyla Encümenimize tevdi edilen teklif-i kanuni...”* Meclis-i Mebusan 7 Şubat 1330 (1914) tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 417 (bk. Meclis-i Mebusan, Meclis-i Âyan).

Meclis-i Vükela (Meclis-i Vükelâ) (Özelde) Vekiller Meclisi, dolayısıyla bugünkü anlamıyla Bakanlar Kurulu, kabine; (genelde) meclisivükela Bakanlar Kurulu, kabine toplantısı. *“Vakıa idareî umumiyei vilâyat kanununun sekizinci maddesi mucibince valiler Meclisi Vükelâ kararıyla tayin olunur.”* TBMM 13 Temmuz 1336 (1920) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 299 (bk. Vükelayı Devlet, Heyet-i Vükela, İcra Vekilleri Heyeti).

Meclisnüvis bk. Stenograf.

Meclis tahkikatı Meclis soruşturması. *“Binaenaleyh istizah takriri verilmeden nasıl tahkikatı şureviye yaparız? (Nedir o? sadaları) Meclis tahkikatı mânasına gelir.”* TBMM 9 Eylül 1923 tarihli 16’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 17.

Meclis tahkikatı encümeni Meclis soruşturması komisyonu. *“İster beş kişilik encümen faaliyeti, ister Meclis Tahkikatı Encümeni faaliyeti,*

tahkikat yönünden Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine tâbidir." TBMM 5 Eylül 1962 tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 253.

Meclis tahkikatı komisyonu *bk.* Meclis tahkikatı encümeni.

Meclis teamülü (Meclis teâmalü) İç Tüzük'te açık hüküm bulunmayan konularda, hukuki boşluk olan alanlarda uygulamanın uzunca bir süre aynı şekilde tekrarlanmasıyla oluşan uygulama şeklinin genel kabul görmüş ve hukuki sonucunun sorgulanmıyor olması durumu. "*Nizamname mucibince, tayini esami ile reye vazı iktiza etmez. Reyî işaretî kâfidir. Meclisin teamülü de böyledir.*" Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 255 (*bk.* teamül).

Meclisten muvakkaten ihraç cezası (Meclisten muvakkaten ihrâc cezâsı) İç Tüzük gereği mebuslara verilen bir tür disiplin cezası, Meclisten geçici olarak çıkarılma cezası. "*Meclisten muvakkaten ihraç cezasını müstelzim olan ahval şunlardır: Takbih cezasına uğradığı halde itaat etmemek...*" TBMM 7 Haziran 1338 (1922) tarihli 49'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 220 (*bk.* ihtar, ihtar cezası, birinci defa ihtar, takbih cezası, Meclise gelmekten memnuiyet, muaheze).

mecmu (mecnû) Toplam; bir araya getirilmiş, toplanmış, bütün, hep. "*Mecmuu âra (120) ekseriyet i mutlaka için lâzım olan rey (61) dir.*" TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 38.

medar (medâr) Dayanak, yardımcı. "*Masarifi Harbiyenin teminine medar olmak üzere ihdas olunacak harb vergisi hakkındaki kanun layihasının irsal kılındığına dair Meclisi Mebusan Riyaseti tezkiresi Maliye Encümenine havale kılındı.*" Meclis-i Âyan 3 Temmuz 1328 (1912) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 298.

medariftihar (medâr-ı iftihâr) Övünme sebebi, övünme vesilesi. "*Hülâsa-i kelâm, kefalet ve vesatet meselesinde, bu 7 milyonluk istikraz bir medar-ı iftihar teşkil etmez. Çünkü bu kefalet haddizatında yoktur. Yalnız 32 milyonluk mübeddel olan istikrazımızda mevcuttur. Diğerlerinde yoktur.*" Meclis-i Mebusan 12 Nisan 1326 (1910) tarihli 78'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 355.

medarımâişet (medâr-ı maîşet) Geçim kapısı, geçim vasıtası, geçim yolu. "*Rica ederim, bu Meclis, bir kere tefsire kalkışsa, medar-ı maîşet ne demektir? Ekmek parası mı, peynir parası mı? İşte üç bin, dört*

bin kuruş, yalnız ekmek peynir yemek için Cavit Bey biraderimizin buyurduğu gibi, 200 Kuruş sarfeden 4.300 Kuruş sarfedecek.” Meclis-i Mebusan 31 Mart 1334 (1918) tarihli 79’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 523.

medit (medîd) Uzun, çok uzun süren, uzunca. *“Tasnifi ârâ neticesini arz ediyorum: Ahmet Rıza Bey 164 (Medit ve sürekli alkışlar) Dahiliye Nazırı Talât Bey 6, Mustafa Asım Efendi 4...”* Meclis-i Mebusan 1 Kasım 1325 (1909) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4.

medyun (medyûn) Borçlu, verecekli. *“Kanun elimizde duruyor, maddede tarafeyn; yani dain olsun, medyun olsun veyahut müşteri bulunsun, aralarında şeraiti kanuniyye hilafında ne gibi mukavele akdederlerse, bunların muteber olmadığı zikrediliyor.”* Meclis-i Mebusan 24 Kasım 1333 (1917) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 107 (bk. deyn, düyun, dain, medyunuşükran).

medyunuşükran (medyûn-i şükran) Teşekkür borçlusu, şükran borçlusu. *“Bu hususta bütün varlığımızla, bütün mal ve kanımızla her fedakârlığı ve her tehlikeyi göze alarak bu mevkiye getiren Ordu ve Milletimize medyûn-u şükran ve ebediyyen minnettarız.”* Meclis-i Mebusan 28 Mart 1334 (1918) tarihli 77’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 412 (bk. medyun).

mefhumumuhalik (mefhûm-i muhâlif) Kavramın zıddı, zıt kanıt, aksi ile kanıt, karşıt kavramla kanıt, bir mefhumun (kavramın) ya da ifadenin zıt anlamı ya da karşıtından (zıddından) yola çıkılarak varılan sonuç. *“Bendeniz bunları söylemekte hiçbir mahzur görmüyorum. Bil’akis faide tasavvur ediyorum. İbarenin mefhum’u muhalifi mülâhaza olunuyorsa, mefhum-u muhalif her yerde nazar-ı itibara alınmaz. Türkçemiz esasen tefsir ve teville müsait bir lisandır.”* Meclis-i Âyan 18 Şubat 1336 (1920) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 99.

mefsu (mefsûh) Yürürlükten kaldırılmış, fesholunmuş, hükümsüz bırakılmış; iptal edilmiş, dağıtılmış. *“Efendiler, mâlûm-u âlinizdir ki Meclis-i mefsuh zamanında 35 inci maddenin tâdili talep edildiği sırada, Yemen hakkındaki madde-i kanuniyyede Hükümet tarafından müstaceliyet kararıyla gelmişti.”* Meclis-i Mebusan 12 Haziran 1328 (1912) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 497 (bk. mülga, ilga etme, ref).

mehaz (me’haz) Kaynak, alınan yer, bir bilginin alıntı yapıldığı kaynak, memba. *“Çünkü bu bizde değil, bilcümle Avrupa kanunlarında vardır ve bilhassa bizim Usulü muhakematı cezaiyemizin mehaz ve membaı olan*

Fransız usulü mehakiminde de vardır.” TBMM 29 Eylül 1336 (1920) tarihli 75’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 438.

memalikiyecnebiye (memâlik-i ecnebiyye) Yabancı ülkeler. *“Madde 6.- Berren ve bahiren her ne sinn ve evsafta olursa olsun, tek ve sürü olarak memalik-i ecnebiyyeye tiftik hayvanatı imrar edenlerle hayvanat-ı mezkûrenin imrarını teshil eyleyenlerden hayvanatın müsaderesi ile beraber, 25 altından 100 altına kadar ceza-yı nakdî alınır.”* Meclis-i Âyan 19 Şubat 1334 (1918) tarihli 27’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 422.

memnu (memnû’) Menedilmiş, yasaklanmış, yasak. *“Zaruretler memnu olan şeyleri mubah kılar.”* TBMM 2 Haziran 1336 (1920) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 49 (bk. memnuiyet).

memnuiyet (memnûiyyet) Yasaklık, yasak olma, yasak edilme durumu. *“Şu kadar ki, bu memnuiyet, indelicap, Meclisi Vükelaca ittihaz olunacak karar üzerine bairadei seniye kısmen veya tamamen ref olunabilir.”* Meclis-i Âyan 12 Mart 1334 (1918) tarihli 36’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 90 (bk. memnu, Meclise gelmekten memnuiyet).

memur (me’mûr) Bir işle görevlendirilen kimse, yükümlü; devlet hizmetinde ücretli çalışan kimse, görevli, emir almış olan kimse. *“Madde 3. - İşbu kanunun icrasına Maliye Nazırı memurdur.”* Meclis-i Mebusan 16 Kasım 1331 (1915) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 51 (bk. memurin).

memurin (me’mûrîn) Memurlar, devlet hizmetinde bulunan kimseler. *“Efendim, bu çekirge itlafında istihdam olunan memurin üç sınıftır. Birisi memurin-i idariyye, yani kaymakamlar, birisi memurin-i fenniyye, yani ziraat memurları, diğeri de memurin-i inzibatiyye ki, jandarma vesairelerdir. Zaten Hükümet defî mazarrata ve celb-i menfaata memurdur.”* Meclis-i Mebusan 29 Mayıs 1330 (1914) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 236 (bk. memur).

memuriniait (me’mûrîn-i âid) Yetkili memurlar. *“İşbu hidemât kestörlerin nezareti tahtında memurin-i âidesi marifetiyle ifa olunur.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 126.

memurinidevlet (me’mûrîn-i devlet) Devlet memurları. *“Yani Meclis-i Millî azası neyi temsil ediyor? Memurin-i Devlet kimleri temsil ediyor? Hususiyile icra-yı vazife halinde bunlar hakkında vuku bulan katiller elbette tespit edilmek icap ederdi. Bu eski kanunda olmadığından bizde bir nakise teşkil ediyordu.”* Meclis-i Mebusan 31 Mart 1327 (1911) tarihli 79’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 285.

menafi (menâfi') Menfaatler, yararlar, çıkarlar. “Müzakereye Aşar üzerine mevzu menafi ve maarif hissesi ile alakalı kanunun ikinci maddesinden devam edeceğiz.” Meclis-i Mebusan 25 Haziran 1330 (1914) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 43 (bk. menafiyamme, menafiiumumiye, menafiyimahalliye).

menafiyamme (menâfi'-i âmme) Kamu yararı. “Affı hususi ile affı umuminin farkı; affı umumî, menafii âmme ve icabatı siyasiye üzerine yapılır. Affı hususi ise bir muameleli adliyeden ibarettir.” TBMM 23 Aralık 1338 (1912) tarihli 161’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 26 (bk. menafi, menafiiumumiye, menafiyimahalliye).

menafiyimahalliye (menâfi'-i mahalliyye) Yerel menfaatler. “Bugün vilayetlerde başlamış birtakım işler vardır ki, akim kalacaktır ve akim kalacak işler de mektebe, sıhhate, ufak tefek menafii mahalliyyeye taalluk ediyor.” Meclis-i Mebusan 25 Haziran 1330 (1914) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 40 (bk. menafi, menafiyamme, menafiiumumiye).

menafiiumumiye (menâfi'-i umûmiyye) Genel menfaatler, umumi menfaatler; kamu yararı. “Mebusanın menafii umumiyeye müteallik keşide edebilecekleri telgraflardan ücret alınmamasına dair Kütahya Mebusu Cemal ve Diyarbakir Mebusu Feyzi Beyler tarafından takdim ve Heyet-i Umumiyyece encümenimize tevdi olunan teklifi kanuni ledelmüzakere Encümenimizce nazarı mütalaaya alınmağa şayan görülmüş olmakla...” Meclis-i Mebusan 26 Kasım 1327 (1911) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 99 (bk. menafi, menafiyamme, menafiyimahalliye).

menafiiumumiyyeye hadim müesseseler (menâfi'-i umûmiyyeye hâdim müesseseler) Kamu yararına çalışan dernekler, kamuya hizmet eden kuruluşlar. “Sanayi ve iş yapan dedikten sonra (Hukukî ve hükmi şahıslara umumî ve mülhak bütçeli daire ve müesseselerin ve menafii umumiyeye hadim cemiyetlerin) demek daha doğrudur.” TBMM 17 Mart 1934 tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. 59.

menasıp (menâsıb) Devletin başlıca hizmetleri; memurların değişik derecelerdeki görev yaptıkları yerler; payeler, makamlar, mevkiler, rütbeler, dereceler. “Vermiş olduğum takdir yanlış anlaşıldı. Kanunu Esasinin sekizinci maddesi tadil olunurken, rütbei askeriye ve menasıp tevcihi ve nişan itası kanunu mahsuslarına tevfikân icra olunacaktır, denmişti.” Meclis-i Mebusan 13 Ocak 1325 (1909) tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 651.

men dakika dukka “Çalma kapımı, çalarlar kapını.”, “Ne ekersen onu biçersin.” anlamında bir Arapça deyim. “*Zaten buna Arapça (Men dakkadukka) diyorlar. Yani ne isterlerse ne istemezse başkasına yaptırısın. Velhasıl bu mesele, katiiyen münasebetsiz bir yol alıyor.*” Meclis-i Mebusan 24 Aralık 1327 (1911) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 386.

menfaatimme (menfaat-i âmme) k. menafiyamme (Çoğulu).

menfaatiumumiye (menfaat-i umûmiyye) bk. menafiumumiye (Çoğulu).

menut (menût) Asılı, asılmış, raptedilmiş; bağlı, varlığı diğer bir şeyin varlığına bağlı. “*Filhakika, her emrin ehil erbabına tevdi ve tefviz olunması, şeran ve idareten muteber olan kazayayı mahkemeden olmasına ve Sultanın halk ve reaya üzerinde tasarrufu maslahata menut bulunmasına binaen...*” Meclis-i Mebusan 7 Ocak 1330 (1914) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 215.

merakımıtahsisat (merâkım-ı tahsîsât) Tahsisat kalemleri, ödenek kalemleri. “*Hey’et-i Umumiyyece kabul edilen Meclis bütçesinde merakım-ı tahsisatın suret-i sarfını ve hesab-ı kat’iyi...*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 16.

merasimimahsusa (merâsim-i mahsûsa) Özel tören, özel merasim. “*İltibas ve tereddüdü selbetmek için (merasimli mahsusa ile açılır) yerine (Teşrinisani bidayetinde davetsiz toplanan Büyük Millet Meclisinin ilk içtimainda merasimi mahsusa yapılır) şeklinde tadilini teklif ediyorum.*” TBMM 16 Aralık 1341 (1925) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 155.

merbut (merbût) Bağlı, bağlanmış; bitişik, iliştirilmiş, eklenmiş. “*... tamamen tabi heyetlerdir, hiçbir serbestii harekâtı haiz olmayan ve tamamen hükümete merbut ve Müdiriyeti Umumiyenin evamirine bilâ kaydüşart tebaiyyet etmek mecburiyetinde bulunan heyetlerdir.*” Meclis-i Mebusan 9 Mart 1334 (1918) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 62 (bk. vabeste, merbutat).

merbutat (merbûtât) Ekli, bağlı şeyler. “*Ankara’ya avdet ettiği tebeyyün ve tahakkuk etmekle mahkemei aidesine tevdi edilmek üzere işbu fezleke tanzim ve merbutatı 45 kıta evrak ile maen huzuru celili heyete arz ve takdim kılınmıştır.*” TBMM 18 Mart 1338 (1922) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 86 (bk. merbut).

merciyiait (merci’-i âid) Yetkili makam, ilgili makam. “*Müzakerat-ı umumiyyeye manî olacak harekette bulunanlar daireden çıkarılmakla*

beraber haklarında merci-i aidine beyan-ı şikâyet olunur.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 124.

merciyihâl (merci'-i hâl) Çözüm yeri, işi çözecek makam. *“Malumu aliniz, elimizde bulunan Usulü Muhakematı Cezaiyye Kanununun 419 uncu maddesi bir Mahkemei Hususiyye ile bir Mahkemei Umumiyye arasında selbi ve icabi tahaddüs edecek ihtilafatın mercii halli Mahkemei Temyizin dairei aidesi olduğunu söylüyor.*” Meclis-i Mebusan 22 Kasım 1333 (1917) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 87.

meriyet (mer'iyyet) Yürürlük, yürürlükte olma, geçerlilik. *“Muvazene-i Umumiyye kanununun 15 inci maddesinde ciheti askeriyeye işgal olunan mesakin bedeli hakkındaki hükmün meriyet tarihinin tashihine dair Muvazene-i Maliyye Encümeni Mazbata Muharriri Hâmit Beyin beyanatı.*” Meclis-i Mebusan 25 Mart 1334 (1918) tarihli 75'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 341 (bk. meriyülicra).

meriyülahkâm (mer'iyyü'l-ahkâm) Yürürlükte olan hükümler. *“Tâdilen kabul edildikleri surette, suret-i muaddeleleri neşredilinceye kadar asılları mer'iy-yül-ahkâm olur.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 93 (bk. mamulünbih, mütte haz, muteber).

meriyülicra (mer'iyyü'l-icrâ) Yürürlüğe girme. *“İşbu kanun 1334 senei tedrisiyesinin ihtidasından itibaren meriyül icradır.”* Meclis-i Âyan 28 Mart 1334 (1918) tarihli 44'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 340 (bk. meriyet).

merkezhükümet (merkez-i hükümet) Başkent, hükümet merkezi. *“Makarr-ı Hilafet-i İslamiyye ve Payitaht-ı Saltanat-ı Seniyye ve Merkez-i Hükümet-i Osmanıyye olan İstanbul Şehriyle Marmara Denizinin emniyeti her türlü halelden masun olmalıdır.”* Meclis-i Mebusan 17 Şubat 1336 (1920) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 144 (bk. makarrısaltanat).

mesâğ (mesâğ) İzin, ruhsat, cevaz. *“...nüfusta mukayyet ve memleketle alâkası bulunmayan kimselerin belediye intihabatına iştirak ettirildiğine dair hiç bir memleket kanununda cevaz ve mesâğ olmadığı cihetle mezkûr iki maddedeki fıkarat ahkâmının da tadiline kadar...”* TBMM 14 Mart 1337 (1921) tarihli 7'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 97 (bk. mesağikanuni; mezuniyet, bilamezuniyet, gayrimezun, izinler, icazet, ruhsat, istihsalimezuniyet, cevaz).

mesağikanuni (mesâğ-i kanûnî) Kanunen izin verilmiş. *“Karnamelere müsteniden varidat tahsiline mesag-ı kanunî yoktur ve bu usul takip*

edilecek olursa daima temadi eder.” Meclis-i Mebusan 11 Mart 1336 (1920) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 439 (bk. mesağ).

mesail (mesâil) Meseleler, sorunlar. “*Biz Hükûmete itimat kararı verdik. Tekrar bu mesailin tetkiki için adam tayinine hacet yoktur. Bu takrir tamamen lüzumsuzdur. Fakat ‘anket parlamenter’ istiyorlarsa o başka bir şeydir.*” Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 100.

mesailimezkûre (mesâil-i mezkûre) Adı geçen meseleler, sözü edilen sorunlar. “*Heyetçe lüzum görülecek olan mesail için teşkil olunan encümeni mahsusların memuriyetleri mesaili mezkûre hakkında Heyeti Umumîyede bir karar ittihaz olununcaya kadar devam eder.*” Meclis-i Âyan 17 Kasım 1332 (1916) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 48 (bk. mezkûr, müddetimezkûre).

mesailimühimme (mesâil-i mühimme) Mühim meseleler, önemli sorunlar. “*...müzakeresi icra edilir, bu gibi mesaili mühimme de halledilmiş olur, bizim elimizde de evrak beklemez.*” Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1327 (1911) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 262.

mesailimüteaddide (mesâil-i müteaddide) Çeşitli meseleler, birçok mesele, türlü türlü mesele. “*Mevki-i müzakerede bulunan bir madde mesal-i müteaddideden mürekkep ise, mesailinin birbirinden tefrikiyle ayrı ayrı âraya vaz’ı teklif olunduğu takdirde, ifa-ı müktezası zaruridir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 72.

mesel Örnek, benzer, numune; dokunaklı ve manalı söz; terbiye ve ahlaka faydalı, yararlı olan hikâye; ifade edilmek istenileni benzetme veya kıyas yoluyla anlatma, atasözü. “*Şimdi efendiler ikinci bir mesel yine sual buyuruluyor. O da; bu müddet zarfında harcırahlar ne miktara ballığ olmuştur?*” TBMM 3 Ağustos 1336 (1920) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 78 (bk. darbimesel).

meseleyiasliye (mesele-i asliyye) Esas mesele, temel mesele, ana sorun. “*Müzakereye mahal olmadığı teklifleriyle ruznameye yahut Nizamnamei Dahiliye riayete davet teklifleri ve hakkı tekaddüme dair takrirler daima meselei asliyeye takaddüm ederler.*” Meclis-i Mebusan 21 Şubat 1331 (1915) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 322 (bk. esasa taalluk etme).

meseleyimukaddeme (mesele-i mukaddeme) Ön sorun, önde olan, öncelikli mesele. “*Mesele-i mukaddeme mevzubahs olan maddenin*

müzakeresini tehir eder." Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 84.

meseleyimüstehire (mesele-i müste'hire) Geciktirici mesele, geciktirici sebep, bekletici sorun. "...*Basri Beyin takriri bir meselei müstehire şeklinde olduğu için evvela onu reyinize arz ediyorum.*" TBMM 23 Aralık 1336 (1920) tarihli 120'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 521.

mesmu (mesmû') Duyulan, dinlenen, işitilen; işitilmiş, duyulmuş, haber alınmış olan. "*Sual filân vak'a doğru mudur, filân haber hükümetçe mesmû olmuş mudur veya sahih midir, hükümet filân mes'ele hakkında bir karar vermiş midir veya vermek üzere midir? tarzında, sarih malûmat talebinden ibarettir.*" 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 108.
mesmu olmak: Dinlenilmek, işitilmek.

Meşihat Dairesi *bk.* Makamımeşihat.

meşru (meşrû') Yasal, kanuni, yasaya uygun; din ve hukuk kurallarına uygun. "*Hükümeti sabıka zamanında mükerreren istirahat etmiş iken, meşru olan şu ricamız istima edilmemiş idi.*" Meclis-i Mebusan 23 Mayıs 1325 (1909) tarihli 86'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 122 (*bk.* gayrimeşru).

meşruh (meşrûh) Açıklanmış, uzun uzadıya anlatılmış, şerh olunmuş. "*Kanunu esasının tadili teklif olunan bir maddesi berveçhi meşruh müzakeratı lâzimesinin icrasıyle...*" TBMM 24 Ocak 1337 (1921) tarihli 137'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 361 (*bk.* meşruhat).

meşruhat (meşrûhât) Açıklamalar, şerhler, bir şeyin açıklanması için yazılanlar. "*İstanbul Evkaf Müdüriyeti de -nazarı dikkatinizi bilhassa celbederim- müphem bir meşruhat veriyor.*" TBMM 2 Nisan 1341 (1925) tarihli 92'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 42 (*bk.* meşruh).

meşru mazeret *bk.* mazeretimeşrua.

meşrut (meşrût) Şartlı, koşullu, şarta bağlı. "*Gerek seferberlik ve gerek cephe zamları bilfiil hizmetle meşrut olup açık, mahbus...*" TBMM 25 Ekim 1336 (1920) tarihli 90'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 185.

meşveret Bir konu hakkında birinin düşüncesini sorma, danışma; iki veya daha fazla kişinin birbirleriyle fikir alışverişinde bulunması. "*Bunun için yine tekrar arz ediyorum, Hükümdar, Meclis-i Ayan ile istişareden*

sonra ve netice-i istişarede hakk-ı hiyâr ve tasvibini muhafaza etmek üzere feshi Meclis-i Ayanın meşveretine ve alelittlak meşverete müracaat etmelidir.” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 471. **meşveret etmek**: Danışmak; fikir alışverişinde bulunmak.

metbu (metbû’) Kendisine uyulan, kendisine bağlanılan. “Eski mukavele menafi-i Osmaniyye nokta-i nazarından pek o kadar muvafık değilse de tâbi ile metbu münasebatı esasına müstenit olduğu için tarafeyne mümtaz bir mevki bahş ediyordu.” Meclis-i Mebusan 22 Şubat 1326 (1910) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 484.

mevat (mevâdd) İşler, hususlar; kanunlar, nizamlar; maddeler; kanun gibi metinlerde her biri başlı başına bir hüküm veya konu (mevzu) bildiren kısımlar; sahipsiz, işlenmemiş toprak; cansız şeyler. “Kuvvei Teşriyyede müzakere olunan mevât hakkında esasen bir kaide vardır ki, o kaideye riâyet etmemiz lâzım gelir. O da, Kuvvei Teşriyyede her azanın sözlü bir takrir şeklinde söylenmek için (İnterpellation) yahut (question) olmalı ve yahut maddei nizamiyye olmalı.” Meclis-i Âyan 6 Kasım 1326 (1910) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 39 (bk. mevaddicedide, mevaddimuaddele, mevaddimüstacele, mevaddışetta, mevaddimünderice).

mevaddicedide (mevâdd-ı cedîde) Yeni maddeler. “...Encümen sıfatıyla mevaddı cedide teklif edemez, yeni maddeleri aza sıfatıyla teklif eder.” Meclis-i Âyan 13 Nisan 1326 (1910) tarihli 60’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 661 (bk. mevat, mevaddimuaddele, mevaddimüstacele, mevaddışetta, mevaddimünderice).

mevaddimuaddele (mevâdd-ı muaddele) Değiştirilmiş maddeler, değişikliğe uğramış maddeler. “Seksendördüncü, yüz on yedinci, yüziyirmi ikinci mevaddı muaddele aynen kabul ve mevcut Kanunu Esasideki Yüzondokuzuncu maddenin tayyî tensip edilmiştir.” Meclis-i Mebusan 27 Temmuz 1325 (1909) tarihli 128’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 236 (bk. mevat, mevaddicedide, mevaddimüstacele, mevaddışetta, mevaddimünderice).

mevaddimünderice (mevâdd-ı münderice) İçindeki maddeler; (bir kitabın) içindekileri madde madde gösterir bölüm; (bir listeye) geçirilmiş hususlar. “Aksi takdirde, bu lâyihanın mevaddı mündericesinden her biri ona müteferri tadilat ile beraber, ikinci müzakereye geçilip geçilmemesine karar verilir diyor.” Meclis-i Mebusan 9 Haziran 1328 (1912) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 459 (bk. münderecat;

mevat, mevaddicedide, mevaddımuaddele, mevaddımüstacele, mevaddışetta).

mevaddımüstacele (mevâdd-ı müsta'cele) Öncelikli hususlar, acele işler, acil hususlar. *“Cumartesi gününün mevaddı müstacele müzakeresine hasrı düşünülüyor. Sual ve cevaplar kıraat edildikten sonra kavanin müzakeresine geçilecek.”* TBMM 8 Temmuz 1338 (1922) tarihli 70'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 21, S. 313 (bk. mevat, mevaddicedide, mevaddımuaddele, mevaddışetta, mevaddımünderice).

mevaddışetta (mevâdd-ı şettâ) Çeşitli hükümler, çeşitli maddeler; diğer maddeler ya da hususlar. *“İaşe Kanununa mevadd-ı şetta olarak veyahut 15 inci madde olarak atideki maddenin kabulünü teklif ederim:”* Meclis-i Mebusan 16 Mart 1334 (1918) tarihli 70'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 217 (bk. mevat, mevaddicedide, mevaddımuaddele, mevaddımüstacele, mevaddımünderice, Muhtelif Mevat).

mevdu (mevdû') Emanet edilmiş, üstüne verilmiş, bırakılmış. *“... meb'usandan isimleri Ceride-i Resmîyye ile gayr-ı me'zun ve namevcut kayıt olunanların şikâyetinin istimâ ve faslı, meb'usan dairesinin tebdilât ve tâmiratı ve inşaatına dair kararlar itası, me'zuniyet hakkında vaki olacak taleplerin tetkiki Divân-ı Riyasete mevdu vezaifdendir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 153.

mevkiyimüzakere (mevki'-i müzâkere) Görüşülmekte olan, görüşülen. *“Nisabın ademi mevcudiyeti hesabıyla rey istihsali kabil olamazsa mevkii müzakerede bulunan maddenin kararı ertesi Meclise bırakılarak ikinci defa müzakere olunacağı ruznamei müzakerata o suretle dercolunur.”* TBMM 16 Ağustos 1336 (1920) tarihli 50'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 267 (bk. mevkiyimüzakereye koymak).

mevkiyimüzakereye koymak (mevki'-i müzâkereye koymak): Görüşmeye açmak. *“Dün mevkii müzakereye konulan lâyihai kanuniye bu idi.”* TBMM 26 Nisan 1336 (1920) tarihli 4'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 79 (bk. mevkiyimüzakere).

mevsuk (mevsûk) Belgeye dayalı, doğruluğuna güvenilen, sağlam, güvenilir. *“Sivas Mebusu Ömer Şevki Bey'in; bir emri sâmii yevmi ile telgrafların sansür edildiği mevsuk bulunduğundan bu emri sâmîinin bir suretinin celbi hakkındaki takriri.”* Meclis-i Mebusan 5 Nisan 1325 (1909) tarihli 58'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 58.

meyan Ara, orta. “Arkadaşlarımızdan İstanbul Mebusu İsmet Bey Suriye’ye gitmiş olan heyet meyanında bulunuyordu.” Meclis-i Mebusan 22 Aralık 1332 (1916) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 283 (bk. bu meyanda).

mezabıt (mezâbıt) Tutanaklar, mazbatalar. “Mezabıtdan yalnız iki mazbata hazır. Şubelerde daha birkaç mazbata var. Henüz çıkmamıştır. Şimdi geçenki mezabıt kıraat edilecek.” Meclis-i Mebusan 18 Aralık 1324 (1908) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 90 (bk. zabıt).

mezkûr Adı geçen, anılan, sözü geçen, zikredilen, zikrolunan, evvelce bahsi geçmiş olan. “...tensip buyurursanız şimdi encümene havale edelim ve kaabilse encümen bugün mazbatasını tanzim eder, biz de ikinci bir celse aktederek veyahut yarın içtima ederek kanunu mezkûru müzakere ederiz.” Meclis-i Âyan 28 Kasım 1332 (1916) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 127 (bk. mebhüs, mebhüsünan, mesailimezkûre, müddetimezkûre).

mezun (me’zûn) Bir iş için yetki verilmiş, yetkili; izin almış, izinli. “... Meclis kararıyla iradei seniyesini istihsal ederek gümrük resminden istisnaya mezun olsun.” Meclis-i Mebusan 22 Şubat 1331 (1915) tarihli 40’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 353 (bk. gayrimezun).

mezun addetme (me’zûn addedme) İzinli sayma. “Meselâ: İntihap olunmuş da üç ay gelmemiş, Meclis, buna sorar: ‘Üç aydır nerede idin?’, tetkik eder. Mezun addederse ona tahsisat verir, gayri mezun addederse, vermez.” Meclis-i Mebusan 12 Mayıs 1325 (1909) tarihli 79’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 649.

mezuniyet (me’zûniyyet) İzinli olma durumu; yetki. “Bu suretle Cavit Beyefendinin mezuniyetini muvafık bulanlar lütfen el kaldırsın... (Eller kalkar) Kabul olundu.” Meclis-i Mebusan 17 Kasım 1332 (1916) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 53 (bk. gayrimezun, bilamezuniyet, icazet, ruhsat, izinler, mesağ, istihsalimezuniyet, cevaz).

mezuniyetiresmiye (me’zûniyyet-i resmiyye) Resmî izin. “...beyan olunan fiillerden birinin mürtekibi hekim ve eczacı veya ammenin sıhhatini muhafaza için icrası mezuniyeti resmiye istihsaline bağlı bulunan bir meslek ve sanat sahibi olup da bu fiili meslek ve sanatını suiistimal suretiyle yapmış ise...” TBMM 1 Mart 1926 tarihli 64’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 23, S. 43.

mirî (mîrî) Devlet hazinesi, devlet hazinesine ait. “Burdur ve İsparta Hareketzedegâhının Mirî Ormanlarından Meccânen Kereste Kat’etmeleri

Hakkındaki Kanun-u Muvakkat, Meclis-i Âlilerince müzakere edilmişti, buna dair rüfeka-i kiramdan İsparta Mebusu Hakkı Beyefendiyle rüfekası bir takrir vermiş ve takrirlerinde maddeye ‘Mîrî Ormanlarından meccânen kat’ettirilmesi ve ayrıca, inşaata müsaade için Belediyece Ebniye Rûsumu alınmaması’ fıkrasının ilâvesini teklif etmişlerdi.” Meclis-i Mebusan 25 Ocak 1331 (1915) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 501. **miriye mal etmek:** Devletleştirmek.

misillû Benzeri, aynısı, çeşit, gibi. “...tarafından eşhası hükmiyenin efrat misillu temellük ve tasarruf edebilmeleri hakkında esbabı mucibeyi havi bir kanun teklif edilmiş.” Meclis-i Mebusan 14 Mart 1327 (1911) tarihli 66’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 349.

muaccel Acele olunmuş; peşin, hemen ödenmesi gereken. “Tâyini esamiye hacet yok. Bu tezyit veya tenkisi varidat değildir. Doğrudan doğruya müeccel bir şey muaccel oluyor.” TBMM 21 Kasım 1338 (1922) tarihli 163’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 106 (bk. müeccel).

muaddel Değiştirilmiş, tadil edilmiş, yeniden düzenlenmiş, değişikliğe uğramış. “Kanun-u Esasinin muaddel ellinci maddesi hükmünce Meclisler bir anda küşad edilecek.” Meclis-i Âyan 7 Nisan 1328 (1912) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 14 (bk. muaddil, maddeyimuaddele, maddeyimuaddile, musahhah).

muaddil Yeniden düzenleyen, tadil eden; düzelten, denkleştiren, denklik veren. “Müsakkafat Vergisi Kanununun dördüncü maddesinin birinci fıkrasını muaddil kanun layihasının birinci müzakeresi ikmal edildi.” Meclis-i Mebusan 8 Aralık 1333 (1917) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 212 (bk. muaddel, maddeyimuaddele, maddeyimuaddile).

muahedat (muâhedât) Antlaşmalar. “İşte bu suretle ref ve ilga olunan kapitülasyonlardan sonra, düveli ecnebiyye ile mevcut olup, imtiyaz-ı ahdi mahiyetini haiz olan bilcümle muahedat ve mükavelâtın mefsubihiyeti tahakkukpezir olmuş olmakla...” Meclis-i Âyan 27 Mart 1333 (1917) tarihli 50’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 380 (bk. muahede, muahedename, muahedeyisulhiye).

muahede (muâhede) Antlaşma, karşılıklı ant içme. “Hükümeti Seniye ile Avusturya-Macaristan Hükümeti beyninde aktolunan muahede ve mukavelenamenin imza ve teatisine mezuniyeti mutazammın kanun layihası.” Meclis-i Mebusan 30 Mart 1334 (1918) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 474 (bk. muahedename, muahedat, muahedeyisulhiye). **muahede akdetmek:** Antlaşma yapmak.

muahedenname (muâhede-nâme) Antlaşmanın şartlarının yazılı olduğu kâğıt, antlaşma. “...firarilerin mütekabilen teslimi hakkında imza edilen mukavelat ile iade-i mücrimin muahedenamesinin imza ve teatisine mezuniyeti mutazammın Hükümetçe tanzim ve Hey’et-i Umûmiyyede müstaceliyet kararıyla ledelmüzakere aynen kabul olunup...” Meclis-i Âyan 31 Mart 1334 (1918) tarihli 46’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 408 (bk. muahede, muahedat, muahedeyisulhiye).

muahedeyisulhiye (muâhede-i sulhiyye) Barış antlaşması. “Bizde Kanun-u Esasinin yedinci maddesi, harb ilân etmek için muhakkak Millete sorulmasını, Millet Meclisine danışılmasını, rey alınmasını şart koymuyor. Muahede-i sulhiyyenin tasdikinde Meclis-i Millîden rey alınması şarttır. Bir Meclis-i Millîden geçmeksizin arazi terk olunamaz.” Meclis-i Mebusan 17 Şubat 1336 (1920) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 139 (bk. muahede, muahedename, muahedat).

muaheze (muâheze) Kınama, ayıplama; eleştiri. “Bunlar, kendilerine lâzımgelen irşadat ve tenvirat yapılırdaki edilen ihbarata riayet etmezlerse bundan dolayı mesul ve muaheze edilmeleri lâzımgelir.” TBMM 6 Temmuz 1338 (1922) tarihli 69’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 21, S. 275 (bk. ihtar, ihtar cezası, birinci defa ihtar, takbih, takbih cezası, Meclisten muvakkaten ihraç cezası, Meclise gelmekten memnuiyet).

muahhar Sonraya bırakılmış; tehir edilmiş, geriye bırakılmış; sonraki. “Binaenaleyh Nizamname mucibince evvela, muahhar olan maddeyi reye koymak lazımdır.” Meclis-i Mebusan 24 Kasım 1334 (1918) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 54. **muahharan:** Sonradan.

muallak (muallâk) Sonuca bağlanmamış, sürüncemede kalmış; havada, boşta duran; asılmış, asılı. “Kanun-u Esasînin madde-i mahsusası mucibince Meclis-i Umumînin tasdikine muallak olan muahedâta ait kanun lâyihaları Mecliste müzakere olunduğu sırada, muahedenamenin mevaddı reye vaz’olunamayacağı gibi, metni hakkında tadilât dahi teklif edilemez.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 64.

muamelaticebriye (muâmelât-ı cebriyye) Zora dayalı davranış sergilemek, zor kullanılarak yapılan davranışlar. “...Hey’et-i Umumiyyede bir veya birkaç zâtı muamelât-ı cebriyye icrasına teşvik eder veya Hey’et-i Âyanın bir kısmına veya umumuna veyahut Reise veya Hey’et-i Meb’usana mucib-i hakaret bir şey yapar ise...” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 66.

muamelaticezaiye (muâmelât-ı cezâiyye) Disiplin suçları; cezayla ilgili işlemler, cezai uygulamalar. “Hey’eti Meb’usan azasının muhafaza-i

nizam ve intizam nokta-i nazarından duçar olabilecekleri muamelât-ı cezaiyye üç nevidir. Birincisi ihtar, ikincisi takbih, üçüncüsü Meclisten muvakkaten ihraç." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 127 (bk. mücazatiinzibatiye).

muameleyivakia (muâmele-i vâkıa) Vaki olan muamele, olan davranış, gerçekleşen işlem. "Âdem-i mutabakat halinde yoklama icrası ile muamele-i vakıa tekrar edilir." Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 78.

muaraza (muâraza) Çekişme, kavga; birbirine karşı gelme, muhalefet. "Ali Galip Bey yok, Ali Galip Beyi bırakınız, Meclise hitabediniz. Birbirinize böyle şahsi hitaplarda bulunmayınız. Çünkü muaraza eksik olmaz. Şahsa karşı değil, efkâra karşı müdafaanızı yapınız." Meclis-i Mebusan 18 Haziran 1328 (1912) tarihli 23'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 556 (bk. muarız, muhavere, mücavebe, münazaa, tariz, tarizat, düçaritariz).

muarız (muârız) Karşı gelen, karşı koyan, karşı çıkan, muaraza eden. "Ekseriyet akalliyete karşıdır. (İttifak var' sadaları) (Hiç muarız yok' sesleri)" Meclis-i Mebusan 6 Mayıs 1330 (1914) tarihli 3'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 20 (bk. muaraza).

muayyen Belirli, belli; belirlenmiş, kararlaştırılmış; bilinen. "Meclis, bir meselede, Nazırlarla Mazbata Muharrirlerinden başka kimsenin muayyen bir zamandan fazla söz söyleyememesini taht-ı karara alabilir." Meclis-i Mebusan 21 Şubat 1331 (1915) tarihli 39'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 319.

mucibince (mûcibince) Gereğince, uyarınca. "Ekseriyet, celsei hafıyye zabtının okunması tarafındadır. Binaenaleyh Nizamnamei Dahili mucibince içtima salonunun Mebusandan madasından tahliyesi icab eder." Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 96 (bk. tevfiikan).

mucip (mûcib) İcap eden, lazım gelen, gereken, gerektiren; sebep, vesile. "Hükümet şimdi Meclis-i Mebusandan ve Ayandan çıkıp kanuniyyet kesbeden şu madde mucibince Şarkî Anadolu'da teminat vermeksizin, maâdini karşılık göstermek üzere en nâfi şerait dermeyen edecek şirketler aradı." Meclis-i Mebusan 7 Kasım 1327 (1911) tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 521.

mufassal Kapsamlı, ayrıntılı, ayrıntılı şekilde açıklanan, detaylı, uzun uzadıya anlatılan, kapalı yönü kalmayan söz ve bahis. "Birinci cihet,

hakikaten pek uzun, pek mufassal oluyor ve bizi usandıracak derecede türlü türlü tarih okutturmaya sebep oluyor.” Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1324 (1908) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 407 (bk. mutavvel, mücmel, mufassalan).

mufassalan Uzun uzadıya, etraflıca, ayrıntılı biçimde, kapalı bir yan ve yön kalmaksızın, geniş, tafsilatlıca. *“O layihada, Kanunu Esasinin yedinci maddesindeki ilanı harbin, karar ve tasvibine talikan icrasını teklif eylemiş idim. Esbabı mucibesi de mufassalan beraber yazılmıştır. Bilmem Layiha Encümenine mi gitti, Kanunu Esasi Encümenine mi gitti. Yoksa Mecliste tasvip edilmedi de suya mı düştü? Bilmiyorum.”* Meclis-i Mebusan 19 Ekim 1334 (1918) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 31 (bk. mufassal, mücmelen).

mugayir Aykırı, uymaz, uyuşmaz. *“Binaenaleyh, cezaların şedid olması meselesi ile bu kanunun, kavanini esasiyemize mugayir olup olmaması meselesi arasında münasebet yoktur.”* Meclis-i Mebusan 2 Şubat 1325 (1909) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 337.

muhafazayiemniyet (muhâfaza-i emniyyet) Güvenliğin sağlanması. *“Hey’et-i Mebûsânın muhafaza-i emniyeti emrinde lâzım gelen takyidât icrası makam-i riyâsetin vezâifi cümlesindedir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 97.

muhafazayıintizam (muhâfaza-i intizâm) Düzenin korunması. *“Hakikaten tevziatta muhafazai intizam, mühim bir meseledir.”* TBMM 15 Eylül 1339 (1923) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 126.

muhakeme (muhâkeme) Yargılama, birbirine karşı olan iki tarafı dinleyerek bir yargıya varma; bir sonuç çıkarmak için bir işi zihinden inceleme. *“Hususiyile bu makamda varit olmayan ve yanlış birtakım hissiyyatla muhakeme edilmek lazım gelmez. Ancak hesapla bunun bizim Bütçemize tesiri noktasından muhakeme edilmek icap eder.”* Meclis-i Mebusan 18 Mayıs 1327 (1911) tarihli 112’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 378. **muhakeme etmek:** Yargılamak; zihinsel inceleme yapmak.

muhalefet şerhi (muhâlefet şerhi) Karşı olma yazısı, karşı oy yazısı, muhalefet gerekçesi. *“Bendeniz de arkadaşımın fikrindeyim. Hatta muhalefet şerhimiz de vardır.”* TBMM 11 Ağustos 1941 tarihli 77’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 122.

muhalikafaide (muhâlif-i kaide) Kural dışı, kural harici. *“Yalnız mahkeme, kavanini mevcudeye göre intihabatın muhalifi kaide ve usul*

olduğuna karar verdikten sonra onun mebusluğu sakıt olur." TBMM 21 Nisan 1927 tarihli 58'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 244.

muhami (muhâmî) Avukat; koruyan, savunan, müdafa eden. "*Lâyiha-ı mezkûrenin 5 inci maddesindeki (Muhami) tabirinin gayr-i menus bulunduğu beyanı ile (davavekili tabiri ile tebdiline Heyet-i Umumiyece karar verilmiş ise de hüküm-ü vekâlet umumi olup, herkes dilediğini tevkile hakk-ı salâhiyyeti olmak hasebiyle Seran bir sınıf erbabına hasrolunamayacağından...*" Meclis-i Âyan 14 Mart 1327 (1911) tarihli 46'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 219 (bk. müddeiumumi, müstantik, istintak).

muhammen Tahmin edilen, sanılmış, sanılan, tahminî, oranlanan. "... *iki üç ay zarfında edindiğimiz fikirlere ve kaçak hakkındaki muhammen malûmatımıza göre bu sene bu arz ettiğim doksan sekiz küsur bin liranın sarfi halinde iki milyon liralık varidatı kurtaracağımıza kanaat getirdiğim için bunu kanaati tamme ile Meclisi Âlinize arz ediyorum.*" TBMM 26 Haziran 1338 (1922) tarihli 63'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 78.

muharref Değiştirilmiş, tahrif edilmiş, bozulmuş, orijinalliğini kaybetmiş. "*Burada da muharref kelimesi (hı) ile yazılmış, (ha) ile olacaktır.*" Meclis-i Mebusan 31 Aralık 1331 (1915) tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 352.

Muharrem Kararnamesi (Muharrem Karâr-nâmesi) Osmanlı Devleti'nin ödeyemediği iç ve dış borçlarını düzenlemek amacıyla, alacaklı ülkelerin talepleri doğrultusunda şekillendirilerek 28 Muharrem 1299 (20 Aralık 1881) tarihinde açıklanan ve çeşitli mali kararlar içeren kararname için kullanılan deyim. "*Muharrem Kararnamesinin neşrinden sonra akdolunup mürettebatı seneviyyesinin cibayet ve tediye muamelatı Düyun-u Umûmiyye Meclis-i İdaresine tevdi olunan müstakrazat.*" Meclis-i Mebusan 4 Mart 1333 (1917) tarihli 48'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 4 (bk. Düyun-ı Umumiye, imtiyazatiecnebiye).

Muharrem Nizamnamesi bk. Muharrem Kararnamesi.

muharrer Yazılmış, yazılı, tahrir olunmuş. "...*esham ve tahvilat eğer nama muharrer ise dördüncü fıkraya göre haczolunabilecek ama muharrer değilse haczedilemeyecek.*" Meclis-i Mebusan 15 Kasım 1333 (1917) tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 29.

muhasebeyikatiye (muhasebe-yi kat'kiye) bk. hesabıkati.

Muhasebe-i Katiye Kanunu bk. Hesab-ı Kati Kanunu.

muhassasat (muhassasât) Bir kimseye verilen maaş, tayin gibi ödentiler; bütçeden devlet daireleri için ayrılan para, ödenek. “Çünkü tarik maaşı dahi evvelce mütemmim olmak üzere verilmiş bir muhassasattır bunlardan müntesibin-i ilmiyye alelusul tevkifat vermiştir.” Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1332 (1916) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 251 (bk. tahsisat).

muhavere İki kişi arasında karşılıklı olarak yapılan konuşma, ikili söyleşi. “Şeklin bugün bilâmüzakere ve münakaşa kabulüne ise biz müteriz idik; bize zaman veriniz, tesis edeceğimiz idarenin mahiyetini takrir ve tesbit için aramızda münakaşa edelim, muhavere edelim, tahlilâtta bulunalım, demiştik.” TBMM 25 Nisan 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 56 (bk. mücavebe).

muhavvel Havale edilmiş, gönderilmiş; değiştirilmiş, bir şeyin mahiyetini bir başkasıyla değiştirme; verilmiş. “Muş Mebusu İlyas Sami Bey ve rüfekasının; encümenlere muhavvel bir çok evrakın şimdide kadar intaç edilmemesi izalei evkatı bâdi olduğundan encümenlere tenbihatı şedidede bulunulması talebini muhtevi takriri.” Meclis-i Mebusan 11 Kasım 1324 (1908) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 26.

muhil (muhill) İhlal eden, etkileyen, bozan, sakatlayan. “İlâmın intizam-ı ammeyi muhil ve Osmanlı kavaid-i esasiyye-i kanuniyyesine muhalif ahkâmı ihtiva etmemesi lâzımdır.” Meclis-i Mebusan 21 Mart 1334 (1918) tarihli 73’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 290.

muhkem kazıye bk. kaziyeyimuhkeme.

muhtasar Kısaltılmış, kısaltma, kısa, özet. “...takririnde Dahiliyeye ait bazı mesail vardır ki onlara cevap vermek icabeder. Bu cevaplar da gayet muhtasar olacaktır.” TBMM 12 Temmuz 1336 (1920) tarihli 32’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 279 (bk. muhtasaran, muhtasaran müzakere).

muhtasaran Kısa olarak. “Buradan hareketimde terkettiğim vaziyeti siyasiyemizle buraya geldiğim günü hâsıl olan vaziyeti siyasiyemiz hakkında muhtasaran iki söz söylemeğe müsaade ediniz.” TBMM 1 Şubat 1337 (1921) tarihli 142’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 38 (bk. muhtasar, muhtasaran müzakere).

muhtasaran müzakere (muhtasaran müzâkere) Kısaltılmış müzakere, kısa olarak görüşme, özet görüşme. “Muhtasaran Müzakere

Madde 132.- Hükümet veyahut bütçe encümeni veya usulü veçhile tadilname verilmesi suretiyle mebuslar tarafından tadili istenmeyen

bütçe fasılları muhtasaran müzakere edilir. Her hatip bir fasıl hakkında iki defadan ve on beş dakikadan fazla söz söyleyemez.” TBMM 27 Nisan 1927 tarihli 60'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 294 (bk. muhtasar, muhtasaran).

Muhtelif Mevat (Muhtelif Mevâdd) (Fihristte) Çeşitli İşler. “*MUHTELİF MEVAD*

IV.- TEBLİGAT

1.- *Taraf-ı Şahanedan bilcümle mebusana ziyafet verilceğine dair Riyaset tebliği.*” Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1324 (1908) tarihli 7'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 84 (bk. mevaddışetta).

muhtelit Karma, karışık. “*Ben diyorum ki; şu heyet içinden muhtelit bir komisyon teşekkül etsin, dokuz zattan mürekkep, bunların tahkik hüviyeti için o heyet tamamıyla tetebbuat ve tetkikatta bulunsun.*” TBMM 18 Ağustos 1336 (1920) tarihli 52'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 298 (bk. muhtelit encümen).

muhtelit encümen Karma komisyon. “*İstanbul ve mülhakatındaki imaretler muhassasatının talebe-i ulüma tahsisi hakkındaki kanun lâyihası ve İlmiyye ve Evkaf Encümenlerinden müteşekkil muhtelit Encümen mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 24 Mart 1327 (1911) tarihli 74'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 81 (bk. muhtelit; ihzari encümen, daimî encümen, muvakkat encümen, tali encümen, encümenimahsusası, tensikat encümeni).

muhtevi (muhtevî) İhtiva eden, içine alan, içeren, kapsayan, içinde bulunduran. “*Yani arkadaşlar, takriri, muhtevi olduğu fıkara ile kabul etmişler ise o halde muktazi muamelenin icrası mutlaktır.*” Meclis-i Mebusan 7 Mart 1334 (1918) tarihli 64'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 22.

muhtıra Hatırlatmak üzere yazılan yazı; sunulan tezkere; bir devletin başka bir devlete politik sorunlarla ilgili olarak yolladığı uyarı yazısı, memorandum, nota; günlük. “*Hükümet nâmına Meclis-i Mebusana takdim olunan kanun lâyihaları esbâb-ı mucibe muhtırasıyla birlikte Sadr-ı Âzamin ve taalluk ettiği Nâzır-ı mes'ûlün imzasıyla Riyasete ya irsal, ya hey'et-i Umumiyyede tevdi olunur; Hey'etçe talep olunduğu halde kıraat edilir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 32.

mukabele Karşılık verme, karşılama, karşılık; karşı gelme, başkaldırma; bir biriyle karşılaştırma. *“Alınacak cevaba evvelâ takrirdeki ilk imza sahibi mukabele edip, badehu leh ve alehte olmak üzere nihayet sekiz zât birer çeyreki tecavüz etmemek üzere söz söyleyebilirler.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 118.

mukaddem Önceki, önce gelen; takdim edilen, sunulan. *“Cülus-u Humayun-u Hazret-i Padişahiden mukaddem esbab ve ceraim-i siyasiyyeden dolayı memalik-i ecnebiyyeye iltica etmiş olanlar affedilmiştir.”* Meclis-i Mebusan 7 Aralık 1334 (1918) tarihli 22'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 242.

mukaddime Bir olayın başlangıcı, başlangıç; ön söz, giriş. *“Bu suret o vakit kabul edilse idi bugüne kadar geçirmiş olduğumuz felâketler gelmemiş olacaktı, ne ise geçti badehu bundan iki sene evvel 12 Mayısta 35 inci maddenin tadili teklif edilmiş idi, o zaman tadilatı hiç okumadan kabul eder ve hatta bunu şimdiden 1293 Kanunu Esasisine dönmenin mukaddimesi addederim.”* Meclis-i Âyan 22 Şubat 1331 (1915) tarihli 37'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 252.

Mukamiriyaset (Mukam-ı Riyâset) bk. Makamiriyaset.

mukarrer Kararlaştırılmış, karar hâline getirilmiş; anlatılmış, bildirilmiş. *“Osmanlı Ordusunda icrasını mukarrer teşkilâtı cedide icabatına göre 1326 senesi bütçesinin tanzimi ve yekunu umumisini tecavüz ettirmemek şartıyla fasıldan fasıla münakale icrasına mezuniyyet itasına dair kanun layihaları ruznameye ithal olundu.”* Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1326 (1910) tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 587 (bk. mukarrerat).

mukarrerat (mukarrerât) Kararlaştırılan şeyler, alınan kararlar, kararlar. *“Bendeniz teklif edeceğim ki evvela Hükümet tarafından gelen Tefvik Bey, burada izahat versin. Sebebi nedir ki bu mesele bu kadar teahhura uğradı? Meclisten verilen mukarrerat üzerine ne yolda hareket edileceğini hülâsatan izah etsin. Ondan sonra biz müdafaa edeceğiz.”* Meclis-i Mebusan 12 Nisan 1327 (1911) tarihli 85'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 519 (bk. mukarrer).

mukavele Sözleşme, yazılı sözleşme. *“Mukavelenin feshi caiz midir değil midir; bunun için ayrıca bir münakaşa ve mübahasa yapalım.”* Meclis-i Mebusan 27 Nisan 1327 (1911) tarihli 95'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 377 (bk. mukavelat).

mukavelat (mukavelât) Sözleşmeler, mukaveleler; yazılı sözleşmeler. “Avusturya-Macaristan Devletiyle dahi bu muahedat ve mukavelât akdedilerek Mart’ın 12 nci günü tarafeyn murahhasları tarafından imzayı kafileri vazedilmiştir.” Meclis-i Mebusan 14 Mart 1334 (1918) tarihli 69’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 163 (bk. mukavele).

mukayyet (mukayyed) Kayıtlı, bağlı, bağlanmış, bir şart veya kaydı bağlı olan. “Meclis, hiçbir zaman encümenin kararıyla mukayyet değildir. Encümenin teklifini isterse reddeder ve isterse kabul eder, yalnız müzakereye mahal olmamak şıkkı, bilamüzakere reye koymak demektir ki, buna da isterse kabul ve istemezse reddeder.” Meclis-i Mebusan 14 Ocak 1332 (1916) tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 34.

muktazi bk. muktezi.

mukteza (muktezâ) Gerekli, gerekmiş, lazım gelmiş; bir iş yapılırken gerekli işlemlerin tümü; kanuna göre yazılan yazı, derkenar, gerekçeli yazı. “...çoğalan bir buhrana el birliğiyle çare bulmak ve yahut hafifletmek yoluna gitmek herkesin müşterek ve münferit menfaati muktezasındandır.” TBMM 15 Temmuz 1931 tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 131 (bk. ifayimukteza).

muktezi (muktezî) Gerekçe, gerekli, gereken, gerektiren, gereklilik, lazım gelen. “Babiâlinin muhterik olan aksamının müceddeden inşaası için muktezi mebaliğın sureti tahsis ve tesviyesi hakkında...” Meclis-i Âyan 16 Kasım 1331 (1915) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 48.

munzam (munzamm) Ek, katma, ilave, zam; katılmış, ulanmış, eklenmiş. “Bunlar teklif üzerine alınan birtakım munzam vergilerdir.” Meclis-i Mebusan 10 Haziran 1325 (1909) tarihli 99’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 593 (bk. tahsisatımunzame).

munzam madde bk. maddeyimunzame.

munzam tahsisat bk. tahsisatımunzame.

murahhas Delege. “Diyarbakir Ermeni Heyeti Murahhasası, Resmo İttihat ve Terakki Cemiyeti merkezinden.” Meclis-i Mebusan 29 Aralık 1324 (1908) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 115.

murakabe (murâkabe) Denetleme, denetim, kontrol; gözetim. “Kuvvei Teşriyenin bir hakkı murakabesi de vardır.” Meclis-i Mebusan 2 Ocak 1325 (1909) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 532.

murakkam Rakam, sayı konulmuş; numaralandırılmış, numaralı; yazılmış, yazılı. “*Harbiye Nezaretinin 1326, 1327 ve 1328 senelerine mahsus fevkalâde bütçesinin üçüncü maddelerinde murakkam 21 238 200 kuruşun mavzer sistemine tahvil edilecek martini tüfenklerinin masarifi...*” Meclis-i Mebusan 5 Kasım 1326 (1910) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 181.

musaddak Onaylı, onaylanmış, tasdik olmuş, gerçekliği, geçerliliği resmî olarak yazıyla bildirilmiş. “*Mekâtib-i Umumiyye ile hastanelerin ve Devletçe musaddak bilumum müessesât-ı hayriyyenin Temettü vergisinden istisnaları...*” Meclis-i Âyan 28 Mart 1333 (1917) tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 432 (bk. musaddak).

musaddık Onaylayan, tasdik eden, gerçekliğini, geçerliliğini resmî olarak yazıyla bildiren. “*Türkiye Cümhuriyeti ile Yugoslavya kırallığı arasında müteakabil mutalebatın tesviyesine müteallik itilâfı musaddık kanun lâyihasının esbabı mucibe layihasıdır.*” TBMM 6 Mart 1934 tarihli 24’üncü Birleşime ekli 68 S. Sayılı Basmayazı, C. 20, S. 1 (bk. musaddak).

musahhah Düzeltilmiş, tashih edilmiş, yanlış düzeltilmiş, yanlışsız. “*Memurini mülkiye tekaüd kararnamesi tadilatına dair musahhah lâyihanın irsal kılındığı hakkında Sadaret tezkiresi.*” Meclis-i Mebusan 13 Haziran 1325 (1909) tarihli 101’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 3 (bk. musahhah, mübeyyez).

musahhih Düzelten, düzeltmen, doğru hâle getiren, basılacak bir metni tashih eden. “*İkincisi, Beyazıt Ders-i âmlarından bir musahhih, musabaka ile alınacak, hiç Türkçesi olmayan Kırkor ile bilmem Gavas bir Beyazıt Ders-i âmı bir musabakaya girer mi? Bu göz önünde, daha mı susmalıyız?*” Meclis-i Mebusan 9 Mayıs 1327 (1911) tarihli 104’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 66 (bk. musahhah, mübeyyiz).

musarrah Açıklanmış, izah edilmiş, apaçık, belirtilmiş, açık açık ayrıntılarıyla anlatılmış. “*Osmanlıların kâffesi hürriyeti şahsiyelerine maliktir. İşte Kanun-u Esasinin dokuzuncu maddesinde musarrahtır.*” Meclis-i Mebusan 27 Mayıs 1325 (1909) tarihli 89’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 223 (bk. musarrahan).

musarrahan Sarih olarak, açık olarak, açıkça, kesin olarak. “*Binaenaleyh, bu madde kanuniye musarrahan mevcut iken diğer bir madde tanzimine mahal yoktur.*” TBMM 27 Aralık 1338 (1922) tarihli 163’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 26, S. 78 (bk. musarrah).

Mutabakat Beyannamesi *bk.* Umum Mutabakat Beyannamesi.

mutavaat (mutâvaat) Boyun eğme, kabullenme, itaat etme. “Meb’ûslardan her kim takbih cezası ile mahkûm olup da mutavaat göstermez veya Hey’et-i Umûmiyyede bir veya birkaç zatı muamelât-ı cebriyye icrasına teşvik eyler...” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 93.

mutavassıt Aracı, aracılık eden; ortalama, orta. “Bendeniz, mutavassıt bir şekil teklif edeceğim. 2 nci maddede tâdâd olunan hububat için 6 misil fiyat muvafıktır.” Meclis-i Mebusan 14 Mart 1334 (1918) tarihli 69’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 186.

mutavvel Uzatılmış, uzun uzun, uzun uzadıya; mufassal. “Eğer belâgatsa maksat, iki kelime ile daha belîğ olacaktınız. Bu mutavvel yılan hikâyesini okumaktan daha ziyade maksadınızı anlatmış olacaktınız. (Alkışlar)” Meclis-i Mebusan 18 Mayıs 1328 (1912) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 166 (*bk.* mücmel, mufassal).

mutazammın İçine alan, içeren. “Bir meb’ûsun a’zalığa adem-i kabulüne Hey’etçe karar verildikçe fesh-i intihâbı mucib-i esbâbın tasrihiyle beraber tekrar intihâb ettirilmesi lüzumunu mutazammın mazbatası tanzim ve Reis tarafından tanzime takdim olunur.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 6.

muteber (mu’teber) Yürürlükte olan, geçerli; saygın, itibarlı olan; inanılır, güvenilir. “Madde 2. - İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.” Meclis-i Mebusan 16 Kasım 1331 (1915) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 50 (*bk.* mamulünbih, meriyûlahkâm, müttehaz).
muteber olmak: Yürürlükte olmak, geçerli olmak; güvenilir olmak.
muteber olan: Yürürlükte olan, geçerli olan; güvenilir olan.

muteriz (mu’teriz) Karşı gelen, itiraz eden, itirazcı. “Hazinei Maliyede müteşekkil Tensik Komiyonunun; tetkikatı esasiyesi hitam bulmakla beraber, müteferrik ve tensika muteriz olanlar hakkında karar ittihaz etmek üzere, haftada bir gün içtimaları lüzumuna dair Sadaret tezkiresi.” Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1325 (1909) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 368.

mutlak ekseriyet *bk.* ekseriyetimutlaka.

mutmain Emin olan, inanmış, gönlü kanmış, içi rahat, şüphesi yok (kimse). “Tarihi yukardan aşağıya karıştıranız. Bu safiyetle, bu hüsnüniyetle ve bu fedakârlıkla âlemi islâmda teşekkül etmiş ancak bu

Meclisi görürsünüz ve öyle bir cazibeli Meclistir ki, inşallah Şark'taki, Garp'taki, Cenup'taki bütün müslümanları, kendine celp ve cezbedecek, onlar da bize ittiba edecekler, bizim sünnetimize, bizim tarikatımıza tebeyyetle âlemi islâm eski şevket ve satvetini inşallah yakında iade edecekler. Buna mutmain olunuz." TBMM 30 Ekim 1338 (1922) tarihli 129'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 290.

muttasıl Aralıksız, sürekli, hiç durmadan; bitişik, yan yana olan. *"Görüyorum ki rüfekayı kiram; muttasıl kanunun heyeti umumiyesine değil kanunun heyeti umumiyesinde bir kıymeti haiz olan esbabı mucibesine temas ediyorlar."* TBMM 29 Kasım 1337 (1921) tarihli 119'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 14, S. 396.

muvecehe (muvâcehe) Yüzleşme, yüz yüze gelme; karşı, ön. *"Kanun-u Esasi gibi bir emr-i mühim ve mübremi hiç okumaksızın, hiç tetkik etmeksizin, hiç teşrih ve tahlil eylemeksizin, hatta bundan altı ay evvel geçen bütün müzakerata bir kere olsun atf-ı nazar eylemeksizin, muvecehe-i Millete gelen adamların mevkiî, hakikaten ne kadar ağılanacak, ne kadar merhamet edilecek bir mevki idi."* Meclis-i Mebusan 23 Temmuz 1328 (1912) tarihli 47'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 651 (bk. muvecehesinde).

muvecehesinde (muvâcehesinde) Bir durum karşısında, yüzünden, yüzüne karşı, sebebiyle, bir şey sebebiyle. *"Kanun-u Esasinin yüzükinci maddesi muvecehesinde Bütçe Kanun-u Muvakkatine devam edilip edilemeyeceğinin tefsirine dair Kanunu Esasî Encümeni mazbatası."* Meclis-i Âyan 9 Nisan 1328 (1912) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 1 (bk. muvecehe).

muvefakatitarafeyn (muvâfakat-ı tarafeyn) Tarafların oluru, iki tarafın onayı. *"İşbu fıkrada mevzubahis muamelede ise muvefakati tarafeyn olmadığı cihetle istihlâk kanununun tatbiki zarurîdir."* TBMM 25 Kasım 1926 tarihli 9'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 27, S. 106.

muvefikımaslahat (muvâfik-ı maslahat) Uygun, yerinde iş, husus veya madde. *"Yeni teşkilatta da bunları istihdam bendenize muvefik-ı maslahat gibi geliyor."* Meclis-i Âyan 29 Şubat 1331 (1915) tarihli 42'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 403.

muvekkat Geçici, eğreti, palyatif, sürekli olmayan. *"Muvakkat kanunlarla vergi tahsilinin ne derece muzır olduğu cümlelizce malûmdur."* Meclis-i Mebusan 29 Şubat 1336 (1920) tarihli 16'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 272 (bk. muvekkaten).

muvaqqat bütçe Geçici bütçe, zorunlu nedenlerle bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması durumunda yenisi yürürlüğe girinceye kadar uygulanan bütçe. “*Varidata gelince; gerçi Muvakkat Bütçelerde varidat mavzubahs olmaz. Yani Muvakkat Bütçe tam manasiyle bir bütçe değildir.*” Meclis-i Mebusan 10 Mart 1336 (1920) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 398.

Muvakkat Divan-ı Riyaset (*Muvakkat Dîvân-ı Riyâset*) Geçici Başkanlık Divanı. “*Zannediyorum ki Encümenlerin şimdiden teşkiline mani yoktur. Muvakkat Divan-ı Riyaset zamanında Encümen teşkil edilemez; diye Nizamname-i Dahilide bir sarahat yoktur.*” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 33.

muvaqqaten Geçici olarak, bir zaman süresince. “*Buradaki maksadımız, istimlak değil, muvaqqaten işgaldir. Fevkalade ihtiyacımız varsa istimlak ederiz.*” Meclis-i Mebusan 28 Ocak 1330 (1914) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 325 (bk. muvaqqat).

muvaqqat encümen Geçici komisyon. “*Muvakkat encümenler arıza-i cevabiyye, tetkik-i hesabat, istid’a, lâyiha encümenleridir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 15 (bk. daimî encümen, encümenimahsus, muhtelit encümen, tali encümen, ihzari encümen, tensikat encümeni).

muvaqqat hükümet bk. hükümetimuvakkate.

Muvakkat Kâtip (*Muvakkat Kâtib*) Geçici Kâtip Üye. “*MUVAKKAT REİS: Celâlettin Arif Bey*

MUVAKKAT KÂTİPLER: Faik Bey (Edirne), Mehmet Emin Bey (Niğde), Şakir Bey (Gelibolu), Rahmi Bey (Tekfurdağı)” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 22 (bk. kitabet).

muvaqqat madde bk. maddeyimuvakkate.

Muvakkat Reis (*Muvakkat Reîs*) Geçici Başkan. “*Muvakkat Reis İntihabı*

1.- Celâlettin Arif Beyin Muvakkat Reîsliği İntihabı.” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 23.

muvarredat (muvâredât) Gelen şeyler, gelenler; ilhamlar, akla gelen şeyler. *“Emniyeti Umumiye müfettişleri bilhassa hariçten olan muvarredata itina etmek ile muvazzaftır.”* TBMM 11 Haziran 1338 (1922) tarihli 52’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. 353.

muvarzene (muvâzene) Denge; bütçe; dengeleme, karşılıklı iki şeyin denkliliği; gelir ile giderin denk gelmesi; kıyas, ölçü. *“Bu seneki Bütçeye böyle bir kalem zammetmeliyiz ki, (1 milyon 816.000) lira, Fevkalade Bütçeden sarf edilmemiş olmakla bu seneki Bütçeye zam ediyoruz demeliyiz. Zira başka türlü bu muvarzeneyi nasıl tutacağız, açığınız nedir, nasıl anlayacağız?”* Meclis-i Mebusan 27 Nisan 1327 (1911) tarihli 95’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 358 (bk. muvarzeneyimaliye, muvarzeneyihususiye, muvarzeneyiumumiye).

Muvarzene Cetveli (Muvâzene Cedveli) Bütçe cetveli. *“Devâirden alınan birer aylık muvarzeneler üzerine tanzim olunan Mayıs 1327 masarifini hâvi Muvarzene Cetveli ve kanun lâyihasının irsal kılındığına dair Sadaret tezkiresi.”* Meclis-i Mebusan Meclis-i Mebusan 27 Nisan 1327 (1911) tarihli 95’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 350.

Muvarzene Encümeni bk. Muvarzene-i Maliye Encümeni.

Muvarzene-i Maliye Encümeni (Muvâzene-i Mâliyye Encümeni) Bütçe Komisyonu. *“Bu, Muvarzenei Maliye Encümeninden geçmemiştir. Bir kere de oraya gitmesini ve oraya gittikten sonra müzakere edilmesini temenni ederim.”* TBMM 15 Temmuz 1336 (1920) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 337 (bk. Divan-ı Muhasebat Encümeni, Maliye Encümeni, Tetkik-i Hesabat Encümeni).

muvarzeneyihususiye (muvâzene-i husûsiyye) Özel bütçe; giderleri kendi öz gelirleriyle karşılanan bütçe. *“Orada muvarzenei hususiye varidatı yetişmediği takdirde muvarzenei umumiyeden yardım edilsin deniliyor.”* TBMM 17 Temmuz 1920 tarihli 36’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 345 (bk. muvarzene, muvarzeneyiumumiye, muvarzeneyimaliye, mülhak bütçe).

muvarzeneyimaliye (muvâzene-i mâliyye) Bütçe; devletin gelirleri ile giderlerinin denk olması. *“...ne bir muvarzenei maliye vücude getirmek ve ne de lâzımgelen kavanini istihsal etmek imkânı bulunmamıştı.”* TBMM 3 Ağustos 1336 (1920) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 76 (bk. muvarzene, muvarzeneyihususiye, muvarzeneyiumumiye).

muvarzeneyiumumiye (muvâzene-i umûmiyye) Genel bütçe, bakanlıkların bütçelerinin tamamı, özel bütçe dışındaki bütçe. *“Bu*

sebeup tamamiyle muallimlerin muvazenei umumiyeden alamayıp muvazenei hususiyeden almalarıdır.” TBMM 17 Temmuz 1336 (1920) tarihli 36’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 344 (*bk.* muvazene, muvazeneyhususiyeye, muvazeneyimaliye, mülhak bütçe).

muzır (muzırr) Zararlı; zarar veren, zarara sokan; sağlığı bozan. *“Gerek mezruat ve gerek mahsulata irası hasar eden birtakım haşeratı muzırır, emrazı nebatıyye vardır.”* Meclis-i Mebusan 9 Haziran 1330 (1914) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 425.

mübadere *bk.* mübaderet.

mübaderet (mübâderet) Bir işi yapmaya hırsla, gayretle başlama. *“Benim kanaatımce derhal bugün teşkili icabeden mahkemelerin teşkili için intihabata mübaderet icabeder.”* TBMM 19 Eylül 1336 (1920) tarihli 67’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 199 (*bk.* mübaşeret, şüru).

mübaşeret (mübâşeret) Bir işe başlama, girişme. *“Sulh müzakeratına mübaşeret edildiğine dair Hariciye Nazırı Vekili Halil Beyin Beyanatı.”* Meclis-i Mebusan 24 Aralık 1333 (1917) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 388 (*bk.* mübaderet, şüru).

mübayenet (mübâyenet) Uyuşmazlık, aykırılık, tutmazlık. *“Bu takrir ile bundan evvel, Meclisi Ali tarafından kabul edilen takrir arasında mübayenet yoktur. İkişi iyice mütalaa edilecek olursa görülecektir ki, biz, leyli ve nehari tabirini kullanmadık.”* Meclis-i Mebusan 7 Haziran 1330 (1914) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 409.

mübeyyez Temize (beyaza) çekilmiş; meydana çıkarılmış, açıklanmış, açıkça söylenmiş; bildiren, açıklayan. *“...5 Nisan Sene 1328 tarihli ve 12 numaralı tezkere-i sâmiye ile Meclis-i Mebusana irsal kılınan madde-i kanuniye, Hariciye Encümeninde tetkik edildikten sonra Heyet-i Umumiyyede ledel müzakere aynen kabul edilmiş ve madde-i mezkûrenin suret-i mübeyyeze-i musaddakası ol bâbtaki Meclis-i Vükelâ ve Hariciye Encümeni mazbataları sareîleriyîe maan ve leffen takdim kılınmış olmakla...”* Meclis-i Âyan 2 Haziran 1328 (1912) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 131 (*bk.* mübeyyiz, mümeyyiz, musahhah).

mübeyyin Bildiren, açıklayan, beyan eden. *“Meclisi Mebusan’ın feshini mübeyyin İradei Seniyye.”* Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1334 (1918) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 363.

mübeyyiz Temize (beyaza) çekilen; müsveddeleri temize çeken kalem kâatibi. *“Bir de iki mübeyyiz buyurdular. Kadroda mübeyyiz tahsisatı yoktur.”* TBMM 28 Şubat 1337 (1921) tarihli 159’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 521 (bk. mübeyyez, mümeyyiz, musahhah).

mübrem Çok gerekli olan, kaçınılmaz, vazgeçilmez, önlenemez. *“Anadolu’nun şarkında şimendiferlerin tesisini, yalnız umuru siyasiyemiz noktasından değil, umuru iktisadiyemiz cihetinden de gayet mübrem bir vazife olmak üzere telakki ediyorum.”* Meclis-i Mebusan 21 Şubat 1326 (1910) tarihli 52’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 436 (bk. masarifatımübreme).

mücavebe (mücâvebe) Birbirine cevap verme, cevaplaşma, karşılıklı cevap verme, atışma. *“Âza arasında muhavere ve mücavebe suretiyle müzakere cereyanı memnu’dur.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 37 (bk. muhavere, münazaa, muaraza, tariz, tarizat, düçaritariz).

mücazat (mücâzât) İşlenen bir suçtan ötürü ceza verme, cezalandırma; karşılık, karşılık verme. *“İşbu mevaddı cürmiye hakkında hilafı vaki ihbaratta bulunanlar muayyen cezanın iki misli ceza ile mücazat olunur diye bir fıkra derç ve ilâvesini teklif eylerim.”* TBMM 14 Eylül 1336 (1920) tarihli 65’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 145.

mücazatiinzibatiye (mücâzât-ı inzibâtiyye) Disiplinle ilgili cezalar, intizamla, emniyetle ilgili cezai karşılıklar. *“Şimdi Nizamname-i Dahilinin müzakeresine geçiyoruz. 13 üncü fasılda kalmıştık. Yani ‘Mücazat-ı İnzibatiyye’ faslından müzakereye başlayacağız. Okuyunuz efendim.”* Meclis-i Mebusan 14 Kasım 1332 (1916) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 42 (bk. mücazatıkanuniye, muamelatıcezaıye).

mücazatıkanuniye (mücâzât-ı kanûniyye) Yasal cezalar, kanuni karşılıklar. *“Böyle kanun hilâfında ahaliden vergi alan memurini maliye hakkında mücazâtı kanuniye icrasına tevessül etsinler ve böyle memurları milletin başından kaldırsınlar.”* TBMM 3 Aralık 1340 (1924) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 441 (bk. mücazatiinzibatiye).

müceddeden Yeni baştan, yeniden, yenilenmiş olarak. *“Bu suret Hey’etçe kararlaştırıldığı halde bu me’mûriyet ya lâiyhayı mukaddemen tetkik eden encümene yahut Şu’belerden müceddeden intihap olunan diğer bir encümene havale olunur.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 102 (bk. müceddet).

müceddet (mücedded) Yenilenmiş; yeni, yepyeni, henüz kullanılmamış. “Efendim, bir de ufak bir yanlışlık olmuş, Havran Nahiye Teşkilatı hakkında, bendeniz demiştim ki; burada kazanın bir tanesi lağvedildiği için müceddet olarak istediğimiz 88 bin kuruş tenzil edilmiş ve 88 bin bu kadar kuruş da nahiye faslına geçirilmiş.” Meclis-i Mebusan 7 Mayıs 1327 (1911) tarihli 102’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 714 (bk. müceddeden).

mücmel Özet olarak anlatılmış, kısa ve özlü anlatılmış. “Yalnız zabıt hulâsasını mutavvel görüyorum, biraz daha mücmel olursa muvafaktır zannedirim.” TBMM 28 Nisan 1336 (1920) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 113 (bk. mücmelen, mutavvel, mufassal).

mücmelen Kısa olarak, kısaltarak, özetle. “2 nci müzakerenin cereyanı esnasında teklif olunan tadilatın eshabı tarafından esbab-ı mucibesi mücmelen beyan olunur ve buna yalnız Encümen âzası cevap verebilir.” Meclis-i Mebusan 21 Nisan 1327 (1911) tarihli 91’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 189 (bk. mücmel, mufassalan).

müçtemi (müçtemi’) İçtima eden, toplanmış, toplanan, hepsi, birikmiş, birleşmiş. “Biz burada müçtemi buldukça bittabi her gün bütçe müzakeresinin ihtimaline binaen vekiller de burada bulunmağa muztardır.” TBMM 10 Ocak 1337 (1921) tarihli 132’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 249 (bk. müçtemian).

müçtemian (müçtemian) Toplu olarak, topluca. “Adana ve Hamidiye’de İslâm ve Ermeniler beyninde zuhur eden vukuattan haberdar olan, Livaya tabi Kars Kazası ahali İslamiyesi ile, civardaki Çerkez, Çeçen vesair âşâri seyyare de dücârı heyecan olarak Kars Kasabasında bulunan Ermenilere hücum tasavvurunda bulunduğu haber alınan Hıristiyanlar, müsellahan ve müçtemian Ermeni mahallesi ile kiliselerine tahassun etmelerine ve...” Meclis-i Mebusan 18 Nisan 1325 (1909) tarihli 63’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 125 (bk. müçtemi).

müddea (müddeâ) İddia olunmuş, iddia olunan, iddia edilen şey; dava olunan şey; asılsız iddia edilen şey; sav, tez. “Mademki edille-i sahîhaya ibtina-yı müddea edemiyorsunuz, Hükümetin verdiği izahatın kabul edilmesi lâzım gelir.” Meclis-i Mebusan 15 Ekim 1327 (1911) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 153 (bk. müddeayat).

müddeayat (müddeayât) İddialar, iddia olunun şeyler. “Müddeayati mezkûre mahkûmunlehin ikrarı veya muahhar tarihli bir senedi resmî ile müeyyet bulunursa icra memuru ikrar veya senedi mezkûr müeddasma

göre ifayı muamele eder.” Meclis-i Mebusan 9 Ocak 1332 (1916) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 445 (bk. müddeia).

müddei (müddeî) İddia eden, davacı, bir savda bulunan kimse; bir fikri savunan kimse. *“Malûmu âlileri ferdler için, menafii umumiyeye, mesaili umumiyeye müteallik olan bir işte resmen, kanunen müddei mahkeme huzurunda muhatap olabilir.”* TBMM 14 Ekim 1336 (1920) tarihli 83’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 75 (bk. müddeiumumi).

müddeiumumi (müddeî-i umûmî) Savcı, umumi haklar adına dava açan yetkili kişi. *“Hürriyeti suitelâkkî edenler; Müddeî umumiye aittir. Bunların hakkında takibatı kanuniye icra olunur.”* Meclis-i Mebusan 18 Aralık 1324 (1908) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 105 (bk. müddei, müstantik, muhami, istintak).

müddetiıçtimaiye (müddet-i ictimâiyye) Toplanma süresi, bir yasama yılındaki toplanma süresi, Meclisin tatile girmeden önceki çalışma süresi. *“Şimdiye kadar müddet-i içtimâiyyenin temdidi hakkında Hükümet tarafından bir tebliğ vâkî olmadı.”* Meclis-i Âyan 28 Şubat 1334 (1918) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 518.

müddetikelam (müddet-i kelâm) Konuşma süresi, söz süresi. *“Müddet-i Kelâm*

Madde 53.- Meclisin hilâfına kararı olmadıkça, hiçbir Meb’us aynı madde hakkında iki defadan ziyade söz söyleyemez.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 53 (bk. müddetikiraat).

müddetikiraat (müddet-i kırâat) Okuma süresi, konuşma süresi. *“Bir nutkun müddet-i kıraati: Meb’uslar kürsi-i hitabetten nutuklarını okuyabilirler. Fakat kıraat müddeti bir çeyrek saati tecâvüz edemez.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 49 (bk. müddetikelam).

müddetimedide (müddet-i medîde) Uzun zaman, çok uzun süre. *“Mebusanın esbab-ı mucibesi vardır. Müddet-i medide silah altından çıkmış olan bir kimse fennin terakkiyât-ı seriasına nazaran bir muvazzaf zabiti muhakeme edemez.”* Meclis-i Âyan 25 Şubat 1331 (1915) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 285.

müddetimemuriyet (müddet-i me’mûriyyet) Görev süresi, hizmet süresi. *“İşbu Nizâmname ahkâmına tevfikân birinci defa nasp ve intihap olunacak olan Reisin ve Reis Vekili ile kâtiplerin müddet-i memuriyetleri*

bin iki yüz doksan üç senesi teşrin-i sânisî ibtidâsına kadar olacaktır." 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 74.

müddetimezkûre Adı geçen süre, anılan süre. "...umûmî seferberliğine müsadif olduğu halde her iki meclis de aded-i mürettebin sülûsaniyla müzakeresine ibtidar ve bu mevcudun sülûsaniyla kabul edilecek bir kanun ile müddet-i mezkûre temdit olunabilir." Meclis-i Âyan 18 Mart 1334 (1918) tarihli 38'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 142 (*bk. mezkûr, mesailimezkûre*).

müdrîk Anlamış, idrak etmiş, aklı ermiş; anlayan, idrak eden, aklı eren; yetişkin, olgun. "*Binaenaleyh, efendiler; Meclis, haysiyetini müdrîk ve kuvvei temsilîyesini kaybettiğine kani ve zinde bir Millet'in kuvvei temsilîyesini taşıyan ve kendini Millet ve tarih huzurunda tenzih etmek isteyen...*" Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 97. ...**i müdrîk**: ...i anlayan, ...i idrak eden.

müeccel Tecil edilmiş, ileriye bırakılmış, ertelenmiş. "*Demek isterim ki medaris müdâvimini bihakkın imtihanını verdiklerinde bunlar devrei askeriyeden müeccel olmalı, müstesna demiyorum, şimdilik ihtiyaç mesnetmedikçe talim ile mükellef olmamalıdır.*" TBMM 30 Ocak 1337 (1921) tarihli 140'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 449 (*bk. muaccel*).

müeddi (müeddî) Gerektiren, sebep olan, doğuran, meydana getiren, bir sonuca götüren; borcunu ödeyen, eda eden. "*Efendiler, milleti gayrimüslimenin hidematı sairede, geri hidematta kullanılmaları bile -harbi umumi esnasında görülmüş olduğu veçhile- bir takım suiistimalâtı müeddî, bir takım masrafları daidir.*" TBMM 2 Eylül 1336 (1920) tarihli 57'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 488.

müeyyit (müeyyid) Teyit eden, doğrulayan; yönelik. "*Müsaade buyurun Reis Bey, Adliye Encümeninin mazbatasını müeyyit maruzatta bulunacağım.*" TBMM 30 Ekim 1336 (1920) tarihli 92'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 237.

mükerrer Tekrarlanmış, yinelenmiş, tekrar olunmuş. "*Müsaade buyurulursa izaa-i vakti mucip olmamak için mükerrer olarak kaydedilen isimler için bir defa daha kur'a keşide edilsin.*" Meclis-i Âyan 1 Kasım 1333 (1917) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 5 (*bk. mükerreren*).

mükerreren Tekrar olarak, tekrarlanarak, bir daha. "*İstida Encümeni mükerreren müdürîyet-i umumiyeye yazmıştır.*" Meclis-i Mebusan 17

Mayıs 1327 (1911) tarihli 111'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 339 (bk. mükerrer).

mûlahaza (mûlahâza) Düşünce, fikir; iyice düşünme; dikkatle bakma. “O Kabine, milleti heyecan içinde bırakmamak için daha ziyade düşünecek, mûlahaza edecek ve fena neticelerin önünü almak için Millet Meclisi ile bir itilâf yolu bulmaya çalışacak ve o yolu bulamazsa Meclisi feshe mecbur olacak.” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 475. **mûlahaza yapmak:** Düşünmek.

mûlahazatiumumiye (mûlâhazât-ı umûmiyye) Genel görüşler, umumi fikirler, genel düşünceler. “Heyeti mecmuası hakkında verilecek karardan evvel, her mebus, karar veya reddini mübeyyin mûlahazatı umumiyesini beyan edebilir.” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1325 (1909) tarihli 100'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 661.

mûlga İlgâ olunmuş, lağvedilmiş, yürürlükten kaldırılmış, hükümsüz kılınmış. “Mûlga Aşayir Çadır Vergisi Bakayasının Affı Hakkındaki Kanunun gönderildiğine dair Sadaretin diğer bir tezkeresi daha var. Ait olduğu encümene göndereceğiz.” Meclis-i Mebusan 18 Haziran 1330 (1914) tarihli 24'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 549. **mûlga olmak:** Lağvedilmek, kaldırılmak. (bk. mefsuh, ilgâ etme, ref).

mûlhak İlhak edilmiş, bir bütüne sonradan katılmış olan, eklenmiş. “İstanbul Mebusu Zehrap Efendinin; Markılıç, Filat ve Aydonat kazalarının mûlhak buldukları Preveze ve Yanya'ya uzaklığı hasebiyle Komeniçe'nin merkez liva ittihazıyla mezkûr kazaların oraya bağlanması ve Reşadiye olarak tesmiyesi hakkındaki takriri.” Meclis-i Mebusan 12 Mayıs 1325 (1909) tarihli 79'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 655 (bk. mûlhak bütçe).

mûlhak bütçe Katma bütçe; genel bütçe dışında, giderleri kendi öz gelirleriyle karşılanan bütçe. “...mûlhak bütçeden tesviye olunan bil-umum maaşat, muayyanat ve muhassasattan...” Meclis-i Mebusan 21 Mayıs 1914 tarihli 10'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 142 (bk. mûlhak, muvazene, muvazeneyhususiyeye, muvazeneyiumumiye).

Mülkiye Encümeni (Mülkiyye Encümeni) Dâhiliye, hariciye ve maarif konularına yönelik kanunları incelemekle görevli komisyon. “Yalnız bu fıkra, Heyeti Celilenizce kabul edilmiş Ayana gitmiş. Ayan bu şekle lüzum yoktur diyor. Meclisi Ayan Mülkiye Encümeninin mazbatasında dermeyan edilen esbabı mucibeyi, Heyeti Aliyye de varid telakki ederek

yine bu fıkranın ihracı reyinde bulunuyor.” Meclis-i Mebusan 24 Ekim 1334 (1918) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 50.

mümessil Temsil eden, temsilci. *“Reis Meclis-i Meb’usanın münasebât-ı hariciyyesinde Hey’etin mümessilidir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 159.

mümeyyiz Seçen, ayıran, ayırt eden; (iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış) ayırabilen; bir dairede yazıcıların yazdıkları yazıları düzelten kâtip. *“Divan-ı Muhasebatta istihdamına lüzum görülen yirmi mümeyyiz tahsisatının ilâvesi için Divan-ı Muhasebat Riyaseti bütçesinin iadeten irsal kılındığına dair Meclis-i Mebusan riyaseti tezkiresi.”* Meclis-i Âyan 14 Temmuz 1330 (1914) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 479 (bk. mübeyyiz, mübeyyez).

mümza (mümzâ) İmzalı, imzalanmış, imza edilmiş. *“Maamafih ahvali istisnaiye ilcaatiyle ve Maliye vekili tarafından mümza ayrı bir kararname sâdir olmak şartıyla mezkûr alelhesap akçenin haddi âzamisi beş yüz bin kuruştan fazla olarak tâyin edilebilir.”* TBMM 28 Kasım 1336 (1920) tarihli 104’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 83 (bk. mümzi).

mümzi (mümzî) İmza sahibi, imzalayan. *“...Masarifi mestureye ait ita emirleriyle havalenamer ancak vekili mesuliyile Heyeti Vekile Reisi ve Maliye Vekili tarafından müştereken mümzi bir karara müsteniden tanzim olunur, diyor.”* TBMM 28 Şubat 1338 (1922) tarihli 167’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 176 (bk. mümza).

münakale (münâkale) Bir şeyi bir yerden başka bir yere taşıma, aktarma, yer değişikliği; ulaşım. *“1333 senesi Evkaf Nezareti bütçesinin bazı fusul ve mevaddı beyninde münakale icrasına dair kanun layihası.”* Meclis-i Mebusan 20 Aralık 1333 (1917) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 334. **münakale yapmak:** Aktarma yapmak.

münakit (mün’akid) İnikat eden; içtima eden, toplanan; iki kişi arasında resmî olarak kabul olunmuş. *“Meclisi Umuminin münakit olmadığı esnada mevkii icraya vaz olunan kararnamelerden...”* Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1336 (1920) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 69.

münavebe (münâvebe) Nöbetleşme, sırayla iş görme. *“Münavebe suretiyle odalar her gün birer encümene tahsis edilsin.”* TBMM 2 Mayıs 1336 (1920) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 189 (bk. münavebeten).

münavebeten (münâvebeten) Dönüşümlü olarak, sırasıyla, nöbetleşerek. “...Heyeti Âyâna tevdi ettik, o sıfatı âliyye haiz olan heyet, iptida kanunu o mu tetkik edecek yahut biz mi edeceğiz, yahut münavebeten hem onlar mı, müştereken hem biz mi edelim diye ihtilaf eylemek ve bu hakkı o heyette deriğ etmek biraz abes değıil midir?” Meclis-i Mebusan 2 Şubat 1326 (1910) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 13 (bk. münavebe).

münazaa (münâzaa) Çekişme, ağız kavgası, ağız dalaşı, sert tartışma. “Herkes reyinde hür ve sabittir. Birçok münazaaları da olur; iyice müzakere edelim, sonra zımnında bir de jurnal vermek. Evet bu 18 kişiyi memhur tezkere ile davet ediyor.” Meclis-i Mebusan 22 Ocak 1324 (1908) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 472 (bk. münazaat, münazaunfih, mücavebe, muaraza, tariz, tarizat).

münazaat (münâzaât) Ağız kavgaları, çekişmeler. “Zira ki her kavim kendi hayat ve vücudunun muhafazasıyla beraber, hiçbirisinin müstesna ve mümtaz olarak bir hakkı siyasi ve idareye malik olamayıp müsavata mazhar olacaklarını bilfiil görmüş olsalar idi, ne Nazır Paşa Hazretlerinin itiraf eylediğı münazaat ve münakaşat ve müsadematin vukua gelmelerine mahal ve sebebiyet kalır, ne de münazaat ve müsademati vakıa ve mütevaliyenin hissiyatı tabiiyesinin inikârı olmak üzere Bulgar ve Rum muhterem refiklerimiz yekdiğerine tezâddı efkârı burada serdü ityan etmek tenezzülü irtikâp ederlerdi.” Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1324 (1908) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 419 (bk. münazaa, münazaunfih).

münazaunfih (münâzaun-fih) Hakkında ihtilaf mevcut olan şey, münakaşa edilen mesele; ihtilafı, davalı, kavgalı. “Vekâlet Evkaf Müdüriyeti Umumîyesini ve Şûrayı Evkafı haberdar etmeden güya arada hallolmamış, mahkemede kesbi katiyet etmemiş münâzaun fih bir mesele varmış gibi...” TBMM 2 Nisan 1341 (1925) tarihli 92’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 42 (bk. münazaa, münazaat).

mündemiç (mündemic) (Bir şeyin) içinde saklı bulunan, içinde var olan; içine giren, içine sokulan. “Merbut tarifede muharrer mevad için tarifede mündemiç miktar dairesinde’ diyelim.” TBMM 16 Eylül 1336 (1920) tarihli 66’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 184 (bk. münderiç).

münderecat (münderecât) (Kitap, dergi gibi şeylerin) içindekiler; tutanak dergisinin madde madde içindekileri gösteren bölümü. “Münderecat: 1) Zaptı Sabık Hulâsası, 2) Azayı Kiram Muamelâtı,

3) *Teklifler*, 4) *Takrirler...*” TBMM 2 Mayıs 1336 (1920) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S, 183 (bk. mevaddımünderice).

mündericat bk. münderecat.

münderiç (münderic) (Bir şeyin) içinde yer almış, içinde bulunan. *“Meclis-i Âyan Reisi Hey’et-i Umumiyye içtimalarına riyasetle müzakerâtı idare, Nizamnâme-i Dahilînin ahkâmını tatbik, hüküm-ü nizama tevfikân intizam ve inzibatı muhafaza eder. Ve iş bu Nizamnâmenin mevadd-ı sairesinde münderiç vezâîfi ifa eyler.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 6 (bk. mündemiç).

münferit madde bk. maddeyimünferide.

münhal (münhall) Boş, açık, boş olan, açık bulunan. *“Hattâ Vükelâdan birisi istifa ettiği, veyahut bir emri hak vâki olduğu vakitte Mebusan meyanında bulunmayıp da hariçten o Vükelânın yerine diğeri tayin olunursa, Meclisi Mebusan Azaları meyanında münhal vukuunda, Hükümet onun namzetliğini resmen verir, âdeta icrayı nüfuz eder, Mebus çıkarır.”* Meclis-i Mebusan 1 Haziran 1325 (1909) tarihli 92’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 362.

münhasır Sınırlı, sınırlanmış; yalnız bir kimse ya da bir şey için ayrılmış olan, mahsus. *“Meclis-i Meb’usanın mesarif bütçesi Devlet Muvazene-i Umumiyyesinin havi olduğu müddetle münhasırdır.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 168 (bk. münhasıran).

münhasıran Hususi olarak, özellikle, sadece, yalnız. *“Binaenaleyh efendim burada münhasıran tasnif ise, yani hangi takrir hangisine benziyor diye tefrik ise bu alelade bir zatın ve belki kâtibin yapacağı bir iştir. (Gürültüler)”* TBMM 21 Ağustos 1336 (1920) tarihli 54’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 372 (bk. münhasır).

müntahap bk. müntehap.

müntahip bk. müntehip.

münteha (müntehâ) Nihayet bulan, nihai, son, son bulan, sona eren, biten, bitmiş; son derece; en son mertebe. *“Geçecek günler bir gün kalırsa veya bir ay kalırsa gibi günlerin ismi tayin olunmamış, bir münteha zikrolunmamış...”* TBMM 2 Ağustos 1336 (1920) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 40.

müntehap (müntehab) Seçilmiş, seçkin, güzide, intihap edilmiş. *“Fakat Padişaha salâhiyeti ziyadece verirse, mesela Ayanın müntahap olması, mansup olması meselesi vardı.”* Meclis-i Mebusan 5 Şubat 1326 (1910) tarihli 43'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 87.

müntehibievvel (müntehib-i evvel) İki dereceli seçim sisteminde milletvekillerini seçecek ikincil seçmenleri belirlemek için oy veren kitle, birincil seçmen, halk. *“Haneleri tamamen muhterik olan mahalle sakinlerinin o mahallede müntehip ve müntehib-i evvel olacakları hakkındaki kanun lâyihasının müzakeresi; Hükümetten temsilci bulunmadığı cihetle, Cumartesiye talik olundu.”* Meclis-i Âyan 9 Haziran 1328 (1912) tarihli 16'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 152 (bk. müntehip, müntehibisani).

müntehibisani (müntehib-i sânî) İki dereceli seçim sisteminde halk tarafından seçilen ve milletvekillerini seçecek olan asıl kesim, ikincil seçmen. *“Malûmu âliniz şimdiye kadar yapılan intihabat iki dereceli idi. Yani beş yüz nüfusu zükûr bir müntehibi sani intihap ediyor. Bu müntehibi saniler de merkezlerde toplanarak (25) binden elli bine kadar bir mebus çıkarıyorlardı.”* TBMM 29 Kasım 1336 (1920) tarihli 105'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 120 (bk. müntehip, müntehibievvel).

müntehip (müntehib) Seçmen, intihap eden, seçen. *“Hükümet, maddeyi maddei münferide olarak kaleme almış; Mebusan da öyle kabul etmiş; Encümence biz düşündük ki, bu intihab kanununa aittir. En ziyade lüzum olan şey, müntehip olmak; nazarı kanunda müntehip olmak, her şeyden elzemdir.”* Meclis-i Âyan 9 Haziran 1328 tarihli 16'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 160 (bk. müntehibisani, müntehibievvel).

müntiç (müntic) İntaç eden, netice veren, sebebiyet veren, meydana getiren. *“Mesele o değil, dün ne ise bugün de o, adam değişmek ise bir faydayı müntiç değil.”* TBMM 8 Eylül 1339 (1923) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 466.

müphem (mübhem) Belirsiz, örtülü, kapalı, anlaşılmaz; açık ve belirgin olmaksızın. *“Şimdi, kalkıp da Kanun-u Esaside sarahat yoktur dersiniz, bu doğru olamaz. Müphem demek de kezalik doğru değil.”* Meclis-i Mebusan 20 Nisan 1327 (1911) tarihli 90'uncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 164.

mürekkep (mürekkeb) Birleşmiş, birleşik, birkaç şeyin bir araya gelmesiyle oluşan durum. *“Şûrayı Devlet; Maliye, Tanzimat, Nafia,*

Mülkiye Dairelerinden mürekkep olduğu halde üç daire nazarı dikkate alınmıştır. Dört Dairedir. Burada üç daire var.” Meclis-i Mebusan 3 Mayıs 1325 (1909) tarihli 72’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 446.

mürettep (müretteb) Dizilmiş, dizili; tertip edilmiş, düzenlenmiş, sıralanmış. “*Mürettep olan azanın nisfından bir ziyade hazır bulunmadıkça müzâkereye bed’a olunmaz.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 70.

mürettep aza adedi (müretteb a’zâ adedi) Üye tam sayısı. TBMM’de üye tam sayısı 550’dir. “*Murakabe heyeti, Koruma ve İhtiyar meclisleri mürettep aza adedinin ekseriyetile içtima ederler.*” TBMM 30 Haziran 1941 tarihli 71’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 19, S. 217 (bk. adedimürettep, azayimürettebe).

Mürettep Esami-i Mebusan (Müretteb Esâmî-i Meb’ûsân) Milletvekili İsim Listesi. “*Yoklama usulü hurûf-u hecâ tertibi üzere mürettep esâmî-i meb’ûsân sırasıyle kâtiplerin biri marifetiyle okunup hâzır bulunanlar mevcut olduklarını beyan ettikçe ismi hizasına caize çekilmeden ibarettir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 63.

mürur (mürûr) Geçme, sona erme. “*Meclis, askerlik meselesinden intihap meselesinde bir adama naklettiği memleket ahalisinden olmak için oraya nakilden lâakal 6 ay mürur etmiş veyahut 1 sene mürur etmiş olmalıdır gibi bir kayıt ilâve edersek...*” Meclis-i Mebusan 21 Nisan 1326 (1910) tarihli 82’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 529 (bk. müruruzaman).

mürurizeman bk. müruruzaman.

mürur tezkeresi (mürûr tezkeresi) Osmanlı Dönemi’nde ülke içinde seyahat etmek ve özellikle İstanbul’a gitmek için yerel yönetimden alınan izin ve geçiş belgesi. Bu belgeye kişinin tüm kimlik bilgileri ve nereye ve niçin gittiği yazılırdı. Bir nevi iç pasaport. “*Bu, her şahsın mürur tezkeresi almağa mecbur olmaksızın istediği gibi, kemali serbestiyle gezmesini temin etmesi içindir.*” Meclis-i Mebusan 1 Şubat 1325 (1909) tarihli 40’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 301 (bk. yol kâğıdı).

müruruzaman (mürûr-i zâman) Zaman aşımı, süre aşımı; yasanın belli ettiği koşullar altında belli bir sürenin geçmesi ve bunun sonucunda kimi hakların kazanılması ya da düşmesi. “*Ormanlara müteallik tazminat ve cezayı nakdî davalarının müruru zaman müddeti 1 senedir.*” Meclis-i

Mebusan 18 Ocak 1331 (1915) tarihli 22'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 452 (bk. mürur).

müsakkafat (mûsakkafât) Emlak, gelir getiren üzeri kapalı binalar, üzeri dam ile örtülü olan yerler. “*Bugün tevsi-i mecburî usulü kabul edildiği içindir ki, icareteynli müsakkafat ve müstegallat-ı vakfiyye, mahlûle karşı bile temin-i deyn ediyor.*” Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1334 (1918) tarihli 36'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 27.

müsavat (mûsâvât) Eşitlik, denklik. “*...İstanbul'da akdi icra kılınanların cürümlerinden dolayı arız olan muinsizliklerinin kanuna ve müsavata tamamen muhalif olarak nazarı itibare alınmamasına dair...*” Meclis-i Mebusan 27 Ocak 1324 (1908) tarihli 25'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 540 (bk. tesavi, müsavi).

müsavi (mûsâvî) Eşit, denk. “*Böyle müzakere cereyan etti, her iki Kuvve Teşriiyenin müstakil ve aynı hukuk ve vezaiife malik olmak itibariyle müsavi olmalarına ben de taraftarım.*” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1325 (1909) tarihli 37'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 197 (bk. tesavi, müsavat).

müsellah (mûsellâh) Silahlı, silahlanmış, silahla donatılmış. “*Şimdi müsellah ve gayri müsellah tecemmu deniyor. Bendenizce bunu bir tarifile tayin etmek icab eder. Tayin edilmezse onun tefriki pek müşkil ve muhal gibi görünüyor.*” Meclis-i Mebusan 6 Haziran 1328 (1912) tarihli 16'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 384 (bk. müsellahan).

müsellahan Silahlı olarak. “*Meclis-i Âyana müsellâhan girmek memnu'dur.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 123 (bk. müsellah).

müsin (mûsinn) Yaşlı, ihtiyar, geçkin, kocamış. “*Efendim bugün uhdeme tatlı ve şerefli iki vazife terettüp ediyor. Biri Meclisimizin küşadından beri bu makamı bihakken işgal eden en müsinnimiz, yani büyük biraderimiz Naki Efendi Hazretlerine teşekkürümüzü ifa etmek vazifesidir.*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 52 (bk. hadisüssin).

müsmir (mûsmîr) Verimli, semereli; sonuç veren, netice veren, neticeli. “*Bizim esasen takip ettiğimiz maksat, Meclis-i Mebûsânın mesaîsinin müsmir olmasıdır. Meclis-i Mebûsânın mesaîsi müsmir olması için şart-ı evvel, müzakerenin kaabiliyetidir. Müzakerenin kaabiliyeti ise, bizim Kanun-u Esasımız mucibince müzâkerât, Meclis-i Mebûsân azasının ekseriyyet-i mutlakaşıyle kaabil olacağından, şart-ı evvel, bu ekseriyyeti*

temin etmektir.” Meclis-i Mebusan 4 Haziran 1328 (1912) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 349.

müstacel (müsta’cel) Öncelikli; acele, tez. *“Bu son kıraat olunan takrir mevaddı hayatiye ve siyasiyemize mütealliktir. Müstacel tutulmasını talep ederim.”* Meclis-i Mebusan 5 Ocak 1324 (1908) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 532 (bk. müstacelen, müstacel müzakere, müstaceliyet, müstaceliyet kararı, müstaceliyet teklifi, mevaddımüstacele).

müstacelen (müsta’celen) Öncelikli olarak; acele olarak, acilen, çabucak. *“Efendim, bu teşkilatın Muvazenei Maliye ile alâkası bulunduğu için, layihanın müstacelen müzakeresini teklif ediyorlar. Kabul edenler, lütfen el kaldırsın... (Eller kalkar) Müstacelen müzakeresi kabul olundu.”* Meclis-i Mebusan 21 Ocak 1334 (1918) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 36 (bk. müstacel, müstacel müzakere, müstaceliyet, müstaceliyet kararı, müstaceliyet teklifi, mevaddımüstacele).

müstaceliyet (müsta’celiyyet) Öncelikli olma durumu; aciliyet, acil olma hâli, ivedilik. *“Binaenaleyh bu suretle müstaceliyyetini kabul edenler ellerini kaldırsın efendim.”* Meclis-i Mebusan 10 Ocak 1330 (1914) tarihli 16’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 231 (bk. müstacelen, müstacel müzakere, müstacel, müstaceliyet kararı, müstaceliyet teklifi, mevaddımüstacele; istical, istical teklifi, istical kararı).

müstaceliyet kararı (müsta’celiyyet karârı) Öncelikli, öncelikle görüşme kararı; aciliyet kararı, ivedilik kararı. *“Meclis-i Âli Mebusanda taht-ı müzakerede bulunan Askerî Harcırah Kanununun Orduca hissolan şiddet-i lüzumuna binaen, müstaceliyet kararıyla bir an evvel ikmâl-i tetkikatı hususuna...”* Meclis-i Mebusan 26 Nisan 1327 (1911) tarihli 94’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 307 (bk. müstacel, müstacelen, müstacel müzakere, müstaceliyet, müstaceliyet teklifi, mevaddımüstacele; istical, istical kararı, istical teklifi).

müstaceliyet teklifi (müsta’celiyyet teklifi) Öncelikli, öncelikle görüşme teklifi; aciliyet teklifi. *“REİS- Efendim! Müstaceliyet teklifi vardır, bunu reye koyacağım.”* TBMM 20 Aralık 1340 (1924) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 188 (bk. müstacel, müstacelen, müstacel müzakere, müstaceliyet, müstaceliyet kararı, mevaddımüstacele; istical, istical kararı, istical teklifi).

müstacel mevat bk. mevaddımüstacele.

müstacel müzakere (müsta'cel müzâkere) Öncelikli, öncelikle görüşme. “*Daha müstacel müzakere edilecek İaşe ve Askeri Kanunlarına dair bazı şeyler varsa onların müzakeresini ve bunun ruzmaneden çıkarılmasını teklif ediyorum.*” Meclis-i Mebusan 2 Kasım 1334 (1918) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 83 (bk. müstacel, müstacelen, müstaceliyet, müstaceliyet kararı, müstaceliyet teklifi, mevaddımüstacele; istical, istical kararı, istical teklifi, takdimen müzakere, tercihan müzakere, ivedilikle müzakere, ikinci müzakere).

müstantik Sorgu yargıcı, sorgu hâkimi; söyletmek isteyen. “*Bendeniz dairei intihabiyemden ayrılmadan evvel adliye müstantıkı ile görüştüm.*” TBMM 11 Mayıs 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 272 (bk. istintak, müddeiumumi, muhami).

müstedayat (müsted’ayât) İstenilen, arzu edilen şeyler; (dilekçeyle) talep edilen şeyler. “*O müstedayat, İstida Encümenine gönderildi.*” Meclis-i Mebusan 31 Mart 1334 (1918) tarihli 79’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 558.

müstedî (müsted’î) Dilekçe sahibi, dilekçe veren, istek sahibi. “*Müstedîye tefhim olunur efendim. (Hay hay sadaları)*” Meclis-i Mebusan 4 Temmuz 1325 (1909) tarihli 113’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 389 (bk. istida).

müstediyat bk. müstedayat.

müstelzim Gerektiren, gereken, gerekli olan. “*Seferberlikte kanunen tard cezasını müstelzim ceraimi irtikap eden ümera ve zabitanın tecziyeleri hakkındaki kanunun müdafaası için Harbiye Nezareti Celilesi, Hukuk Müşaviri Beyefendi burada bulunuyorlar.*” Meclis-i Mebusan 18 Kasım 1334 (1918) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 105.

müstenit (müstenid) Dayanan, yaslanan, bir şeye dayanan; bir delili, şahidi olan. “*Reis Beyefendi, senedi Hâkaninin muhafazai ahkâmı için Şurayı Devlet kararına müstenit bir kanun var, idarei Seniyye var.*” Meclis-i Mebusan 11 Şubat 1324 (1908) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 33.

müstenkif Çekimser oy veren, çekimser görüş açıklayan, kabul veya reddetmeyen, çekinen. “*Gazi Ahmet Muhtar Paşa’nın Hükümet-i Seniyye ile Almanya Devleti arasında mün’akit Ticaret mukavelenamesinin temdidini hakkındaki kanun lâyihasına niçin müstenkif kaldığına dair beyanatı.*” Meclis-i Âyan 7 Haziran 1330 (1914) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 135 (bk. istinkâf, imtina etmek).

müşabehet (müşâbehet) (İki şey arasındaki) benzerlik, benzeşlik, benzeyiş, benzeme. “*Efendim tuhaftır. Alemde, bir takım eşya arasında bir çok müşabehet ve bir çok münasebetler bulunur.*” TBMM 22 Ağustos 1336 (1920) tarihli 55’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 412.

müşarünileyh (müşârün-ileyh) Adı geçen, adı anılan, kendisine işaret olunan. “*Kimler ise o zevat teşrif buyursunlar. (Zevat müşarünileyhim kürsüi riyasete geldiler)*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 46.

müşir mazbatası (müş’ir mazbatası) (Durumu) haber veren mazbata, bildiren tutanak. “*Kıraat olunan kararname âza-i mevcudenin sülûsan ekseriyeti ile kabul olunursa, muhakeme talebini müş’ir mazbatası tanzim ve Reis tarafından Makam-ı Sadarete takdim olunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 135.

mütalaa (mütâlaa) Herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı düşünme ile oluşan yorum; görüş, düşünce; irdeleme, tetkik; adli davada bilirkişilerin verdikleri fikirler. “*Zaten bu mesele komisyonun raporunda mevzubahis ediliyor. Onlar mütalaalarını beyan etsinler.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1324 (1908) tarihli 38’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 170 (bk. mütalaat).

mütalaat (mütâlaât) Tetkikler, düşünceler; okumalar. “*Bazı Mebusan tarafından beyanı mütalaat edildikten sonra müzakerenin kifayetine karar verilerek fasılların müzakeresine geçildi.*” Meclis-i Mebusan 4 Temmuz 1328 (1912) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 370 (bk. mütalaa).

müteaddit (müteaddid) Çok, birçok. “*Teklif sahibi müdeattid iseler, içlerinden bir veya birkaç zâtı izahat itasına memur ederler.*” Heyet-i Ayan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 51.

müteallik İlgili, ilişkin, ilişiği olan; bağlı, asılı. “*Efendim, 1327 senesi Muvazenei Umumiye Kanununun 1328 senesinde de tatbikine müteallik kanunu muvakkatin tetkik ve müzakeresine lüzum kalmamış olduğunu Muvazene Encümeni mazbatasında beyan ediyor.*” Meclis-i Mebusan 12 Ekim 1331 (1915) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 571 (bk. taalluk).

mütebaki (mütebâkî) Geri kalan, kalan, artan. “*Şarki Rumeli vergisinin Düyunu Umumiye İdaresine mevdu ve bunun tesviyesinden mütebaki mebaliğden mahsubu hakkında lâyihai kanuniyenin irsal kılındığına*

dair Sadaret tezkiresi.” Meclis-i Mebusan 27 Şubat 1325 (1909) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 73.

mütecaviz (mütecâviz) Geçen, aşan; fazla, çok; saldırgan, saldıran, sataşan. “*Mamafih bizim de alakadar olduğumuz dört senelik, dört seneyi mütecaviz bir müddet zarfında mesuliyetine iştirak ettiğimiz Kuvvei İcraiyyenin kendisine, makamına, kuvvetine muzaf böyle icraatı sakimesi, kendisine muzaf öyle sui istimalatı, öyle fecayii, ne diyeyim her türlü fenalıkları karşısında bulunuyoruz ki...*” Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 97 (bk. tecavüz). ...i **mütecaviz:** ...i aşan. ...**dan mütecaviz:** ...dan çok.

mütedair (mütedâir) ...dair, ...le ilgili, ait, için, dolayı, üzerine. “*Trablusgarp Mebusu Mahmut Naci Bey ve Rûfekasının; hurma ağaçlarından Lakbi istihsalinin memnuiyetine ve hilâfına hareket edenlerin tecziyesine mütedair teklifi kanunîsi.*” Meclis-i Mebusan 3 Şubat 1326 (1910) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 40.

müteferri (müteferri’) Bir kökten ayrılan, bir kökle ilgili olan. Ona ait, onunla ilintili, ilişik. “*Bu gibi ahvalde müteferri olan müdüriyetler nezaretlerden birisine merbut olurlar ve nuzzardan birisi bununla mesul olur.*” TBMM 7 Haziran 1336 (1920) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 131.

müteferrik Dağınık, birbirinden farklılaşan, ayrılmış, ayrılan, ayrı ayrı kısa bahisler ve başlıklar hâlindeki konular. “*Hazinei Maliyede müteşekkil Tensik Komisyonunun; tetkikatı esasıyesı hitam bulmakla beraber, müteferrik ve tensika muteriz olanlar hakkında karar itihaz etmek üzere, haftada bir gün içtimaları lüzumuna dair Sadaret tezkiresi.*” Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1325 (1909) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 368.

mütemmim Tamamlayan, bütünleyen, bitiren. “*Mescid-i Aksuda Mihrabı Şerif zirinde yapılan hafriyat ve zuhur eden âsar-ı kadîme hakkında Kudüs Mebuslarının vâki sualini cevaplandırmış ve mütemmim malûmatın Meclisin hitamından evvel verileceğini beyan ve taahhüt etmişim.*” Meclis-i Mebusan 21 Mayıs 1327 (1911) tarihli 114’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 492 (bk. mütemmim cüz).

mütemmim cüz (mütemmim cüz’) Ayrılmaz parça, bütünü oluşturan tamamlayıcı parça. “*Bu protokol işbu mukavelenamenin mütemmim cüzünü teşkil edip onunla aynı zamanda mer’iyete girecektir.*” TBMM 7 Haziran 1930 tarihli 71’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. Sayı: 230, S. 25 (bk. mütemmim).

mütenazır (mütenâzır) Karşılıklı; birbirine bakan, birbirinin karşısında bulunan. “*Medinei Münevvere Mebusu Abdülkadir Haşim El-Hüseyini Efendinin; Medinei Münevvere’de, mülga bir fermana istinaden, davaların rüyetine mezun mollalarca tahsil olunan mebaliğın cibayetinin meni ile bunlara diğer vilâyat nüvvabına mütenazır maaş bağlanmasına dair takrir.*” Meclis-i Mebusan 23 Mayıs 1325 (1909) tarihli 86’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 120.

mütevafık (mütevâfık) Birbirine uygun olan; uyan, uygun olan. “...o program milletimizin bugünkü haliyle, içtimai, hayati ihtiyacıyla, muhiin şeraitiyle ve asrın icabatıyla tamamen mütenasip ve mütevafık olsun.” TBMM 1 Mart 1338 (1922) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 7.

mütevakkıf Gerçekleşmesi bir şeye bağlı bulunan, bir şeye bağlı olan, ancak onunla olabilen; bağlı. “...aksi takdirde erbabı namus ve haysiyetin müdafaai şerefi neye mütevakkıf ise yapılmasını Heyeti Muhteremelerinden istirham ederim.” TBMM 2 Ağustos 1336 (1920) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 62.

mütevellit (mütevellid) Meydana gelmiş, ileri gelmiş; doğmuş, dünyaya gelmiş; ötürü, bu sebepten. “*Rusya Tazminatı Şahsiyesinden mütevellit ihtilafın, Lahey’de hakem vasıtasıyla halline dair olan bizim Encümen mazbatasını, yarın müzakere olunmak üzere ruznameye ithal edelim.*” Meclis-i Âyan 22 Mayıs 1326 (1910) tarihli 81’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 334.

müttefikan Oy birliğiyle; el birliğiyle, hep beraber, birlikte. “*Kabul edenler ellerini kaldırsın. (ittifakla sadaları) Müttefikan kabul edilmiştir.*” TBMM 1 Mart 1338 (1922) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 18.

müttehaz Kullanılmakta, yürürlükte bulunan; kabul edilen; uygulamaya konulmuş. “*Meclisi Ayan müzakeratının, hafi olması takarrür edenler müstesna, aleni cereyanı hususunda Kanunu Esasının 64 ncü maddesine bir ibarei mütemmime ilâvesi hakkında Meclisi Ayanca müttehaz kararın gönderildiğine dair Sadaret tezkeresi.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1324 (1908) tarihli 38’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 171 (bk. mamulünbih, meriyülahkâm, muteber).

müttehiden Birlikte, beraber olarak. “*O da, Taç ve Taht-ı Saltanatın etrafında müttehiden ve müttefikan birleşmek ve bir kitle-i mehibe halinde bizim kavmimize mahsus olan tevekkülle, fakat ihtiyatla tedbir ile her vatandaş fedakarlıkla mütevekkilane vatanın muhafazasında birleşmeleri lazım geliyor. (Şiddetli alkışlar)*” Meclis-i Mebusan 20

Temmuz 1330 (1914) tarihli 47'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 663 (bk. müttehit).

müttehit (müttehîd) Birleşik, birleşmiş, birlik olmuş, birlik durumuna gelmiş. *“Hiçbir zamanda bir Çekirge Kanunu ile, bir Hiyaneti Vataniye Kanunu ile, bir Zem ve Tahkir Kanunu ile, mevzuubahsolan bu kanunun ruhu asli ve tesirâtı umumiyesi müttehit ve müşterek olamaz, ondan dolayıdır ki, kavanin, kavanini esasiye ve kavanini âdiye şeklinde tasnif edilmiştir.”* TBMM 1 Mayıs 1336 (1920) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 158 (bk. müttehiden).

müzaheret (müzâheret) Arka çıkma, arkalama, destek çıkma, koruma, yardım etme. *“...Hakla nasip ve mukadder olan evci kemale suud edecek şu Hükûmete -Müfredatı umurunu nazarı itibara almıyorum, mesaili siyasiyyede müzaheret ediyorum- müzaheret vazifei vicdaniyyesini ve insaniyyesini ifa etmezsek, eğer şu ahengi faaliyyette Hükümetle müçtemian yürekler birbirine açarak gitmezsek, eskisi gibi cereyanlar, tefrikalar, küskünler...”* Meclis-i Mebusan 6 Temmuz 1330 (1914) tarihli 38'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 429.

müzakerat (müzâkerât) Bir konuyla ilgili konuşmalar, danışmalar, görüşmeler, müzakereler. *“Biz, geçen sene, Meclis-i Mebusan fesholunduğu vakitte itiraz edilmekte olan Sait Paşa Kabinesi günlerce müzakerata tahammül etti. Bu müzakerat günlerce, hatta haftalarca devam etti.”* Meclis-i Mebusan 17 Temmuz 1328 (1912) tarihli 43'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 539 (bk. müzakere).

müzakere (müzâkere) Görüşme, bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, bir konu hakkında konuşarak görüş bildirme. *“Rica ederim efendim, bu şekilde müzakere devam edemez. Kabul ediyorsanız işaret veriniz.”* Meclis-i Mebusan 17 Şubat 1336 (1920) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 142 (bk. bilamüzakere, müzakerat, takdimen müzakere, tercihan müzakere, ivedilikle müzakere, ikinci müzakere).

Müzakere Edilen Mevat (Müzâkere Edilen Mevâd) (Fihristte) “Kanun Tasarı ve Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler” bölümüne karşılık gelebilecek kısım; görüşülen hususlar, işler, kanunlar. “3. - MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1.- *İdare-i Hususiyyeden maaş alan Mekâtib-i ibtidaiye muallim ve muallimlerinin maaşatının Mühasebe-i Umumiyyeye ithaline dair İstida Encümeni mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 26 Şubat 1336 (1920) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 200.

müzakere nisabı bk. nisabımüzakere.

müzakereye şayan bk. şayanımüzakere.

müzakereyhafiye (müzakere-i hafiyye) bk. hafi müzakere.

müzakereyi iptidaiye (müzâkere-i ibtidâiyye) Görüşmelerin başlangıcı. *“Her Şu’be bir lâyiha veya varakanın tedkiki için teşkil olunacak encümene kendi içinden âza tayin etmezden evvel ol lâyihanın veya varakanın müzâkere-i ibtidaiyyesine başlayıp müzâkerenin hitamında tây’in olunacak azanın intihâbı dokuzuncu maddede beyan olunan usule tevfikân icra olunur.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 17.

müzakereyiumumiye (müzâkere-i umûmiyye) Geneli üzerinde görüşmeler, tümü üzerindeki görüşmeler, umumi müzakere. *“Müzakere-i umumiyye hitamı buldukta, Reis tarafından maddelerin müzakeresine geçilip geçilmemesi Meclisten sual olunur. Meclis maddelerin müzakeresine geçilmemesine karar verirse, Reis lâyiha veya teklifin kabul olunmadığını beyan eder. Maddelerin müzakeresine karar verildiği takdirde, sırasıyla her madde ona mütferrî’ tadelât teklifleri ile beraber müzakere olunur.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 64.

müzebzeb (müzebzeb) Bir şeye karar veremeyen, tereddütlü, müteredit, elinden iş gelmez, mızımız, beceriksiz; karmaşık, karmakarışık. *“Ahvali Vilâyatın intizamından kanunen mes’ul bulunan Kuvvei İcraiye müzebzeb bir halde bulunursa, ondan ne gibi neticeler çıkacağı ve ne gibi mehâzîr tevellüt edeceğini bir kerre düşünürsek, zannederim, birtakım mühakemata hacet kalmaz.”* Meclis-i Mebusan 11 Mayıs 1325 (1909) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 621.

müzekkere Bir iş için herhangi bir üst makama yazılan yazı; yargılama makamının, bir kararın yerine getirilmesi konusunda belli bir makama yazdığı yazı. *“Bendeniz bugün yine makamı riyasete bir müzekkere verdim. Evrakın sürati celbi hakkında...”* TBMM 22 Kasım 1336 (1920) tarihli 101’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 22.

müzekkire bk. müzekkere.

müzeyyel Eklentisi, eki, zeyli, ilavesi olan; cevabı altına yazılıp geri gönderilen (tezkere). *“Bolu Mebusu Şükrü Beyin, Arazi Kanununun 20 nci maddesine müzeyyel kanun teklifi (2/414)”* TBMM 29 Aralık

1337 (1921) tarihli 136'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 15, S. 234 (*bk. maddeyimüzeyyele*).

müzeyyelat (müzeyyelât) İlaveler, eklentiler, ekler; ekli ve açıklamalı yazılar. “*Bu kanunla mülga kavanin: Madde 107.- 1293 tarihli Kanunu Esasi ile mevaddı muaddilesi ve 20 Kânunusani 1337 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu ve müzeyyelât ve tadilâtı mülgadır.*” TBMM 9 Mart 1340 (1924) tarihli 7'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 223.

N

Nafia Encümeni (Nâfia Encümeni) İmar, bayındırlık, sanayi, orman ve maden konularına yönelik kanunları incelemekle görevli komisyon. “*Dersaadet ve civarında tesis olunacak telefon şebekesi imtiyazat mukavele ve şartnamesi hakkında Nafia Encümeni mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 19 Ocak 1326 (1910) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 438.

nakisa (nâkisa) Eksik, noksan; eksiklik, kusur, noksanlık; kusuru olan, kusurlu. “*Muvazene-i Maliyye Encümeninin tadil etmiş olduğu veçhile alelittlak birinci mislinden sonra ikinci mislini de eğer kabul edeceksek, zürrain, sade kendilerinin değil, âdeta bizim de hayatımıza biraz nakisa verecektir.*” Meclis-i Mebusan 12 Mart 1334 (1918) tarihli 68’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 142.

nakise bk. nakisa.

nakz Bozma, kırma, çözme; hükümsüz kılma, yok sayma. “*Efendiler, bu mesele encümenimizde müzakere olunduğu sırada bazı rüfekayi kiram (nakz) tabirini istimal etmeyi tensip buyurdular.*” TBMM 10 Temmuz 1336 (1920) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 238. **nakzetmek:** Bozmak. **nakzolanmak:** Geçersiz kılınmak, bozulmak.

namzet (nâm-zed) Aday. “*Nizamnamenin yedinci maddesinde deniliyor ki mebusların sülüsânı âzâlığı kabul olunduktan sonra reis namzetlerinin intihabına mübaşeret olunur.*” Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1324 (1908) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 40.

namzetlik (nâmzedlik) Adaylık. “*Reisi daimî olacak zâtı ileride tayin edebilmek için bir namzetlik devresi geçirmek faydası da mevcuttur. İntihap edilen reisi muvakkatin de ne surette idareyi tanzim edebildiği veyahut idarei müzakerât edebildiği, o birkaç ay içinde daha ziyade tezahür edebilecek.*” Meclis-i Mebusan 8 Kasım 1326 (1910) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 95.

nas (nass) Açıklık, kesinlik, açık ve kesin yargı, kesin hüküm, yorum ihtimali olmayan bilgi; dogma. “*Nâs ile teamül tearuz ettiği yerde nâs’a itibar ve nâs ile muamele olunur. Bakınız burada nâs vardır.*” Meclis-i Mebusan 27 Ocak 1336 (1920) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 41.

nasıp (nâsıb) Atayan, tayin eden. “Âcizlerini bu memuriyete nasıp ve tâyin buyuran zati hazreti padişahinin...” TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 12 (bk. nasıp).

nasp (nasb) (Bir memurluğa, göreve) atanma, tayin edilme. “Müddeti hitam bulan Reis ile Reis vekillerinin tekrar nasbları caizdir.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 2 (bk. nasıp).
nasbolmak: Atanmak. **nasbetmek:** Atamak.

nazarımütalaa (nazar-ı mütalâa) Değerlendirme. “Takrir nazarı mütalaaaya alındı. Fakat isterseniz Ruznameye koyalım.” Meclis-i Mebusan 15 Kasım 1326 (1910) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 182.

nazır (nâzır) (Bakanlar Kurulundaki) bakan. “Nazır Beyefendi neden kırk ikinci maddede nisanın ibtidasından evvel deniyor da burada da mart deniliyor.” Meclis-i Mebusan 30 Mart 1326 (1910) tarihli 71’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 59 (bk. nuzzar, icra vekili, vekil, vükela).

nazırîait (nâzır-ı âid) İlgili bakan, ait olduğu nazır. “Riyaset bu suali derhâl nâzır-ı aidine tebliğ eyler ve nihayet üç gün zarfında Zabıt Ceridesinin sonuna aynen derç ettirir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 109 (bk. nazırimesul).

nazırimesul (nâzır-ı mes’ûl) Sorumlu bakan. “...surette lâzım gelen icrââtı Nâzır-ı mes’ul, deruhde etmek iktizâ eder. Nâzır-ı mes’ul olan beyefendi bu ciheti düşünür.” Meclis-i Mebusan 3 Temmuz 1328 (1912) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 363 (bk. nazırîait).

neşir (neşr) Yayım; yayma, dağıtma. “Madde 2.- İşbu kanun, neşri gününden itibaren mer’idir.” Meclis-i Mebusan 25 Mart 1334 (1918) tarihli 75’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 342 (bk. neşriyat).
neşretmek: Yaymak, dağıtmak; yayımlamak.

neşriyat (neşriyyât) Yayın; gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon benzeri araçlarla neşrolunmuş, yayılmış şeyler. “Manastır Mebusu Pañçedoref Efendinin; Rumeli’nde bazı şakilerin ihtilal çıkarmak üzere teşebbüsât ve icraatta bulduklarına dair evrakı havadisteki neşriyat hakkında suali ve Hariciye Nazırı Rifat Paşanın cevabı.” Meclis-i Mebusan 19 Mart 1327 (1911) tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 519 (bk. neşir).

netayıç (netâyiç) Sonuçlar, neticeler. “*Erzincan Mebusu Osman Fevzi Efendinin; Geçen devrei içtimaiyyede kabul edilen Dersim ıslahatı tatbikat ve netayıci hakkında takriri.*” Meclis-i Mebusan 6 Mayıs 1326 (1910) tarihli 93’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 322.

neticeyikarar (netîce-i karâr) Kararın sonucu. “*Tâyin-i esâmi usulünün icrası, evvelâ ellisekizinci maddede beyan olduğu üzere, neticei karar hakkında iki defa ıstıbah vukuunda; saniyen umur-u maliyeye dair kanun lâyhaları hakkında lâbüddür.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 59.

nezaret (nezâret) Bakanlık; gözetme, gözden geçirme, denetim, kontrol. “*İntihaba nezaret edecekler heyetin emindedir. Onlar kur’a ile tâyin olunmuşlardır.*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 46 (bk. vekâlet).

nezd Yan, yakın, yer, kat, taraf. “*Elbette bu müzakerede Ayan tarafından gayet mâkul ve mantikî birçok mülâhazat beyan edilecek ve bunların hülâsası nezd-i Şahanede malûm olacaktır.*” Meclis-i Mebusan 11 Haziran 1328 (1912) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 470 (bk. nezdinde).

nezdinde Yanında, nazarında, huzurunda, tarafında, gözetiminde. “*Hiç bir Meb’us bir kitabı nezdinde bir aydan fazla müddetle alıkoyamaz.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 172 (bk. nezd).

nezzar bk. nuzzar.

nısf Yarım, yarı. “*Meclis nisabı müzakeresi her dairei intihabiyeden beş âza hesabıyla mecmuunun nısfından bir fazlası olarak hesap edilmiştir.*” TBMM 7 Mart 1337 (1921) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 9, S. 31.

nifakıdâhilî (nifâk-ı dâhilî) İç çekişme. “*Çünkü ekseri suallerin cevabında; nifakı dahilî sebebiyle cephelerden kuvvet ayrıldığı söyleniyor, doğrudur, biz de biliyoruz.*” TBMM 3 Temmuz 1336 (1920) tarihli 26’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 56.

nimresmî (nîm-resmî) Yarı resmî. “*Nimresmî teşkiline lüzum görülen Telgraf Ajanslarının keşide edeceği telgrafnâmelerin ücretten muafiyeti hakkındaki kanun lâyhasının irsal kılındığına dair Sadaret Tezkiresi.*” Meclis-i Mebusan 22 Mart 1327 (1911) tarihli 72’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 4.

nisabiekseriyet (nisâb-ı ekseriyyet) Çoğunluk derecesi, çoğunluk yeter sayısı, çoğunluk için gerekli sayı. “*Nisab-ı ekseriyetin hasıl olmadığı günde gayr-ı mezun olarak bulunmayan azanın esâmisi Hey’eti Umumiyyede kıraat edilen zabıtnamede derç olunur.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 33 (bk. nisap, nisabıkarar, nisabımüzakere).

nisabıkarar (nisâb-ı karâr) Karar yeter sayısı, bir kararın alınabilmesi için Nizamname-i Dâhilî’de belirlenmiş yeter sayı. “*Nisabı karar, nisabı müzakere ile açılmış bir celsenin ekseriyeti mutlakası idi.*” TBMM 9 Mart 1340 (1924) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 252 (bk. nisap, nisabiekseriyet, nisabımüzakere).

nisabımüzakere (nisâb-ı müzâkere) Toplantı yeter sayısı, görüşme çoğunluğu, bir hususu görüşebilmek için aranan sayı, toplanabilme ve tartışma için gerekli olan kanuni sayı. “*Bendeniz bu dairede bir takrir veriyorum, bu senei içtimaiye için mevcut âzanın nisfından bir fazlası nisabı müzakeredir.*” TBMM 7 Mart 1337 (1921) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 9, S. 34 (bk. nisap, nisabiekseriyet, nisabıkarar).

nisap (nisâb) Yeter sayı, toplanma yeter sayısı, toplanıp karar alınması için gerekli en düşük üye sayısı. “*Celseyi açıyorum. Demin ihracat Resminin ilgası hakkındaki Kanunun tâyini esami ile reye vaz’ında (144) kişi ancak reye iştirak etmiştir, nisap yoktur. Binaenaleyh şimdi tekrar reyi âlinize vaz’edeceğiz.*” TBMM 1 Ağustos 1337 (1921) tarihli 58’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 11, S. 388 (bk. nisabıkarar, nisabiekseriyet, nisabımüzakere).

niyabet (niyâbet) Vekâlet, vekillik, naiplik, bir işi biri adına yapma. “*Bunda ne adalete mugayir hareket vardır, ne tethiş var ve ne de ukubatta niyabet cari olmaz esasına muhalif hareket vardır.*” TBMM 8 Eylül 1336 (1920) tarihli 61’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 30 (bk. niyabeten). **niyabet etmek:** Vekillik etmek, birisi adına vekil olarak görev yapmak.

niyabeten (niyâbeten) Vekâleten. “*Azanın yekdiğerine niyabeten rey vermeleri caiz değildir.*” TBMM 29 Mayıs 1926 tarihli 109’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 48 (bk. niyabet).

Nizamname (Nizâm-nâme) Tüzük. “*Bu bâbta Nizâmnamede sarahat vardır.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1336 (1920) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 182 (bk. Nizamname-i Dâhilî).

Nizamname-i Dâhilî (Nizâm-nâme-i Dâhilî) İç Tüzük. “Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, Meclisin muntazaman içtimai ve azanın devamının temini hakkında Nizamname-i Dahiliye bir madde ilâvesine dair kanun teklifleri Lâyiha Encümenine havale kılındı.” Meclis-i Mebusan 26 Şubat 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 201 (bk. Nizamname).

nöbetikelam (nöbet-i kelâm) Söz sırası, konuşma sırası. “Dinlemeye mecbursunuz. Kırk yılda bir nöbeti kelâm bana geldi.” TBMM 25 Aralık 1945 tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 20, S. 361 (bk. irat, iradisual, iradınutuk, iradikelam).

nutkuiftitahi (nutk-ı iftitâhî) Açış nutku. “Efendim, bu günkü meşguliyetimiz Nizamnamei Dahilinin 11 nci maddesi mucibince Kâtiplerin ve İdare Memurlarının intihabıdır. Ondan sonra da bir ikinci Reisvekilini intihap etmektir. Nutku İftitahiye yazılan cevabın bir sureti de şubelere tevdi olunuyor efendim.” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 52-53.

nuzzar (nuzzâr) Nazırlar, bakanlar; bir şeye nezaret eden anlamındaki *nezzar* kelimesinden bozma bakanlar. “Maliye Nazırının makamında kalması veya istifa etmesi Maliye Nazırının yapacağı, vaktiyle diğer kendilerine karşı bütçe vermekle mükellef Nuzzârı teyit etmek, tekit etmek.” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1324 (1908) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 209 (bk. nazır, icra vekili, vekil, vükela).

nüzzar bk. nuzzar.

R

rabıta (râbıta) İki şeyi birbirine bağlayan şey, bağ; ilgi, ilişki, münasebet; bağlılık, mensupluk; düzen, tertip, sıra; birbirini tutma, bağlılık. “*Şimdi biz, tabiatta görüyoruz ki, herhangi bir cismin eczâ-yı ferdiyyesi beyninde alâka, imtizaç, rabıta bulunmazsa o cisim muhtel oluyor. Demek ki, tabiat bunu icabediyor. Muhtelif kanunların beyninde daima tenasüp, tekabülü muâdile lâzımdır.*” Meclis-i Mebusan 9 Haziran 1328 (1912) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 449.

rabian (râbian) Dördüncü olarak, dördüncüsü. “*Salisen; umum muallimleri askerlik vazifesinden muaf tutmalı; rabian; muallimler, kendi mesleklerini memuriyyet mesleğine tercih etmek için memurlar kadar ve hatta memurlardan ziyade mükafata nail olmalı.*” Meclis-i Mebusan 8 Mayıs 1327 (1911) tarihli 103’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 8 (bk. evvelen, saniyen, salisen, hamisen, sadisen, sabian, saminen, tasian).

rapt (rapt) Ekleme, iliştime, bağlama. “*İzmit Mebusu Hamdi Namık Beyin, İzmit sancağının İngilizler tarafından işgali üzerine mercisiz kalan Geyve, Adapazarı, Kandıra ve İznik kazalarının merkez ittihaz edilecek Geyve’ye raptına dair takrir.*” TBMM 26 Nisan 1336 (1920) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 78. **raptetmek:** Ekleme, iliştime, bağlamak.

ref (ref’) Lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma. “*455 numarayı müzakere edeceğiz. Müddeiumumilerin Mahakim-i Hukukiyye ve ticariyedeki vazaifinin ref’i hakkındadır. Okuyunuz.*” Meclis-i Mebusan 19 Mart 1334 (1918) tarihli 72’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 265 (bk. mülga, mefsuh, ilga etme).

refik (refik) Arkadaş, yoldaş. “*Muhterem refiklerim; yirmi yıl evvel Hüdavendiğâr vilâyeti, Maarif Müdürlüğünü terk ederek hukuku esasıyei milliyemizi Pariste müdafaaya başladığım zaman vatanımın bir gün elbet hür, mesut olacağından emin idim.*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 50 (bk. rüfeka). **refikimesai:** İş arkadaşı, mesai arkadaşı.

Reis (Reis) Başkan. “*Reis Beyefendi, bendeniz perşembe içtimasında bulunmuş, kâtipler intihabatında da rey vermiştim, hatta celseden ayrıldıktan sonra Dahiliye Encümeninde de içtima edip, intihabat icra*

ettik.” Meclis-i Mebusan 5 Kasım 1332 (1916) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 15.

Reisimuvakkat *bk.* Muvakkat Reis.

Reisisani (Reîs-i Sâni) İkinci Başkan. “*Bugün merasimi tebrikiye ve teşekkürüyeyi ifa için refikim Reisisani Talât Beyefendi ile Mabeyni Hümayuna gittik.*” Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1324 (1908) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 63.

Reisinin (Reîs-i Sinn) En yaşlı üye, tüzük gereği seçimlerden sonra Meclisin ilk birleşiminde yeni başkan seçilinceye kadar geçici başkanlık yapan en yaşlı üye. “*Meclisi Millî nutku iftitahii Hazreti Padişahi ile küşad olunduktan sonra; Reisi Sin Ali Naki Efendi Hazretlerinin tahtı riyasetlerinde devam ederek; iki kâtip seçimini müteakip Mebusanı Kiramın şubelere tefrikleri icra edildi ve gelecek içtimain ruznamesi azayı kirama tefhim ve 6 Kânunuevvel 1324 Cumartesi günü saat 1,30’da içtima etmek üzere inikada nihayet verildi.*” Meclis-i Mebusan 6 Aralık 1324 (1908) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 8.

Reisivükela (Reîs-i vükelâ) Başbakan, vekillerin/bakanların reisi, başı. “*Reis-i Vükelâ hakkında âdemi itimat beyan olduğu halde, Hey’et-i Vükelâ hep birden istifaya mecburdur.*” Meclis-i Mebusan 5 Mayıs 1328 (1912) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 49.

Reis Vekili (Reîs Vekîli) Başkan Vekili. “*Reisvekili Hüseyin Cahit Beyefendi’nin Riyasetinde inikad ederek Zaptı Sabık Hülasesı kıraat ve kabul edildi.*” Meclis-i Mebusan 25 Kasım 1334 (1918) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 194.

resen (re’sen) Doğrudan doğruya, bağımsız olarak, kimseye danışmadan; kendi başına, kendiliğinden. “*Bu kadar isticale sebep yarın Meclisin tatili ise, Divanı Riyaset tatil vazifesini resen istimal hakkını haiz değildir.*” TBMM 7 Temmuz 1336 (1920) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 122.

resim (resm) Vergi. “*Ancak, tarifenin ikiyüzüncü numarasının, gerek ‘evvel’, gerek ‘saniyen’ işaretli fıkralarında 2 ve 4 numaralarıyla gösterilen kürkler levahıktan levhalar dahi müstakilen gümrük resmine tabi olduğu gibi kaplama olan mevad dahi kaplamanın tabi bulunduğu resme tabidir.*” Meclis-i Âyan 28 Mart 1333 (1917) tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 418 (*bk.* rüsum).

rey (re'y) Oy; görüş, düşünce. "...mukavelenamenin buraya gelip gelmemesi meselesini bugün halledelim, sonra izahatın kâfi olup olmadığını reye koyalım." Meclis-i Mebusan 28 Kasım 1325 (1909) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 251.

reya müracaat etme (re'ye mürâcaat etme) Oylama, oya sunma. "Biz mütalaatımızı arz ettik. Sonra Halil Beyefendi bir takrir verdiler, o takrir de okundu, reye müracaat buyuruldu ve ekseriyetle kabulüne karar verildi. Şimdi tekrar edilecek müzakere nedir?" Meclis-i Mebusan 28 Kasım 1325 (1909) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 257 (bk. istihsaliara, rey istihsali, reye vazetme). **reya müracaat etmek:** Oylamak, oya sunmak

reya vazetme (re'ye vaz' etme) Oylama, oya sunma. "Henüz ikinci maddeyi reye vazetmedim." TBMM 15 Kasım 1336 (1920) tarihli 98'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 384 (bk. istihsaliara, rey istihsali, reye müracaat etme). **reya vazetmek:** Oya sunmak, oylamak. **reya vazedilme:** Oya sunulma. **reya vazedilmek:** Oya sunulmak, oylanmak.

reyialeni (re'y-i alenî) Açık oy, açık rey. İsmi okunan milletvekilinin "Kabul", "Ret" veya "Çekimser" diyerek veyahut üzerinde ad ve soyadı ile seçim çevrelerinin yazılı olduğu oy pusulalarını oy kutusuna atmasıyla gerçekleşen oylama biçimi. "Muvazene-i Umumiyye Kanun lâyihası ile vergi ihdas ve ilgasına veya tezyid ve tenkisine ve muahedata müteallik kanun lâyihaları hakkında doğrudan doğruya re'y-i aleniye müracaat zaruridir." Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 256 (bk. tayiniesami, işaretimahsusa, reyihafi).

reyiâmm (re'y-i âmm) Umumi fikir, kamunun tümünün oyu ve fikri, bir topluluğun tümünün isteği ve eğilimi, umumun oyu, genel oy, plebisit. "Maraş Mebusu Hasib Beyin, Müftülerin reyiâm suretiyle intihaplarına dair (2/32) numaralı teklifi kanunisinin reddine dair Şer'îye ve Evkaf Encümeni mazbatası." TBMM 10 Kasım 1339 (1923) tarihli 51'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 317 (bk. efkârimumiye).

reyihafi (rey'i hafî) Gizli oy, işaretsiz yuvarlakların kutulara atılmasıyla kullanılan oy şekli. "Geçen gün; elimde üç takrir var, ikisi Tayini Esami ile biri de reyi hafi ile ârâya müracaat edilmesi talep ediliyor, diye söyledim." Meclis-i Mebusan 2 Aralık 1325 (1909) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 296 (bk. tayiniesami, işaretimahsusa, reyialeni).

reyiişari bk. işaretimahsusa.

rey istihsali (re'y istihsâli) Oylama, oya sunma. “104 üncü maddenin son fıkrası, nisabın ademi vücudu hasebiyle rey istihsali mümkün olmazsa mevkii müzakerede bulunan maddenin kararı ikinci içtimaa bırakılarak...” TBMM 17 Ağustos 1336 (1920) tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 274 (bk. istihsaliara, reye müracaat etme, reye vazetme).

rey istimali (re'y isti'mâli) Oy kullanma. “Rey istimali muamelesi hitam buldu. Şimdi reylerin tasnifi icra edilecektir.” Meclis-i Mebusan 19 Kasım 1334 (1918) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 168 (bk. istimal).

reylerin tadadı (re'ylerin ta'dâdı) Oyların sayılması. “Hele sandığa atılan reylerin tadadı, tadat edilen reylere ait zaptın hakikatlere tamamen uygunluğunu ve bu zabıtlara herhangi bir şeytan elinin karışmamasını temin edecek tedbirler hiç bir zaman politika faaliyetleri değildir, arkadaşlar.” TBMM 3 Temmuz 1948 tarihli 81’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 12, S. 644.

rey sandığı (re'y sandığı) Açık oylamada milletvekilinin gerçek oyunu belli eden oy yuvarlağının atıldığı esas sandık, tatbik sandığı dışındaki diğer sandık. “Âza-i Hey’etten her biri kendilerine verilen beyaz ve kırmızı yuvarlaklardan birini kürsünün üzerindeki rey sandığına, diğerini tatbik sandığına atar.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 79 (bk. tatbik sandığı).

rey varakası (re'y varakası) Oy pusulası. “Kutu derununda 5 tane beyaz rey varakası bulunmuştur ki, müstenkif demektir.” Meclis-i Mebusan 8 Kasım 1333 (1917) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 8.

Riyaset (Riyâset) Başkanlık. “Serdarzâde Mustafa Efendinin mazbatası bizim şubede ikinci encümenden tanzim edilmiştir. Bugün Riyasete takdim olunmuştur. Binaenaleyh bugün okunuyor.” Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1324 (1908) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 34.

Riyaset Divanı bk. Divan-ı Riyaset.

Riyaset Divanının Heyet-i Umumiyyeye Maruzatı (Riyâset Dîvânının Hey’et-i Umûmiyyeye Ma’rûzâtı) (Fihristte) Başkanlığın (Başkanlık Divanının) Genel Kurula Sunuşları. “RİYASET DİVANININ HEYET-İ UMÛMİYEYE MARUZATI

MAKAM-I RİYASET TEBLİĞİ

1.- *Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Fransuva Jozefin vefatı münasebetiyle taziyet telgrafı keşidesi ve müteveffanın hatırasına hürmeten inikada nihayet verilmesi hakkında Riyasetin teklifi.*” Meclis-i Mebusan 12 Kasım 1332 (1916) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 32.

Riyaset Konağı *bk.* Konak.

Riyasetpenah (Riyâset-penâh) Başkanlık eden, Başkan olan, Reislik, Başkanlık makamında bulunan. “*Zira, Padişahımız Efendimiz Hazretleri Hilafetle teşerrûf eder. Eğer ‘Hilafetpenah’ dersek Hilafetin Şevketmeab ile teşerrûf etmesi lazım gelir. İbare doğru değildir. Hatta Riyasetpenah dahi denilemez. Onun için ‘Şevketpenah ve Hilafetmeab’ şeklinde olmalıdır. (‘Doğru’ sadaları) Elkabın bu suretle tashihini teklif ederim.*” Meclis-i Mebusan 16 Şubat 1336 (1920) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 121 (*bk.* Riyasetpenahi).

Riyasetpenahi (Riyâset-penâhi) Başkanla ilgili, Reise, Başkana ait, onunla ilgili. “*REİS - İzin talebini okutuyorum.*”

Ayan Riyaseti Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri,

Rahatsızlığım devam etmekte olduğundan bir ay kadar tedaviye muhtacım. Müsaade-i Riyasetpenahilerini rica ederim.” Meclis-i Âyan 19 Ocak 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 15 (*bk.* Riyasetpenah).

ruhsat (ruhsât) İzin, müsaade. “*Müzakereye hitam verilmesinin aleyhine söz isteyenler bulunur ise içlerinden yalnız bir mebusa ruhsat verilir, badehu reye müracaat olunur.*” TBMM 13 Eylül 1336 (1920) tarihli 64’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 121 (*bk.* mezuniyet, bilamezuniyet, gayrimezun, izinler, mesağ, icazet, istihsalimezuniyet, cevaz).

ruzname (rûz-nâme) Gündem. “*Vakıa Nizamname-i Dahili mucibince ruzname Meclisin kararıyla tanzim olunur.*” Meclis-i Mebusan 12 Mayıs 1328 (1912) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 89 (*bk.* ruznameyimüzakerat).

Ruzname Harici Beyanat (Rûz-nâme Hâricî Beyânât) (Fihristte) Gündem Dışı Konuşmalar. “*RUZNAME HARİCİ BEYANAT*”

1.- *Karesi Mebusu Abdülaziz Mecdi Efendinin; Nizamnamei Dahili Encümenin içtimainin temini hakkında beyanatı.*” Meclis-i Mebusan 28 Aralık 1325 (1909) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 470.

ruznameymüzakerat (rûz-nâme-i müzâkerât) Müzakerelerin gündemi, müzakere gündemi, görüşme gündemi. “*Evvel-emirde, bu, alelaide bir tebliğdir. Ruzname-i müzakerata girmemiştir.*” Meclis-i Mebusan 10 Şubat 1336 (1920) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 109 (bk. ruzname).

rücu (rücû’) Geri dönme, sözünü geri alma, cayma, vazgeçme. “*Müsta’celiyet-i müzakere kararından rücu caizdir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 65.

rüesa (rüesâ) Reisler, başkanlar. “*Divanı Muhasebat Rüesâ ve Azasının sureti azilleri, Kanunu Esaside bir maddei mahsusa ile tayin edilmiş olmasına nazaran...*” Meclis-i Âyan 3 Ocak 1326 (1910) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 369.

rüesayimemurin (rüesâ-i me’mûrîn) Memurların ileri gelenleri, memurların üst düzeyi, yüksek memurlar, üst düzey bürokratlar. “*Ferit Paşayı tasdik ederim. (56) ncı maddede bir fıkra vardı. Orada Vükeladan ve rüesayı memurinden bahsolunuyor. Şu halde Vükelayı devlet ve tevkil ettikleri rüesayı memurin buraya gelip izahat vermeye mecburdurlar.*” Meclis-i Âyan 4 Kasım 1325 (1909) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 22.

rüfeka (rûfeka’) Arkadaşlar. “*Rüfekanın gayret ve fazileti ve Zâtî Şahanenin muvafakati âkilânesi ve duredi ânesi semeresi olarak bugün o yirmi seneden beri müdafaa ettiğim Kanunu Esasinin mevkii tatbike konduğunu görüyorum.*” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 51 (bk. refik).

rüfekayıkiram hazeratı (rûfeka-yı kirâm hazerâtı) “Değerli, soylu, hazreti, ulu arkadaşlar” anlamına gelebilecek saygı içeren hitap şekli. “*Rüfekayı Kiram Hazeratı, Mebusanı izâm Efendiler! Millet Meclisi Osmanlıların kanunu adaleti muhafazaya müteahhit olan şu heyeti celile...*” Meclis-i Mebusan 29 Haziran 1325 (1909) tarihli 110’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 319 (bk. azayıkiram).

rüsum (rüsûm) Vergiler; gümrük vergileri. “*Eğer bu rüsum kalkarsa, bu mekteplerde okuyan sibyan, aç, susuz ve çıplak olarak kalacaklardır.*”

Meclis-i Mebusan 7 Ocak 1324 (1908) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 265 (bk. resim).

rüyet (rü'yet) Görme, bakma, görülme. *"İşbu Nizâmnâmenin on üçüncü faslında münderiç usule tevfikân Meclisin tahsisatını ahz ve sarf ve umur-u hesabiyyeyi rü'yet ederler."* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 9.

S

sabık (sâbık) Geçen, geçmiş, önceki, eski; ileride bulunan, zamanca, rütbece önde bulunan. “*Gerek fesih, gerek devre-i intihâbiyyenin hitamı sebebiyle Meclis-i Meb’usanın tecdîden intihabı hâlinde, sabık Meclis tarafından henüz kabul edilmemiş olan bilcümle levâyih ve teklifat-ı kanuniyye yeni gelen meclis için keenlemeyekûn addolunur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 36.

sabian (sâbian) Yedinci olarak, yedinci. “*Sabian: Kanun dairesinde teşekkül edip Bankanın Merkez Meclisi İdaresince şayanı itibar görülen ve Bankanın teftiş ve murakabesini kabul eden ziraat kooperatif şirketleri yedindeki laakal muteber iki imzayı havi poliçe ve emre muharrer senetler.*” Meclis-i Âyan 26 Kasım 1331 (1915) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 123 (bk. evvelen, saniyen, salisen, rabian, hamisen, sadisen, saminen, tasian).

Sadaret (Sâdaret) (Osmanlı Dönemi'nde) başvezirlik, sadrazamlık, bir nevi başbakanlık işi ve makamı. “*Bu kanun kabul edildiği takdirde müstehzim olacağı masraf, bütçeye ilave edilecektir ve eğer şimdi bu dairenin teşkili ve Sadarete raptı kabul buyurulursa, bütçe Heyeti Celilenize geldiği zaman, bu mebaliğin de Sadaret bütçesine ilavesini Heyeti Celileye teklif edeceğiz.*” Meclis-i Mebusan 4 Şubat 1334 (1918) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 186.

sadede davet (sadede da’vet) Görüşülen asıl konuya dönmeye çağrı. “*İki defa sadede davetten sonra hatip yine sadetten hariç söz söylemeye devam ederse, kendisinin o madde hakkında aynı celsede irad-ı kelâmdan memnuıyyeti Reis tarafından Heyete teklif olunur. Meclis, bilamüzakere re’y-i işarî ile karar verir.*” Meclis-i Mebusan 19 Şubat 1331 (1915) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 326 (bk. sadet, sadede gelmek, sadet harici, sadetten huruç).

sadede gelmek Konuyla ilgisiz sözleri bırakarak asıl konuya dönmek. “*Şimdi sadede gelmek itibarıyla yalnız ne var? Üsküp’de birtakım vergiler, duhuliye resmi alıyorlarmış, bu malûm. Bu resim zaten Belediye Kanunu icabıdır.*” Meclis-i Mebusan 29 Mart 1326 (1910) tarihli 70’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 15 (bk. sadet, sadede davet, sadet harici, sadetten huruç).

sadet (saded) Konuşulan asıl konu, asıl mevzu, asıl madde. “*Sırası geldi. Buna taalluku olduğu için, kabul edersiniz, etmezsiniz, o başka*

(*Sadede sesleri*) *Sadettir bu.*” TBMM 22 Ağustos 1336 (1920) tarihli 55’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 426 (*bk. sadede davet, sadede gelmek, sadet harici, sadetten huruç*).

sadet harici (saded hârici) Konu dışı, mevzu harici. “*REİS - Hamdullah Suphi Bey, rica ederim tafsilata girmeyiniz. (‘Sözünü kesmeyiniz’ sadaları) Bendeniz hatibin saded harici sözünü kesmek selahiyetini haizim.*” Meclis-i Mebusan 10 Mart 1336 (1920) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 406 (*bk. sadet, sadede gelmek, sadede davet, sadetten huruç*).

sadetten huruç (sadetten hurûc) Konudan çıkma, konuşulan asıl konudan uzaklaşma, konu dışına çıkma. “*Sadedden huruç*”

Seksenbirinci Madde: İrâd-ı kelâm edenin sadeden çıkmaması şarttır. Harice tecavüz eder ise, Riyâset tarafından ihtar olunur.” 1 Mayıs (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 81 (*bk. sadet, sadede gelmek, sadet harici, sadede davet*).

sadisen (sâdisen) Altıncı olarak, altıncısı. “*Sadisen: Berveçhi maruz esbabı makuleyi nazarı dikkate alarak...*” TBMM 15 Temmuz 1336 (1920) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 335 (*bk. evvelen, saniyen, salisen, rabian, hamisen, sabian, saminen, tasian*).

sahibitakrir (sâhib-i takrîr) *bk. takrir sahibi.*

saik (sâik) Sebep, neden; sevk eden, götüren, iten güç; güdü. “*Bu fıkranın buraya dercine kendilerini icbar eden saik nedir? Encümenden bu cihetin bildirilmesini rica edeceğim.*” Meclis-i Âyan 28 Ocak 1332 (1918) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 392.

sair hususat *bk. hususatisaire.*

sakit olma (sâkıt olma) Hükümsüz, hükmü kalmamış; düşen, düşmüş. “*Mebus intihap olunan Priştine Müftisi Mustafa Hamdi ve İzmir Müftisi Seyyid Efendilerin mebusluğu tercih ettikleri takdirde müftilikleri sakıt olacağından müşarünileyhadan istimzaç olunarak neticenin bildirilmesine dair Şeyhülislâmlık tezkiresi.*” Meclis-i Mebusan 7 Kasım 1325 (1909) 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 37 (*bk. sakit*).

sakit olmak: Düşmek, hükmü kalmamak.

sakit (sâkit) Susan, ses çıkarmayan. “*Fakat Nizamnemedede bu şekil yoktur. Eğer bu şekli açacak olursak bir çok sui istimale, sui istimal değilse de sui tefehhüme mahal verir, Nizamnamei Dahili bu bapta*”

sakittir.” Meclis-i Mebusan 18 Kasım 1334 (1918) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 163 (bk. sakıt olma).

sal (sâl) Sene, yıl. *“Bugünkü muhasebe müdürleri, bütçedeki tahsisatın yâni masarîfin muhasssat dahilinde cereyanını temin etmek ve bir de sâl hesaplarını tanzim etmek için vaz olunmuş bir kontrol memurudur. Devairde eskisi gibi muhasebeciler yoktur.”* Meclis-i Mebusan 11 Mayıs 1327 (1911) tarihli 106’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 132.

salahiyet (salâhiyyet) Yetki. *“Bugün mevki-i mer’iyyete olan Kanun-u Muvakkatın 10 uncu maddesinin fıkra-i ahiresinde Rejî’ye bir salahiyet veriliyor. O salahiyet mucibince Rejî, satış tarifelerinde tadilat icra edecek olursa, bu tadilatı Maliye Nezaretine ve Düyûn-u Umumiyyeye arz edecek.”* Meclis-i Mebusan 7 Mart 1334 (1918) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 4 (bk. ademisalâhiyet).

salahiyet tecavüzü (salâhiyyet tecâvüzü) Yetki aşımı. *“Bunu bir salâhiyyet tecavüzü olarak telâkki etmek herhalde mümkün olmayacaktır.”* TBMM 29 Mart 1964 tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 29, S. 119.

salicedit (sâl-i cedîd) Yeni yıl. *“Salı günü sâl-i cedit münasebetiyle huzur-u Şahâneye kabul buyurulmuştum.”* Meclis-i Âyan 31 Ekim 1331 (1915) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 521 (bk. seneyicedide).

salifüzzikir (sâlifü’z-zikr) Zikri geçmiş, bildirilen; yukarıda ismi geçen, yukarıda daha evvel söylenen. *“Kezâlik, azadan biri salif-üz-zikr zevatın kelâma hitam verdiklerini müteakip, anlara cevap vermek için söz isterse, ana dahi ruhsat verilir.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 36 (bk. bervechibâlâ).

salihâl (sâl-i hâl) İçinde bulunulan yıl. *“...mezkur onbirinci maddenin ve turuk-u mezkure için kanunu mahsus ile muayyen olan bakiyye-i tahsisat nisbetinde sarfedilecek mebaliğın sal-i hal masraf açığını kapatmak üzere akdedilecek istikraza ilave ve ithal suretiyle bittedarik tesiyesi fikrindeyiz.”* Meclis-i Mebusan 21 Mayıs 1327 (1911) tarihli 114’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 528 (bk. seneyicariye).

salisen (sâlisen) Üçüncü olarak, üçüncüsü. *“REİS - Şimdi bu fıkra hakkında bir mütalaa var mı efendim? (Yok sesleri) Bir mütalaa yok. Bu salisen fıkrası hakkında verilmiş bir takrir var, buyurun okuyun.”* Meclis-i Mebusan 28 Mart 1333 (1917) tarihli 61’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 389 (bk. evvelen, saniyen, rabian, hamisen, sadisen, sabian, saminen, tasian).

salname (sâl-nâme) Yıllık. “...Dahiliye Nezâretinin 1326 Senesi Muvazenesinin icarât ve kırtasiye ve salname tertiplerinden tasarruf olunan (230 000) kuruşun münakalesine dair Hükümetçe tanzim ve Meclis-i Mebusanca aynen kabul olunarak...” Meclis-i Âyan 24 Mart 1327 (1911) tarihli 49’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 299.

samiin (sâmiîn) Dinleyiciler. “REİS - Efendim, samiin tarafından ne alkış ve de protesto kabul etmem. Kemâl-i hürmetle dinlemenizi rica ederim.” Meclis-i Mebusan 24 Ekim 1327 (1911) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 259 (bk. samiin mahalli).

samiin mahalli (sâmiîn mahalli) Dinleyici locaları. “Son celsede Meclise teşrif ederek samiin mahallinde müzakeratı istima buyuran Şeyh Ahmet Sünusi Hazretleri tarafından celsenin hitamını müteakip âmali milliye ve mesaii diyaneþperveranemizde nalli muvaffakiyet olmamız için gayet belîğ bir dua kıraat edilmiş ve bütün âza ve diğer muazzar büyük bir vecdû huşu içinde âmin hân olmuşlardır.” TBMM 18 Kasım 1336 (1920) tarihli 99’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 403 (bk. samiin).

saminen (sâminen) Sekizinci olarak, sekizinci. “Saminen; mevaddı atıye veçhile ehliyetini ispat etmiş olmak.” Meclis-i Mebusan 31 Aralık 1333 (1917) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 457 (bk. evvelen, saniyen, salisen, rabian, hamisen, sadisen, sabian, tasian).

saniyen (sâniyen) İkinci olarak, ikincisi. “Layihai kanuniyyede ‘Saniyen sanat ve memuriyetinin icrası için muktazi kitap, makina ve alat ve bu kabil eşyayı sairesi...’ denilmiş. Fakat bendeniz zannediyorum ki, mesela Felsefe ve Riyaziyyat ve Şiir ile meşgul olan zevatın ne sanatı vardır ve ne de memuriyeti vardır.” Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1332 (1916) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 274 (bk. evvelen, salisen, rabian, hamisen, sadisen, sabian, saminen, tasian).

sarahat (sarâhat) Açıklık, ibarede açıklık, belli, anlaşılır olma durumu. “Ayrı ayrı kur’a çekileceğine dair kanunda sarahat yoktur.” Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 46 (bk. sarahaten).

sarahaten (sarâhaten) Açıkça, açıktan açığa, açık olarak. “O gelip şifahen cevap vereceğine tahriren cevap veriyor ve nihayetinde de kendisi sarahaten memuriyetinden istifa ediyor.” TBMM 2 Ağustos 1336 (1920) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 68 (bk. sarahat).

sarih (sarîh) Açık, kolay anlaşılır; belli, belirgin, meydanda. “Efendiler, meselenin cihet-i siyasiyyesine, esbab-ı hakikiyyesine gelince; seyahat-ı

Hazret-i Padişahi muhakkak bir vesileden ibarettir. Hükümet katiiyen Fransızların dediği gibi bizden “depárese” olmak istiyor; yani kurtulmak istiyor. Mesele bütün sarih manasiyle budur. (Handeler) Bunda katiiyen şüpheniz olmasın; fakat haklı olarak mı kurtulmak istiyor, haksız olarak mı kurtulmak istiyor?” Meclis-i Mebusan 10 Mayıs 1327 (1911) tarihli 105’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 107.

saylav Milletvekili, mebus. *“Muğla Saylavı Yunus Nadinin teşrii masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adliye ve Teşkilâtı esasiye encümenlerinden mürekkekb Muhtelit encümen mazbatası (3/131)” TBMM 15 Kasım 1935 tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 58.*

sayüamel (sa’y ü amel) Çalışma, gayret etme, emek. *“Havzai fahmiyede sâyü amelden dolayı kazazede olanlarla vefat edenlerin vârisleri veya amele müfettişliği veyahut İktisat Vekâleti tarafından tazminat dâvası ikame olunur.” TBMM 10 Eylül 1337 (1921) tarihli 73’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 173.*

sayüamel hürriyeti (sa’y ü amel hürriyeti) Çalışma hürriyeti, çalışma serbestisi. *“Devletin silâhlı güçlerine karşı gelindiğini, vatandaşın mesken masuniyetine tecavüz edildiğini, say-ü amel hürriyetinin karşısına çıkıldığını, fabrikaların tatil-i faaliyet ettirildiğini, vatandaşların öldürüldüğünü...” TBMM 15 Temmuz 1970 tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 313.*

sebk İleri geçme, ilerleme, öne geçme. *“Lâyiha veya teklifin hey’et-i umumiyyesi reye konmazdan evvel sebk ve raptının tashihine lüzum görünür ise, ait olduğu encümene gönderilmesi caizdir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisinin Değiştirilmiş Şekli, Madde 82.*

seçim sathımâiline girme (seçim sath-ı mâiline girme) “Seçim eğik düzlemi”, “seçimin eğimli yüzeyi” diye çevirebileceğimiz bu kavram, artık seçime gitme isteği ortaya çıktığı zaman ondan kaçışın olamayacağını, her kurumun, her şeyin, herkesin seçim için hareket edeceğini, artık seçimden geri dönülemeyeceğini, ondan kaçışın olamayacağını ifade eder. *“Halbuki Hükümet Başkanı Meclisin bu son tatil devresinde defalarca memleketin ‘seçim sathı maili’ üzerinde olduğundan bahsetmiştir.” TBMM 21 Kasım 1952 tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 17, S. 243.*

sefaret (sefâret) Elçilik. *“Lütfen bu vesikayı bizzat Meclisimize getirmiş olan Fransa Sefareti tercümanı cenaplarına heyetimiz namına arzı*

teşekkür edilmesini talep eylerim.” Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1324 (1908) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 39.

sefir (sefir) Elçi. *“Münasip görülürse, Meclis namına Sefir Hazretlerine bir şey yazılsın efendim.*” Meclis-i Mebusan 3 Aralık 1327 (1911) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 185.

sefirikebir (sefir-i kebir) Büyükelçi. *“Almanya’nın Dersaadet Seferatinden sefir-i kebir Baron Dövandenhaym imzasıyla Meclis-i Mebusan Riyasetine vürud eden 29 Mayıs sene 1914 tarihli mektubunun suret-i mütercemesidir.*” Meclis-i Mebusan 19 Mayıs 1330 (1914) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 77.

sehiv bk. sehv.

sehv Hata, yanlış, yanlışma. *“Eğer maddede bir zühul eseri varsa heyeti umumiyesi reye vazolunmazdan evvel mazbata muharriri o sehv hakkında nazarı dikkati celbeder. O vakit tashih edilir.*” TBMM 2 Eylül 1336 (1920) tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 474 (bk. sehven).

sehven Dalgınlık veya unutkanlık sonucunda oluşan yanlışlıkla, yanlış olarak. *“Metn-i tezkerede birinci kısmın yekûnunda görülen noksan, yirmibirinci faslın (B) işaretli Hudeyde-San’a Şimendifer Hattı istikrazının sene-i sabıka mürettebatı olan 2 milyon 064.825 kuruşun sehven dahili hesap edilmesinden ileri geldiği gösterilmekte ise de, fasıllarda ve kabul olunan tahsisatta hiçbir sehiv olmayıp...”* Meclis-i Mebusan 14 Temmuz 1328 (1912) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 453 (bk. sehv).

seneyiatiye (sene-i âtiye) Gelecek sene, gelecek yıl. *“Muş mebusu Ahmet Hamdi Bey ile rüfekası tarafından verilen takrir var efendim, senei âtiye için bir tekliftir.*” TBMM 30 Kasım 1336 (1920) tarihli 106’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 148 (bk. seneyisabıka, seneyicedide, seneyicariye).

seneyicariye (sene-i câriyye) Geçerli olan sene, şu anda geçerli olan yıl, içinde bulunulan yıl. *“Sene-i cariyeye Temmuzunun 31’ine kadar en mühim olan mahsulât-ı ziraiyye ve sınıaiyyenin fazlası ihtiyacat-ı mevcudeyi tatmin için ahkâm-ı âtiye dairesinde müteakibilen mübadele edilecektir.*” Meclis-i Mebusan 28 Mart 1334 (1918) tarihli 77’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 426 (bk. seneyisabıka, seneyicedide, seneyiatiye, salihâl).

seneyicedide (sene-i cedîde) Gelecek olan yeni yıl. *“Senei Miladiye değil, Senei Cedide (nuvo stil) deniliyor.*” Meclis-i Âyan 20 Ocak 1326

(1910) tarihli 29'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 441 (*bk. seneyisabıka, seneyiatiye, seneyicariye, salihâl*).

Seneyiçtimaiye (Sene-i İctimâiyye) Yasama Yılı, toplanma yılı. “*Yeni devre-i içtimaiyye denilince, intihâbâtın tekerrür ettiği içtimadır ki, her yerde böyle kabul olunmuştur. Yalnız, sene-i içtimaiyye denilirse bu seneki içtimaa denilir.*” Meclisi Mebusan 4 Haziran 1328 (1912) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 338 (*bk. Devreyiçtimaiye, Devreyiintihabiye, Devreyiteşriye*).

seneyisabıka (sene-i sâbıka) Geçen sene. “*Fakat Bütçe Kanunu kabul ve sarfiyat icra edildikten sonra, hayır bunu kabul etmiyorum, diyerek senei sabıka kanununa rücu etmek doğru değildir.*” TBMM 25 Nisan 1337 (1921) tarihli 25'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 10, S. 94 (*bk. seneyiatiye, seneyicedide, seneyicariye*).

serlevha (ser-levha) (Yazıda) başlık; bölüm; madde başlığı. “*Evvelâ bu kanunun ismi yoktur. Serlevha lâzımdır. Bendeniz bu kanuna (Hiyaneti vataniye Kanunu) denmesini teklif ederim.*” TBMM 27 Nisan 1336 (1920) tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 99 (*bk. sername, matlap*).

sername (ser-nâme) (yazıda) başlık; bölüm, madde başlığı; mektup, kitap benzeri yazıların başında yer alan yazı; ön söz; başlangıç yazısı. “*Eğer sernamede falan tarihli kanunun birinci maddesini muaddil kanun dersek pek doğru olmaz. Yani efradını cami olmaz.*” TBMM 26 Ocak 1340 (1924) tarihli 90'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 399 (*bk. serlevha, matlap*).

seyyanen (siyyânen) Eşit olarak, birbirine denk olarak, müsavi olarak. “*Mütehavvil vergisinin lağvı ile maddenin ‘Muâfiyyet-i Askeriyye Vergisi bilûmum mükellefin için seyyanen senevi 250 kuruştur.’ suretinde tâdilini tekif eylerim.*” Meclis-i Mebusan 17 Ocak 1334 (1918) tarihli 35'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 10.

siyanet (siyânet) Koruma, korunma. “*Tezyidi varidat ne kadar lâzım ise ahalinin siyanet ve muhafazai hukuku da o kadar elzemidir.*” TBMM 10 Ağustos 1336 (1920) tarihli 46'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 171. **siyanet etmek:** Korumak, esirgemek.

sin (sinn) Yaş. “*REİS - Muhterem arkadaşlar, beni bu makam-ı Riyaseti muvakkaten işgale sevk eden, sinnim iktizası kanunun icabatıdır. Bunun için evveleminde beni bu sinn-ü sale isal eden Cenab-ı Hakka hamd ve şükreder, saniyen muhterem arkadaşlarıma rasime-i hoşamediyi ifa*

ve besmele-i şerife istianesiyle işe iptidar eylerim. Ve minallah-ittevfik. (Alkışlar)” Meclis-i Mebusan 1 Mayıs 1330 (1914) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. sinnen).

sinnen Yaşça, yaş bakımından. “REİS - Meclisi açıyorum.

Muaddel Nizamname-i Dahilinin 1 inci maddesi mucibince sinnen küçük olan dört azanın kâtip olmak üzere kitabet mevkiine geçmelerini rica ediyorum.” Meclis-i Mebusan 5 Nisan 1328 (1912) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. sinn).

sineyimillete dönme (sîne-i millete dönme) Halkın içine, halkın kucağına dönme. Milletvekillerinin görevlerinden istifa ederek, milletvekilliğinin her türlü ayrıcalığını bırakarak sade bir vatandaş hâlinde siyaset yapmaları anlamına gelen bir deyim. “*Bunun için tekrar ediyorum, Dahiliye vekâletini, gerek Cami Beyefendi ihraz buyursun, gerek onu istihlâf edecek diğer bir zat gelsin, behemehal memurlarının icraatını yakından takip ederek, en ziyade namusuna, ahlâkına güveneceği arkadaşını göndersin, icraatım anlatsın. Artık sinei millet tecrübe tahtası değildir.*” TBMM 13 Temmuz 1336 (1920) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 297.

sininihizmet (sinîn-i hizmet) Hizmet yılları, seneleri. “...müddet-i hizmetlerinde aidat-ı tekaüdiyye vermiş buldukları takdirde, sinin-i hizmetlerine nazaran Alaylı itibar edilerek tasfiyeye tabi tutulduktan sonra, ait olacakları rütbelere göre Tekaüd-ü Askerî Kanunnamesine tevfikan tekaüt muhassasatı ifa olunur.” Meclis-i Mebusan 23 Nisan 1327 (1911) tarihli 92’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 225. **sinin:** Yıllar.

sininimaliye (sinîn-i mâliyye) Mali yıllar. “...Mebusan Encümenlerinin kararı veçhile elyevm mevki-i istimalde olan ve halkın öteden beri ülfet ve itiyadına muvafık bulunan sinin-i Maliyye erkamının tebdil edilmemesine karar vermiştir.” Meclis-i Âyan 30 Ocak 1332 (1916) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 427.

sininisabıka (sinîn-i sâbıka) Geçen yıllar, önceki seneler. “Akka Mebusu Abdülfettah Efendinin, Sinini sabıka aşar iltizamı bedelatı hakkında teklifi kanunisi.” Meclis-i Mebusan 3 Ocak 1330 (1914) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 177.

sininivefire (sinîn-i vefîre) Çok yıllar. “Devletin sinin-i vefireden beri duçar olduğu tecavüzat-ı mükerrere sebebiyle rahnedar olan ahval-i maliyyesinin ıslahını tas’ib eden avamilin mühimlerinden olan düyûn-u atika ile harbi meşum-u ahirin zammettiği düyûn-u cedidenin itfası...”

Meclis-i Âyan 19 Şubat 1336 (1920) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 114.

sinnirüşť (sinn-i rüşd) Ergenlik yaşı. *“Bir fiil irtikâp ederse, eđer üç sene sonra doğmuşsa idam olunmaz yahut daha evvel tevellüt etmişse idam olunur. Sinn-i rüşte falan tarihte vâsil olur. İşte memuriyette şu sinde istihdam edilebilir, hakk-ı intihabı şu tarihte olabilir gibi birçok hukuk ve vazaif nokta-i nazarından ehemmiyeti haizdir.”* Meclis-i Mebusan 24 Mart 1333 (1917) tarihli 59'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 320.

sirkat Çalma, hırsızlık. *“...Beyoğlu'nun yan sokaklarında cereyan eden sirkat, dolandırıcılık ve yankesicilik vakaları hakkında ne gibi tedabir ittihaz olunduğuna dair Dahiliye Nazırından istizah takriri.”* Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1324 (1908) tarihli 7'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 85.

siyak (siyâk) Sözün gelişi, anlatım biçimi. *“Efendim, mesele bir siyak üzere hekim yetiştirmektir. Ordudaki etibba arasında bir ikilik olursa tabii fena nispetsizlikler ve gayrimenmuniyet ve iğbirar hâsıl eder.”* TBMM 30 Haziran 1337 (1921) tarihli 44'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 11, S. 79 (bk. siyak ve sibak, siyakıkelaam).

siyakıkelaam (siyâk-ı kelâm) Sözün gelişi, söz gelişi, sevk edilişi. *“Bendeniz siyakı kelâmdan, bunun tarzı tahririnden ve maksadı tahririnden, yalnız memurin muhakematında lâzımgelen muamelei kanuniyeyi tatbik için teşkil edilecek bir heyet telâkki ediyorum...”* TBMM 2 Temmuz 1337 (1921) tarihli 45'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 109 (bk. siyak ve sibak, siyak).

siyaküsibak bk. siyak ve sibak.

siyak ve sibak (siyâk ve sibâk) Sözün (öncesinin sonrasına olan) uygunluğu, tutarlığı. *“Maddenin sonunda (Mecazdır) kelimesi maddenin siyak ve sibaki itibariyle mümtazdır gibi bir mânaya da delalet ve teşmili nazarı dikkate alınarak (Hükümetçe meccanen verilir) suretine ifrağ ve berveçhi mâruz surette tadil edilerek şekli âtiyi iktisap eylemiştir.”* TBMM 28 Kasım 1336 (1920) tarihli 10'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 94 (bk. siyak, siyakıkelaam).

son kânun bk. kânunusani.

son teşrin bk. teşrinisani.

stenograf TBMM Genel Kurulunun açık ve kapalı toplantılarında, komisyonlarda, Başkanlık Divanı toplantılarında, Anayasa Mahkemesinin

Yüce Divan sıfatıyla yaptığı duruşmalarda hazır bulunarak her türlü konuşulanı usulünce yazıya geçiren yeminli uzman kişi. *“İstenografi hakkında Lâyiha Encümeninin mazbatasını ecnebi tabiri kullanılmaması için bir tabir aradık bulamadık. ‘Kitabeti Remziyye’ dedik ama bilmem doğru mu?”* Meclis-i Âyan 9 Şubat 1325 (1909) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 332 (bk. ketebe, ketebeyiaklam).

sual (suâl) Soru. *“Muhasebe-i Hususiyeden maaş alan İstanbul Vilayeti muallimleri için de bir sualımiz vardı.”* Meclis-i Mebusan 22 Ocak 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 218 (bk. sual takriri, şifahi sual, şifahi sual takriri, tahrirî sual, tahrirî sual takriri).

sual takriri (suâl takriri) Soru önergesi. *“İzmit Mebusu Sırrı Beyefendi bir sual takriri vermişler.”* Meclis-i Mebusan 26 Şubat 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 214 (bk. sual, şifahi sual, şifahi sual takriri, tahrirî sual, tahrirî sual takriri).

Sualler, İstizahlar ve Bunlara Verilen Cevaplar (Suâller, İstizâhlar ve Bunlara Verilen Cevâblar) (Fihristte) Sorular, Gensorular ve Bunlara Verilen Cevaplar. *“SUALLER, İSTİZ AHLAR VE BUNLARA VERİLEN CEVAPLAR*

II. – SUALLER

1.- *Mâlûlîni gûzaftın terfihi hakkındaki kanunun sureti tatbikine dair İstanbul Mebusu Ali Rıza Bey tarafından verilen sual takriri (6/18) (Maliye Vekâletine).”* TBMM 13 Ekim 1339 (1923) tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 617.

Sualler, İstizahlar ve Cevapları bk. Sualler, İstizahlar ve Bunlara Verilen Cevaplar.

suhan bk. sühan.

suhulet (sühulet) Naziklik, yumuşaklık; kolaylık; uygun ortam, uygunluk, elverişlilik. *“Sadrazam Paşa bize şöyle söylemiş oluyor: Efendiler, ben sizin Meclisinizi fesh etmek mecburiyetindeyim. Halbuki, Kanunu Esasinin maddei mevcudesi bu babda Meclisi suhuletle feshetmemi temin etmiyor. Bunu değiştirin ki ben sizi kolayca feshedeyim. İşte mesele bundan ibarettir. (Gürültü ve sol taraftan handeler)”* Meclis-i Mebusan 3 Aralık 1327 (1911) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 209.

suihareket (sû-i hareket) Fena davranış. *“Elimizde iken, ne için Hükümeti kanunsuzluğa teşvik edelim? Hükümetin eline selâhiyyet-i*

vasia veririz. İndelicap Hükümet sui hareket ederse, Hükümeti mesul ederiz.” Meclis-i Mebusan 18 Mayıs 1328 (1912) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 163.

suuidare (sû-i idâre) Kötü yönetim, sevk ve idaresi kötü olan, güçlükler çıkararak. *“Efendiler eşraf ve ağniya bu memlekette mevcut ise emin olunuz, onların vücudu, bu memlekette bazı cihetlerde lüzumlu bir mevcudiyettir ve buna bizim sui idaremiz sebep olmuştur.”* TBMM 2 Eylül 1336 (1920) tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 489.

suiniyet (sû-i niyyet) Kötü niyet. *“Eğer sui niyet yoksa, eğer bir emre tebaan âlet olmamış ise, çünkü valinin kıraat olunan telgrafnamesinde diyor ki ‘400 kuvvei mevcudemiz var idi’ diyor.”* Meclis-i Mebusan 18 Nisan 1325 (1909) tarihli 63’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 134.

suistimal (sû-i isti’mâl) Kötü, yersiz, yolsuz kullanma. *“Her şeyi sui istimal ettikleri gibi, dini dahi agrâzı siyasiyelerine vesile ederek sui istimalden geri kalmamışlardır.”* Meclis-i Mebusan 21 Mayıs 1325 (1909) tarihli 85’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 106 (bk. istimal, hüsnüistimal).

suitefsir (sû-i tefsir) Yanlış yorumlama. *“Malumu alileri olduğu üzere mukavelenamenin sui tefsir edilmesi, Mahkemei Temyiz faslında da görüldüğü veçhile esbabı naksiyyededir.”* Meclis-i Mebusan 14 Ocak 1332 (1916) tarihli 30’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 35.

suitelakki (sû-i telâkki) Kötüye çekme, kötü anlayış. *“Eğer bunu Heyeti Celile tadilname şeklinde kabul ederse, bendeniz onu da kabul ederim. Maksadım, tehiri müzakere değildir. Sui telakkide bulundular.”* Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1333 (1917) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 320.

sukut Düşme, aşağı inme; büyük bir görevden ayrılma. *“Kanunu Esaside muayyen dört ayın, kanunu mezkûrun tadilatından sonra da altı ayın nisfını ademî devamda ısrar edenlerin mebusluktan sükût edeceklerine dair Meclisi Ayan Riyaseti tezkiresi.”* Meclis-i Mebusan 2 Aralık 1325 (1909) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 301 (bk. sükût).

suretikatiye (sûret-i kat’iyye) Kesinlikle, kesin olarak, asla. *“Bendeniz böyle demedim. Efendi Hazretleri, ben esasen bu işin kaçça çıkacağına sureti katiyede bilemem.”* Meclis-i Mebusan 28 Nisan 1327 (1911) tarihli 96’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 407.

suretivuku (sûret-i vuku') Gerçekleşme biçimi, oluş şekli. *"İmha edilen evrakı naktiyenin miktarı da anlaşılmiştir. Yalnız bu imhanın sureti vukuu hakkında bazı neşriyat vardır. Bu neşriyat imhayı değil, fakat imhanın tarzını şüpheli göstermiştir."* TBMM 23 Mart 1929 tarihli 43'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 9, S. 41.

sübtudefter Deftere sabit olarak yazdıkça, kaydettikçe. *"Heyet-i meb'ûsân kâtipleri birer birer açık derûnunda muharrer esâmiyi sübt-u defter eyledikten sonra neticesi Reîs tarafından beyan olunur."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 64.

sühan Söz, laf, lakırdı. *"Fakat biliyoruz ki 'bir noktaî i'stinat bulursam Dünyayı kaldırırım' lâkırdıları pek eski bir tâbirdir. İşte bugün dünyayı esasından kaldıracak, mektep meselesidir. Bir sanatkârı sühan olan Zehrap Efendi ile Kozmîdi Efendi bu hakikati izah ettiler."* Meclis-i Mebusan 26 Mayıs 1325 (1909) tarihli 88'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 211 (bk. kelam, elfaz, akval).

sükût Sessizlik, susma, konuşmama, söz söylememe. *"REÎS - Bir itirazınız var mı efendim? (Sükut) Aynen kabul edildi."* Meclis-i Mebusan 5 Ocak 1327 (1911) tarihli 40'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 552 (bk. sukut).

sülûsan (sülûsân) Üçte iki. *"Kanun-u Esasinin tâdiline dair bir teklif vukuunda Hey'et-i Âyanın âza-i mürettebesinin lâakal sülûsanı ittifak etmedikçe o teklif kabul olunamaz."* 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 48.

sülûsan ekseriyet bk. ekseriyetisülûsan.

sülûseyn bk. sülûsan.

sürçülisan (sürç-i lisân) Dil sürçmesi, istemeden maksadını aşan söz söylemek. *"Sonra, açılan kredi, rüşvet teklifi değildir. Ben, rüşvet almam. Bunlar kredidir ve zabıtta da öyledir. O rüşvet kelimesi sürçi lisan olarak vâki olmuştur."* Meclis-i Mebusan 4 Mart 1334 (1918) tarihli 62'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 665.

§

şahsiyat (şahsiyyât) Bir kişinin özel hayatı ve kişilik hakları üzerine söylenen sözler; şahsa ait işler. *“Heyeti Muhteremeleri arasında şeref ve haysiyeti nakisedar edecek hiçbir fiil ve hareketle maznun olarak tanınmamış olan bir arkadaşımıza hizmet teklifinin bu kadar çirkin münakaşai şahsiyat ile Meclisi Âlilerine şaibedar itiraz edecek isnadata vesile vereceğini bittabi bilemezdim.”* TBMM 2 Ağustos 1336 (1920) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 63 (bk. zatiyete dokunma, şahsiyat yapma).

şahsiyat yapma (şahsiyyât yapma) Bir kişinin özel hayatıyla ilgili konulara girme, söz edilen konudan uzaklaşarak olumsuz yönleriyle kişiler üzerinde durma. *“Rica ederim şahsiyat yapmayınız.”* TBMM 17 Mayıs 1963 tarihli 82’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 90 (bk. şahsiyat, zatiyete dokunma).

şamil (şâmil) İçine alan, kapsayan, kaplayan, çevreleyen. *“Refiklerimin ruzname i müzakerata dair söyleyecekleri varsa o benim talebime şamil olamaz.”* Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1324 (1908) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 82.

şayan (şâyân) Uygun, yaraşır, değer, layık. *“Bir teklifin müzakereye şayan olup olmadığına Heyetçe karar verilmesi her vakit talep olunabilir.”* 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 42.

şayanıdikkat (şâyân-ı dikkât) Dikkat edilmesi gereken, dikkate değer. *“Doğru olduktan başka, pek ziyade şâyân-ı dikkat bir fikirdir.”* Meclis-i Mebusan 2 Temmuz 1328 (1912) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 330.

şayanımüzakere (şâyân-ı müzâkere) Müzakereye değer, görüşülmeye layık. *“Siverek Mebusu Kadri Ahmet Bey ve on sekiz refikinin; memleketleri hudut haricinde kalmış olan mücahidine arazi temlikine dair (2/384) numaralı teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası.”* TBMM 13 Aralık 1340 (1924) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 108.

şayanıtakdir (şâyân-ı takdir) Takdire layık, takdire değer, beğenilmeye, övülmeye layık. *“Efendiler, evvelemirde şu hakikati itiraf edelimki, gerek Nazır Bey ve gerek maiyyetlerindeki nezaret memurları hakikaten,*

cidden şayan-ı takdir zevatır ve bu sayede Defter-i Hâkanî muamelâtı her yerde yevmen fiyevmen intizam haline gelmektedir.” Meclis-i Mebusan 25 Nisan 1327 (1911) tarihli 93’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 279.

şekliati (şekl-i âti) Aşağıdaki biçimde, aşağıdaki şekilde. “*Tehir kararı Hey’eti Umumiyeye kabul olunursa, şekl-i âti dairesinde Meclis-i Meb’usana tebliğ edilir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 64.

şerait (şerâit) Şartlar. “*Zaten Meclisi Mebusan geçen sene buna benzer ve aynı şerait dairesinde bir layiha kabul etmiştir.*” Meclis-i Mebusan 12 Haziran 1328 (1912) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 507 (bk. şeraitkanuniye).

şeraitkanuniye (şerâit-i kanûniyye) Kanuni şartlar, yasal koşullar. “*Efendim, bu gibi şeraiti kanuniyye hilafında mukavele, medyun ile dainin hukukundan değildir; bu, umuma ait şeraittir.*” Meclis-i Mebusan 24 Kasım 1333 (1917) tarihli Tutanak Dergisi, C. 1, S. 107 (bk. şerait).

şeraititerakki (şerâit-i terakki) İlerleme şartları, yükselme koşulları. “*Meclis memurin ve müstahdeminin vazifeleri, usul-ü tâyinleri, maaşları, şerâit-i terakkileri, hidemâtı teşriyye ve idariyyenin suret-i ifâsı hakkında kavaid-i lâzimeyi vaz ve tesis eder.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 11.

şifahi (şifâhî) Sözlü. “*Yemen Mebusu Seyyid Ahmet El-Kebzi Efendinin; Taşkışla harikinden mecruh olan ve vefat eden Alman ve Rus askerleri için Meclis namına taziyette bulunulmasına dair şifahi teklifi okundu ve taziyetin Riyasetçe ifası takarrür etti.*” Meclis-i Mebusan 15 Mayıs 1330 (1914) tarihli 6’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 59 (bk. şifahi izahat, şifahi sual, şifahi sual takriri, tahrirî, tahrirî sual, tahrirî sual takriri).

şifahi izahat (şifâhî izâhât) Sözlü açıklamalar, sözlü açıklama. “*Burada yalnız şifahi izahat vermekten başka bir şeye lüzum yok.*” TBMM 4 Aralık 1336 (1920) tarihli 108’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 204 (bk. şifahi, şifahi sual, şifahi sual takriri, tahrirî, tahrirî sual, tahrirî sual takriri).

şifahi sual (şifâhî suâl) Sözlü soru. “*Prizren Mebusu Tefvik Latif Beyin; Şimali Arnavutluk hakkındaki şifahi suali ve Dahiliye Nazirinin cevabı.*” Meclis-i Mebusan 23 Mayıs 1328 (1912) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S.169 (bk. sual, sual takriri, şifahi, şifahi izahat, şifahi sual takriri, tahrirî, tahrirî sual, tahrirî sual takriri).

şifahi sual takriri (şifâhî suâl takriri) Sözlü soru önergesi. “Siverek Mebusu Mustafa Lütfi Beyin, Siverek livası muallimlerinin maaş alamamaları sebebine dair Maarif Vekâletinden şifahi sual takriri.” TBMM 12 Temmuz 1336 (1920) tarihli 32’nci Birleşim Tutanak Dergisi, S. 257 (bk. sual, sual takriri, şifahi, şifahi sual, şifahi izahat, tahrirî, tahrirî sual, tahrirî sual takriri).

şikâyat (şikâyât) Şikâyetler, sızlanmalar. “Gerek Takvim-i Vekayi’ye ve gerek matbuata resmen verilen zabıtlarda ifadatin yanlış derç edildiğine aza tarafından vaki olan şikâyat, Encümen-i Riyasetçe tetkik ile icab-ı icra edilir.” Encümen-i Riyaset Nizamnamesi, Madde 9.

şöhret Unvan, san; tanınma, ün yapma. “Meclisi Mebusana takdim edilen arzuhaller hakkında lüzum görüldüğü halde her hafta Arzuhal Encümenince arzuhallerin numarasını, sahibinin isim ve şöhret ve mesken ve hulasaten istidasını ve encümençe ittihaz olunan karar ile esbabı mucibei mücmesini mübeyyin bir cetvel tanzim olunup nüshai matbuası azaya tevzi olunur.” TBMM 21 Ekim 1338 (1922) tarihli 123’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 68.

şuabat (şuabât) Şubeler, bölükler, gruplar, dallar; Meclisteki şubeler. “REİS - Bu günkü içtimaimıza netice verelim ve Cumaertesi günü saat kaçta içtima edeceğimizi kararlaştıralım? (Beşe taksim olunan şuabat muamelâtı bitmeden dağılmayalım sedaları).” Meclis-i Mebusan 4 Aralık 1324 (1908) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 5 (bk. şube).

şube (şu’be) Osmanlı meclislerinde siyasi parti grupları bulunmadığından ona karşılık gelebilecek bir tür oluşum, parlamento grubu. “Şimdi şubeler intihabını yapacağız. Evveleminde intihabata nazaret etmek üzere kur’a ile beş kişi tefrik edilecek. Kur’a çekiyorum: Galip Efendi (Karesi), Şakir Bey (Konya), Muhittin Efendi (Niğde), Rıza Bey (Kırkkilise), Ragıp Bey (Kudüs-ü Şerif)” Meclis-i Mebusan 1 Kasım 1331 (1915) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. şuabat).

Şûra-yı Devlet (Osmanlı Dönemi’nde) yasa, tüzük tasarılarını hazırlayan danışma kurulu; Danıştay, idari davalara bakmak, hükûmetçe hazırlanan tasarı ve imtiyaz sözleşmeleri üzerine düşüncelerini bildirmek gibi görevleri bulunan idari yüksek mahkeme. “Efendim, Şûrayı Devlet bütçesi müzakere edilirken, zannediyorum ki evvela Şûrayı Devletin şekli hazırlayarak ipkası caiz midir, değil midir meselesi karşısında bulunuyoruz.” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1331 (1915) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 531.

şüru (şürû') Başlama. “...*İrade-i Seniyye-i Hazret-i Pâdişâhı Makâm-ı Sadâretten Hey’et-i Meb’ûsâna tebliğ olunduktan sonra, ifâ-i me’mûriyete şüru’ ve mübâşeret ederler.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 10 (bk. mübaşeret, mübaderet).

T

taaddüt (taaddüd) Çoğalma, sayısı artma. “Çünkü bu suretle intihabın derecatı taaddüt ediyordu ve biz hakikate yaklaşılim derken hakikatten uzaklaşıyorduk.” TBMM 18 Kasım 1336 (1920) tarihli 99’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 411.

taalluk İlişği, ilgisi olma; ilgi, ilinti; ait olma. “Esasa taalluk eden bir keyfiyette ise Meclis-i Âyan hissiyat ve temenniyatını Kuvvei İcraiyeeye bildirmek muvafık-ı Meşrutiyet olmaz.” Meclis-i Âyan 28 Nisan 1328 (1912) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 56 (bk. müteallik).

taarruzdan masun (taarruzdan masûn) Dokunulmaz, saldırıdan korunmuş. “Ben bir İngiliz Lordu olmak emelini besleyecek kadar hulyaperest değilim; fakat şu emeli beslerim ki, o İngiliz gibi, Osmanlı Parlamentosunda, herbir Osmanlının hanesi taarruzdan masun olduğundan dolayı iftihar edebileyim. (“Bravo” sedaları)” Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1333 (1917) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 291 (bk. masun, masuniyet).

taayyün Meydana çıkma, belli olma, belirme. “Efendim, geçen içtimada Ziraat Bankası Bütçesinin heyet-i umumiyyesini reye vaz etmiştik. Meclisin sonunda olduğu için taayyün eden netice tebliğ edilememişti, şimdi tebliğ ediyorum: Reye iştirak eden 119 mebustan 119’u da lehte rey vermişler.” Meclis-i Mebusan 10 Ocak 1330 (1914) tarihli 16’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 229. **taayyün etmek:** Belli olmak.

taayyüş Yaşama, geçinme; yaşama tarzı. “Köylü, fakir olanlarla, nebatat ile taayyüş edenler en ziyade tuz istihlâkine mecburdurlar.” TBMM 23 Eylül 1336 (1920) tarihli 71’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 304.

tab (tab’) Basım, basma, kitap basma. “O halde ciheti askeriyeenin bir maddelik kanunu var, onu müzakere edeceğiz. Bir maddeden ibaret olduğundan onun için tab ettirmedik. Eğer, Heyeti Celileniz tabına lüzum görürse tab ettiririz.” Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1330 (1914) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 445.

tabir (ta’bir) Anlatım, ifade, deyiş; yorum; deyim; terim. “Bunun için zaten usulü muhakememizde tayin edilmiş bir tabirimiz vardır. Bu da malumunuzdur. Usulü Muhakematı Cezaiyede cürümüşut hakkında bir şey vardır, velvelei nâs üzerine tutulan kimselerin cürümüne

cürmümeşhut denilir.” Meclis-i Mebusan 6 Haziran 1328 (1912) tarihli 16’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 381 (bk. ıstılah, tabirat).

tabirat (ta’bîrât) Tabirler, ifadeler, deyişler; terimler, deyimler. “*Raporda birtakım fennî tâbirat vardır. Tabîî, bu tâbiratı anlıyamadık. Yanımızdaki arkadaşlara sorduk. Hastalığı veremdir, dediler.*” TBMM 13 Eylül 1339 (1923) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 74 (bk. ıstılah, tabir).

tacil (ta’cîl) Acele ettirme, çabuklaştırma, hızlandırma. “*...Reis sual edip Hey’etçe tâ’cili kabul olunduğu hâlde, lâyihanın veya teklifin olduğu encümene ve ait olduğu encümen yoksa, derhâl bir encümen teşkiliyle ana havalesine karar verilir.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 29 (bk. ıstical).

tadat (ta’dâd) Sayma; sayıp dökme, sayım. “*O esnada rüfeka-yı muhteremden bir kısmı dışarı çıkmakta idiler. Toplanan reyler, taded edildi. Adedi 50’ye balığ oldu.*” Meclis-i Mebusan 24 Aralık 1331 (1915) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 297. **tadat etmek:** Saymak.

tadat ve tasnif (ta’dâd ve tasnîf) Sayım ve döküm. “*Başka reye iştirak etmeyen var mı? (‘Yok’ sadâları) Rey ıstimali muamelesi hitam buldu. Tasnif-i ârâ için kur’ a keşide ediyorum: İsmail Hakkı Paşa (Amasya), Mehmet Bey (Tokat), Samih Fethi Bey (Sivas). (Ârâ tadat ve tasnif olundu)*” Meclis-i Mebusan 31 Ocak 1336 (1920) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 51 (bk. tefhim).

tadil (ta’dîl) Değişiklik. “*İnhisarı Duhan Kanununun tadiline dair kanun layihası Muvazenei Maliye Encümenine havale kılındı.*” Meclis-i Mebusan 14 Şubat 1334 (1918) tarihli 50’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 314 (bk. tadil teklifi, tadilname, tadil takriri).

tadilatımatlube (ta’dîlât-ı matlûbe) İstenilen değişiklik, talep edilen tadilat. “*Tarafeyn encümenleri tâdilât-ı matlubenin ibaresi hakkında ittifak ve ittihad ederler ise Hey’et-i Meb’ûsân encümeni muvafakat-ı tarafeyn ile tanzim olunan ibareyi hâvi bir mazbata kaleme alıp Hey’et-i Umûmiyyenin müzakerâtı ibare üzerine cereyan eder.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 102.

tadilikanun (ta’dîl-i kanûn) Kanun değişikliği. “*On üçüncü madde mucibince müceddeden tanzim veya tadil-i kanuna dair vaki olan teklif, Hey’et-i Umûmiyyede ekseriyet-i âra ile reddolunduğu takdirde, o senenin*

müddet-i içtimaiyyesinde tekrar mevki-i müzakereye konulamaz.” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 14.

tadilname (*ta’dil-nâme*) Değişiklik önergesi. *“Efendim, Kırşehir Mebusu Mahmut Mahir Efendinin bir tadilnamesi var, en son olarak o verildiği için onu okuyacağız.”* Meclis-i Mebusan 11 Şubat 1332 (1916) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 296 (bk. tadil, tadil teklifi, tadil takriri).

tadil takriri (*tâ’dil takriri*) Değişiklik önergesi. *“Bu madde hakkında da tadil takriri yok. O halde maddeyi aynen reye koyuyorum: Yedinci maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Kabul edildi efendim.”* Meclis-i Mebusan 7 Haziran 1330 (1914) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 390 (bk. tadil, tadil teklifi, tadilname).

tadil teklifi (*ta’dil teklifi*) Değişiklik teklifi. *“Tadil teklifinin esbabı mucibesini istiyorsunuz. Halbuki işte hep arz ettiklerim ona dair yani bir Hükümet memurunun takdiri keyfisine bırakmak, tabii fena netice verir...”* Meclis-i Mebusan 28 Mayıs 1328 (1912) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 251 (bk. tadil, tadilname, tadil takriri).

tahaddüs Ortaya çıkma, meydana çıkma, olma. *“Âmir-i ita olan kestör ile alâkadaranı arasında tahaddüs edecek ihtilafâtın merci-i halli, Divan-ı Riyasettir.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 131.

taharri (*taharri*) Araştırma, arama, araştırılma. *“Hükmetmek için Heyet-i Hâkimenin vicdanında kanaat hâsıl olmak lâzım gelir. Binaenaleyh vesaiki lazimeyi taharri eder, kendi vicdanını her türlü şevâibden kurtarmak için heyeti hâkime, muttasıl delail arar.”* Meclis-i Âyan 17 Şubat 1336 (1920) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 80 (bk. taharriyat).

taharriyat (*taharriyyât*) Araştırmalar. *“Zaten Nazır Beyefendi buyurdular ki, o talimatnamenin 12 nci maddesinde kimlerin taharriyat edeceği, ne suretle taharriyat icra edileceği musarrahtır. Bunları tasrihe hacet yoktur. Usulü taharri hakkında da sarahat vardır.”* Meclis-i Mebusan 13 Aralık 1333 (1917) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 271 (bk. taharri).

tahkik Soruşturma. *“Efendim, heyet Hüseyin Cahit Beyefendinin tekliflerini kabul etti. Binaenaleyh tahkik için teşekkül edecek komisyon, tabii Heyeti Umumiyyenin bu noktai nazarına göre tahkikata o cihetten*

iptidar ederler.” Meclis-i Mebusan 7 Kasım 1334 (1918) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 122 (bk. tahkikat).

tahkikat Soruşturmalar, soruşturma. *“İkinci Şube Reisi tarafından bir takrir veriliyor. Bu takrir Sait Halim ve Tal’at Paşalar kabineleri hakkında mefsub Meclis-i Mebusan Beşinci Şubesince yapılmış olan tahkikat evrakının cebren Hükümete tevdi ettirilmiş olmasından ve bu muamelenin Ferit Paşa Kabinesi hakkındaki tahkikat icra edecek olan Dördüncü Şubeye havalesi icap eyleyeceğinden bahisle bunu ayrı bir mesele telakkî ediyor ve keyfiyyetin Dördüncü Şubeye havalesini istiyor.”* Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1336 (1920) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 194 (bk. tahkik, tahkikatievveliyeye, tahkikatılazıme).

tahkikat encümeni Soruşturma komisyonu. *“...Heyeti Umumiye intihabatta bir suiistimal görürse ledelhace işbu nizamnamenin faslı mahsusunda münderiç ahkâma tevfikân bir Meclis Tahkikat Encümeni dahi teşkil edebilir.”* TBMM 16 Aralık 1925 tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 162 (bk. tahkikatiteşriyye).

tahkikatievveliyeye (tahkikat-ı evveliyeye) Ön soruşturma. *“Esasen, tahkikat-ı evveliyeye yapılmamasının sebebi, keyfiyeti mahkemeye sevk etmektir.”* Meclis-i Âyan 19 Mayıs 1330 (1914) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 55 (bk. tahkikat, tahkikatılazıme).

tahkikatılazıme (tahkikat-ı lâzıme) Gerekli soruşturmalar, zorunlu soruşturmalar. *“Binaenaleyh müsaade buyurulursa bunlar hakkında da mahallinde ve sair icabeden yerlerde tahkikatı lâzıme yapalım.”* TBMM 20 Ekim 1337 (1921) tarihli 97’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 198 (bk. tahkikat, tahkikatievveliyeye).

tahkikatiteşriyye (tahkikat-ı teşriyye) Meclis soruşturması. *“Kanunu Esasinin Millete verdiği hukuk tamamen muhafaza edilerek hürriyet perverlik esasatına sadık kalmak ve Kanunu Esasinin ruhuna muhalif olan kavanin ve nizamatı ilga etmek ve Kanunu Esasiyi Hakimiyeti Milliyye esasatı dairesinde tadil eylemek ve alelhusus harb ve sulh kararları gibi Milletin hakkı olan mesaili İradei Milliyyeye bırakmak ve Meclisi Milliye tahkikatı teşriyye icrasına salahiyetdar kılmak istiyoruz.”* Meclis-i Mebusan 19 Ekim 1334 (1918) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 29 (bk. tahkikat encümeni).

tahkikat komisyonu bk. tahkikat encümeni.

tahkir Hakaret etme, aşağılama, onur kırma, hor görme. *“Memurlar hiçbir vakit Kabine adamı diye tahkir edilmez. (‘O sözünü geri aldı’*

sadaları)” Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 103.

tahlif (tahlîf) Yemin ettirme, yemin verme, ant içme, içirilme. “*Efendim, tahlifleri icra olunacak arkadaşlarımız var. Mahmut Esat Efendi Hazretleri, Seyyit Hâşim Beyefendi, Muhittin Beyefendi, Doktor Asım Beyefendi.*” Meclis-i Mebusan 23 Kasım 1331 (1915) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 103 (bk. tahlifat). **tahlif etmek:** Ant içmek.

Tahlifat (Tahlîfât) (Fihristte) Yeminler (milletvekilleri için). “*Tahlifat*

1.- *Aza-yı kiramın tahlifatı*

REİS - Kanun-u Esasinin 46 ncı maddesi mucibince Aza-yı kiramın tahlifleri icra edilecektir. İsimler okunacak, ismi okunan zevat yegan yegan kürsiye gelerek yemin edeceklerdir.

(Kanun-u Esasinin 46 ncı maddesi mucibince ‘Zat-i Hazret-i Padîşahiye ve Vatana sadakat ve Kanun-u Esasi ahkâmına ve uhdesine tevdi olunan vazifeye riayetle hilafından mücanebet eyleyeceğine’ dair mevcut Mebusan, Sadrazam Fehametlû, Devletlû Sait Halim Paşa Hazretlerinin huzurunda yegan yegan tahlif olundu.)

İsimleri okuyoruz:

Mehmet Talat Bey (Edirne), Faik Bey (Edirne), Hacı İbrahim Bey (Edirne)...” Meclis-i Mebusan 1 Mayıs 1330 (1914) tarihli 1’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2 (bk. tahlif).

tahrir (tahrîr) Yazma, yazılma. “*Bunun lisan ile olmayıpta tahrir ile olması kanaati tezyid mi eder?*” Meclis-i Mebusan 20 Kasım 1326 (1910) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 135 (bk. tahrirat, tahrîrî, tahriren).

tahrirat (tahrîrât) Resmî yazışmalar; bir dairece yazılan resmî yazılar. “*Bulgar Meşrutiyet Kulüpleri Konferansında ittihaz olunan mukarrerat suretlerinin leffen takdim kılındığına dair mezkûr kulüp Riyasetinden mevрут tahrirat okundu. Tahrirata melfuf mukarreratın da okunması talebi muvacehesinde, bunların celbi hususu kabul edildi.*” Meclis-i Âyan 10 Kasım 1325 (1909) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 48 (bk. tahrir).

tahriratiresmiye (tahrîrât-ı resmiyye) Resmî yazı. “*...tavsife layık olduklarını matbu yaftalarla ilan ve hükümetin katiyyen mukarreratı*

bu olduğunu tahrirat-ı resmiyye ile mülhakata tebliğ etmekle Kanun-u Esasinin ahkâmını hetk ve imhaya tasaddî ile iktifa etmeyerek..." Meclis-i Mebusan 7 Nisan 1327 (1911) tarihli 84'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 471.

tahriratıumumiye (tahrîrât-ı umûmiyye) Genelge; genel yazılar. "*Ben ne sorulan suallerin bu şekilde halledilmesine imkân olduğuna kaniim ne de ihtiva ettikleri maddelerin tefsir değil birer tahriratı umumiye mahiyetinde yazılarak yeniden yeniye hüküm konmuş gibi yapılmasına taraftarım.*" TBMM 26 Haziran 1939 tarihli 31'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 351.

tahriren (tahrîren) Yazı ile, yazmak suretiyle. "...Meclisimiz nazarında medhul olması icâb ettiğine göre, haiz olduğu Âyanlık sıfatı hakkında ne gibi bir muamele cereyan etmiş olduğunun, Heyeti Âyân Riyasetinden tahriren sual edilmesini teklif eylerim." Meclis-i Mebusan 4 Mart 1325 (1909) tarihli 32'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 323 (bk. tahrir, tahrirî).

tahrirî (tahrîrî) Yazılı, yazı ile, şifahi karşıtı. "*Biga Mebusu Arif İsmet Beyin, Evkaf Nezâretindeki bir yolsuzluk hakkında Nazırdan izahat talebinde bulunulmasına dair takririne Evkaf Nâzır-ının tahriri cevabı Evkaf Encümenine havale olundu.*" Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1326 (1910) tarihli 19'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 658 (bk. tahrir, tahriren, tahrirî sual, tahrirî sual takriri, şifahi, şifahi izahat, şifahi sual, şifahi sual takriri).

tahrirî sual (tahrîrî suâl) Yazılı soru. "*Divaniye Mebusu Ali Haydar Mithat Beyin, bir kısım muahedelerin ilgası hakkında Hariciye Nezaretinden tahriri suali ve Harbiye Nazırı Halil Beyin tahriri cevabı.*" Meclis-i Mebusan 24 Kasım 1332 (1916) tarihli 9'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 88 (bk. sual, sual takriri, tahrirî sual takriri, şifahi, şifahi izahat, şifahi sual, şifahi sual takriri).

tahrirî sual takriri (tahrîrî suâl takrîri) Yazılı soru önergesi. "*Trabzon Mebusu Hüsrev Beyin, Bolşeviklerin Londra Murahhası Kresin'in Moskova'ya avdeti hakkında Moskova'dan malûmat istenip istenmediğine dair Hariciye Vekâletinden tahriri sual takriri.*" TBMM 1 Şubat 1337 (1921) tarihli 142'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 39 (bk. sual, sual takriri, tahrirî sual, şifahi, şifahi izahat, şifahi sual, şifahi sual takriri).

tahsin (tahsîn) Beğenip, güzel bulup alkışlama. "*Hey'et-i Meb'ûsân münakit olduğu esnada samiine mahsus mahalde bulunanlar yerlerinde*

oturup sükût eylemek şarttır. Anlardan her kim tahsin ve ademi tahsine dair bir şey yapar veya söyler ise nizam ve intizamın vikayesine memur hademe makam-ı riyâsetin emri ile derhal anı dışarı çıkarır.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 100.

tahsis (tahsîs) Bir şeyi birine veya bir yere ait kılma, ayırma; (aylık) bağlama. *“Beytullah-ı Muazzam Mifdahtarlığı hizmet-i mübeccelesiyle müşerref Şeybi Ailesine tahsis olunacak maaş hakkındaki madde-i münferide-i kanuniye lâyihasının cumartesi ruznamesine ithaline dair, Yemen Mebusu Seyit Ahmet El Kepsi Efendi ile rüfekasının...”* Meclis-i Mebusan 23 Temmuz 1328 (1912) tarihli 47’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 646 (bk. tahsisat).

tahsisat (tahsîsât) Ödenek; bir kuruluş veya daireye bir işi gerçekleştirmek için ayrılmış para. *“...fakat Meclisi Aliniz imzaları noksan olmak gibi bazı esbattan dolayı bu kanunun heyeti umumiyyesinin reddedilmek istenilmesi itibariyle esasen bu suretle reddedilirse tahsisatı sarfetmek imkânı da kalmayacaktır.”* Meclis-i Mebusan 9 Aralık 1334 (1918) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 259 (bk. muhassasat, tahsis).

tahsisatıfevkalade (tahsîsât-ı fevka’l-âde) Olağanüstü ödenek. *“1333 senesi Harbiye Nezareti Bütçesine bir milyar beşyüz milyon kuruluşluk tahsisat-ı fevkalade itasına dair kanun lâyihası.”* Meclis-i Mebusan 7 Şubat 1334 (1918) tarihli 46’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 225 (bk. tahsisat, tahsisatımunzame, tahsisatımuvakkate, tahsisatımeştüre).

tahsisatımeştüre (tahsîsât-ı meştûre) Örtülü ödenek. *“1332 senesi Dahiliye Nezareti Bütçesinin tahsisat-ı meştüre tertibine 1 000 000 kuruluş ilavesine dair kanun lâyihası.”* Meclis-i Âyan 8 Aralık 1332 (1916) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 172 (bk. tahsisat, tahsisatımunzame, tahsisatımuvakkate, tahsisatıfevkalade).

tahsisatımunzame (tahsîsât-ı munzamme) Ek ödenek. *“Efendim, geçen günkü içtimamızda Maarif Nezareti bütçesinin bazı fusul ve mevaddına tahsisat-ı munzamme olarak 5.000.000 kûsur vaz’ı hakkındaki kanun müzakere edildi.”* Meclis-i Mebusan 24 Aralık 1331 (1915) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 297 (bk. munzam, tahsisat, tahsisatıfevkalade, tahsisatımuvakkate, tahsisatımeştüre).

tahsisatımuvakkate (tahsîsât-ı muvakkate) Geçici ödenek. *“Ve ona göre tahsisat-ı muvâkkate talep ediniz ve biz de mezuniyet verelim,*

dedi.” Meclis-i Mebusan 10 Mart 1336 (1920) tarihli 21’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 422 (*bk. tahsisat, tahsisatıfevkalade, tahsisatımunzame, tahsisatımeture*).

taht Alt, aşağı *“Biz mütarekeyi ne gibi ahval ve şerait tahtında akdettik ve mütarekenin ahkâmı memleketimizde namuskârane tatbik edilmış midir ve mütarekenin akdinden bu zamana kadar milletin aleyhine ne gibi kararlar sâdır olmuş ve sözler verilmiştir?”* TBMM 4 Mayıs 1336 (1920) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 207 (*bk. tahtında, tahtıkarar, tahtımüzakere, tahtıriyaset, tahtiemir, tahtitesir*).

tahtiemir (taht-ı emr) Emri altında. *“Müfreze-i askeriyye Reisin taht-ı emrindedir.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 179 (*bk. taht, tahtında, tahtıkarar, tahtımüzakere, tahtıriyaset, tahtitesir*).

tahtıkarar (taht-ı karâr) Karar altına. *“Müsaade buyurursanız birader, geçen sene Kanunu Esasi tadiliyle meşgul olan heyetimiz Nizamnamei Dahilinin de tadilini tahtı karara almıştı.”* Meclis-i Mebusan 3 Kasım 1325 (1909) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 15 (*bk. taht, tahtında, tahtımüzakere, tahtıriyaset, tahtiemir, tahtitesir*).

tahtımüzakere (taht-ı müzâkere) Konuşulmakta olan, görüşülmekte olan. *“Yani bir meseleyi hallederken, yekdiğerine rabtası olan müteaddit mesail de tahtı müzakere ve karara alındı.”* TBMM 19 Ağustos 1336 (1920) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 345 (*bk. taht, tahtında, tahtıkarar, tahtıriyaset, tahtiemir, tahtitesir*).

tahtında Altında. *“...Meşrutiyet ordusunun en şanlı ve fedakâr pişdarı olmak gibi bir meziyeti nefsimizde en büyük bir nimet kabul etmiş olduğumuzu ve hiçbir tesiri haricî tahtında olmayarak Meclisi Mebusan müzakeratının hürriyet ve selâmetle devam etmesini...”* Meclis-i Mebusan 6 Nisan 1325 (1909) tarihli 59’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 92 (*bk. taht, tahtıkarar, tahtımüzakere, tahtıriyaset, tahtiemir, tahtitesir*).

tahtıriyaset (taht-ı riyâset) Başkanlığı altında, başkanlığında. *“Reisisani Celâlettin Arif Beyefendinin tahtı riyasetinde zevâlî saat iki buçukta birinci celse inikat ederek zaptı sabık hulâsası kiraat ve kabul olundu.”* TBMM 5 Temmuz 1336 (1920) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 174 (*bk. taht, tahtında, tahtımüzakere, tahtıkarar, tahtiemir, tahtitesir*).

tahtitesir (taht-ı te’sîr) Etkisi altında, tesirinde. *“İkincisi, buyuruyorlar ki; Kuvvei İcraiye kuvve-i İdarenin sair aksamından ayrı olduğu gibi*

(harfiyen naklediyorum) Kuvve-i Kanuniye, yani Kuvve-i Teşriiyeden, Kuvve-i İcraiyyeden külliyen müstakildir. Bu kaidenin hikmet-i tesisi de Kuvve-i Kanuniye, Kuvve-i İcraiyyenin her ne suretle olursa olsun taht-ı tesir ve nüfuzunda kalmasıdır.” Meclis-i Âyan 22 Ekim 1327 (1911) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 58 (bk. taht, tahtında, tahtımüzakere, tahtıkarar, tahtiemir, tahtıriyaset).

tahvil (tahvîl) Değişirme, değiştirilme, döndürme, çevirme; devletin veya özel bir kuruluşun ödünç para almak için çıkardığı senet. “100 kuruşa kadar cezayı nakdî vermeye selâhiyet verdiğiniz bir heyete o cezayı nakdînin hapse tahvili için de selâhiyet vermekte tereddüte mahal yoktur zannederim.” Meclis-i Mebusan 20 Ocak 1326 (1910) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 478. **tahvil etmek:** Dönüştürmek.

takabbül Kabul etme; benimseme; üstüne alma. “Halbuki efendiler, Büyük Millet Meclisi vaziyeti siyasiye ve harbiyenin ihdas ettiği zaruret neticesinde icra salâhiyetini de takabbül etmiş bir Meclistir.” TBMM 18 Şubat 1338 (1922) tarihli 161’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 38 (bk. takabbül etmek).

takabbül etmek TBMM’deki oylama ve yoklamalarda bir milletvekilinin, orada bulunmayan diğer bir milletvekiline vekâlet ettiğini sözle belirtmesi. “Ben kısa keseceğim. Plân ve program hakkında benden evvel Hilmi Dura arkadaşımızın vermiş olduğu cevapları takabbül ederek arzı cevabedeyim.” TBMM 27 Şubat 1956 tarihli 46’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 10, S. 967 (bk. takabbül).

takaddüm Öncelik, önce gelme, önce davranma; başa alma, ileri geçme, ilerleme. “Malûmu âlileri Nizamname mucibince bütçe müzakeresine başladığımız gün, bütçe, sual ve istizah için en geniş bir mevzu olduğundan istizahlar takaddüm ettirilemez.” TBMM 10 Ocak 1337 (1921) tarihli 132’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 240 (bk. hakkıtakaddüm). **takaddüm etmek:** Öncesinde yer almak, öncesine gelmek.

takâlifikanuniye bk. tekâlifikanuniye.

takarrür Karar verilme; karar kılma, kararlaştırma, karar bulma. “Pek basit ve mantık dairesinde muhakeme yürütüldüğü halde, pek aşikâr takarrür etmiş olan bir mesele hakkında uzun uzadıya dallandırarak, budaklandırarak müzakere cereyan ettiğinden dolayı zayi ettiğimiz vakte acırım.” Meclis-i Mebusan 16 Kasım 1325 (1909) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 135.

takayyüdat (takayyüdât) Dikkatler, dikkatli davranmalar. “*Reis Meclis-i Meb’usanın emniyet-i dahiliyye ve hariciyyesi hakkında lâzımgelen takayyüdâtı icra ile mükelleftir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 179 (bk. takayyüt).

takayyüt (takayyüd) Bağlı olma, bağlanma, kayıtlı bulunma; çalışma, çabalama; dikkatli davranma. “*Bu kanunu neşrettiğimiz zaman diyeceğiz ki; şöyle bir kanun neşredilmiştir, içki imal edenlere ve ithal edenlere takayyüt etmek mecburiyetindediniz.*” TBMM 14 Eylül 1336 (1920) tarihli 65’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 151 (bk. takayyüdat).

takbih (takbîh) Kınama, ayıplama, beğenmeme. “*Nasıl diyebiliriz ki mesele örfi bir meseledir. Hatta bunun takbihi hakkında da pek çok akval olduğunu bilirsiniz.*” Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1327 (1911) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 345 (bk. muaheze, takbih cezası). **takbih etmek:** Kınamak, ayıplamak.

takbih cezası (takbîh cezâsı) Nizamname-i Dâhilî gereği mebuslara verilen bir tür disiplin cezası, kınama cezası. “*O halde Lütfü Fikri Bey hakkında Nizamname-i Dahilimiz mucibince takbih cezasını teklif ediyorum.*” Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1327 (1911) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 326 (bk. takbih, ihtar, birinci defa ihtar, Meclisten muvakkaten ihraç cezası, Meclise gelmekten memnuiyet, muaheze).

takdim (takdîm) Sunma, sunuş; tanıtmaya, tanıştırmaya; öne alma, önceye alma. “*Meb’usan tarafından takdim olunacak teklif-i kanunîler mevadd-ı kanuniyye halinde bulunmak ve esbâb-ı mucibe muhtirasını ihtiva eylemek şarttır.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 39.

takdimen müzakere (takdîmen müzâkere) Öncelikli, öncelikle görüşme. “*Demin de arz ettiğim veçhile Hükümet tarafından talep edilen kanun lâyhaları diğerlerine takdîmen müzakere edilecektir.*” Meclis-i Mebusan 6 Haziran 1328 (1912) tarihli 16’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 403 (bk. tercihan müzakere, müstacel müzakere, ivedilikle müzakere, ikinci müzakere).

takdim tehir (takdîm te’hir) Çeşitli amaçlarla bir cümledeki öğelerin yerlerini değiştirme, bir sözün iki ögesi arasındaki yer değişimi. “*Maddelerde takdim, tehir var: İkinci madde, üçüncü madde, üçüncü madde de ikinci madde olacak.*” Meclis-i Mebusan 10 Ocak 1330 (1914) tarihli 16’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 236.

takdire şayan *bk. şayanıtakdir.*

takibat (ta'kibât) Kovuşturma. “Bendeniz de şunu arz edeyim ki bu Heyet, Hükümet tarafından takibatı adliyye ve kanuniyye yapılmasına mani teşkil etmez, her ikisi de bir arada olabilir.” Meclis-i Mebusan 7 Kasım 1334 (1918) tarihli 12'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 126.

takrir (takrîr) Önerge. “Bendeniz hülâsatan arzedeceğim, takririn ve evrak dosyalarının ve on seneden beri Hükümetin siyâsî esrarına ait olan dosyaların ne suretle ve ne gibi bir tarzda alındığını Heyet-i Muhteremenize arzedeceğim.” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1336 (1920) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 194 (*bk. tekarir, takrimahsus*).

takrimahsus (takrîr-i mahsus) Özel önerge. “...neticei mütalaatını her sene takriri mahsus ile Heyeti Mebusana arzeylemek üzere bir Divanı Muhasebat teşkil olunacaktır.” Meclis-i Mebusan 26 Haziran 1330 (1914) tarihli 29'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 82 (*bk. takrir, tekarir*).

Takrirler (Takrîrler) (Fihristte) Önergeler. “III.- EVRAKI VARİDE

Takrirler

1.- *Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey'in, bazı eâzım-ı İslamiyyeye teşekkür edilmesine dair Takriri.*

REİS – Hakkımızda ibraz-ı teveccüh buyuran bazı eâzım-ı İslamiyyeye teşekkür edilmesi hakkında Tunalı Hilmi Beyin bir takriri vardır. Müsaade buyurulursa, okunsun.” Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1336 (1920) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 70.

takrir sahibi (takrîr sâhibi) Önerge sahibi, önergeyi veren. “Şimdi takrir sahibi Hasan Rıza Paşa Hazretleri olduğu için evvela onun teklifini reye koyacağım: Hasan Rıza Paşa Hazretlerinin tekliflerini kabul edenler, lütfen el kaldırsın. (Eller kalkar) Kabul olunmadı efendim.” Meclis-i Mebusan 6 Şubat 1332 (1916) tarihli 40'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 225.

taksimiamal (taksîm-i a'mâl) İş bölümü, iş taksimi. “Beyefendiler, şunu arzetmek isterim ki; evvelâ vezaifi umumiye taksimi âmal ile görülür.” TBMM 5 Eylül 1336 (1920) tarihli 59'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 561.

taksimivezaif (taksîm-i vezâif) Görevlerin ayrımı, görevleri sınıflandırmak. “Halbuki, Devlet, İdare-i Vilâyat Kanununu tanzim

etmekle kendisine suret-i umûmiyyede ait vezâifin bir miktarını Vilâyata terk ederek, taksim-i vezâif ve taksîm-i amal kaidesine tevfikân daha muntazam ve hazineye daha az bâr olacak surette idare-i umûr etmek mesleğini kabul etmiş oluyordu.” Meclis-i Âyan 15 Şubat 1331 (1915) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 1 (bk. tefrikivezaif).

Takvim-i Vakayi (Takvîm-i Vakayi’) 1831-1922 yılları arasında dönem dönem yayımlanan Osmanlı Devleti’nin ilk resmî gazetesi. Resmî duyurular, kabul edilen yasal metinler ve Meclis-i Mebusan görüşmelerinin yayımlandığı yer. “*Bu tezkere Kanunu Esasî Encümenine havale edilmiş idi. Kanuni Esasî Encümeni, lâzım gelen mazbatayı tanzim etmiş, tanzim edilen mazbata uzundu. Tabii, Takvimi Vakayi ile tab olunacak ve Heyeti kiram bunu görecek. Encümen mazbatasını okutuyorum.*” Meclis-i Mebusan 8 Ocak 1326 (1910) tarihli 27’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 221 (bk. Ceride-i Resmiye).

Takvim-i Vekayi bk. Takvim-i Vakayi.

takyit (takyîd) Kayıt ve şartla bağlama, şart koşma, sınırlandırma. “*İstiklâli mutlak kudreti müstakilleye ufacık bir takyidi, takyit mahiyetini haiz olmuş ve şimdîye kadar yapılmış bütün uhudat ve kuyudat ve mukarreratı reddedeceğiz.*” TBMM 4 Mayıs 1336 (1920) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 209 (bk. takyidat).

takyidat (takyîdât) Sınırlamalar, kurallar. “*Vakıa, bu kanunda o salahiyet ref edilmiyor; fakat bu kanunda, birtakim takyidat ile bu kanundan istifade edilmek hakkının temini de merkezin müsaadesine matuf bırakılıyor.*” Meclis-i Mebusan 19 Mayıs 1330 (1914) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 82 (bk. takyit).

tali encümen (tâli encümen) TBMM İçtüzüğü’nün 23’üncü maddesindeki esas ve tali komisyon ayırımından farklı olarak Osmanlı Parlamentosunda Heyet-i Âyan ve Heyet-i Mebusanın her ikisinin görev alanına birlikte giren hususlarda oluşturulması gereken karma komisyonun kendi içinden seçeceği ikincil komisyonun adıdır. Aynı şekilde, TBMM Dâhilî Nizamname döneminde birden fazla komisyonun bir araya gelerek karma komisyon oluşturduğu durumlarda, karma komisyonun kendi içinden seçeceği ikincil komisyonun adıdır. Günümüz uygulamasında karşılığı bulunmayan bir nevi alt komisyon anlamındadır. “*Hey’et-i Ayan ve Mebusandan her ikisinin hidemat-ı dahiliyyesine taalluku bulunan mevaddın müştereken müzakeresi için Mebusan ve Âyân Divan-ı Riyasetleri azasından birer tali encümen teşkili hey’etlerce kararlaştırıldığı takdirde icabını icra ve işbu tali encümenlerin netice-i müzakeratı üzerine ittihaz-ı karar eder.*” Meclis-i

Âyan 17 Kasım 1332 (1916) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 42 (bk. tali encümen mazbatası, muhtelit encümen, ihzari encümen, daimî encümen, muvakkat encümen, encümenimahsusa, tensikat encümeni).

tali encümen mazbatası (tâlî encümen mazbatası) "Tali encümen" başlığıyla tanımlanan ikincil komisyonun, bir nevi alt komisyonun raporu. "...tarih ve 6/1234, 6/1235 numaralı tezkerelerile gönderilen intihap mazbatasının lüzumu tasdikına dair olan Talî Encümen mazbatası, encümenimiz heyeti umumiyesince tetkik ve ittifakla kabul edilmiştir." TBMM 28 Mayıs 1931 tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 68 (bk. tali encümen, encümen mazbatası).

talik (ta'lik) Belli bir zamana bırakma, erteleme; geciktirme; bir işin yapılmasını belli bir şarta bağlama; asma, asılma. "Ertesi meclisin vakt-i ictima'i ile mevzuu müzâkereye konulacak mevaddı mübeyyin bir rûznâme-i müzakerât tanzim olunup Hey'et-i Meb'ûsân dairesinin dâhilinde münasip bir mahalle ta'lik olunur." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 86.

talil (ta'lil) Sebep, bahane gösterme, gösterilme. "Tetkik-i intihap mazbatası hükmünce intihabı tâlil olunan meb'usun âzalığa kabul veya adem-i kabulü, mazbatanın Hey'ette kıraat olduğu gün mevki-i müzakereye konulmayıp mezkûr mazbata tab' ve azaya tevzi'i edilerek başka bir celsenin rûznâmesine konulur." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisinin Değiştirilmiş Şekli, Madde 28.

talimatimahsusa (ta'lîmât-ı mahsûsa) Özel emir, belli bir hususla ilgili emir. "Şu halde hem istikbali memleket, hem müdafaai hukuku vatan hakkında müzakerede bulunulmak üzere Büyük Millet Meclisince tâyin olunacak bir zatın talimatı mahsusa ile hemen gönderilmesi..." TBMM 30 Ekim 1338 (1922) tarihli 129'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 270.

talimatname (ta'lîmât-nâme) Yönetmelik. "Zapt-ı Sabık Hülasalarının suret-i tanzimine dair talimatname hükümlerinin tatbiki hakkında müzakerat." Meclis-i Âyan 29 Kasım 1327 (1911) tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 214.

tamamiyetimülkiye (tamâmiyyet-i mülkiyye) Ülke bütünlüğü. "Orada Hükümeti Osmaniyenin tamamıyeti mülkiyesinden bahsettikten sonra -bu tamamıyeti mülkiye tabiri memleketimizi taksim ettikleri halde bile ağızlarından düşmemiştir- evet, tamamıyeti mülkiyemizden bahsettikten

sonra Trablusgarp'ta İtalyan nüfusun hiçbir suretle teessüs etmesini arzu etmeyeceğini ve İtalya'nın teşebbüsâtı ticariye ve asarı atıka taharrisi veya sair suretlerle kendi terakkiyatı iktisadiyesine çalıştığını beyan etmiştir." Meclis-i Mebusan 22 Kasım 1326 (1910) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 318.

tanzim (tanzîm) Düzenleme, düzen verme, düzeltme. "...1326 senesi bütçesinin tanzim ve yekûnu umumisini tecavüz ettirmemek şartıyla fasıldan fasıla münâkale icrasına mezuniyyet itası hakkındaki kanun layihası..." Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1326 (1910) tarihli 17'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 586.

tarafeyn Taraflar, iki taraf. "Efendim kanunun birinci müzakeresinde arz ettiğim veçhile; takdiri kıymet hususunda tarafeyn uyuşamadığı takdirde İktisat Vekâletinin göstereceği lüzum üzerine bu şekilde teklif edilmişti." TBMM 11 Ekim 1336 (1920) tarihli 81'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 22.

tarh (Vergi) koyma, salma, çıkarma. "2 nci madde el-halet-i hazihi devletçe cibayet olunmakta bulunan rüsum ve tekalifin 1330 senesi temmuz mahında dahi kavanin ve nizamat-ı mahsusa ve usul-ü mevzuasına tevfikân tarh ve tahsiline devam olunacağına..." Meclis-i Âyan 30 Haziran 1330 (1914) tarihli 18'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 292.

tarikiamde (tarîk-i amde) Kasıt yoluyla, dağıtma, bozma, karıştırma yoluyla, niyetiyle. "Bir arzuhal takdimi için tarik-i âmde toplanan cem-i gafir ile Meclis-i Âyan arasında vasıta olmak." Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 94.

tariz (tâ'rîz) Dokundurma, dokunaklı söz söyleme, taş atma, taşlama, sataşma. "Onun için sözlerimiz hiçbir vakit kendilerine tariz değildir, bir temenniyyattır." Meclis-i Mebusan 8 Mayıs 1327 (1911) tarihli 103'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 3 (bk. tarizat, dūçaritariz, mücavebe, muaraza, münazaa, münazaat).

tarizat (tâ'rizât) Dokundurmalar, taşlamalar, taş atmalar, sataşmalar. "Fakat bunlar için bir meslek hakkında şutumla dolu tarizatta bulunmak doğru değildir." TBMM 5 Mayıs 1932 tarihli 43'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 46 (bk. tariz, dūçaritariz, mücavebe, münazaa).

tarzıtatbik (tarz-ı tatbik) Uygulanış, uygulama şekli. "Bu mesele konuşulurken tarzı tatbik itibariyle yeni bir safha hâsıl oldu." TBMM 23 Ağustos 1339 (1923) tarihli 9'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 274.

tasaddi (tasaddî) Bir işe girişme, başlama, bir işe teşebbüs. “*Birinci fıkrada ‘Mafevk madununu verdiği emre itaat ettirmek için mafevkin tasaddi edeceği efal cürüm addolunmaz’, deniliyor.*” Meclis-i Mebusan 21 Ocak 1332 (1916) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 91.

tashih (tashîh) Düzeltme. “*Nüsha-i asliyyeden mevcut olan tashihati zapta geçirerek o suretle zabıt tashih edilecektir.*” Meclis-i Mebusan 4 Ocak 1327 (1911) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 538 (bk. tashihat).

tashihat (tashîhât) Düzeltmeler. “*Divan-ı Muhasebat Kararnamesine zeyl Kararname hakkındaki Meclis-i Ayan Riyaseti tezkiresinde ifade edilen tashihat kabul edilerek Meclis-i Ayana iade olundu.*” Meclis-i Âyan 11 Şubat 1334 (1918) tarihli 48’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 282 (bk. tashih).

tashihatılazıme (tashîhât-ı lâzıme) Gerekli düzeltmeler. “*Encümene iadesi takdirinde, bilâtehir tashihât-ı lazıme icra ile lâyiha-i müsahhaha Hey’ete ita olunur.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 33.

tashihibare (tashîh-i ibâre) Bir cümlenin, bir paragrafın ya da bir metnin bir bölümünün düzeltilmesi. “*Fıkranın derç ve takdim ve tehir suretiyle tashihi ibare olunmasını teklif ederim.*” Meclis-i Mebusan 5 Mayıs 1325 (1909) tarihli 74’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 529.

tasian (tâsian) Dokuzuncu olarak, dokuzuncu. “*...sâminen macuriyetine hüküm lâhik olupta fekki hacir edilmeyen, tasian hukuku medeniyeden sakıt olmuş olan, âşiren tabiiyeti ecnebiye iddiasında bulunmuş olan kimselerdir.*” Meclis-i Mebusan 4 Haziran 1325 (1909) tarihli 95’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 448 (bk. evelen, saniyen, salisen, rabian, hamisen, sadisen, sabian, saminen).

tasnif (tasnîf) Takım takım, sınıf sınıf ayırma, sınıflama, bölümlenme, öbeklendirme, sıralama. “*Reyini istimal etmiyen var mı? (Yok sesleri). Rey istimali hitam buldu. Reylerin tasnifi yapılacaktır.*”

[Reyler tasnif edildi. (1)]

(1) *Tayini esami cetveli zaptın nihayetindedir.*” Meclis-i Mebusan 16 Kasım 1331 (1915) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 50.

tasnif etmek: Bölümlemek, sınıflamak.

tasnifiara (tasnîf-i ârâ') Oyların sayımı, tasnif edilmesi. *"Tasnifi âra neticesini arz ediyorum: Mevcut 161, ekseriyet-i mutlaka 82, rey verenlerin adedi 147, mütebakisi müstenkif efendim."* Meclis-i Mebusan 1 Kasım 1326 (1910) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 3.

tasrih (tasrîh) Açıkça söyleme, belirtme, bildirme, gösterme. *"...işbu maddenin tasrih ve tadilini teklif ediyorum ve bu hususta da bir takrir veriyorum."* TBMM 28 Nisan 1920 tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 115 (bk. izhar). **tasrih etmek:** Açıklamak, beyan etmek, açıkça söylemek; göstermek. **tasrih edilmek:** Gösterilmek.

tatbik sandığı (tatbîk sandığı) Açık oylama esnasında rey sandığına atılan (milletvekilinin oyunu belli eden) esas oy yuvarlağı dışında elde kalan ıskarta oy yuvarlağının atıldığı diğer sandık, değeri olmayan oy yuvarlağının atıldığı sandık. *"Bu muamelenin hitamında Reisin ihtarı üzerine evvelâ tatbik sandığından, ba'dehû rey sandığından çıkan yuvarlaklar azadan kâtipler marifetiyle tadat olunur. Bunlar yekdiğerine müsavi ise, rey sandığından çıkan yuvarlaklar nev'ilerine tasnif ve neticesi taraf-ı riyasetten Hey'ete tebliğ olunur."* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 79 (bk. rey sandığı).

tatil (ta'tîl) Kanun gereğince çalışmaya ara verileceği belirtilen süre, çalışmaların belli bir süre ertelenmesi. *"Meclis tatil olduğu zaman taraf-ı Riyaseten taziye-i lâzimenin ifasında bir mahzur yoktur zannederim. Bu gibi hadisat ta'til olan bir güne tesadüf eylediği halde, lazım gelen vazifenin Riyaset tarafından ifasını Meclis maatteşekkür kabul eder. ('Hay hay' sadaları.)"* Meclis-i Âyan 17 Haziran 1330 (1914) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 187 (bk. tatilfaaliyet).

tatilieşgal (ta'tîl-i eşgal) İşleri bırakma, grev. *"Bugünkü ruznamei müzakeratta dahil olan Tatili Eşgal lâyihaî kanuniyesini müzakere edeceğiz."* Meclis-i Mebusan 13 Mayıs 1325 (1909) tarihli 80'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 677.

tatilfaaliyet (ta'tîl-i fa'aliyyet) Çalışmaya ara verme, çalışmayı durdurma. *"Lâkin İstiklâl mahkemeleri kalkmıştır. Yalnız Ankara'da vardır. (Kalkmamıştır, tatili faaliyet etmiştir sesleri)"* TBMM 2 Nisan 1337 (1921) tarihli 15'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 9, S. 305 (bk. tatil).

tavan ve kerhen (tav'an ve kerhen) İster istemez; isteyerek yahut istemeyerek olsun. *"Ben tav'an, kerhen idarei umumiyenin intizamsızlığı yüzünden eşkiyaya yataklık etmekteyim. Adliye Encümeni bir kere bu noktai nazardan tetkikatını yapacaktır."* TBMM 10 Şubat 1339 (1923) tarihli 190'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 27, S. 259 (bk. kerhen).

tavassut Aracılık, ara bulma, aracılık etme, araya girme. “*Arzuhalin makam-ı riyasete tevdiine azadan biri dahi tavassut edebilir ise de, o halde, vasıta olan zât arzuhalin kendi vasıtası ile verildiğini şerh ile zirini imza etmesi lazımdır.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 106. **tavassut etmek:** Aracılık etmek.

tavzih (tavzîh) Açıklama, açık anlatma, açıklığa kavuşturma, aydınlatma. “*Eğer maksat bu ise, bu cihetin biraz tavzihi iktiza eder.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1331 (1915) tarihli 40'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 343.

tayin (ta'yin) Belirleme, belli etme, ne olduğunu belirtme, gösterme, kararlaştırma; atama. “*Şayet sülûsan ekseriyyetle muhtacı tadildir denirse, o vakit şeklini tayin edeceğiz. Şeklini tayin için de evveleminde Encümende tayin olunan şekli okuyacağız.*” Meclis-i Âyan 4 Mayıs 1326 (1910) tarihli 70'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 27. **tayin etmek:** Belirlemek, belli etmek, kararlaştırmak, göstermek; atamak.

tayiniesami (ta'yîn-i esâmî) Ad okunarak yapılan açık oylama; her milletvekilinin, üzerinde ismi yazılı iki çeşit oy pusulasından ya kabul manasına gelen beyaz pusulayı ya da ret manasına gelen kırmızı pusulayı oy sandığına atmasıyla gerçekleşen açık oylama yöntemi; isimleri belirleme. “*Efendiler, malûm-u âlileri olduğu veçhile, yoklama ve tayin-i esami suretiyle rey toplamak Meclise yarım saat kadar vakit kaybettiriyor. Eğer Makamı Riyaset tensip eder ve müsaade buyurursa, sandık gezdirilmek suretiyle rey toplansın.*” Meclis-i Mebusan 7 Şubat 1334 (1918) tarihli 46'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 238 (bk. işaretimahsusâ, reyialeni, reyihafi).

Tayiniesami Cetveli (Ta'yîn-i esâmî Cedveli) Açık oylama sonucunu gösteren milletvekili ad cetveli, milletvekili isim tablosu, çizelgesi, listesi. “*(1) Tayin-i esami cedveli zaptın nihayetindedir.*” Meclis-i Mebusan 28 Mart 1334 (1918) tarihli 77'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 407.

tayyolunma (tayy olunma) Çıkarılma, kaldırılma, yok edilme, silinme. “*Efendim, Hükümetin teklifinde 'Meclis-i Mebusanın 1330 senesi intihabatıyla bed'eden' deniliyor. Encümenin teklifinde ise 'İntihabatıyla' sözü tayyolunuyor. Bendeniz bundaki maksadı anlamak istiyorum?*” Meclis-i Mebusan 25 Mart 1334 (1918) tarihli 75'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 342. **tayyolma:** Çıkarma, kaldırma, yok etme, silme. **tayyolmak:** Çıkarmak. **tayyolunmak:** Çıkarılmak.

teamül (teâmül) Bir yerde öteden beri olagelen ve doğruluğu tartışılmayan davranış, herkesi bağlayan gelenek; yerleşmiş olan

uygulama; davranış; iş. *“Burada Meclisin küşadından beri bir teamül hâsıl olmuştur. O teamülü ilga etmek de mazarrattır, Kavanini Esasiyenin icabatına muzirdir. Kanunu Esasinin icabatı da budur.”* Meclis-i Mebusan 11 Mayıs 1325 (1909) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 619 (bk. Meclis teamülü).

tebarüz (tebârüz) Belirme, görünme. *“Bunun karşısında memlekette iki muhalif fikir tebarüz etti.”* TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 34. **tebarüz etmek:** Belirmek, görünmek.

tebeddül Değişme, bir durumdan başka bir duruma geçme. *“Ezmanın tebeddülüyle ahkâmın tegayyürü inkâr edilemez.”* TBMM 9 Kasım 1336 (1920) tarihli 96’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 330.

teberru (teberru’) Bağış, bağışlama, kazandırma. *“Bu kanunda imkânı tatbik göremiyorum. Eğer Belediyelerden ve o mahallin ehli servetinden alınacak paralar teberru suretiyle alınacaksa iyi, yok bilahara paraları iade edilecekse...”* Meclis-i Mebusan 21 Aralık 1331 (1915) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 282. **teberru etmek:** Bağışta bulunmak, bağışlamak.

tebeyyün (tebeyyûn) Belli olma, ortaya çıkma, anlaşılma. *“Biz bakıyoruz ki, bir adam mahkûm olmuştur, mahkûmiyeti, izamından evvel olup, fakat bilahara tebeyyün ediyor.”* Meclis-i Mebusan 24 Kasım 1332 (1916) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 101. **tebeyyün eden:** Ortaya çıkan, belli olan.

tebrie bk. tebriye.

tebriye Birini temize çıkarma, şüpheden kurtarma, aklama; borçtan kurtarma. *“Şimdi efendim, demek oluyor ki, encümen verilen hükmün doğru olmadığını tayin ediyor ve o adamı tebriye ediyor.”* TBMM 10 Temmuz 1336 (1920) tarihli 31’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 238 (bk. tebrileyizimmet etme).

tebrileyizimmet etme Zimmetinde kamu parası olmadığını, bununla ilişkisinin bulunmadığını ispat etme; aklanıp temize çıkma. *“Filân adam mahkûm olmuş filân adam mahkûmiyetten şu suretle tebriyei zimmet etmiştir diye halk tarafından bilinmesi lâzımdır.”* TBMM 23 Aralık 1338 (1922) tarihli 161’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 26, S. 25 (bk. tebriye).

tebşir (tebşîr) Müjde verme, muştulama, müjdeleme, müjdelenme. *“İkinci tebşir edeceğim şey, malum olduğu üzere, Kuvvei Teşriyenin birinci vazifesi bütçe müzakeresidir. Maliye Nazırı Refiki Muhterememiz*

bize Meclisin ilk açılacağı günü bütçenin teslimini vaad etmişti. O vaadinde sebat etti ve bütçeyi bize teslim muvaffak oldu. (Alkışlar) Encümenler teşkil edilir edilmez işe başlayacağız.” Meclis-i Mebusan 2 Kasım 1325 (1909) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 9.

tecavüz (tecâvüz) Ötesine geçme, sınırı aşma, atlama; saldırma, saldırı, sataşma; başkasının hakkına el uzatma. *“Takrirdeki ilk imza sahibi yarım saati tecavüz etmemek üzere irâd-ı kelâm eder.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 118 (bk. müteceviz). **tecavüz etmek:** Sınırı aşmak, ötesine geçmek.

tecdiden (tecdîden) Yenileyerek. *“Bendeniz zannederim ki Meclisin iştigalatının ciddiyetine halel gelmemek ve Millet karşısında da Meclis, mucibi teessüf olacak bir şekil arz etmemek için evvel emirde, Divan-ı Riyasetin tecdiden intihabatı iktiza eder. Ondan sonra zabtı sabık mı okunacak ne olarsa yeni Divan-ı Riyaset tayin ve icra eder. Bendeniz Divan-ı Riyasetin tecdidi intihabatını teklif ediyorum.”* Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 95 (bk. tecdit, teceddüt).

tecdit (tecdîd) Yenileme, tazeleme. *“Meclisi Ayanın, intihabatın tecdidi münasebetiyle feshi hakkındaki İradei Senîyenin Hariciye Nazırı tarafından kıraat içtima edildi.”* Meclis-i Âyan 5 Ocak 1327 (1911) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 265 (bk. tecdiden, teceddüt). **tecdit etme:** Yenileme. **tecdit etmek:** Yenilemek. **tecdit edilmek:** Yenilenmek.

teceddüt (teceddüd) Yenilenme, yenileme; reform. *“Efendiler, farzediniz ki, bir arkadaşımız cidden hakiki bir teceddüt ve inkılâp hususunda kendisi fevkalâde bir istidada sahip, binaenaleyh, bu Meclise daima yeni yeni fikirler getirebiliyor.”* TBMM 7 Aralık 1336 (1920) tarihli 110’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 262 (bk. tecdit, tecdiden).

tecemmu (tecemmu’) Toplanma, toplaşma, toplulaşma, sürü hâline gelme, yığılma, birikme, yığınak. *“Meclis-i Umûmî-i Osmaninin üçüncü devre-i intihabiyyesinin üçüncü sene-i içîmaiyyesinin, Teşrinisani ihtidasında tecemmu etmek üzere tatiline dair İrade-i Seniyye.”* Meclis-i Âyan 31 Mart 1333 (1917) tarihli 54’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 542. **tecemmu etmek:** Toplamak.

tecezzi (tecezzî) Parçalara ayrılma, ayrılma, bölünme, doğranma, ufalma. *“Vicdanı âlinizi işhâd ederim ki, Trabzon ile Sivas’ı asla*

ayıramam. Yekparedir, yekvücuttur. Tecezzi kabul etmez.” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1325 (1909) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 192. **tecezzi etmek:** Bölünmek, parçalara ayrılmak.

tecviz (tecvîz) İzin verme, verilme, yapılmasını uygun bulma, uygun görme. *“Muvazene Encümeni kendi yaptığını bize kabul ettirmek istiyor. Filhakika kendi yaptığını müdafaa etmeye mecburdur, fakat bir şeyi bu kadar musırrâne müdafaa etmeyi tecviz etmiyor.”* Meclis-i Mebusan 25 Temmuz 1325 (1909) tarihli 126’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 163.

tedabir (tedâbîr) Tedbirler, çareler, yollar. *“Bu ve emsali zevatın firarlarına meydan vermemek için Hükümetçe ne gibi tedabir ittihaz olunmuştur?”* Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1334 (1918) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 108.

tedbir ittihaz etme (tedbîr ittihâz etme) Tedbir alma. *“Nitekim Encümen diyor ki: Biz bunda cürüm tasavvur etmiyoruz. İleride tahassul edecek bir mazaratın önünü almak için bir tedbir ittihaz ediyoruz. Ve hattâ maksadımız da mahzâ ceza değildir.”* Meclis-i Mebusan 16 Mart 1325 (1909) tarihli 48’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 534 (bk. ittihaz, karar ittihaz etme). **tedbir ittihaz etmek:** Tedbir almak. **tedbir ittihaz edilmek:** Tedbir alınmak.

tediye (te’diye) Ödeme. *“1325 senei maliyesi Mart mahı zarfında tesviyesi lâzım gelen masarifin tediye ve rüsum ve tekâlifin kavânîni mevcude mucibince Mart ve Nisan mahlarında istifasına devam olunması mezuniyetini mutazammın kesbi kat’iyet eden iki maddeyi havi...”* Meclis-i Mebusan 4 Mart 1325 (1909) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 320. **tediye etmek:** Ödemek._

tedvin (tedvîn) Toplama, bir araya getirme; derleme, kitap hâline getirme; hukuku birleştirmek amacıyla hukukun bir dalıyla ilgili yasa hâlinde kurallar koyma. *“İşte tedvin eylediğimiz lâyiha hakkında mücmel olmak üzere arz edeceğim mevad bundan ibaret idi ve rüfekayı muhterememiz -zannederim- kesbi ittıla ettiler.”* TBMM 1 Mayıs 1336 (1920) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 158.

tefeyyüz İlerleme, yükselme, gelişme, bereketlenme; feyz bulma. *“Türkiye’nin iktisadî ve malî tefeyyüz ve saadetinden alakadar olmamaklığımız için hiçbir sebep mevcut değildir.”* Meclis-i Mebusan 9 Şubat 1326 (1910) tarihli 45’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 179. **tefeyyüz etmek:** İlerlemek, yükselmek.

tefhim (tefhîm) Anlatma, anlatılma, bildirme, bildirilme; kararın, sonucun bildirilmesi; Mecliste oylamanın sonucunun açıklanması. *“Dahiliye Vekâleti için istihsal edilen neticeyi arayış tefhim ediyorum. Reye iştirak eden zevat iki yüz dört, adedi mürettep 363, nisabı müzakere yüz seksen iki olduğuna göre muamele tamam. Fakat yüz seksen ikinin ekseriyeti mutlakası 93 olduğuna göre istihsalı ara eden zevattan hiç biri 93 rey bulamadılar. İntihabı tecdid edeceğiz.”* Meclis-i Mebusan 4 Eylül 1336 (1920) tarihli 58’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 518 (bk. tadat ve tasnif).

tefrîk (tefrîk) Ayrım, ayırma. *“Trakya’nın Hükümeti Osmaniyeden tefrik edileceğine dair rivayat üzerine protestoyu mutazammın Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi Bahaeddin imzası ile Pınarhisar’dan. Yine Hayrabolu’dan ve bu şayiati münasebeti ile İbrahim imzası ile, yine aynı mealde Müftü Belde Mehmet Fazıl imzası ile Kırkkilise’den çekilen ve keza Trakya Paşaeli Müdafaa Heyetinden Sadık imzası ile Saraydan verilen telgrafnameler var.”* Meclis-i Mebusan 26 Şubat 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 204. **tefrîk etmek:** Ayırmak. **tefrîk edilmek:** Ayılmak.

tefrîkikuvva (tefrîk-i kuvvâ) Kuvvetler ayrılığı. *“Bendeniz hatta bunun esasına da aklım ermiyor. Bu, tefriki kuvvâ esasına da muhalif gibi geliyor. Ama Fransa’da, İtalya’da varmış. Nerede olursa olsun.”* Meclis-i Âyan 27 Nisan 1326 (1910) tarihli 66’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 800 (bk. tevhidikuvva).

tefrîkivezaif (tefrîk-i vezâif) Görevlerin ayrımı, organların görevlerinin ayrılması ilkesi. *“Efendim, malûmu âlileri kanunu esasının maddei mahsusasında taksimi amal ve tefriki vezâiften bahsediliyor.”* TBMM 22 Mayıs 1336 (1920) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 10 (bk. taksimivezaif).

tefsir (tefsîr) Yorum; yorumlama. *“Şimdi müzakerede bulunduğumuz meselede bir ihtilâf vardır. Kanunu Esasiye ait mevadda ihtilâf vukuunda bu tefsir Meclisi Ayana aittir.”* Meclis-i Mebusan 12 Mayıs 1325 (1909) tarihli 79’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 648. **tefsir etmek:** Yorumlamak.

tefsiren tevsî (tefsîren tevsîi) Genişletici yorum. *“Kaidenin kanun vâzîi tarafından her hangi bir hususta terk edildiğini kabul edebilmek için istisnanın tefsiren tevsii yoluna gidilemeyip sarahat aramak lâzımdır.”* TBMM 2 Temmuz 1956 tarihli 84’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 13, S. Sayı: 141, S. 3 (bk. tevsî).

tehir (te'hîr) Erteleme, geriye bırakma, sonraya bırakma, geciktirme. *“Encümen mazbatasında lâyiha-ı kanuniyyenin ya kabulüne, ya reddine, yahut tehirine karar verir.”* Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 64. **tehir etmek:** Ertelemek. **tehir edilen:** Ertelenen.

tehiriicra (te'hîr-i icrâ) Yürütmenin durdurulması; icranın ertelenmesi, istek üzerine dava konusu olan bir kararın yürütülmesinin durdurulması. *“Efendim, Harun Efendi hazretleri nafakaya müteallik olan ilâmatta turuk-u kanuniyyeye tevessül, ilâmın tehir-i icrasını icabetmez.”* Meclis-i Mebusan 29 Aralık 1332 (1916) tarihli 23'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 335.

tekabbül etmek bk. takabbül etmek.

tekaddüm bk. takaddüm.

tekâlif (tekâlif) (Kanun) teklifler; vergiler. *“Bunlar esas itibariyle Meclisin tasvibine iktiran etmekle birçok tekâlifin önüne geçecek mahiyeti haiz tekâlifi kanuniyedir.”* TBMM 11 Mayıs 1336 (1920) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 269 (bk. levayih, layiha).

tekâlifikanuniye (tekâlif-i kanûniyye) Kanun teklifleri. *“Lâyiha Encümenine havale edilen birçok tekâlifi kanuniye ve Tekarrir Encümeni mezkûrden çıkamamaktadır. Esbabı ise encümen âzalarının bâzıları icra Vekâletine intihab edilmiş olması encümenin mesaisine, faaliyetine irası hâle eylediği meşhudolmaktadır.”* TBMM 11 Mayıs 1336 (1920) tarihli 14'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 268 (bk. tekâlif, levayihikanuniye, teklifatikanuniye, teklifikanuni).

tekarir (tekarîr) Takrirler, önergeler. *“Bu babda verilen tekarir münderecatıyla cereyanı müzakerat ve münakaşat itinaya alınarak bu maddenin Encümençe tetkiki zımında Encümene havalesini teklif ederim.”* Meclis-i Mebusan 12 Mart 1326 (1910) tarihli 66'ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 568 (bk. takrir, takrirmahsus).

tekeffül etmek bk. takabbül etmek.

tekit (te'kîd) Kuvvetleştirme, sağlamlaştırma; üsteleme, pekiştirme; bir iş için önceden yazılan bir yazıyı tekraren hatırlatma yazısı. *“Efendim mesele anlaşıldı. Şimdi iki fikir var. Birisi, burada istizahı icap eder bir şey yoktur, tekit olarak şu takriri Heyeti Vekileye gönderelim, gelsinler suale cevap versinler; İkinci bir teklif; bu bir istizah takriridir... Şimdi bunları ayrı ayrı reye koyacağım. Evvelâ tekit olarak gönderilip suale*

serian cevap verilmesini kabul edenler ellerini kaldırsın." TBMM 22 Eylül 1336 (1920) tarihli 70'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 264.
tekit etmek: Sağlamaştırmak, üstelemek, pekiştirmek.

teklifatıkanuniye (teklifât-ı kanûniyye) Kanun teklifleri. "*Meclis-i Meb'usan ve Ayanda aynı hususa dair teklifat-ı kanunîyyenin hall-i mevcudiyeti*

Madde 147.- Şayet Meclis-i Meb'usan ve Ayandan her birine ayanı hususa müteallik teklif-i kanunîyye tevdi' edilmiş ve Meclis-i Âyan teklifin müzakeresine evvelce ibtidar eylemiş bulunursa, bu babta Meclis-i Ayanca bir karar verilmezden evvel Meclis-i Meb'usana tevdi' edilmiş olan teklif ruznameye vaz' olunamaz." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 147 (*bk. tekâlif, teklifikanuni, tekâlifikanuniye, levayihikanuniye*).

teklifikanuni (teklif-i kanûnî) Kanun teklifi, yasa teklifi. "*Şam Mebusu Faris El-Huri Efendinin, tahsisat-ı fevkalade ve munzammalar hakkında teklif-i kanunisi.*" Meclis-i Mebusan 4 Şubat 1330 (1914) tarihli 28'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 390 (*bk. tekâlifikanuniye, teklifatıkanuniye, levayihikanuniye, tekâlif*).

Teklifler (Teklifler) (Fihristte) Meclis üyelerinin (milletvekillerinin) hazırladığı kanun örneği, yasa önerisi. "*IV.- EVRAKI VARİDE*

Teklifler

1.- Gelibolu Mebusu Celal Nuri Beyin, Kanunu Esasinin otuzbirinci maddesinin ilgasına dair kanun teklifi.

REİS - Bugünkü ruznâmemizde evvelce ihzar edilmiş evrak yok idi." Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1336 (1920) tarihli 13'üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 186.

tekrir (tekrîr) Bir daha yapma veya söyleme, tekrarlama, bir sözü, bir kavramı veya bir işlemi pekiştirmek amacıyla yineleme. "*Tekrir olur. Buna hukuku düvelde mukabelei bilmisil derler efendiler.*" TBMM 29 Aralık 1340 (1924) tarihli 28'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 11, S. 284 (*bk. tekririmüzakere*).

tekririmüzakere (tekrîr-i müzâkere) Bir konuyu yeniden ele alıp tartışmayı isteme, tartışmayı bir daha aynı konu üzerinde sürdürme, yeniden görüşme, Genel Kurulda kanun tasarı veya teklifinin tümünün oylanmasından önce, daha evvel kabul edilen belli bir maddesinin

yeniden görüşülmesi. “*Tasarının müzakeresi bittikten sonra bâzı maddeler üzerinde tekriri müzakere yapılmış, bu şekil kabul edilmiştir.*” TBMM 18 Mayıs 1949 tarihli 88’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 19, S. 535 (bk. tekrar).

tekzip (tekzîb) Yalanlama, yalan olduğunu açıklama. “*Ben şimdi meseleyi arz edeyim, malûmatımı sonra tekzip edebilirsiniz. Seyfullah Bey buradadır. Encümen istidasını da okuyunuz. Belki Akkâ Mebusu yalan söylüyor, benim nazarımda Erzurum’da aynı mukaddesiyeti hâizdir.*” Meclis-i Mebusan 3 Mayıs 1327 (1911) tarihli 99’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 580. **tekzip etmek:** Yalanlamak, doğru olmadığını açıklamak.

telahuk (telâhuk) Yarışma; birbirinin ardından gelip birleşme, birbirine katılma, bir arada bulunma. “*Çünkü, bugünkü takvimlerin tarihlerin hepsi sonradan yola yatırılmış talil badelvuku suretiyle fennileştirilmiş şeyler. Bunların hiçbirisi tabiatın senesine tamamı tamamına muvafık değil. Biliyoruz ki sene ‘365’ gün, şu kadar saattir. Bunun başlangıcı var, bitimi var. Acaba, bunun başlangıcı neresi olmalı? Bahar mı, yaz mı, güz mü? Şöyle nazarımızı tabiata atfeder de, şöyle bir bakarsak görürüz ki, baharda ağaçlar çiçek açar, mahsulat birbiri ardınca telahuk eder. Buna bakınca, senenin hakiki mebdei bahardır. Baharın mebdei de Nevruzdur. Hangi bir takvim ki, bu mevdeden başlamaz?*” Meclis-i Mebusan 4 Şubat 1332 (1916) tarihli 39’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 205. **kanunların telahuku:** Kanunların yarışması; bir olay hakkında birden ziyade kanun hükmünün tatbik edilebilir olması.

telhis (telhîs) Özet, özetleme, kısaltma. “*Reis söz alarak kürsi-hitabetden inmedikçe müzakereye iştirak edemezse de, cereyan eden müzakerâtı telhis ile ne suretle reye vaz’edeceğini tâyin eder.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 159.

temdidimüddet (temdîd-i müddet) Uzatma süresi. “*Böyle olduğu halde üç senenin ikmalinde temdid-i müddet istemeyenler üç sene nihayetinde terhis edilmeyecektir, ona dört ay daha zammedilecektir.*” Meclis-i Mebusan 30 Nisan 1327 (1911) tarihli 97’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 445.

temdit (temdîd) Uzatma, uzatılma, sürdürme. “*Zürradan almazsa nereden verecek, badessulh bunun bir sene daha temdidini talep ederim. Ona göre bir takrir de veriyorum, kabulünü rica ederim.*” Meclis-i Mebusan 18 Şubat 1331 (1915) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 238.

temerküz Bir yerde toplanma, toplanma; birikme, yığılma; merkezileştirme. “*Nitekim devâir-i resmîyye-i Devlette de muamele bu surette temerküz etmiştir. Onun içindir ki, bu maddenin bu suretle itmam edilmesi bendenizce daha muvafıktır.*” Meclis-i Mebusan 2 Haziran 1328 (1912) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 311. **temerküz etmek:** Bir yerde, bir noktada toplanmak.

temyiz (temyîz) Ayırt etme, ayırma; hukuken doğruyu yanlıştan ayırma; mahkemelerce verilen kararın kanun ve usul yönünden incelenmesini sağlama yolu. “*Faris Bey biraderimizin takririyle müddeti itiraz ve temyiz ve istinaf ahkamı umumîyyeye tabi olsun ve binaenaleyh ona müteallik olan madde tayyedilsin diyordu.*” Meclis-i Mebusan 10 Haziran 1330 (1914) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 477.

tenakus (tenâkus) Azalma, eksilme. “*Osmanlı türkleri zevale mahkûmdur. Çünkü müthiş bir tenakusu nüfusa tâbiyiz ve bütün kaybettiğimiz topraklardan mühacerat edenler elim bir sefalet içindedir.*” TBMM 22 Ağustos 1336 (1920) tarihli 55’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 403 (bk. tenakuz).

tenakuz (tenâkuz) (İnsanın) bir sözünün ötekine uymaması, bir sözünün diğerini çürütmesi; çelişki, çelişme. “*...üçüncü madde ile Abdülkadir Kemali Beyefendi biraderimizin şimdiki beyanâtı arasında büyük bir tenakuz var.*” TBMM 1 Mayıs 1336 (1920) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 178 (bk. tenakuz).

teneffüs Dinlenmek için görüşmelere ara verme, mola verme. “*(Teneffüs yapalım sesleri) REİS-Beş dakika teneffüsten sonra tayini esami ile reye koyacağım.*” TBMM 26 Temmuz 1338 (1922) tarihli 80’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 626 (bk. celseyatıl, fasıla).

tenkis Kısma, eksiltme, azaltma, indirme. “*Heyeti İcraiye nin teklifindeki altıncı madedeki miktarlar Adliye encümenince tenkis edilmiştir.*” TBMM 2 Haziran 1336 (1920) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 61.

tensik (tensîk) Düzenleme, sıralama, düzeltme, düzene, yoluna koyma. “*Tensik Komisyonlarınca iptidaen ve Tetkiki Tensikat Komisyonlarınca itirazen verilmiş olan kararlar da Şurayı Devlet Mülkiye Dairesince derece-i ahirede verilen kararlar gibi katıdır.*” Meclis-i Mebusan 16 Haziran 1330 (1914) tarihli 23’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 532 (bk. tensikat; tensik defatiri).

tensikat (tensîkat) Düzenlemeler, düzen vermeler; fazla memuru işten çıkarma, bir iş yerinde kadro düzenlemesi. “*Tensikat Komisyonu*

tarafından tekaüde sevk edilen bir kısım askerî cerrahlar ve eczacılar hakkındaki İkinci Arzuhal Encümeni mazbatası.” Meclis-i Mebusan 23 Nisan 1327 (1911) tarihli 92’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 225 (bk. tensik, tensik defatiri, tensikat encümeni).

tensikat encümeni (tensîkat encümeni) Düzenleme komisyonu; kadro düzenlemesi yapan komisyon. *“Tensikat hasebiyle açığa çıkarılan ve çıkarılacak olan zabitan hakkında Meclisi Ayandan gelen layihai kanuniyeye dair Tensikat Encümeni mazbatası.*” Meclis-i Mebusan 4 Ağustos 1325 (1909) tarihli 136’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 509 (bk. tensikat; muvakkat encümen, encümenimahsus, muhtelit encümen, ihzari encümen, daimî encümeni).

tensik defatiri (tensîk defâtiri) Düzenleme, düzeltme defterleri. *“Tetkiki Tensikat Komisyonu Riyaset Divanının teşkil edildiği, ancak komisyonun tetkikatına devam edebilmesi için devair ve nezaretlerde tertip ve tanzim kılınan tensik defatiri ile esbabı mucibe mazbataları ve sair müteferriatının celbine karar verildiğine dair Tensikat Komisyonu Riyaseti tezkiresi.*” Meclis-i Mebusan 14 Kasım 1325 (1909) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 98 (bk. tensik, tensikat).

tensip (tensîb) Uygun bulmak, uygun görmek, münasip görmek. *“Eğer Heyet-i Celile tensip ederse bu kararnamelerin ne suretle tasdik edilmek lazım geleceği Kanun-u Encümeninde tetkik edilerek iktisap edeceği şekle tatbik-ı muamele olunsun.*” Meclis-i Mebusan 7 Şubat 1334 (1918) tarihli 46’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 238.

tenvir ve teshin (tenvîr ve teshin) Aydınlatma ve ısıtma. *“Hariciye Bütçesinin tenvir ve teshin maddesine zam olunacak mebaliğ hakkındaki lâyiha-i kanuniye de (80) rey ile kabul olundu.*” Meclis-i Mebusan 16 Kasım 1331 (1915) tarihli 4’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 51.

tenzilirütbe (tenzil-i rütbe) Rütbe indirimi, bir hizmet kusuru ve benzeri nedenlerle görevlinin rütbesinin düşürülmesi. *“Bu veçhile ya tard, yani refi rütbe veyahut tenzili rütbe ile bu kanun sayesinde bunlar aşağı inerken aşağıda acaba on sene, yirmi sene mağdur kalmış olan yâni ne eldeki kanuna müsteniden ve ne de münhallat vuku buldukça terfilere mazhar edilemeyen bir kısım var ki, onlar da sureti umumiyede mağdurlardan ibaret.*” Meclis-i Mebusan 24 Haziran 1325 (1909) tarihli 107’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 5, S. 234.

terakki İlerleme, gelişme, yükselme. *“...bin türlü müşkilat îka ile zürrâi hukuku sarîhasından mahrum tütûn ziraatinin terakkisini teshile bedel,*

müsamahakârâne imrârı vakt ile işkâl ediyor." Meclis-i Mebusan 7 Şubat 1324 (1908) tarihli 32'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 727 (bk. iktisaden terakki).

tercihan müzakere (tercihan müzakere) Öncelikli, öncelikle görüşme. *"Efendim, Kanunu Esasi Encümeninin bu bapta tanzim ettiği bir mazbata vardır. Arkadaşımız Hacı Ahmed Efendi zannediyorum bunun her şeye takdimen ve tercihan müzakeresini teklif ediyor."* TBMM 14 Şubat 1339 (1923) tarihli 192'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 321 (bk. takdimen müzakere, müstacel müzakere, ivedilikle müzakere, ikinci müzakere).

tercüme-yihâl (terceme-i hâl) Biyografi, öz geçmiş, hayat hikâyesi. *"Siverek mebusu Mustafa Lûtfi Beyin, mebusların tercüme-i hâlinin tab ve neşrine dair takriri."* TBMM 21 Aralık 1336 (1920) tarihli 118'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 458 (bk. Tercüme-i Hâl Varakası).

Tercüme-i Hâl Varakası (Terceme-i Hâl Varakası) Bir milletvekilinin seçildikten kısa bir süre sonra Meclise verdiği kısa bir öz geçmişini anlattığı yazılı belge. *"Meclise iltihakları gün Kâtibi Umumilik tarafından yeni azaya bir tercüme-i hâl varakası numunesi verilir."* TBMM 30 Nisan 1927 tarihli 61'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 31, S. 327 (bk. tercüme-yihâl).

terekküp (terekküb) Birkaç şeyin bileşmesinden oluşma, bileşim, karışıp birleşme, meydana gelme. *"Evvela encümen doğrudan doğruya Nizamname-i Dahili mucibince teşekkül etmiştir. Her şubeden iki âzâ bulunarak on azadan terekküb etmiştir."* Meclis-i Mebusan 9 Kasım 1327 (1911) tarihli 19'uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 8.

terviç (tervîc) (Bir düşüncüyü) destekleme, tutma; (bir şeyin) değerini ve itibarını artırma. *"Binaenaleyh bu zelilâne vaziyeti terviç ve kabul etmiş olan Ferid Paşa Hükümeti..."* TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 30. **terviç etmek:** Bir düşüncüyü tutmak, desteklemek.

tesavi (tesâvî) Eşitlik, iki şeyin birbirine denk olması. *"Adedi âra (26) dır. Aram Efendi (17), Âdil Bey (12), Azaryan Efendi (10), Mahmut Paşa (10), Naim Bey (10) rey almışlardır. Şimdi üç azanın aldığı reylerde tesavi var. Yani üçü de onar rey alıyor efendim. Binaenaleyh, yeniden intihap icrası lâzım gelecek."* Meclis-i Âyan 12 Ocak 1336 (1920) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 7 (bk. müsavi, müsavat).

tesaviyîara (tesâvî-i ârâ) Oyların eşitliği durumu, oy eşitliği. *"Tesavi-i âra vukuunda Reîsin reyî iki addolunur."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs

1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 70 (*bk. ittifakıara; ekseriyetisülûsan, ekseriyetiizafiye, ekseriyetimutlaka, ekseriyetinispiye, ekseriyetiara, ittihadıara*).

tesellüm Verilen bir şeyi alma, teslim alma. “*Efendim, Adliye Encümeni ‘Münhasıran Adliye Nazırı memurdur’ tabirini kabul etti. Çünkü 7 nci madde olarak kabul edilen maddede ‘Şeyhülislam ve Adliye Nazırı memurdur’ tabiri ipka edilmiştir. Bu kanunun Ciheti Adliyyeye tahvili irtibatı için Makamı Meşihatın da tesellüm etmesi lazım gelir.*” Meclis-i Mebusan 11 Şubat 1332 (1916) tarihli 43’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 298 (*bk. teslim tesellüm*).

teselsül Zincirleme, zincirleme gitme, sıra, silsile, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi; birden çok kimsenin bir borçtan dolayı sorumlu olması. “*Maliye Nezaretinin birkaç bütçesi var. Düyunu Umumiyye, sonra Muhassasatı Zatiyye, Tekaüt Sandıkları. Bunun için fasıllar teselsül ediyor.*” Meclis-i Mebusan 11 Mayıs 1327 (1911) tarihli 106’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 128.

teskin (teskîn) Yatıştırma, sakinleştirme, dindirmeye çalışma. “*Hey’et-i Umumiyyenin müzakerâtı gürültüyü müntiç olup da teskinine Reis muvaffak olamaz ise, ayağa kalkar.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 61.

teslim tesellüm (teslîm tesellüm) Verme alma, bir şeyi teslim etme ve o şeyin teslim alınması. “*Yalnız (58) inci maddede teslim ve tesellüm muamelesi olacak deniyor. Yalnız bunu icbar etmek için, elinizdeki kanunda bir madde yoktur.*” Meclis-i Mebusan 18 Nisan 1327 (1911) tarihli 88’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 6, S. 60 (*bk. tesellüm*).

tesviye Ödeme, verme; düzleme, beraber etme. “*İdare memurları Meclis-i Meb’usan binasiyle salonlarına, mefruşatına ve bilcümle eşyasına itina ve takyidle mükkelef olup, bunların mutâzam bir defterini tutarlar. Merasim-i mahsusanın icrasına, Meclisin hademe umuruna ve inzibatına mesarifin tesviyesine nezaret ederler.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 162.

Teşkilat-ı Esasiye *bk. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu.*

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (Teşkilât-ı Esâsiyye Kanûnu) Anayasa, 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilen ve 23 madde ile bir ayrık maddeden oluşan kısa ve çerçeve nitelikteki Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk anayasal belgesi. Biçim yönünden bazı eksikliklerine rağmen genellikle Türkiye

Cumhuriyeti'nin ilk anayasası kabul edilmektedir. “*Ruznamei müzakerata geçiyoruz. Evrakı varidemiz elli küsur parçadan ibarettir. Rûfeka arasında izhar edilen arzuya binaen müstacelen Teşkilâte Esasiye Kanunu vesaire müzakere edilecektir.*” TBMM 20 Ocak 1337 (1921) tarihli 135'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 321 (bk. Kanun-ı Esasi).

teşri (teşrî) Kanun yapma, kanun koyma; yasama. “*Halbuki aynı zamanda teşrie ait bir vazife tahaddüs etmek, bir kanun yapmak lâzım gelir. Bir taraftan Meclis-i umumî hali tatilde, diğer taraftan idare-i Devlet noktasından bu kanunu yapmak, mertebe-i el emiyyette bulunur.*” Meclis-i Mebusan 12 Mayıs 1328 (1912) tarihli 7'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 104 (bk. teşrii).

teşrif (teşrîf) Şerefendirme, onurlandırma, şeref verme; gelmesiyle bir yeri onurlandırma. “*Kanun-u Esasi mucibince Meclis fesh ve müddet-i muayyene zarfında intihabat-ı cedide icra olunmakla' denmelidir. Halbuki eldeki müsvedde mucibince Meclis fesh ve intihabat-ı cedide icrasıyla kuşat ve zat-ı Hazret-i Padişahinin Meclisi teşrif ve huzur ve iltifat-ı hümayunlarıyla taltif buyurdıklarından dolayı arz-ı teşekkür ediyoruz, manası çıkmaktadır.*” Meclis-i Mebusan 5 Mayıs 1328 (1912) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 65. ...i (u) **teşrif:** ...i (u) şerefendirme. **teşrif etmek:** Onurlandırmak, şereflendirmek; bir yere gelmek.

teşrih (teşrîh) Bir sorunu veya konuyu ele alıp en ince noktalarına kadar gözden geçirerek anlatma, şerh etme. “*Bir de heyeti teftişiyeye bulunmalı. Heyeti teftişiyeye deyince maksadımı teşrih edeyim. Maliye müfettişleri gibi yalnız sual sorucu değil, Düyunu umumiyede olduğu gibi, sorucu ve öğretici müfettişler bu noktai nazara göre bendeniz, mevzubahs olan kanunun şu suretle tadilini teklif eylerim.*” TBMM 31 Temmuz 1336 (1920) tarihli 41'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 23.

teşrii (teşrîi) Yasama faaliyeti, yasamayla ilgili, yasama ile; kanun yapma, kanun koyma işi, kanun yapmayla ilgili, kanun ile. “*Onun için düşünmüşler ve demişler ki, Meclis-i Mebusana ait hakk-ı teşri-i de bir salâhiyyet-i fevkalâde olmak üzere kuvve-i icraiyyeye verelim.*” Meclis-i Mebusan 15 Şubat 1332 (1916) tarihli 45'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 348 (bk. teşri).

teşrii masuniyet (teşrîi masûniyyet) Yasama dokunulmazlığı. “*Denizli mebusu Dr. Behçet Uz'un teşrîi masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/437) (Teşkilâtı esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümene)*” TBMM 16 Mart 1942

tarihli 35'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 3 (bk. masuniyet, ademimesuliyetiteşriye).

teşrinievvel (teşrîn-i evvel) Ekim ayı. "Madde 5 - İşbu kanunun icrayı ahkamına, Harbiye, Maliye, Dahiliye ve Hariciye Nazırları memurdur. 21 Zilhicre 1334 ve 6 Teşrini evvel 1332

REİS – Kabul edenler el kaldırsın. (Kabul sesleri) Kabul edildi." Meclis-i Mebusan 30 Ocak 1332 (1916) tarihli 37'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 163.

teşrinisani (teşrîn-i sâni) Kasım ayı. "22 Teşrini sani sene 1330 tarihli ve 11 numaralı tezkere-i aliyeyi riyasetpenahileri cevabıdır." Meclis-i Mebusan 6 Aralık 1330 (1914) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 14.

Tetkik-i Hesabat Encümeni (Tedkik-i Hesâbât Encümeni) Meclis bütçesindeki tahsisatların harcanma şeklini ve kesin hesapları incelemekle görevli komisyon, Hesapları İnceleme Komisyonu. "Tetkiki Hesabat Encümeninde de Divan Heyetinden kimse olmayacaktır. Aynı zamanda İdare Memuru ve Kâtip beylerden de bulunmayacaktır." TBMM 9 Mart 1338 (1922) tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 125 (bk. Divan-ı Muhasebat Encümeni, Muvazene-i Maliye Encümeni, Maliye Encümeni).

tetkik-i tensikat encümeni bk. tensikat encümeni.

tevali (tevâlî) Birbiri arkasından gelme, art arda gelme, aralıksız devam etme, sürüp gitme. "Memurların azil ve nasbi hususunda bir kaç celsede tevali eden itirazlara gelince, işin bidayetinde Dahiliye Vekâleti elde mevcut malûmata göre ve bilhassa Heyeti Âliyenizden olan rüfekayı kiramın irşadat ve tavsiyeleri üzerine bir çok azil ve nasıplar icra etmiştir." TBMM 12 Temmuz 1336 (1920) tarihli 32'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 279.

tevdî (tevdî') Verme, bırakma. "...Muvazene Encümenine tevdî edilen Bütçelerdeki maaşat ve masarifat hakkında, tasarrufatı mümkünenin nazarı mütalaaya alınması lüzumunun Muvazenei Maliye Encümenine havalesine karar verilmesini talep ve rica ederim." Meclis-i Mebusan 15 Kasım 1326 (1910) tarihli 8'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 182 (bk. usulütevdi). **tevdî etmek:** Vermek, bırakmak, sunmak.

tevdian (tevdîan) Vererek, bırakarak. "...yeniden tanzim edilen Muvazenei Umumiye Kanun Layihası müfredat cetvelleriyle birlikte

leffen ve evvelki bütçelerin nüshai kâfiyei matbuası da memurini Maliyeden bir zata tevdi'an Riyaseti Celilelerine irsal edilmiştir." Meclis-i Mebusan 4 Mart 1325 (1909) tarihli 42'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 320.

tevfik (tevfik) Uyumlaştırılma, uydurma, uydurulma, uygun düşürme. *"Bu Meclisi Âlinin Reisi Sinni sıfatıyla ve tevfiki ilâhi ile milletimizin dahilî ve harici istiklâlî tam dâhilinde mukadderatını bizzat deruhte ve idare etmeye başladığını bütün cihana ilân ederek Büyük Millet Meclisini küşadeyliyorum."* TBMM 23 Nisan 1336 (1920) tarihli 1'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 2.

tevfikan (tevfikan) ...e göre, uyarınca, uyararak, uygun olarak. *"İntihabı usul ve şerâit-i mevzuasına tevfikan cereyan eylediğine henüz hüküm olunmamış olan meb'ûsların esnâ-i müzakerâta beyan-ı efkâra ve îta-i reye salâhiyetleri vardır."* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 5 (bk. mucibince).

tevfikihareket (tevfik-i hareket) Hareketi uygunlaştırma, ona uygun hareket etme; bir şeyin olmasına ve bir nizamın icaplarına uygun düşen hareket. *"...bütçeye tamamen tevfiki hareket edilmesi için bendeniz bunu bir muavin olarak görürüm."* TBMM 6 Eylül 1336 (1920) tarihli 60'ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 578.

Tevhid-i Düyûn Kararnamesi bk. Muharrem Kararnamesi.

tevhidiefkâr (tevhîd-i efkâr) Görüş birliği, fikir birliği. *"Cenabı Hakkın da bizimle beraber olacağı ve bu tevhidi efkâr ve âmâl ile ordumuzun da muzafferiyeti tevali edeceğini arz ile bu teklifimizin kabulünü istirham eyleriz efendim."* TBMM 28 Ağustos 1338 (1922) tarihli 92'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 22, S. 394 (bk. efkâr, beyaniefkâr, efkârıumumiye).

tevhidikuvva (tevhîd-i kuvvâ) Kuvvetler birliği. *"Ve nihayet en mühim olarak tefriki kuvva, tevhidi kuvva meseleleri üzerinde ehemmiyetle durup bu mevzuu ele almamız bir zarurettir."* TBMM 13 Şubat 1950 tarihli 45'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 24, S. 508 (bk. tefrikikuvva).

tevkil (tevkîl) Vekil etme, edilme. *"Şimdi rey için de refiki muhterem Talât Beyi tevkil ediyorum."* Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 53. **tevkil etmek:** (Birini) vekil etmek.

tevsî (tevsî') Genişletme, genişletilme, yayma, ekleme. *"Vilâyat-ı Osmaniyede ve bilhassa Rumeli Vilâyatında Polis Teşkilâtının*

Tevsii için 80 bin lira sarfı muktezi ise de, halihazır-ı mâlînin adem-i müsaadesinden dolayı şimdilik bütçeye 40 bin lira ilâvesi hakkında bir madde-i kanuniyye gönderiliyor.” Meclis-i Mebusan 30 Mayıs 1328 (1912) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 270 (bk. tevsiat, tefsiren tevsi, tevsiyimezuniyet, tevsiyitahkikat).

tevsiat (tevsiât) Genişletmeler, genişletilmeler, eklemeler. *“Fakat Heyeti Ayanın yeni Daireye naklinden dolayı Hükümet Encümeninizde, Heyeti Ayan binasında yapılacak bazı tadilat ve tevsiat için bütçeye bir paranın konulması talebinde bulunuyor. Binaenaleyh, her iki Meclisin teklif etmekte olduğu mebalîğ, teklif veçhile midir, yoksa kısmen tadil veçhile midir?”* Meclis-i Mebusan 2 Mart 1334 (1918) tarihli 60’ıncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 621 (bk. bütçede tevsiat ve zamniyat teklifi, tezyidimasraf, tezyit, tevsi).

tevsiik (tevsiîk) Belgelendirme, belgeye dayandırma; sağlamaştırma. *“Kâtipler Meclisin zabıtlarının tahririne ve müzakarâtın tab’ına nezaret ederler. Evrakı okurlar ve zabıtnameleri imzalarıyla tevsiik ve celseden evvel söz isteyenleri kayıt ederler, yoklamaları yaparlar, reyleri tâdât ve tasnif ederler.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 161.

tevsiyimezuniyet (tevsi-i me’zûniyyet) Yetki genişliği. *“Umuru idarede ya memaliki Osmaniyenin ahvali hususiyesini nazarı dikkate alınız diyerek kuvvei kanuniye tarafından kuvvei icraiyyeye edilen tavsiye, umuru idare tâbiri gayet şümüllü olmak itibariyle, âdetâ tevsi me’zuniyet, idari kısmından her yerin ahvali hususiyesini nazarı dikkate alarak, o suretle ahali hususiyetini tahtı teminde tutacak bir surette kavanin layihaları tanzim ediniz suretinde bir tavsiyeyi ihtiva eder.”* Meclis-i Mebusan 18 Kasım 1325 (1909) tarihli 9’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 168.

tevsiyitahkikat (tevsi-i tahkikat) Soruşturmanın genişletilmesi; tahkikatın yeni deliller nedeniyle derinleştirilmesi. *“İçlerinizde ufak bir tereddüt gösteren arkadaş varsa beni tevsi tahkikat yoluna gönderiniz; dediler.”* TBMM 24 Kasım 1947 tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 164.

tevsiyitefsir bk. tefsiren tevsi.

tevzi (tevzi’) Dağıtma, dağıtım. *“Rey pusulaları tevzi edilecektir. (Mebusanı kiram hazeratına rey pusulaları tevzi olundu)”* Meclis-i Mebusan 11 Aralık 1324 (1908) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 46. **tevzi etme:** Dağıtma. **tevzi etmek:** Dağıtmak. **tevzi edilen:** Dağıtılan.

tezakir (tezâkir) Tezkereler. “*Efendim, bu gibi tezakir Meclise geldiği zamanda müzakere edilmeden reye konur. Bu noktayı arz edeyim efendim.*” TBMM 18 Ağustos 1339 (1923) tarihli 6’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 91 (bk. tezkere).

tezayüt (tezâyüd) Artış, çoğalma, artma. “*Demin Artin Efendi memleketimizde mevcut evrakı nakdiyye miktarının tezayüd etmekte olduğundan ve bu miktar gittikçe tezayüd ettiği takdirde, tabii, eşyanın fiyatına ve evrakı nakdiyyenin kıymetine taalluk edeceğinden bahsettiler.*” Meclis-i Mebusan 29 Kasım 1333 (1917) tarihli 11’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 139. **tezayüt etmek:** Artmak, çoğalmak.

tezekkür Bir sorunu konuşma, müzakere etme, bir sorunun konuşulması; hatırlama, hatıra getirme, geçmişe yönelik bir düşüncüyü hatırlayarak konuşma; eski bir konuyu yeniden tartışmaya açma. “*Bu gibi nizamat evvelce Meclisi Vükelâca tezekkür edildikten ve kabul olunan şekil takarrür ettikten sonra Meclise gelir.*” TBMM 17 Mayıs 1336 (1920) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 332.

tezkere Cumhurbaşkanlığının, Meclis Başkanlığının, Başbakanlığın, komisyon başkanlıklarının ve milletvekillerinin Meclisten yetki istemek, onayına veya bilgisine sunmak için gönderdiği ve Genel Kurulda doğrudan Sunuşlar kısmında okunup bilgiye sunulan veya görüşülen yazılı belgeler; pusula, not; bir iş için izin verildiğini bildiren resmî kâğıt. “*Yalnız bir şey daha arz edeyim: Dahiliye Vekilinin Adliye Encümenine bir tezkeresi var.*” TBMM 19 Mayıs 1336 (1920) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 345 (bk. tezakir).

tezkire bk. tezkere.

Tezkire-i Osmaniye (Tezkire-i Osmâniyye) Osmanlı Dönemi’nde kullanılan kimlik belgesi. İçinde kişinin adı, anne ve baba adı, doğum tarihi, memleketi, dini ve mezhebi gibi bazı bilgiler bulunan tek sayfalık bu kâğıt daha çok kafadaki fes veya başlık içinde saklandığı için halk ağzında “kafa kâğıdı” diye anılırdı. “*Gerek fakrühallerini mensup oldukları yerden ilmühaber ile isbat eden acezeye ve gerekse Hükümetin lazım gördüklerine meccanen Tezkire-i Osmaniye tevzi edilebilmesi için bu maddeye bir fıkra ilâvesini Hükümet namına talep ederim.*” Meclis-i Mebusan 4 Kasım 1326 (1910) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 27.

tezkireyicevabiye (tezkire-i cevâbiyye) Cevabi yazı, cevabi tezkire. “*Arzuhal Encümeninin kararıyla Harbiye Nezaretine iş’ar edilmiş, Harbiye Nezaretinden gelen tezkire-i cevabiye ve onun üzerine arzuhal*

Encümenin verdiği karar var, okunacak.” Meclis-i Mebusan 2 Mart 1325 (1909) tarihli 41’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 298.

tezkireyisamiye (tezkire-i sâmiyye) Sadrazamlık makamından yazılan tezkere; yüce, yüksek tezkere. *“Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-u muvakkatinin 134 üncü maddesine ilaveten kaleme alınan layiha-i kanuniyyenin gönderildiğine dair tezkere-i Samiye.”* Meclis-i Mebusan 15 Eylül 1331 (1915) tarihli 34’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 484.

tezyidimasraf (tezyîd-i masraf) Masrafı artırma, gideri çoğaltma. *“Herhalde tezyit-i masrafa dair verilecek teklifler hakkında muvazene encümenin mütalaası alınmadıkça reye müracaat edilemez.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 86 (bk. bütçede tevsiat ve zamniyat teklifi, tevsiat, tezyit).

tezyit (tezyîd) Çoğalma, artırma. *“Bu gibi menafii umumiyyeye ve varidatı Devletin tezyidini mucip olacak şeyler, her an ve zaman Mecliste okunuyor.”* Meclis-i Mebusan 9 Mart 1326 (1910) tarihli 59’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 298 (bk. bütçede tevsiat ve zamniyat teklifi, tezyidimasraf, tevsiat).

turuk Yollar, tarikler. *“Mesela, turuk ve maâbir varidatı var. Onu ibka edersek bunda bir mahzur yoktur, fakat her halde müzakere sözünü kaldırıp maddeyi başka bir şekilde tahrir etmek münasip olur.”* Meclis-i Âyan 17 Mayıs 1326 (1910) tarihli 78’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 218.

turukukanuniye (turuk-ı kanûniyye) Kanuni yollar, kanuni usuller. *“Kendisini madde-i münferide ile bu tashih fikrinde bulunmadığını, çünkü bir kanunun Meclis-i Mebusanda tekrar mevzuubahs olması için turuk-u kanuniyye bulunduğunu söylüyor ve o suretle Heyete sevk ediyor.”* Meclis-i Mebusan 3 Aralık 1332 (1916) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 153.

tutanak fihristi bk. fihrist.

U

uhde Birisinin yapmakla yükümlü olduğu iş; yapma, becerme; sorumluluk. “*Encümen riyaseti ile mazbata muharrirliği bir zât uhdesinde içtimâ edebilir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 21. **uhdesinde olmak**: Sorumluluğu altında olmak, üstünde olmak. **uhdesine almak**: Yüklenmek, üstüne almak. **uhdesinden gelmek**: Becermek, başarmak.

uhduatika (uhûd-i atîka) Eski anlaşmalar; (dolaylı olarak) kapitülasyonlar. “*Uhud-u atikanın ilgası üzerine, bunlara müstenit ahkâm-ı kanuniyye ve nizamiyyenin de ilgası iktiza ettiğinden ve ahkâm-ı mezkûrenin yegân yegân tetkikiyle her biri hakkında ayrı ayrı mevadd-ı kanuniyye tertibi müteassir ve vakte muhtaç idiğinden dolayı...*” Meclis-i Âyan 2 Kasım 1331 (1915) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 12 (bk. uhut, imtiyazatiecnebiye).

uhut (uhûd) Anlaşmalar, yeminler, ahitler. “*Elimizde ikinci bir imkân var mıdır ve bu imkân uhud ile hukukdüvel ile kabili telif midir?*” TBMM 20 Nisan 1340 (1924) tarihli 42'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8/1, S. 910 (bk. uhduatika).

ukut (ukud) Akitler, sözleşmeler, şartlar, bağlar; taraflarca kabul edilen şeyler. “*Bilhassa böyle ukud ve mukavelât gibi bir asır baki kalacak olan nafia imtiyazlarının Şûrayı Devlette ariz ve amik tetkik edilmesi lüzumu derkârdır.*” TBMM 11 Kasım 1341 (1925) tarihli 6'ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 19, S. 81.

umde İlke, prensip; dayanak, destek, dayanılacak, güvenilecek şey veya kimse; herkesin güvendiği kimse. “*'Elzemdir' yerine 'Meclisimizce en mühim bir umde ve gayei milliye bilinmektedir' konulmasını teklif ederim.*” Meclis-i Mebusan 19 Şubat 1336 (1920) tarihli 12'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 170.

Umumi Kâtip bk. Kâtibiumumi.

Umum Mutabakat Beyannamesi (Umûm Mutâbakat Beyân-nâmesi) Genel Uygunluk Bildirimi, Sayıştay tarafından merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri için hazırlanan ve kesin hesap kanunu tasarılarının verilmesinden başlayarak belirli bir süre içinde yasama organına sunulan bütçe uygulamalarının uygunluğu hususundaki bildirim. “*1947 Bütçe yılı Hesabı Katisine ait Mutabakat Beyannamesinin*

sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresiyle 1947 yılı Hesabı Kati kanunu lâyihası ve Divanı Muhasebat Encümeni mazbatası (3/348, 1/46) 140:141,148,158,173:176” TBMM 3 Mart 1954 tarihli 56’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 29, S. 85.

umum münderecat (umûm mündericât) Genel içeriği, içindekilerin bütünü, geneli. *“Evvelemirde umum münderecatı üzerine müzakere cereyan edip ba’dehu madde be madde müzakeresine geçilip geçilmemesini Reis sual eder.”* 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 30.

umur (umûr) İşler, hususlar, maddeler, şeyler. *“Zaten bu umuru zaruriyye ve tabiiyeden olmakla beraber, teşhiz ve tekfin, kazayı düyun...”* Meclis-i Mebusan 26 Kasım 1333 (1917) tarihli 10’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 123 (*bk.* umurucariye, umurudâhiliye, umurudevlet).

umurucariye (umûr-i câriyye) Günlük işler. *“Elbette her nezaret, heyeti mecmuası ile istifa ederse, umuru câriye ve mesaili mühimmeyi rüyet edecek kadar vekâleti uhdesinde devam eder.”* Meclis-i Mebusan 16 Aralık 1325 (1909) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 398 (*bk.* umur, umurudâhiliye, umurudevlet).

umurudâhiliye (umûr-i dâhiliyye) İç işler. *“Efendiler, umur-u dahiliyye, harbiyye, maliyye, umur-u siyasiyye, ziraiyye, iktisadiyye ve sınaıyyemiz umur-u adliyyeye kat’iyen kıyas olunamaz. Bu umurda ittihaz edilen tedabir, umur-u adliyyeye teşmil ve tatbik edilemez.”* Meclis-i Mebusan 23 Mart 1327 (1911) tarihli 73’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 57 (*bk.* umur, umurucariye, umurudevlet).

umurudevlet (umûr-i devlet) Devlet işleri. *“Hayat için vazife-i teneffüsiyyeye ne kadar ehemmiyet vermek lâzım ise, umur-u Devlet için de bilhassa vazife-i teşriyye nokta-i nazarından en ziyade muvazene-i maliyyeye ehemmiyet vermek lâzımdır.”* Meclis-i Mebusan 20 Haziran 1328 (1912) tarihli 25’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 7 (*bk.* umur, umurucariye, umurudâhiliye).

usulüadiye (usûl-i âdiyye) Normal usul, alışılmış, olağan yöntem. *“İsti’câl sureti Heyet’etçe reddolunduğu halde, lâyihanın veya teklifin müzâkeresi ve kararı usul-ü âdiyyeye tatbikan icra olunur.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 54 (*bk.* usulümüzakere, usulütevdi).

usulümüzakere (usûl-i müzâkere) Görüşme yöntemi, müzakere usulü, müzakerenin şekli, işleyişi. *“Reis Bey söz isterim. Usulü müzakere*

hakkında söz söyleyeceğim. Nizamname-i Dahilinin otuzbirinci maddesinde bu hususta sarahat vardır.” Meclis-i Mebusan 26 Şubat 1336 (1920) tarihli 14’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 202 (bk. usulüadiye, usulütevdi).

usulütevdi (usûl-i tevdi’) Veriliş şekli, verilme yöntemi. “*Kanun lâyhalarının usul-ü tevdi.*”

Madde 32- Hükümet nâmına Meclis-i Meb’usana takdim olunan kanun lâyhaları esbâb-ı mucibe muhtırasıyle birlikte Sadr-ı Âzamin ve taallük ettiği Nâzır-ı mes’ûlün imzasıyla Riyasete ya irsal, ya Hey’et-i Umumiyyede tevdi’ olunur; Hey’etçe talep olunduğu halde kıraat edilir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisinin Değiştirilmiş Şekli, Madde 32 (bk. tevdi, usulümüzakere, usulüadiye).

V

vabeste (vâ-beste) Bağlı. “Tevkif ve tahliye kararlarında tasdika vabeste olan kararı kaldırmak doğru değildir.” TBMM 2 Ekim 1336 (1920) tarihli 77’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 492 (bk. merbut).

vahamet kesbetme bk. kesbivahamet.

vakayadiye (vak’a-i âdiyye) Olağan, sıradan olay, alışılmış olay. “Bir vakai âdiye zuhur etmiş ve buradaki polisler kâfi değildir. Polis mevcuduna 23 nefer zammolunsun diyordu.” Meclis-i Mebusan 18 Nisan 1325 (1909) tarihli 63’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 119.

vaki (vâki’) Olan, olmuş, vuku bulan. “1330 senesi Meclisi Mebusan bütçesinde vaki sehvin tashihi hakkında Heyeti idare tezkiresi.” Meclis-i Mebusan 14 Ocak 1334 (1918) tarihli 33’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 588. **vaki olan:** Gerçekleşen, meydana gelen, vuku bulan. **vaki olacak:** Gerçekleşecek. **vaki değil:** Gerçekleşmedi, görülmedi.

varidat (vâridât) Gelirler, kazanç; devlet ve kamu tüzel kişileri tarafından toplanan kamusal gelir. “Bu cezadan maksat bir nevi varidat temini değildir.” TBMM 20 Aralık 1333 (1917) tarihli 20’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 344.

varidat bütçesi (vâridât bütçesi) Gelir bütçesi. “Efendim, mâlûmuâfileri, Varidat Bütçesi hakkında usûlümüz heyet-i umûmiyyesine dâir müzakere cereyan etmek ve ondan sonra maddelere geçmektir.” Meclis-i Mebusan 7 Mart 1334 (1918) tarihli 64’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 19 (bk. masarifât bütçesi).

varidatisafiye (vâridât-ı sâfiyye) Net gelirler. “Bütçe tuz varidatı diye gösterilen meblağ, varidat-ı safiye değil, varidat-ı gayr-i safiyedir. Varidat-ı safiyeyi bulmak için bu yekûndan tuz masarif-i istihsaliyyesi olarak bütçeye konulan mebalîği çıkarmak iktiza eder.” Meclis-i Âyan 17 Aralık 1333 (1917) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 143.

varidatumumiye (vâridât-ı umûmiyye) Genel gelirler. “Bu kısım üç faslı muhtevi olup işletme hâsılatıyla icaraat, telgraf hâsılatı, hâsılat-ı mütenevviayı ihtiva eden birinci varidat-ı umumiyye faslı 149 948 690 kuruş tahmin edilmiştir.” Meclis-i Âyan 19 Mart 1333 (1917) tarihli 45’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 265 (bk. masarifatumumiye).

varit (vârid) Olabileceği akla gelen, muhtemel, olası; gelen, erişen. "... gerek Meclis-i Mebusandan gerek taraf-ı Hükümetten varit olacak evrak ilk içtimâda Hey'et-i Umumiyeye malumât verilmek üzere doğrudan doğruya makam-ı riyasetçe o encümene havale edilir." Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 55. **varit olmak:** Geçerli durumda bulunmak.

vaz (vaz') Konulma, koyma; bırakma, bırakılma; meydana getirme. "Kısmen veya kamilen seferberlik halinde Askerin veya hayvanat-ı Askeriyyenin iskân ve ivası ve Cihet-i Askeriyyeye ve merbuttatından olan Devaire ait levazımın vaz' ve hıfzı için eşhasa ve cemaata ve cemiyetlere ve şirketlere ve Vakfa ve umuma ve Hükümete ait hane, ahır ve ambar ve antrepo ve dükkân ve cami ve medrese ve mektep ve kilise gibi binalara ve gayr-i mezru araziye ve çayirlara ve fırın ve değirmen ve fabrika gibi Cihet-i Askeriyyeye lüzumu olan imalathanelere vaz'ı yed edilir." Meclis-i Mebusan 10 Aralık 1331 (1915) tarihli 11'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 215 (bk. kanun vazetme, imza vazetme).

vazaif bk. vezâif.

vazih (vâzih) Açık, belli, meydanda, kapalı olmayan. "İkinci maddede bilfiil kelimesinden sonra (ve müsellâhan) kelimesi de ilâve olunursa daha vazih olur." TBMM 27 Nisan 1336 (1920) tarihli 5'inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 107 (bk. vazihan).

vazihan (vâzihan) Açıkça, açık olarak, açık açık. "Mahiyetinin, kabineye ittifaka yakın bir ekseriyetle itimadetmiş olan Meclisi Mebusanın hürriyeti mesaisini ve kudreti teşriyesini iptal ve âmâli milliyenin tecelligâhı olan Meclisi Milliyi her hangi bir suretle mukarreratı sulhiyemiz üzerinde haizi tesir olamıyacak bir şekle ifrağ eylemek olduğu vazihan anlaşılıyordu." TBMM 24 Nisan 1336 (1920) tarihli 2'nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 27 (bk. vazih).

vazife-i şinâsiye (vazife-i şinâsiyye) Görevini bilen, sorumluluğunu, ödevini yerine getiren. "Meb'ûslardan herkim doksanbirinci maddede muharrer memnuiyyet ile mahkûm olduktan sonra tarik-i vazife-i şinâsiye avdet etmez veya otuz gün müddet zarfında ayrı ayrı üç defa ihtar muamelesini görür..." 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 92.

vechile (vech ile) Uyarınca, böylece, bakımdan, nedenle, (bu) yönden, (bu) bakımdan, üzere. "Muvazene-i Maliye Encümeninin netice-i tetkikatta, mazbatada görüldüğü veçhile esasen bu istisnaya mahal

yoktur.” Meclis-i Mebusan 18 Temmuz 1328 (1912) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 565.

Vefat (Vefât) (Fihristte) Ölüm. “II.- AZA-YI KİRAM MUAMELATI

Vefat

1.- *Meclis-i Mebusan Reisi Reşat Hikmet Beyin vefatı.*

REİS - Efendim, Hey’et-i Celilenize son derecede cerihadar-ı teessür olarak ve sizi de son derece müteessir edecek bir meseleyi haber vermeye mecbur oluyorum.” Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1336 (1920) tarihli 15’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 227.

vekâlet Bakanlık, nezaret; vekillik, başkasının işini görmeye yetkili olma. “*Meselâ bir kaymakam doğrudan doğruya Dahiliye Vekâletinden tayin ediliyor ve gidiyor.*” TBMM 5 Temmuz 1336 (1920) tarihli 28’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 191 (*bk. nezaret*).

vekâleten rey (vekâleten re’y) Vekâleten oy, bir bakanın Genel Kurulda bulunmayan bir başka bakan adına oy kullanması ancak bu usul Meclis-i Mebusan’da bulunmamaktadır. “*‘Azadan hiçbirinin hariçten rey göndermeye selâhiyeti yoktur.’ İngiltere Parlamentosunda vekâleten rey verilmek keyfiyeti cari ise de bizde o usul yoktur dedik. Lâkin refiklerimizden birtakım zevat buyurdular ki, Ziyaettin Efendi müzakerenin bidayetinden nihayetine kadar hazır bulundu, hattâ kalkarken benim reyim birinci şıktadır, hademeyi gönderiniz de reyimi göndereyim. (Nuri Beye hitaben) Öyle miydi?’* Meclis-i Mebusan 21 Nisan 1327 (1911) tarihli 56’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 472.

vekil (vekil) Bakan; milletvekili; birinin işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse; bir görevde asıl görevlinin yerine bakan kimse. “*Deminden sürçü lisan vaki oldu zannederim. Vekil Beyefendi onu terfi addettiler fakat katiyen terfi değildir.*” TBMM 2 Ağustos 1336 (1920) tarihli 42’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 55 (*bk. nazır, nuzzar, icra vekili, vükela*).

velhasılıkelam (ve’l-hâsıl-ı kelâm) *bk. hasılıkelam.*

vesaik (vesâik) Belgeler, pusulalar, vesikalar. “*Meclis-i Âyan âzasından her biri ne zaman murat eder ise, encümenlere havale olunan lâyiha ve takarirleri ve bunlara müteferri evrak ve vesaiki görebilir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 24.

vezaif (vezâif) Vazifeler, ödevler, görevler. “*Bu babdaki maddenin derecei şumulünde tereddüt edilmiş, o madde kanuniyyenin derecei şumulünü tayin etmek ise Şûrayı Devlete ait vezaif cümlesindedir.*” Meclis-i Mebusan 15 Nisan 1326 (1910) tarihli 80’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 431.

vicahi (vicâhî) Yüz yüze olan veya yapılan, yüzüne karşı yapılan. “*Sual varakasında cevabının vicahi (yâni Hey’et-i Umumiyye muvacehesinde) veya tahrirî (yâni ceride-i müzakerât niyetine defedilmek) suretinde olduğu tasrih edilmek muktazidir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 108.

vikaye Koruma, kollama, esirgeme. “*Müzakerâtın idaresi ve Nizamnâme-i Dâhilî ahkâmın halelden vikayesi ve intizamın muhafazası Riyâsete aittir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 73. **vikaye etmek:** Korumak, esirgemek.

vilayet umum meclisi (vilâyet umum meclisi) İl genel meclisi. “*Sonra, vilâyet umum meclisine intihap edilenler bina sahipleri değil midir?*” TBMM 20 Ocak 1936 tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 82.

vükela (vükelâ) Bakanlar, vekiller. “*Bu işin Vükelaya taalluku yok, kendi noktai nazarımı söylüyorum.*” Meclis-i Mebusan 21 Mayıs 1327 (1911) tarihli 114’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 563 (bk. nazır, nuzzar, icra vekili, vekil).

vükeladan şikâyet (vükelâdan şikâyet) Bakanlardan şikâyet; bir Meclis denetim biçimi. “*REİS – Yine Divan-ı Riyasetin takrirler hakkında bir mütalaası var. Nizamname-i Dâhilide teklif-i kanunîler, istizahlar ve Vükeladan şikâyet hakkında sarih maddeler var.*” Meclis-i Mebusan 23 Şubat 1336 (1920) tarihli 13’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 192.

Vükelayı Devlet (Vükelâ-yı Devlet) Bakanlar Kurulu, kabine. “*Vükelâyı Devletten biri hakkındaki şikâyete ve Heyetî Âyan ve Heyetî Mebusan azasından birinin ithamına ait taklifatin kabulü azayı mevcudenin sülûsan ekseriyeti mutlakasının husulüme mütevakıftır.*” Meclis-i Mebusan 2 Şubat 1324 (1908) tarihli 29’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 638 (bk. Meclis-i Vükela, Heyet-i Vükela, İcra Vekilleri Heyeti).

vürüt (vürûd) Geliş, gelme; bir evrakın varması gereken yere ulaşması. “*Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ’dan Memaliki Osmaniyeye vürud edecek eşyanın kıymetleri üzerinden yüzde 10*

gümrük resmi ahzına...” Meclis-i Mebusan 14 Mayıs 1330 (1914) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 51 (*bk.* vürut sırası).

vürut sırası (vürûd sırası) Geliş sırası. “*Arzuhallerin vürud sırasınca her birinin üzerine adet vazolunup defter-i mahsusuna kaydolunur.*” Meclis-i Mebusan 21 Kasım 1332 (1916) tarihli 8’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 77 (*bk.* vürut).

Y

yakin Sağlam, kesin bilgi; bir şeyi iyice, kesinlikle bilme. “*Bendenizce, mümkün ise hem bu üç makamı kullanarak, tenvir ve irşat, affı ve safhı ve tecziye makamlarını kullanarak, aynı tenvir ve irşat müsmir olmak için kesbi yakın hâsıl edilmek için birtakım kuvvet, bir miktar kuvvet, ihtiyati kuvvet, oradan ayırmamalıdır, ruhlarını aynı zamanda müheddit bir vaziyette görmelidir ve...*” TBMM 25 Nisan 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 48 (bk. yakinen).

yakinen Kesin olarak, hiç şüphe edilecek bir tarafı bulunmaksızın, sağlam olarak, iyice (bilmek); tamamıyla. “*Geçen sene Muvazenei Maliye Encümeninde pek az süren Mazbata Muharririğim esnasında yakînen hissetmişim ki, umuru hesabiyede ve maatteessüf bir türlü kurtulamadığımız bu kırtasiye bombardımanında gaşyi umumiye mucibolacak derecede muzır tasarruflar yapılmıştır.*” TBMM 14 Ağustos 1338 (1922) tarihli 84’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 22, S. 152 (bk. yakın).

yed El; kuvvet, kudret, güç; yardım; vasıta, araç; mülk. “*Zira, herkes biliyor ki, gayrimenkul her kimin yedindeyse, o, onun malı addolunur. Bu bizim kavaidi umumiyemizde böyle olduğu gibi, Avrupa kavaidi umumiyesinde de böyledir. ‘Lâposesyon vö pitr’ mal kimin yedindeyse sahibi o addolunur.*” Meclis-i Mebusan 30 Ocak 1332 (1916) tarihli 37’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 172.

yediihtiyar (yed-i ihtiyâr) Yetkisinde, takdirinde. “*Bu ruhsatın daha evvel itası riyâsetin yed-i ihtiyarındadır.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 90.

yegân yegân Birer birer, tek tek, ayrı ayrı. “*II. - TAHLİFAT*

1. - Resm-i küşadda bulunamayan Mebusan-ı Kiramın tahlifi.

REİS - Tahlifleri icra edilmemiş Mebusanın tahlifleri icra olunacaktır. Bu arkadaşların yegan yegan kürsiye teşriflerini rica ederim.

(Kanun-u Esasinin 46 ncı maddesi mucibince tahlif icra edildi)” Meclis-i Mebusan 12 Mayıs 1328 (1912) tarihli 7’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 90.

yekdiğer (yek-dîğer) Birbirini, bir taraf diğer tarafı. “...*ikinci defada yekdiğerine nisbetle en ziyade ekseriyet kazanan ikişer zat hakkında rey-i hafi usulü icra edilip, en ziyade ekseriyet kazananlar intihap olunur.*” 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 5.

yeknesak (yek-nesak) Tekdüze, monoton, bir parça hâlinde olup karışık olmayan. “*İşbu işaret idare memurları tarafından yeknesak olarak tedarik ve tevzi’ edilecektir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 186.

yevm Gün. “...*haciz ve emvali mezkûre gazete ile ilânen tayin edilecek yevm ve mahal ve vakitte usulen bilmüzayede...*” TBMM 14 Nisan 1341 (1925) tarihli 102’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 25.

yevmen Belirli bir günde, muayyen bir günde. “*Eğer biz Avrupa devletleriyle intizar politikası takibedersek yevmen fe-yevmen islâm kanının bir katre daha fazla akmasına sebebiyet vereceğiz.*” TBMM 10 Kasım 1339 (1923) tarihli 51’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 324.

yevmenfe-yevmen (yevmen fe-yevmen) Günden güne, gittikçe. “...*el kaldırdığımız halde Maliye Nezareti celilesi açık olan bütçeyi kapatmak ve yevmen-fe-yevmen artmakta olan masarife karşı gelmek üzere diğer menabi hakkında bugüne kadar ne düşünmüştür?*” Meclis-i Mebusan 13 Aralık 1333 (1917) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 266.

yevmi (yevmî) Günlük, gündelik. “*Mafevk kelimesi kabul olunmuştur, Zapta geçmiştir, hattâ yevmi gazeteler bile yazdılar.*” Meclis-i Âyan 26 Haziran 1328 (1912) tarihli 22’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 283.

yevmiaher (yevm-i âher) Diğer bir gün, başka bir gün. “*Ancak Hey’eti Umumiyye kararıyla rûzname sırasının tebdili veya ruznameye dâhil olmamiş bir maddenin mevki-i müzakereye vaz’ı veyahut bir maddenin müzakeresinin yevm-i âhere taliki caizdir.*” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 34.

yevmimahsus (yevm-i mahsûs) Özel bir gün; (ülkelerin bağımsızlık günü gibi) özel gün. “*Geçen sene takrirlerin okunması için bir yevmi mahsus vardı. Yine bir yevmi mahsus tayin edilsin.*” Meclis-i Mebusan 9 Kasım 1325 (1909) tarihli 5’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 55.

yevmimuayyen (yevm-i muayyen) Tayin edilen, belirlenmiş, kararlaştırılmış gün; görüşme günü. Nizamname-i Dâhili gereği belirlenmiş görüşme günü. “*Yevmi muayyende tesis heyeti umumiyesi biliçtima maddei sabıkada beyan olunan hususatı müzakere ve karara rapteder.*” TBMM 29 Mayıs 1926 tarihli 109’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 45.

yevmimüzakere (yevm-i müzâkere) Müzakere günü, görüşme günü. Nizamname-i Dâhilî gereği belirli hususların müzakere zamanı Genel Kurulca daha önceden belirlenen gün. “*Nizamname-i Dahilinin 41 inci maddesinde var efendim. ‘Encümenin tanzim eylediği mazbata Reisi Mebusana ita ve nüshai matbuası azaya tevzi olunduktan sonra yevmi müzakere Heyetçe tayin olunur. Birinci müzakere, kanun lâyihasının heyeti mecmuası hakkında cereyan eder...*” Meclis-i Mebusan 9 Haziran 1328 (1912) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 459 (bk. yevmimüzakerenin tayini).

yevmimüzakerenin tayini (yevm-i müzâkerenin ta’yini) Görüşme gününün belirlenmesi. “*Yevm-i müzakerenin tâyini:*

Madde 62.- Encümen mazbataları tevzi’ olunduktan sonra yevm-i müzakere Hey’etçe tâyin olunur” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi Değiştirilmiş Şekli, Madde 62. (bk. yevmimüzakere).

yevmitevzii (yevm-i tevziî) Dağıtım günü. “*Müsta’cel tutulmasına Hey’et-i Umûmiyyede karar verilen mevad müstesna olmak üzere, Şu’belere havale olunan lâyiha ve evrakın müzâkeresine yevm-i tevziinden lâakal bir gün sonra başlanabilir.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 15.

yevmiye (yevmiyye) Bir günlük iş için verilen ücret, gündelik. “*...o zamanki bütçeden amelenin yevmiyesini ve ekmek parasını bulamadığı için, amelenin yevmiye ve ekmek parası tedarik etmek için kendi mesuliyeti tahtında sarfettirmiştir.*” TBMM 18 Nisan 1341 (1925) tarihli 105’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 18, S. 128 (bk. kistelyevm).

yoklama Toplantıya katılan ve katılmayan üyelerin tespiti için yapılan işlem, bir topluluğu oluşturan üyelerin belli bir zaman ve yerde bulunup bulunmadığını anlamak için yapılan sayma işlemi. “*Efendim, öteden beri Meclisin teamülü böyle: Kanunu Esasi tadilatı yapılacağı vakit iptida yoklama yapılır. Bu usulü muhafaza edelim.*” Meclis-i Mebusan 11 Mart 1334 (1918) tarihli 67’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 99.

yol kâğıdı Pasavan, bir nevi pasaport, yol tezkeresi, sınırdaş ülkelerin sınır bölgeleri içinde oturan kendi vatandaşlarına komşu bölge sınırları içinde kısa süreli dolaşmalarını sağlamak için verilen belge. *“Encümenin kabul ettiği şekil pek muvafıktır. İstenirdi ki, bu pasaport ve pasavan yerine Türkçe bir tabir konulabilsin; fakat bu mümkün değildir. Kanunun ismi de zaten Pasaport Kanunudur. Yol kâğıdı da başka türlü kâğıt değildir, o da pasavandır. Pasavana da ahali yavaş yavaş alışacaktır. Bu suretle bu haliyle kalmasını muvafık buluyorum.”* Meclis-i Mebusan 31 Aralık 1331 (1915) tarihli 17’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 352 (bk. mürur tezkeresi).

yürürlük maddesi Kanunun hangi tarihten itibaren geçerli olacağını, uygulamaya konulacağını gösteren madde. *“Madde 13. - İşbu Kanun, yevmi neşrinin ferdasından itibaren meriyyülicradır.”* Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1333 (1917) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 298.

yürütme maddesi Kanun hükümlerini yürütecek ilgili makam veya makamların adının açıkça belirtildiği madde. *“Madde 14. - İşbu Kanunun icrasına, Adliye ve Maliye Nazırları memurdur.”* Meclis-i Mebusan 15 Aralık 1333 (1917) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 298.

Z

zabıt Tutanak. “Efendim, bendenizin ismim zabıtlara yanlış yazılıyor. Muhittin Hacim yazılıyor; halbuki Hacim Muhittin’dir efendim. O suretle yazılmasını rica ediyorum.” Meclis-i Mebusan 26 Ocak 1336 (1920) tarihli 3’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 22 (bk. ceride, mezabıt).

zabıta (zâbıta) Kolluk işleri. “Bu, zabıtaya ait bir vazifedir.” Meclis-i Âyan 31 Mart 1334 (1918) tarihli 46’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 428.

Zabıt Ceridesi (Zabıt Cerîdesi) Tutanak Dergisi, Meclis zabıtlarını içeren dergi. “Efendim! Bu zabıt cerideleri tab edilmiştir, paket halinde tevzi edilecektir, müstacelen isteyen arkadaşlar matbaadan alabilirler, efendim.” TBMM 5 Kasım 1340 (1924) tarihli 2’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 10, S. 20.

Zabıt Hülasası bk. Zapt-ı Sabık Hülasası.

zabıtname bk. zabıt.

Zabıtname Hülasası bk. Zapt-ı Sabık Hülasası.

zabıtta tashih (zabıtta tashîh) Tutanakta düzeltme. “Zabıtta tashih edilecek nokta, sadet haricine çıkmamış olduğumdur. Siz zaten sadet haricine çıktın demediniz. Meclisin gürültüsünü mucip olacak sözler söylediniz diye menettiniz, Halbuki Nizamname-i Dahilide böyle bir şey yoktur. Tashihini talep ederim.” Meclis-i Mebusan 29 Haziran 1328 (1912) tarihli 24’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 581.

zabıt varakası bk. zabıt.

zahr Arka, sırt; kâğıdın arka tarafı. “Vükelây-i devletten birine tebliği karargir olan arzuhal, ya bir tezkere ile veya arzuhal zahrına yazılacak derkenar ile gönderilir.” Heyet-i Âyan Nizamname-i Dâhilisi’nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 109.

zail (zâil) Yok olan, ortadan kalkan, sürekli olmayan. “Ortadan kaldırarak yalnız bedeli iltizamın vasatisini ahaliye zimmet kaydedeceğiz. Efendiler, bu suretle adaletsizlik kısmen zail olmuştur.” TBMM 7 Ağustos 1336 (1920) tarihli 44’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 128 (bk. zeval).

zam (zamm) Artırma, katma, ekleme. “Bir istizaha, yevm-i icrasınının tâyin olunduğu celse üzerinden üç celse mürurundan veya müzakeresine

iptidar edildikten sonra, diğ er bir istizah zam ve ilhak edilemez.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 125.

zamanıtkdim (zamân-ı takdîm) (Bir şeyi) sunma, verme zamanı. “*İsti’cal teklifinin zaman-ı takdimi*

Madde 78 – Bir kanun lâyihası ve teklifi hakkında ya hîn-i takdiminde, ya hey’eti umumiyyesinin esnâ-i müzakeresinde vükelâ-i devletten ve meb’usandan biri yahut teklif sahibi isti’câl kararı talep edebilir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 78 (bk. takdim).

zamanıvazı (zamân-ı vaz’ı) Vazetme zamanı, (bir şeyi) sunma, koyma, uygulama zamanı. “*Tadilnâmelerin reye zaman-ı vaz’ı:*

Madde 71.- Tadilnâmeler daima madde-i asliyeden evvel re’ye vaz’ olunur.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi'nin Değiştirilmiş Şekli, Madde 71.

zamanıvuku (zamân-ı vuku’) Oluş zamanı, meydana gelme vakti. “*Maliye vekâletinin tezkeresi müfadına nazaran tefsir meselesini encümen tetkik ediyor ve görüyorki meselenin zamanı vukuu 327 senesidir o tarihte meri kanunu esasinin 30 ve 31 inci maddeleri mucibince vükelanın malî ve cezaî mesuliyetlerinin tayin ve tespiti ve tertibi kuvveti Yüksek divana aittir.”* TBMM 16 Şubat 1929 tarihli 35’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 34.

zaptısabık (zabt-ı sâbık) Geçen, önceki zabıt; eski tutanak. “*Zapt-ı sabık hakkında söz isteyen var mı?*” Meclis-i Mebusan 19 Şubat 1336 (1920) tarihli 12’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 155 (bk. Zapt-ı Sabık Hülâsası).

Zapt-ı Sabık Hülâsası (Zabt-ı Sâbık Hulâsası) Geçen Tutanak Özeti. “*Ekseriyet hâsil oldu, müzakereye başlıyoruz. Zaptı sabık hülâsasını okutuyorum.*” Meclis-i Mebusan 13 Aralık 1326 (1910) tarihli 18’inci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 624.

zapturapt (zabt ü rabt) Düzen ve disiplin, asayiş. “*Hey’et-i Mebûsânın zabt ve rabtı Hey’etin namına olarak riyaset tarafından icra olunur.”* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 98.

zarfında Belli bir süre içinde, belli bir sürede. “*İttihat ve Terakki, yalnız mazide yaptıklarıyla değil, şu dört sene zarfında bu memlekette yaptığı*

bütün icraatıyla müftehirdir ve onu bu iftiharıyla değil, yalnız ahlaflın pişi muhakemesine belki mahkemei muazzezi tarihe, hatta mahkemei kübrayı hilkatin önüne çıkmaya amade ve müheyyadır. (Alkış)” Meclis-i Mebusan 23 Temmuz 1328 (1912) tarihli 47’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 650.

zata ait talebikelam (zâta âid taleb-i kelâm) Kişisel söz talebi. “Zâta ait taleb-i kelâm.

Sekseninci madde: Meb’ûslardan her kangısı zâtına ait bir husustan dolayı irâd-ı kelâm etmek üzere ruhsat talep eder ise, verilir.” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 80.

zatiye (zâtiyye) Şahsiyet, kişilik, özlük, kendisiyle ilgili, kendisine ait. “...1331 senesi Düyunu Umumiye bütçesinin muhassasatı zatiye kısmına, mükerrer kırkyedinci fasıl olarak...” Meclis-i Mebusan 7 Ocak 1331 (1915) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 380.

zatiyete dokunma (zâtiyyete dokunma) Şahsiyat yapma, konudan uzaklaşıp kişiler üzerinde olumsuz yönleriyle söz söyleme. “*İrâd-ı kelâm eden zâtın sözünü kesmek ve zâtiyete dokunur söz söylemek ve meclisin intizamına halel getirecek muamelede bulunmak kat’iyyen memnu’dur.*” 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilisi, Madde 82 (bk. şahsiyat, şahsiyat yapma).

zevabıt Dayanaklar. “*Teşkilâtı esasiye kanununun kendi zevabıtı meyanında 102 nci maddesinde tadil teklifinin Meclis âzasının sülüsü tarafından imza edilmesi ve sülûsan tarafından kabul edilmesi şarttır.*” TBMM 13 Mayıs 1942 tarihli 57’nci Birleşim Tutanak Dergisi, C. 25, S. 114.

zeval (zevâl) Sona erme, ortadan kalkma; zail olma, yok olma; öğle vakti, gün ortası; suç, kabahat, sorumluluk. “*Hiç şüphe yok ki, bu sıfatın zevali ancak fiilî ve hukuki sebeplerle mümkündür.*” TBMM 22 Haziran 1951 tarihli 93’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 8, S. 320 (bk. zail).

zevat (zevât) Kişiler, şahıslar, zatlar, kimseler. “*Rüfekadan bazı zevatın mukabeleten teşekkür tabirini sarf etmelerinden maksat, olsa olsa nezakete riâyetten ibaret olabilir.*” Meclis-i Âyan 10 Ocak 1326 (1910) tarihli 26’ncı Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 396.

zeyil (zeyl) Ek, ilave, bir şeyin devamı. “*Bu tezyil edilecek olan layiha, Nüfus Kanununa muvakkat, istisnai bir zeyl olacak.*” Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1333 (1917) tarihli 19’uncu Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 317.

zımında İçin, dolayısıyla. *“Efendim, bu babda münakalatı askeriye ve ticariyenin temini zımında Seyri Sefain İdaresinin kabotaj hizmetine elverişli vapurların...”* Meclis-i Mebusan 22 Şubat 1326 (1910) tarihli 53’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 3, S. 469.

zıyk (zıyyık) Pek dar, sıkıntı. *“Bu maddede zannediyorum ki, maksadı ifade edemeyecek bir zıyk vardır. Darlık vardır. Vüs’ati ifade yok.”* TBMM 15 Ekim 1339 (1923) tarihli 36’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 2, S. 692.

zir (zîr) Alt, aşağı, üst karşıtı. *“Mescid-i Aksada Mihrabı Şerif zirinde yapılan hafriyat ve zuhur eden âsar-ı kadîme hakkında Kudüs Mebuslarının vâki sualini cevaplandırmış ve mütemmim malûmatın Meclisin hitamından evvel verileceğini beyan ve taahhüt etmişim.”* Meclis-i Mebusan 21 Mayıs 1327 (1911) tarihli 114’üncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 7, S. 492. **zirin:** Alttaki, aşağıdaki. **zirinde:** Altında.

zuhur (zuhûr) Ortaya çıkma, görünme, belirme, baş gösterme, meydana çıkma. *“Bunlardan birisi, Mahakimi Nizamiyye Teşkilatı Kanununun 46 ncı maddesini muaddil Kararnamedir, diğeri de Mahakimi Adliyye ile Divanı Harpler arasında mercii dava hakkında zuhur edecek ihtilafatın halline dair Kararnamedir.”* Meclis-i Mebusan 20 Aralık 1333 (1917) tarihli 20’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 1, S. 334.

zül (züll) Ayıplanacak şey, ayıp; alçalma, düşkünlük, horluk, hakirlik, zillet. *“Masarifi saire için ancak, 800 bin Frank kalıyordu. O vakit bittabi ne oldu? Devlet iflâsa mecbur oldu. Bu, bizim için bir zül idi.”* Meclis-i Mebusan 28 Şubat 1326 (1910) tarihli 57’ncü Birleşim Tutanak Dergisi, C. 4, S. 16. **zül sayma (addetme):** (Bir olay veya sözü) küçültücü, alçaltıcı, aşağılayıcı olarak değerlendirme.

DİZİN

A

- açık müzakere 1
açık rey 1, 188
açık rey istihsali 1
açık sayım 1, 9
adabiumumiye 1
addetme 1, 146, 258
adedimürettep 1, 13, 171, 289
ademidevam 1, 34, 125, 289
ademiekseriyet 2
ademiştirak 2
ademiitimat 2, 95, 96, 289
ademiitimat reyî 2, 95, 96, 289
ademiitimat takriri 2, 95, 96, 289
ademiittihat 2
ademikabul 3
ademikifayet 3
ademimesuliyet 3
ademimesuliyetiteşriye 3, 115, 238, 289
ademimevcudiyet 3
ademimüsavat 3
ademimutabakat 3
ademisalahiyyet 3, 195, 289
ademitahsin 4
ademitahsis 4
ademitakip 4, 289
ademitakip kararı 4, 289
ademivücut 4
adi içtima 4
affihususi 4, 5, 289
affiumumi 4, 289
aher 5
ahir 5, 289
ahiren 5, 36, 110, 289
ahkâm 5, 6, 125, 130, 141, 198, 243
ahkâmiamire 5
ahkâmicedide 5
ahkâmihususi 5
ahkâmimahsusa 5, 6, 289
ahkâmimüteferrika 6
ahkâmiumumi 5, 6, 289
ahval 6, 60, 120, 136, 200, 216, 289
ahvalişahsiye 6, 289
ahz 6, 192
ahzimalumat 6
ahzimevki 6
akalliyet 6
akibiteşekkül 6
akim bırakma 7
akim kalma 7
aklam 7, 111, 289
aksayıemel 7
aksülamel 7
akval 7, 41, 109, 204, 218, 289
alakadaran 7
alakası katedilmek 7
alakası katolunmak 7
alameratibihim 8, 289

260

aledderecat 8, 289
alelesami 8
alelhesap 8, 167
alelinfirat 8
aleliltlak 8, 52, 144, 181
alelumum 8
alelusul 9
aleni celse 9, 26, 55
aleni müzakere 1, 9, 55
aleni rey 9
aleni tadat 1, 9
alesseviye 9
alettakrip 9
amil 9
amme 9
anasır 9, 113
anket parlamenter 10, 142
anmalık 10
ara 10, 20, 26, 46, 63, 97, 224, 225,
229, 233
arayiumumiye 10
ariza 10, 11, 290
Ariza-i Cevabiye Encümeni 10, 11,
290
ariz amik 11
arizayicevabiye 10, 11, 290
arizayiteşekkürkiye 10, 11, 290
arsıulusal 11
arziştika 11, 94, 290
arzumutavaat 11
arzuhâl 11, 90, 97
ashap 11

Askeriye Encümeni 12
aşır 12
atiüzzikr 12, 18, 290
atiyen 12
avdet 12, 13, 90, 107, 140, 247
aza 1, 12, 13, 22, 66, 71, 144, 171,
207
aza adedi 1, 12, 13, 171
aza adedimürettebi 12
azade 12
azayikiram 13, 191, 290
Azayi Kiram Muamelatı 13
azayimevcude 13
azayimürettebe 1, 13, 171
azimet 13

B

Babıali 14
badehu 14, 154, 190
badelihbar 14
badelintihap 14
badelistima 14
badelmüzakere 14, 96
badema 15
badettetik 14
badezzeval 15, 101
bakiyeyimüddet 15
bâkura 15
bâlâ 15, 18
baliğ 15, 142, 210
bamazbata 15

- Başkitabet 15, 106
 batahrirat 16
 batezkere 16
 battal etme 16
 bed 16, 171, 225
 bedimüzakerat 16, 132
 behemehâl 16
 beher 16
 beldeyitayyibe 17
 beraatizimmet asıldır 17
 beratitetikik 17
 berayimalumat 17
 berayitadil 17
 berayitasdik 17
 berayitetkik 18
 bertafsil 18
 bervech 18
 bervechiati 12, 18
 bervechibâlâ 12, 15, 18, 195
 bervechizir 12, 18
 betahsis 18
 betekrar 18
 Beyanat ve Nutuklar 19
 beyanıefkâr 19, 39, 95, 239
 beyanıhâl 19
 Beyan-ı Hoşâmedi 19
 beyn 19, 20
 beynelmilel 11, 19, 66
 beynennâs 20
 beyüşira 20
 bidayet 20, 92
 bidayeten 20, 24
 bilabedel 20
 bilafasıla 20
 bilaistisna 20
 bilaistizan 20, 22, 93
 bilaivaz 21, 97
 bilakayduşart 21
 bilamazeret 21
 bilamezuniyet 21, 53, 71, 91, 99,
 141, 146, 190
 bilamüzakere 21, 155, 178, 193
 bilatehir 21
 bilavasita 21, 22, 23
 bilavasita vergiler 21, 23
 bilicap 22
 bilintihap 22
 bilistizan 14, 20, 22, 93
 bilittifak 22
 bilmukabele 22
 bilmüzakere 22, 115
 bilvasita 21, 22, 23
 bilvasita vergiler 21, 23
 bilvekâle 23
 binaenaleyh 23, 104, 227, 233
 birinci defa ihtar 23, 76, 77, 134,
 136, 148, 218
 birinci kânun 23
 birinci teşrin 23
 bittahrir 23
 bittetikik 23
 bu meyanda 23, 146
 bu minval üzere 24

262

bütçede tevsiat ve zamniyat teklifi
24, 240, 242

bütçe hakkı 24

bütçenin bağlanması 24

C

caiz 25, 34, 37, 71, 97, 113, 154,
184, 207

caize 13, 25, 171

camii 25, 39, 199, 247

canibiriyaset 25

canip 25

cayimûlahaza 25

cayisual 25

cedel 26

cedit 26, 195

celi 26

celil 26

celse 9, 15, 26, 40, 55, 101, 102,
146, 216, 255

celseyaleniye 26

celseyhafiye 26

celseyitatil 26, 48, 233

ceman 26

cemigafir 27

ceride 27, 57, 249, 255

Ceride-i Resmiye 27, 220

Cerideyızabıt 27

Cetveliesami 27

cevabıbasavap 27

cevabışafi 27

cevabısavap 27

cevap alelcevap 28

cevap layihası 28

cevapname 28

cevaz 28, 53, 71, 78, 99, 141, 146,
190

cibayet 21, 28, 151, 222

cünha 28

cüzitam 29

D

dâhilihesap 30

Dâhilî Nizamname 30, 220

daimî encümen 30, 42, 79, 153, 159,
221

dain 30, 137

daireyieşgal 30

daireyiintihabiye 30, 86

daireyikaza 30

Daireyimebusan 31

Daireyisadaret 31

dalalet 31, 32

darbimesel 31, 142

davetname 31

Defterhane 31

Defter-i Hakani 31

defferimahsusası 32

delalet 27, 31, 32, 201

derakap 32

derc 32, 106

derdest 32, 92, 114

derdestimüzakere 32

derdestitetik 32

derecat 33
 derkenar 33, 155, 255
 dermeyan 17, 24, 33, 37, 42, 44, 50,
 78, 123, 149, 166
 dermiyan 33
 derpiş 33, 63, 91
 Dersaadet 33, 181, 198
 deruhte 33, 239
 derun 34
 devairresmiye 34
 Devam Cetveli 1, 34
 devre 34, 35, 48, 90, 193, 199, 227
 devreyihesabiye 34
 Devreyiçtimaiye 34, 35, 73, 199
 Devreyiintihabiye 34, 35, 86, 199
 Devreyiteşriye 34, 35, 199
 deyn 35, 38, 80, 103, 137, 172
 dikkate şayan 35
 diskur 35
 divan 35
 Divan-ı Ali 35
 Divan-ı Muhasebat 35, 36, 127, 160,
 167, 223, 238
 Divan-ı Muhasebat Encümeni 36,
 127, 160, 238
 Divan-ı Muhasebat İntihabatı 36
 Divan-ı Riyaset 36, 42, 43, 85, 159,
 189, 227
 düçar 36, 37
 düçarıgadr 37
 düçarıtiraz 37
 düçarısekte 37
 düçaritariz 37, 149, 162, 222

duhuliye varakası 36
 duhul varakası 36
 düstur 37
 düveliye 37
 düyun 35, 38, 137, 244
 Düyun-ı Umumiye 38, 83, 151

E

efal 39, 223
 efkâr 19, 39, 41, 42, 60, 69, 115, 239
 efkârıamme 39
 efkârıumumiye 19, 39, 188, 239
 efradını cami ağıyarını mâni 39
 ehlihibre 39
 ehliyet 39
 ekalliyet 6, 40
 ekseriyet 2, 13, 27, 35, 40, 41, 47,
 55, 87, 90, 97, 102, 107, 135, 136,
 157, 204, 210, 224, 252
 ekseriyetiara 40, 41, 97, 236
 ekseriyetiizafiyeye 40, 41, 97, 236
 ekseriyetimutlaka 40, 41, 97, 157,
 236
 ekseriyetinispiye 40, 41, 97, 236
 ekseriyetisülûsan 40, 97, 204, 236
 ekseriyet nisabı 41
 elfaz 7, 41, 109, 204
 elfazıgaliza 41
 elfazıgalize 41
 elfazıtahkiriye 41
 elyevm 41, 83, 200
 emiriye 41

encümen 6, 7, 18, 30, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 55, 59, 62, 63, 65, 71, 79, 80, 81, 88, 118, 122, 125, 128, 131, 132, 135, 146, 153, 159, 197, 210, 220, 221, 226, 230, 234, 235, 256

encümeniait 42

encümenidaim 42

Encümen-i Daniş 42

encümenimahsusa 30, 42, 65, 79, 153, 159, 221, 234

Encümen-i Riyaset 36, 42, 66, 82, 129, 207

encümen mazbatası 43, 59, 131, 197, 221

Encümen Reisi 42

enva 43, 57

erbabihittisat 43

erkam 43

erkânihükümet 43, 66

esami 8, 43, 96, 100, 136, 184, 223, 225, 233

Esami Cetveli 27, 44

esasa taalluk etme 44, 142

esbabimeşrua 44

esbabımücbire 45

esbabımucibe 44, 45

esbabımucibe layihası 44, 45

esbabımucibe mazbatası 44

esbabımuknia 45

esbap 18, 45, 73

eshabımüddei 45

eshap 11, 45, 290

eşhas 46

esman 45

esnayimüzakere 45

esnayitatil 46

evrakımaruza 46

evrakımüspite 46

Evrak-ı Varide 46

evsafımatlube 46

evvela 41, 47, 123, 143, 148, 154, 207, 219

evvelbeevvel 46

evvelemirde 7, 14, 26, 47, 89, 199, 205, 225

evvelen 47

eyyam 47

eyyamımesai 47

eyyamıresmiye 47

F

fasıl 31, 43, 48, 51, 133, 153, 257

fasıla 20, 26, 48, 114, 154, 222, 233

fasılbefasıl 48, 51

fasletmek 48

faslımahsus 48, 51

fek 48

ferda 48, 49

ferden ferda 48, 49

feshülga 49

fesh ve ilga 49

fesih 49, 193

Fetva 49

fevkalade bütçe 49

fevkalade içtima 49

fevkalade tahsisat 49

fevkinde 50, 93, 124

fezleke 50, 67, 140

fihris 51, 242

filhakika 34, 51

filvaki 51

fıkarat 50, 141

fıkra 50, 102, 132, 162, 166, 191,
195, 241

fıkrayıyibe 50

fırka 50

fırkayıyasiye 50

fusaha 51

fusul 48, 51, 167, 215

G

gaip 52

galat 52

galatımeşhur 52

galiz 52

gaybubet 52, 62, 90, 125

gayrimeşru 52, 143

gayrimezun 21, 52, 71, 91, 99, 141,
146, 190

Grup Reisi 53

Grup Reis Vekili 53

H

hacet 35, 54, 63, 118, 142, 147, 179,
211

hacretmek 54, 125

hadisüssin 54, 172

hafi 25, 26, 54, 55, 67, 124, 177,
179, 188, 252

hafi celse 26, 55

hafi müzakere 55, 179

hafi rey 55

hafiyen 55

hafızayıbeşer nisyan ile maluldür 54

hafızıkütüp 54

haiz 17, 55, 57, 63, 68, 81, 83, 94,
107, 130, 133, 140, 147, 158, 168,
187, 214, 220, 230

haiziehemmiyet 55

hakkıhıyar 55

hakkıhuzur 55

hakkıkaza 56, 108

hakkıkelam 56, 109

hakkıtakaddüm 56, 217

hakkıtakdim 56

hakkıtakdir 56

hakkıtekaddüm 56

halel 14, 56, 76, 114, 227, 230, 257

halliştibah 57, 93

hâl tercümesi 57

hamail 57

hamil 45, 57

hamisen 47, 57, 186, 193, 194, 195,
196, 223

hande 57

harfendazlık 57

harfendazlık etmek 57

harfiyen zabıt 57

hasbelkader 58

hasbelmazere 58

hasebiyle 4, 31, 58, 91, 96, 151,
166, 189, 234

266

- hasılatımüteferrika 58
hasılıkelam 58, 248
hattihareket 58
hattihümayun 58
havaiciasliye 59
havaicizaruriye 59
havayicizaruriye 59
havi 12, 21, 28, 34, 45, 59, 63, 101, 106, 112, 121, 135, 147, 169, 193, 228
hayalihakam 59
Hazine-i evrak 59
hazırın 59
hazırın 59, 65
hercümerç 60
hesabıkati 60, 151
Hesab-ı Kati Kanunu 60, 151
heyat 60
Heyet-i Âyan 6, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 22, 23, 25, 30, 32, 36, 37, 40, 42, 43, 52, 54, 55, 58, 60, 62, 63, 68, 72, 73, 80, 81, 82, 90, 92, 93, 95, 97, 101, 102, 106, 107, 111, 118, 122, 124, 125, 126, 127, 138, 140, 141, 143, 148, 149, 159, 162, 165, 169, 172, 175, 182, 184, 189, 191, 192, 195, 204, 205, 206, 210, 211, 220, 222, 223, 224, 225, 230, 236, 243, 244, 247, 248, 252, 255
heyeticelile 60
Heyet-i Mebusan 1, 2, 3, 4, 6, 12, 14, 17, 18, 19, 22, 24, 25, 30, 36, 37, 39, 43, 45, 46, 47, 48, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 65, 68, 75, 76, 80, 82, 83, 85, 88, 92, 93, 94, 96, 100, 105, 113, 114, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 131, 132, 133, 134, 141, 142, 143, 145, 149, 150, 153, 154, 157, 162, 164, 167, 169, 171, 175, 179, 182, 183, 193, 194, 197, 204, 208, 210, 215, 216, 218, 221, 227, 231, 232, 236, 239, 240, 242, 244, 245, 247, 249, 251, 252, 253, 256, 257
heyetimecmua 60, 102
heyetihakikiye 61
Heyet-i Teşriiye 61
Heyet-i Umumiye 61
Heyet-i Vekile 61
Heyet-i Vükela 61, 72, 135, 249
hibb 62
hidemat 62, 220
hidematıdâhiliye 62
hidematıteşriiye 62
hidematıumumiye 62
hilaf 62
hilafıhakikat 63
hinigaybubet 63
hinihacet 63
hiniita 63
hinitebliğ 63
hinitecdit 63
hitam 19, 34, 37, 40, 63, 64, 90, 91, 94, 157, 176, 182, 189, 190, 195, 210, 223
Hitamıcelse Saat 63, 64
Hitamıçtima Saat 64
Hitamıinikat Saat 64
hıfz 61
hodserane 64

hukukudüvel 64, 243
 hukukuesasiye 64
 hukukumedeniyeden ıskat 64
 hükûmet erkânı 66
 hükûmetiamme 66, 67
 hükûmetiavam 66
 hükûmetiecnabiye 66
 hükûmetihavas 66, 67
 hükûmetimuvakkate 66, 159
 hükûmetiruhaniye 66
 hükûmetiseniye 67
 Hükûmet Programı 67
 hülasa 50, 67
 hülasayihesabiye 67
 hülasayikelam 67
 hülasayimeal 67
 hürriyetikelam 68
 hürriyetişahsiye 68
 hurufuheca 65
 hüsn 68, 82
 hüsnücerayan 68
 hüsnühâl 68
 hüsnüistimal 68, 91, 203
 hüsnümühafaza 68
 husul 65, 127
 husus 25, 65, 129, 158
 hususat 65, 194
 hususatsaire 65, 194
 hususi encümen 65
 huzzar 59, 65
 huzzarıkıram 65

I

isga 69
 ıskat 64, 65, 69, 89, 103
 islahatimaliye 69
 istılah 69, 210
 itnap 69
 ittıla 52, 55, 69, 110, 228
 ızrar 70

İ

iare 71
 ibka 71, 86, 242
 iblağ 71, 104
 ibra 71
 ibtidar 71, 165, 231
 icazet 21, 53, 71, 91, 99, 141, 146, 190
 icmal 72
 icra 1, 5, 13, 15, 16, 19, 23, 44, 46, 62, 63, 69, 72, 73, 74, 85, 87, 92, 106, 108, 114, 115, 119, 122, 124, 133, 135, 138, 139, 142, 163, 164, 172, 179, 182, 185, 186, 187, 189, 195, 199, 207, 211, 212, 213, 217, 218, 220, 223, 227, 230, 237, 238, 244, 248, 249, 251, 252, 256
 icra vekili 72, 182, 185, 248, 249
 İcra Vekilleri Heyeti 61, 72, 95, 135, 249
 İcra Vekilleri Heyeti Muamelatı 72
 İcra Vekilleri Muamelatı 72
 icrayimüzakere 72
 icrayivekâlet 73

- içtima 4, 15, 34, 49, 73, 74, 84, 86, 104, 132, 146, 149, 167, 171, 186, 187, 207, 227, 289
 İçtima Devresi 73
 İçtima-i Atiye Ruznamesi 73, 84
 içtimai muavenet 73
 içtimaiye 73, 84, 133, 184
 İçtima Senesi 73
 içtimayyadi 4, 73, 74, 289
 içtimayiatı 73
 içtimayifevkalade 49, 73
 içtimayihafi 74
 içtimayiumumi 74
 İdare Amiri 74, 110
 idareimaslahat 74, 129
 İdare Memuru 74, 110, 238
 idareyihususiye 74
 ifadat 75
 ifadeyimeram 75
 ifayimukteza 75, 155
 ifraz 75
 iğdap 75
 ihbarıkeyfiyet 75
 ihdas 75, 136, 188, 217
 ihkakıhak 76
 ihlaliintizam 76
 ihraz 12, 76, 200
 ihさいyat 76
 ihさいyatımalıye 76
 ihsasırey 76
 ihtar 23, 41, 43, 76, 77, 106, 134, 136, 148, 149, 194, 218, 247
 ihtar cezası 23, 76, 134, 136, 148
 ihtikâr 77
 ihtilaf 4, 22, 69, 77, 95, 168
 ihtiram 15, 77, 78
 ihtiramat 77, 78
 ihtiramatıfaika 77, 78
 ihtiramkâri 77
 İhtisas Cetveli 78
 ihtiyar 78, 172
 ihtiyari 78
 ihtiyarısükût 78
 ihzar 78, 231
 ihzari 30, 42, 78, 79, 153, 159, 221, 234
 ihzari encümen 30, 42, 79, 153, 159, 221, 234
 ika 79
 ikinci kânun 79
 ikinci müzakere 79, 97, 174, 178, 218, 235
 ikinci teşrin 79
 ikmalimüzakere 79
 ikraz 79, 80, 132
 iktibas 80
 iktifa 27, 32, 80, 97, 214
 iktiran 80, 83, 230
 iktiraz 80
 iktisaden terakki 80, 235
 iktisap 80, 201, 234
 iktiza 55, 71, 80, 81, 89, 118, 134, 136, 225, 227, 243, 246
 ilaahir 81, 82
 ilam 69, 81, 127
 İlan Tahtası 81

- ilavat 81
ilga etme 81, 137, 166, 186
ilh 81
ilk kânun 82
ilk teşrin 82
ilm 82
İlmiye ve Adliye Encümeni 82
iltibas 82
iltimas 82
ilzam 82
imtidat 82
imtina 83, 92, 174
imtiyaz 83, 147, 207
imtiyazatiecnebiye 38, 83, 151, 243
imza vazetme 83, 105, 247
imza vazetmek 83
infikak 83, 84
infisal 83
inha 84
inhilal 84
inhisar 4, 84, 110
İnikad-ı Ati Ruznamesi 73, 84
inikat 84, 216
inkişaf 85
inkılabiçtimaiye 84
inkıza 85
insicam 85
intaç 85, 152
İntihabat 85
intihabatıumumiye 85, 86
intihap 6, 10, 12, 17, 34, 36, 66, 68, 71, 85, 86, 88, 102, 104, 124, 127, 134, 162, 164, 170, 171, 185, 194, 221, 235, 249, 252
intihap dairesi 86
İntihap Devresi 86
intihap mazbatası 86, 221
İntihap Nizamnamesi 86
intizamımüzakere 86
inzibatıdâhilî 86
inzimam 86
ipka 86, 236
iptida 87, 89, 168, 253
iptidai 87
iptidai tahkikat 87
iptidar 59, 71, 87, 200, 212, 256
İradeyiseniye 87
iradikelam 87, 88, 185
iradinutuk 88, 185
iradisual 88, 185
irae 6, 88
irat 87, 88, 185
irsal 17, 20, 22, 44, 88, 120, 130, 136, 153, 156, 160, 161, 167, 175, 183, 239, 245
İrşat Encümeni 88
isal 88, 199
işar 93
işaretimahsusa 93, 188, 225
işari rey 93
iskat 69, 89, 119
ispativücut 89
iştibah 57, 92, 93, 107, 183
istical 89, 128, 173, 174, 210
istical kararı 89, 173, 174

270

- istical teklifi 89, 173, 174
isticvap 39, 89
istida 90, 174
İstida Encümeni 90, 131, 132, 165, 178
istifa 21, 25, 83, 90, 169, 185, 196, 200, 244
işğal 46, 59, 65, 94, 129
işğalat 94
iştihar 94, 124
istihlak vergisi 90, 91
istihsal 90, 91, 146, 160, 229
istihsalıara 90, 188, 189
istihsalimezuniyet 21, 53, 71, 90, 99, 141, 146, 190
istihsal vergisi 90, 91
istihza 91
iştika 11, 94
iştika anilhükkam 11, 94
istiknah 8, 91
istilzam 91, 114
istima 42, 59, 88, 91, 143, 196
istimal 34, 41, 44, 61, 68, 78, 82, 91, 120, 181, 187, 189, 194, 203, 223
istimzaç 91, 194
istinaf 92, 233
istinkâf 83, 92, 174
istinkâf rey 92
istintak 92, 151, 164, 174
istirdat 92
istişari rey 92
istitaatifevkinde 93
istizah 5, 31, 67, 84, 85, 93, 98, 135, 201, 217, 230, 256
istizah takriri 84, 85, 93, 135, 201
istizan 20, 22, 93
ita 14, 22, 28, 58, 92, 94, 95, 106, 127, 129, 167, 211, 223, 253
itayizahat 19, 94, 95
itayimalumat 19, 95
itayirey 95
ithamname 95
itilaf 77, 95
itimat 2, 95, 96, 104, 142, 187
itimatname 95
itimat reyi 2, 95, 96
itirazat 96
itirazımezkûr 96
itizar 37, 96
itmam 96, 233
itminan 96
ittiba 96, 158
ittifakıara 40, 41, 96, 97, 236
ittihadıara 40, 41, 97, 236
ittihaz 7, 45, 62, 65, 85, 97, 101, 105, 107, 120, 124, 138, 142, 157, 176, 186, 201, 207, 213, 220, 228, 244
ittihazıkarar 97
ivadıkelam 97
ivaz 21, 97
ivedilikle müzakere 79, 97, 174, 178, 218, 235
izafi ekseriyet 97
izahatıkâfiye 98
izah hakkı 98
izahtan vareste 98
izam 98, 102

izhar 19, 98, 224, 237

İzinler 13, 98, 99

K

kabil 4, 8, 16, 37, 89, 100, 145, 196

kabilikabul 100

kabilitamir 100

kabilitelif 100

kabilitemdit 100

kablelhüküm 100

kablelkarar 101

kablelmilat 101

kablettab 101

kablezzeval 15, 101

kabz 101

kadük olma 101

kaffe 101

kaffeten 60, 102

kaffeyimüzakerat 102

kahir ekseriyet 102

kaim 60, 63, 102

kaimen 59, 102

Kamutay 16, 102

kanun dairesinde 102

kanunen meşrut 102, 103

kanunen muktezi 103

kanuniyet kesbetme 103

Kanun-ı Esasi 103, 134, 135, 237

Kanun-ı Esasi Encümeni 103

kanun lâyhalarının istirdadı 103

kanun layihası 7, 48, 104, 147, 167,
210, 222

kânunuevvel 23, 82, 104

kanunumahsus 104

kanunumuvakkat 104

kânunusani 79, 104, 201

kanun vazetme 83, 104, 247

karargir 13, 14, 102, 105, 120, 131,
255

karar ittihaz etme 97, 105, 228

kararımahsus 105

Kararname 42, 105, 111, 223

karar nisabı 105

karine 105

karip 106

kasem 106

kasta makrun 106

kâtibiadil 106

Kâtibimuvakkat 106

Kâtibiumumi 15, 106, 243

katiyet kesbetme 106

katıalaka 106

katıkelam 106

kavaidiatıye 107

kavaidimerıye 107

kavaidiumumiye 107

kavait 107

kavanin 21, 27, 32, 107, 108, 127,
145, 178, 180, 212, 222, 240

kavaniniadiye 107, 108

kavaninıcarıye 107, 108

kavaninıesasıye 107, 108

kavaninımevcude 107, 108

kavas 108

kavlen 108, 111

272

kavli 108

kaza hakkı 108

kaza kuvveti 108, 114

kaziye 109, 152

kaziyeyimuhkeme 109, 152

keenlemyekûn 12, 58, 109, 193

kelam 7, 41, 56, 68, 74, 106, 109, 204

kelimeyitayyibe 109

kerhen 109, 224

kesbetme 103, 106, 110, 246

kesbiittıla 110

kesbikatiyet 106, 110

kesbivahamet 110, 246

keşide 59, 110, 139, 165, 183, 210

Kestör 74, 110

ketebe 7, 110, 111, 202

ketebeyiaklam 7, 110, 202

ketm 105, 111

keyfiyet 75, 90, 111

kezalik 111, 122, 170, 229

kifayet 3, 93, 112

kifayetimüzakere 112

kifayetimüzakere takriri 112

kifayet takriri 112

kifayet teklifi 112

kiram 18, 46, 112, 158, 181, 220, 240

kitabet 73, 112, 113, 159, 200

kizb 113

kizbimahz 113

kıraat 3, 62, 68, 111, 118, 130, 145, 146, 153, 164, 173, 184, 187, 196, 203, 221, 227, 245

kıraat müddeti 111, 164

kıstelyevm 111, 253

Konak 113, 190

kulis 113

külle yevm 115

küllü 115

külliyen 14, 94, 113, 115, 217

kura 13, 15, 44, 113

kürsü 115, 116

kürsü dokunulmazlığı 115

kürsüyüaliye 115, 116

kürsüyühitabet 115, 116

Kürsüyüriyaset 115, 116

küşat 116

kuvveden fiile çıkarma 114

kuvvetikaza 114

kuvveyiicraiye 109, 114

kuvveyiistihsaliye 114

kuvveyikanuniye 114

kuvveyiteşriye 109, 114

kuyut 114, 115

kuyut ve şurut 115

L

laakal 79, 117, 193

labüt 117

lafız 117

laiha 117

la ve naam 117

layiha 73, 117, 118, 119, 206, 230, 242, 257

Layiha Encümeni 117

- layihayicedide 117, 118, 119
 layihayikanuniye 104, 117, 118, 119
 layıha 117
 ledelarz 118
 ledelhace 95, 118, 212
 ledelhavale 118
 ledelicap 118
 ledeliktiza 118, 134
 ledelmüzakere 119, 139, 148
 ledettaharri 119
 leffen 28, 44, 119, 161, 213, 239
 levaih 119
 levaihikanuniye 119
 levayih 12, 117, 118, 119, 230
 levayihikanuniye 117, 118, 119, 230, 231
 levayih 17, 65, 119
 leyimeccani 119, 134
 lieclittasdik 120
 lieclittetik 120
 lisanıresmî 120
 lisan nezaheti 120
 loca 120
 lüzumutadil 120
- M**
- maabir 121
 maada 121
 maadin 121
 maahaza 121, 125
 maani 121
 maddebemadde 121
 maddeyasliye 121
 maddeyiatiye 122, 124
 maddeyicedide 122
 maddeyikanuniye 122
 maddeyimahsusa 122, 124
 maddeyimebhuse 122
 maddeyimezkûre 122
 maddeyimuaddele 122, 123, 147
 maddeyimuaddile 123, 147
 maddeyimünferide 123, 124, 169
 maddeyimunzame 123, 124, 155
 maddeyimüstakile 123, 124
 maddeyimuvakkate 123, 159
 maddeyimüzeyyele 123, 124, 180
 maddeyisabıka 122, 124
 maddeyisalife 122, 124
 maddeyumumiye 122, 124
 mafevk 50, 124
 mah 23, 124
 mahallî 22, 124
 mahalliazimet 125
 mahallimahsusa 125
 mahaza 125
 mahcur 54, 125
 mahcuriyet 54, 125
 Mahkeme-i Temyiz 125
 mahremiyet 125
 mahzenievrak 60, 125
 maiyetimemur 126
 maiyet memuru 126
 makamıait 126
 Makamımeşihat 126, 143

274

makamımualla 126
Makamıriyaset 126, 154
Makamısadaret 126
makarrısaltanat 126, 141
makasit 127
makbuliyet 127
malik 83, 114, 127, 168, 172
Maliye Encümeni 26, 36, 43, 50, 127,
160, 238
malumu ilam 81, 127
mamafih 127
mamulünbih 128, 141, 157, 177
mansıp 128
maruz 37, 128, 194
maruzat 128
masarifat bütçesi 128, 246
masarifatımübreme 128, 129, 162
masarifatıumumiye 129, 246
masarifidaime 129
maslahat 74, 129, 158
masruf 129
masum 129, 130
masumiyet 129, 130
masun 129, 130, 141, 209
masuniyet 3, 129, 130, 209, 237, 238
masuniyetimesakin 130
masuniyetişahsiye 130
masuniyetiteşriiye 130
matlap 130, 199
matlup 130
mazabıtıntihabiye 130, 131
mazbata 6, 10, 14, 15, 16, 36, 43, 67,
71, 79, 131, 146, 175, 198, 210, 220,
221, 235, 243, 253

mazbata muharriri 16, 43, 71, 131,
198
mazbatayıintihabiye 43, 86, 131
mazeretimeşrua 131, 143
mazhar 101, 131, 168, 234
mazur 83, 132
mebaliğ 132, 234, 240
mebde 132
mebdeyiçtima 132
mebdeyiçtimayıadi 132
mebdeyimeriyet 132
mebdeyimüzakerat 16, 132
mebhas 133
mebhus 133, 146
mebhusünanh 133, 146
mebni 77, 99, 125, 133
mebus 3, 34, 65, 70, 109, 133, 166,
170, 197
mebusan 133
mebusana mahsus
mahalle memnuiyet 133
mecalis 29, 134
meccanen 119, 134, 201, 241
Meclise gelmekten memnuiyet
23, 77, 134, 136, 138, 148, 218
Meclis-i Âyan 1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13,
14, 16, 20, 22, 26, 31, 32, 35, 38, 41,
42, 44, 47, 51, 52, 55, 56, 58, 60, 61,
62, 63, 65, 66, 68, 75, 79, 80, 82, 84,
85, 88, 89, 100, 101, 103, 106, 107,
108, 111, 112, 115, 117, 118, 120,
121, 122, 123, 125, 126, 129, 134,
135, 136, 137, 138, 141, 142, 144,
146, 147, 148, 151, 154, 155, 156,
158, 161, 164, 165, 167, 169, 170,

- 174, 177, 187, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 198, 200, 201, 202, 209, 211, 212, 213, 215, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 227, 229, 231, 235, 242, 243, 246, 248, 252, 255, 257
- Meclis-i Hass-ı Vükela 134
- Meclis-i Hass-ı Vükelâ 134
- Meclis-i Mebusan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258
- meclisimüessisan 134
- Meclis-i Teşri 135
- Meclis-i Umumi 134, 135
- Meclis-i Vükela 61, 72, 134, 135, 249
- Meclisnüvis 135
- Meclis tahkikatı 135, 136
- Meclis tahkikatı encümeni 135, 136
- Meclis tahkikatı komisyonu 136
- Meclisten muvakkaten ihraç cezası
23, 77, 134, 136, 148, 218
- mecmu 136
- medar 76, 78, 82, 136
- medariftihar 136
- medarımâişet 136
- medit 137
- medyun 30, 35, 38, 137, 206
- medyunuşükran 137
- mefhumumuhaliif 137
- mefsuah 81, 137, 166, 186, 212
- mehaz 137
- memalikiyecnebiye 138
- memnu 76, 79, 134, 138, 162, 172, 257
- memnuiyet 23, 77, 133, 134, 136, 138, 148, 218
- memur 19, 32, 43, 44, 50, 63, 126, 127, 138, 175, 215
- memurin 62, 126, 138, 191, 201, 206
- memuriniait 138
- memurini devlet 138
- menafi 108, 139, 144
- menafiiumumiye 139, 140
- menafiiumumiyye
hadim müesseseler 139

- menafiyiamme 139, 140
 menafiyimahalliye 139
 menasıp 139
 men dakika dukka 140
 menfaatiamme 140
 menfaatiumumiye 140
 menut 140
 merakımtahsisat 140
 merasimimahsusa 140
 merbut 48, 62, 120, 140, 176, 246
 merbutat 140
 merciyait 126, 140
 merciyihâl 141
 meriyet 141
 meriyülahkâm 128, 141, 157, 177
 meriyülicra 141
 merkezihükümet 127, 141
 mesağ 53, 71, 99, 141, 142, 146, 190
 mesağikanuni 141
 mesail 42, 109, 142, 152, 216
 mesailimezkûre 142, 146, 165
 mesailimühimme 142
 mesailimüteaddide 142
 mesel 31, 142
 meseleyiasliye 44, 142
 meseleyimukaddeme 142
 meseleyimüstehire 143
 Meşihat Dairesi 143
 mesmu 143
 meşru 44, 52, 143
 meşruh 143
 meşruhat 143
 meşru mazeret 143
 meşrut 13, 102, 103, 143
 meşveret 143, 144
 metbu 144
 mevaddicedide 144, 145
 mevaddımuaddele 144, 145
 mevaddımünderice 144, 145, 169
 mevaddımüstacele 144, 145, 173, 174
 mevaddışetta 144, 145, 153
 mevat 144, 145, 173
 mevdu 145, 175
 mevkiyimüzakere 145
 mevkiyimüzakereye koymak 145
 mevsuk 145
 meyan 23, 146
 mezabit 146, 255
 mezkûr 17, 88, 96, 101, 122, 125, 126, 133, 141, 142, 146, 163, 165, 166, 167, 213, 221
 mezun 34, 52, 96, 97, 110, 146, 177, 184
 mezun addetme 146
 mezuniyet 21, 31, 53, 58, 62, 71, 77, 90, 91, 99, 107, 141, 146, 190, 215
 mezuniyetiresmiye 146
 mirî 146
 misillü 147
 muaccel 147, 165
 muaddel 123, 134, 147
 muaddil 123, 147, 199, 258
 muahedat 147, 148, 155
 muahede 38, 92, 147, 148

- muahedename 147, 148
 muahedeyisulhiye 147, 148
 muaheze 23, 77, 134, 136, 148, 218
 muahhar 148, 163
 muallak 57, 148
 muamelatıcebriye 148
 muamelatıcezaiye 148, 162
 muameleyivakıa 149
 muaraza 149, 162, 168, 222
 muarız 149
 muayyen 24, 46, 123, 132, 149, 162,
 195, 203, 252, 253
 mübadere 161
 mübaderet 161, 208
 mübaşeret 1, 6, 161, 181, 208
 mübayanet 161
 mübeyyez 156, 161, 162, 167
 mübeyyin 8, 14, 36, 50, 87, 161, 166,
 207, 221
 mübeyyiz 156, 161, 162, 167
 mübrem 129, 162
 mücavebe 37, 149, 152, 162, 168,
 222
 mücazat 162
 mücazatinzıbatıye 149, 162
 mücazatıkanunıye 162
 müceddeden 120, 155, 162, 163, 210
 müceddet 162, 163
 mucibince 13, 27, 35, 40, 49, 59, 61,
 62, 69, 79, 80, 85, 101, 103, 106, 112,
 122, 124, 133, 134, 135, 136, 148,
 149, 172, 185, 190, 195, 200, 210,
 213, 217, 218, 228, 235, 237, 239,
 251, 256
 mucip 42, 93, 149, 165, 242, 255
 mücmel 150, 157, 163, 228
 mücmelen 150, 163
 müçtemi 15, 163
 müçtemian 163, 178
 müddea 163, 164
 müddeayat 163
 müddei 8, 45, 164
 müddeiumumi 92, 151, 164, 174
 müddetıçıtımaiye 164
 müddetikelam 164
 müddetikıraat 111, 164
 müddetimedide 164
 müddetımemuriyet 164
 müddetımezükûre 142, 146, 165
 müdrık 165
 müeccel 147, 165
 müeddi 165
 müeyyit 165
 mufassal 149, 150, 157, 163
 mufassalan 150, 163
 mugayir 68, 101, 150, 184
 muhafazayıemniyet 150
 muhafazayıintizam 150
 muhakeme 150, 164, 175, 217
 muhalefet şerhi 150
 muhalıfıkaide 150
 muhami 92, 151, 164, 174
 muhammen 151
 muharref 151
 Muharrem Kararnamesi 38, 83, 151,
 239

- Muharrem Nizamnamesi 151
- muharrer 15, 38, 39, 105, 123, 151, 168, 193, 204, 247
- Muhasebe-i Katiye Kanunu 151
- muhasebeyatiye 151
- muhassasat 152, 215
- muhavere 119, 149, 152, 162
- muhavvel 65, 152
- muhil 152
- muhkem kaziye 152
- muhtasar 50, 130, 152, 153
- muhtasaran 152, 153
- muhtasaran müzakere 152, 153
- Muhtelif Mevat 145, 153
- muhtelit 30, 42, 79, 153, 159, 221, 234
- muhtelit encümen 30, 42, 79, 153, 159, 221, 234
- muhtevi 11, 59, 152, 153, 246
- muhtira 10, 153, 290
- mukabele 22, 154
- mukaddem 52, 154
- mukaddime 154
- Mukamiriyaset 154
- mukarrer 18, 154
- mukarrerat 154, 213
- mukavelat 30, 83, 148, 154, 155
- mukavele 67, 137, 144, 154, 155, 181, 206
- mukayyet 96, 141, 155
- mükerrer 165, 166, 257
- mükerreren 143, 165
- muktazi 22, 26, 48, 103, 129, 153, 155, 196
- mukteza 75, 155
- muktezi 103, 155, 240
- mülhaza 25, 166
- mülhazatiumumiye 166
- mülga 77, 81, 83, 128, 137, 166, 177, 180, 186
- mülhak 139, 160, 161, 166
- mülhak bütçe 160, 161, 166
- Mülkiye Encümeni 166
- mümessil 167
- mümeyyiz 161, 162, 167
- mümza 167
- mümzi 11, 167
- münakale 22, 154, 167
- münakit 135, 167, 214
- münavebe 167, 168
- münavebeten 55, 167, 168
- münazaa 37, 69, 149, 162, 168, 222
- münazaat 37, 168, 222
- münazaunfih 168
- mündemiç 168, 169
- münderecat 144, 168, 169, 244
- münderiç 34, 122, 168, 169, 192, 212
- mündericat 169
- münferit madde 169
- münhal 169
- münhasır 169
- münhasıran 169
- müntahap 169, 170
- müntahip 169
- münteha 169
- müntehap 109, 125, 169, 170

- müntehibievvel 170
 müntehibisani 170
 müntehip 169, 170
 müntiç 170, 236
 munzam 155, 215
 munzam madde 155
 munzam tahsisat 155
 müphem 143, 170
 murahhas 155
 murakabe 10, 71, 129, 155
 murakkam 156
 mürekkep 10, 36, 63, 125, 127, 142, 153, 170, 171, 237
 mürettep 1, 12, 13, 87, 171, 229, 290
 mürettep aza adedi 1, 12, 13, 171, 290
 Mürettep Esami-i Mebusan 171
 mürur 79, 171, 172, 254
 mürurizeman 171
 mürur tezkeresi 171, 254
 müruruzaman 171
 müşabehe 175
 musaddak 81, 156
 musaddık 156
 musahhah 147, 156, 161
 musahhih 156, 162
 müsakkafat 172
 musarrah 156
 musarrahan 156
 müşarünileyh 175
 müsavat 2, 3, 22, 172, 235
 müsavi 172, 199, 224, 235
 müsellağ 172
 müsellağan 163, 172
 müsin 54, 172
 müşir mazbatası 175
 müsmir 172, 251
 müstacel 46, 79, 97, 173, 174, 218, 235
 müstacelen 173, 174, 237, 255
 müstaceliyet 80, 89, 137, 148, 173, 174
 müstaceliyet kararı 89, 173, 174
 müstaceliyet teklifi 89, 173, 174
 müstacel mevat 173
 müstacel müzakere 79, 97, 173, 174, 218, 235
 müstantik 92, 151, 164, 174
 müstedayat 174
 müstedi 90, 174
 müstediyyat 174
 müstelzim 39, 136, 174
 müstenit 124, 144, 174, 243
 müstenkif 78, 83, 92, 95, 174, 189, 224
 Mutabakat Beyannamesi 157, 243
 mütalaa 38, 42, 43, 64, 92, 118, 119, 161, 175, 195
 mütalaat 50, 175
 mutavaat 11, 157
 mutavassıt 157
 mutavvel 150, 157, 163
 mutazammın 17, 31, 43, 71, 88, 120, 123, 128, 147, 148, 157, 228, 229
 müteaddit 175, 216
 müteallik 11, 12, 82, 100, 139, 156, 164, 171, 175, 188, 209, 230, 231, 233

- mütebaki 20, 175
müteber 27, 30, 128, 137, 140, 141, 157, 177, 193
mütecevaz 51, 176, 227
mütedair 83, 176
müteferri 125, 144, 176, 248
müteferrik 157, 176
mütemmim 152, 176, 258
mütemmim cüz 176
mütenazır 177
müteriz 96, 157, 176
mütevafık 177
mütevakkıf 177
mütevellit 177
mutlak ekseriyet 157
mutmain 131, 157, 158
muttasıl 158, 211
müttefikan 177
müttehaz 128, 141, 157, 177
müttehiden 177, 178
müttehit 178
muvacehe 158
muvacehesinde 158, 213, 249
muvafakatıtarafeyn 158
muvafıkımaslahat 158
muvakkat 6, 10, 30, 38, 42, 60, 65, 79, 100, 104, 153, 158, 159, 221, 234, 257
muvakkat bütçe 159
Muvakkat Divan-ı Riyaset 159
muvakkaten 19, 23, 43, 54, 65, 73, 77, 79, 119, 134, 136, 148, 149, 158, 159, 199, 218
muvakkat encümen 30, 42, 79, 153, 159, 221, 234
muvakkat hükümet 159
Muvakkat Kâtip 106, 113, 159
muvakkat madde 159
Muvakkat Reis 159, 187
muvaredat 160
muvazene 58, 121, 127, 160, 161, 166, 242, 244
Muvazene Cetveli 160
Muvazene Encümeni 129, 160, 175, 228
Muvazene-i Maliye Encümeni 36, 43, 127, 160, 238
muvazenedihususiyeye 160, 161, 166
muvazenediyimaliyeye 160, 161
muvazenediyumumiye 160, 166
müzaheret 178
müzakerat 12, 32, 47, 102, 132, 178, 221, 230
müzakere 1, 2, 9, 14, 21, 22, 23, 32, 33, 34, 38, 42, 44, 46, 55, 59, 62, 63, 67, 72, 75, 79, 81, 82, 86, 87, 90, 94, 97, 103, 105, 112, 113, 116, 117, 119, 122, 123, 126, 128, 135, 144, 145, 146, 147, 148, 152, 153, 160, 161, 162, 168, 172, 173, 174, 177, 178, 179, 181, 184, 186, 188, 191, 203, 205, 207, 209, 215, 216, 217, 218, 224, 229, 232, 235, 237, 241, 242, 244, 246, 253, 289, 290
Müzakere Edilen Mevat 178
müzakere nisabı 179
müzakereye şayan 179, 205
müzakereyihafiyeye 179
müzakereyiptidaiye 179

müzakereyiumumiye 179
 müzebzep 179
 müzekkere 179
 müzekkire 179
 müzeyyel 124, 133, 179
 müzeyyelat 180
 muzır 98, 158, 161, 251

N

Nafia Encümeni 181
 nakisa 181
 nakise 138, 181
 nakz 181
 namzet 36, 181
 namzetlik 181
 nas 20, 181
 nasıp 182
 nasp 164, 182
 nazarımütalaa 182
 nazır 67, 72, 182, 185, 248, 249
 nazırıait 182
 nazırımesul 182
 neşir 8, 27, 109, 182
 neşriyat 182, 204
 netayıç 183
 neticeyikarar 183
 nezaret 13, 68, 71, 95, 183, 185, 205,
 236, 240, 244, 248
 nezd 183
 nezdinde 19, 85, 183
 nezzar 183, 185
 nifakıdâhilî 183

nimresmî 183
 nisabiekseriyet 41, 184
 nisabıkarar 105, 184
 nisabımüzakere 179, 184
 nisap 184
 niyabet 184
 niyabeten 184
 Nizamname 1, 2, 3, 4, 6, 11, 12, 13,
 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25,
 30, 31, 32, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43,
 45, 46, 47, 48, 52, 54, 55, 56, 57, 58,
 59, 61, 62, 63, 65, 68, 72, 73, 75, 76,
 80, 81, 82, 83, 85, 88, 91, 92, 93, 94,
 95, 96, 97, 100, 101, 102, 104, 105,
 106, 107, 111, 112, 113, 114, 118, 120,
 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127,
 129, 131, 132, 133, 134, 136, 138,
 140, 141, 142, 143, 145, 148, 149,
 150, 153, 154, 157, 159, 162, 164,
 165, 167, 169, 171, 172, 175, 179,
 182, 183, 184, 185, 189, 190, 191,
 192, 193, 194, 195, 197, 200, 204,
 205, 206, 208, 210, 211, 215, 216,
 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224,
 225, 227, 230, 231, 232, 236, 239,
 240, 242, 243, 244, 245, 247, 248,
 249, 251, 252, 253, 255, 256, 257
 Nizamname-i Dâhilî 30, 76, 184, 185,
 218, 253
 nısf 183
 nöbetikelam 88, 185
 nutkuiftitahi 185
 nuzzar 72, 182, 183, 185, 248, 249
 nüzzar 185

R

rabian 47, 57, 186, 193, 194, 195, 196, 223

rabita 186

rapt 186

ref 21, 79, 81, 137, 138, 147, 166, 186, 220

refik 186, 191

Reis 6, 8, 14, 19, 22, 27, 31, 40, 52, 53, 61, 63, 68, 73, 74, 76, 80, 85, 86, 88, 89, 93, 96, 103, 111, 113, 116, 120, 124, 127, 132, 157, 159, 164, 165, 167, 174, 175, 179, 182, 186, 187, 193, 210, 218, 232, 236, 244

Reisimuvakkat 187

Reisisani 44, 101, 187, 216

Reisinin 187

Reisivükela 187

Reis Vekili 53, 127, 164, 187

resen 87, 187

resim 187, 192, 193

rey 1, 2, 4, 9, 22, 23, 25, 26, 42, 48, 55, 76, 90, 91, 92, 93, 95, 110, 124, 127, 136, 145, 148, 184, 186, 188, 189, 209, 224, 225, 234, 235, 239, 240, 248, 252, 289, 290

reye müracaat etme 90, 188, 189

reye vazetme 90, 188, 189

reyialeni 1, 9, 93, 188, 225, 289, 290

reyiâmm 39, 188

reyihafi 55, 93, 188, 225

reyiîşari 188

rey istihşali 1, 90, 145, 188, 189, 289

rey istimali 189

reylerin tadadı 189

rey sandığı 189, 224

rey varakası 189

Riyaset 6, 33, 36, 42, 43, 66, 82, 85, 86, 87, 110, 112, 113, 126, 129, 153, 159, 182, 187, 189, 190, 207, 224, 225, 227, 234

Riyaset Divanı 189

Riyaset Divanının Heyet-i Umumi-yeye Maruzatı 189

Riyaset Konağı 113, 190

Riyasetpenah 190

Riyasetpenahi 190

rücu 121, 191, 199

rüesa 191

rüesayimemurin 191

rüfeka 26, 147, 186, 191, 210

rüfekayıkıram hazeratı 13, 191

ruhsat 22, 25, 53, 71, 98, 99, 141, 146, 190, 195, 257

rüşum 187, 191, 222, 228

rüyet 128, 192, 244

ruzname 41, 190, 191, 205

Ruzname Harici Beyanat 190

ruznameyimüzakerat 190, 191

S

sabian 47, 57, 186, 193, 194, 195, 196, 223

sabık 111, 116, 193, 216, 227, 256

Sadaret 14, 20, 31, 32, 61, 84, 94, 126, 130, 156, 157, 160, 176, 177, 183, 193

sadede davet 193, 194

sadede gelmek 193, 194

- sadet 23, 193, 194, 255
sadet harici 193, 194
sadetten huruç 193, 194
sadisen 47, 57, 186, 193, 194, 195, 196, 223
sahibitakrir 194
şahsiyat 205, 257
şahsiyat yapma 205, 257
sair hususat 194
sakit 28, 194
sakit olma 194, 195
sal 195
salahiyet 3, 195, 220
salahiyet tecavüzü 195
salicedit 195
salifüzzikir 195
salihâl 195, 198, 199
salisen 47, 57, 186, 193, 194, 195, 196, 223
salname 196
samiin 196
samiin mahalli 196
şamil 205
saminen 47, 57, 186, 193, 194, 195, 196, 223
saniyen 47, 57, 183, 186, 187, 193, 194, 195, 196, 199, 223
sarahat 21, 23, 28, 122, 159, 170, 184, 196, 211, 229, 245
sarahaten 101, 107, 196
sarih 32, 143, 196, 197, 249
şayan 35, 77, 139, 179, 205, 206, 219
şayanıdikkat 35, 205
şayanımüzakere 179, 205
şayanıtakdir 205, 219
saylav 197
sayüamel 197
sayüamel hürriyeti 197
sebk 197
seçim sathımailine girme 197
sefaret 197
sefir 198
sefirikebir 198
sehiv 198
sehv 198
sehven 198
şekliati 206
seneyiatiye 198, 199
seneyicariye 195, 198, 199
seneyicedide 195, 198, 199
Seneyiçtimaiye 34, 35, 199
seneyisabıka 198, 199
şerait 8, 46, 60, 62, 83, 149, 206, 216
şeraitikanuniye 206
şeraititerakki 206
serlevha 130, 199
sername 130, 199
seyyanen 199
şifahi 202, 206, 207, 214
şifahi izahat 206, 207, 214
şifahi sual 202, 206, 207, 214
şifahi sual takriri 202, 206, 207
şikâyat 207
sin 54, 73, 199
sineyimillete dönme 200

284

sininihizmet 200
sininimaliye 200
sininisabıka 200
sininivfire 200
sinnen 65, 112, 200
sinnirüşt 201
sirkat 201
siyak 201
siyakıkelam 201
siyaküsibak 201
siyak ve sibak 201
siyanet 199
şöhret 97, 207
son kânun 201
son teşrin 201
stenograf 110, 111, 201
şuabat 15, 207
sual 26, 37, 45, 67, 82, 88, 142, 179, 202, 206, 207, 210, 214, 217, 237, 244
Sualler, İstizahlar ve Bunlara Verilen Cevaplar 202
Sualler, İstizahlar ve Cevapları 202
sual takriri 37, 202, 206, 207, 214
şube 55, 124, 207
sübtudefter 204
suhan 202
sühan 7, 41, 109, 202, 204
suhulet 202
suihareket 202
suiidare 203
suiniyet 203
suistimal 68, 91, 203

suitefsir 203
suitelakki 203
sukut 203, 204
sükût 78, 89, 98, 203, 204, 215
sülûsan 13, 40, 86, 107, 175, 204, 225, 249, 257
sülûsan ekseriyet 13, 204
sülüseyn 204
Şûra-yı Devlet 14, 207
sürçülisan 204
suretikatiye 203
suretivuku 204
şûru 161, 208

T

taaddüt 1, 209
taalluk 2, 22, 44, 118, 139, 142, 153, 175, 209, 241
taarruzdan masun 130, 209
taayyün 23, 209
taayyüş 209
tab 32, 36, 45, 59, 101, 209, 220, 221, 235, 240, 255
tabir 35, 66, 69, 202, 209, 210, 254
tabirat 69, 210
tacil 89, 210
tadat 1, 9, 189, 210, 224, 229, 290
tadat ve tasnif 210, 229
tadil 21, 50, 71, 108, 115, 117, 120, 121, 122, 139, 147, 181, 201, 210, 211, 212, 240, 257
tadilatımatlube 210
tadilikanun 210

- tadilname 48, 152, 203, 210, 211
- tadil takriri 210, 211
- tadil teklifi 115, 210, 211
- tahaddüs 141, 211, 237
- taharri 211
- taharriyat 211
- tahkik 10, 24, 79, 117, 153, 211, 212
- tahkikat 87, 91, 128, 136, 212, 240
- tahkikat encümeni 212
- tahkikatievveliyeye 212
- tahkikatılazime 212
- tahkikatiteşriyeye 212
- tahkikat komisyonu 212
- tahkir 43, 212
- tahlif 115, 133, 213, 251
- Tahlifat 213
- tahrir 22, 151, 213, 214, 242
- tahrirat 213, 214
- tahriratresmiyeye 213
- tahriratıumumiye 214
- tahriren 63, 108, 111, 196, 213, 214
- tahrirî 108, 202, 206, 207, 213, 214, 249
- tahrirî sual 202, 206, 207, 214
- tahrirî sual takriri 202, 206, 207, 214
- tahsin 4, 214, 215
- tahsis 25, 46, 94, 155, 167, 215
- tahsisat 25, 34, 49, 51, 75, 123, 135, 146, 152, 155, 195, 215, 216, 231
- tahsisatıfevkalade 49, 215, 216
- tahsisatı mesture 215, 216
- tahsisatımunzame 155, 215, 216
- tahsisatımuvakkate 215
- taht 117, 149, 173, 216, 217
- tahtiemir 216, 217
- tahtıkarar 216, 217
- tahtımüzakere 216, 217
- tahtında 61, 115, 138, 216, 217, 253
- tahtriyaset 216, 217
- tahtıtesir 216
- tahvil 15, 156, 217
- takabbül 217, 230
- takabbül etmek 217, 230
- takaddüm 56, 114, 142, 217, 230
- takâlifikanuniye 217
- takarrür 177, 206, 217, 241
- takayyüdat 218
- takayyüt 218
- takbih 23, 41, 43, 75, 77, 134, 136, 148, 149, 157, 218
- takbih cezası 23, 41, 75, 77, 134, 136, 148, 157, 218
- takdim 10, 23, 28, 30, 31, 37, 44, 54, 67, 79, 93, 119, 126, 130, 139, 140, 153, 154, 157, 161, 175, 189, 207, 213, 218, 223, 245, 256
- takdimen müzakere 79, 97, 174, 178, 218, 235
- takdim tehir 218
- takdire şayan 219
- takibat 219
- takrir 17, 18, 21, 22, 28, 42, 55, 93, 109, 112, 139, 142, 144, 147, 152, 161, 169, 173, 184, 188, 194, 195, 198, 212, 219, 224, 230, 232
- takririmahsus 219, 230

- Takrirler 169, 219, 230
 takrir sahibi 42, 194, 219
 taksimiamal 219
 taksimivezaif 219, 229
 Takvim-i Vakayi 27, 220
 Takvim-i Vekayi 207, 220
 takyidat 220
 takyit 220
 tali encümen 30, 42, 43, 62, 79, 131, 153, 159, 220, 221
 tali encümen mazbatası 43, 131, 221
 talik 73, 78, 84, 170, 221
 talil 221, 232
 talimatımahsusası 221
 talimatname 221
 tamamıyetimülkiye 221
 tanzim 10, 14, 16, 30, 35, 36, 48, 55, 65, 67, 74, 76, 78, 79, 86, 89, 115, 118, 120, 140, 146, 148, 157, 160, 167, 175, 181, 189, 190, 195, 196, 207, 210, 219, 220, 222, 234, 235, 238, 240, 253
 tarafeyn 137, 155, 158, 210, 222
 tarh 222
 tarikiamde 222
 tariz 37, 149, 162, 168, 222
 tarizat 37, 149, 162, 168, 222
 tarzıtatbik 222
 tasaddi 223
 tashih 11, 15, 122, 123, 156, 198, 223, 242, 255
 tashihat 223
 tashihatılazıme 223
 tashihbare 223
 tasian 47, 57, 186, 193, 194, 195, 196, 223
 tasnif 169, 178, 210, 223, 224, 229, 240
 tasnifiara 224
 tasrih 10, 27, 45, 55, 98, 224, 249
 tatbik sandığı 189, 224
 tatil 2, 26, 46, 101, 187, 197, 224
 tatilieşgal 224
 tatilifaaliyet 224
 tavan ve kerhen 109, 224
 tavassut 11, 225
 tavzih 225
 tayin 6, 22, 23, 28, 29, 43, 46, 61, 62, 71, 74, 77, 84, 85, 86, 88, 102, 112, 122, 130, 132, 135, 152, 169, 172, 179, 181, 182, 191, 209, 225, 226, 227, 248, 249, 252, 253, 256
 tayiniesami 93, 188, 225
 Tayiniesami Cetveli 225
 tayyolonma 225
 teamül 136, 181, 225, 226
 tebarüz 226
 tebeddül 226
 teberru 226
 tebeyyün 140, 226
 tebrıe 226
 tebriye 100, 101, 226
 tebriyeyizimmet etme 226
 tebşir 17, 226
 tecavüz 15, 50, 56, 76, 100, 119, 154, 176, 194, 197, 222, 227

- tecdiden 227
 tecdit 227
 teceddüt 227
 tecemmu 172, 227
 tecezzi 227, 228
 tecviz 21, 228
 tedabir 85, 201, 228, 244
 tedbir ittihaz etme 97, 105, 228
 tediye 103, 126, 151, 228
 tedvin 42, 73, 86, 118, 228
 tefeyyüz 228
 tefhim 174, 187, 210, 229
 tefrik 36, 109, 113, 169, 207, 229
 tefrikikuvva 229, 239
 tefrikivezaif 220, 229
 tefsir 137, 203, 214, 229, 256
 tefsiren tevsî 229, 240
 tehir 96, 117, 143, 148, 218, 223, 230
 tehiriicra 230
 tekabbül etmek 230
 tekaddüm 56, 230
 tekâlif 67, 119, 230, 231
 tekâlifikanuniye 119, 217, 230, 231
 tekarir 219, 230
 tekeffül etmek 230
 tekit 185, 230, 231
 teklifatıkanuniye 119, 230, 231
 teklifikanuni 119, 230, 231
 Teklifler 169, 231
 tekrar 231, 232
 tekririmüzakere 231
 tekzip 232
 telahuk 232
 telhis 232
 temdidimüddet 232
 temdit 100, 107, 124, 165, 232
 temerküz 233
 temyiz 40, 233
 tenakus 233
 tenakuz 233
 teneffüs 26, 48, 63, 233
 tenkis 57, 233
 tensik 233, 234
 tensikat 30, 42, 79, 153, 159, 221, 233, 234, 238
 tensikat encümeni 30, 42, 79, 153, 159, 221, 234, 238
 tensik defatiri 233, 234
 tensip 35, 144, 146, 181, 225, 234
 tenvir ve teshin 234
 tenzilürütbe 234
 terakki 80, 206, 234, 235
 tercihan müzakere 45, 79, 97, 174, 178, 218, 235
 Tercüme-i Hâl Varakası 235
 tercümeyihâl 57, 235
 terekküp 235
 terviç 235
 tesavi 172, 235
 tesaviyîara 40, 41, 97, 235
 tesellüm 236
 teselsül 236
 Teşkilat-ı Esasiye 103, 236

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 103, 236

teskin 236

teslim tesellüm 236

teşri 237

teşrif 35, 67, 175, 196, 237

teşrih 158, 237

teşrii 3, 79, 108, 130, 237

teşrii masuniyet 3, 130, 237

teşrinievvel 23, 82, 238

teşrinisani 79, 201, 238

tesviye 103, 166, 236

Tetkik-i Hesabat Encümeni 36, 127,
160, 238

tetkik-i tensikat encümeni 238

tevali 110, 238, 239

tevdi 14, 16, 17, 28, 32, 52, 58, 65,
74, 84, 88, 96, 103, 119, 126, 135,
139, 140, 151, 153, 168, 185, 212,
213, 231, 238, 245

tevdian 238, 239

tevfik 105, 108, 239

tevfikan 21, 29, 30, 37, 47, 124, 139,
149, 164, 169, 192, 200, 212, 220,
222, 239

tevfikhareket 239

Tevhid-i Düyûn Kararnamesi 239

tevhidiefkâr 19, 39, 239

tevhidikuvva 229, 239

tevkil 9, 191, 239

tevsi 39, 172, 229, 239, 240

tevsiat 24, 240, 242

tevsik 240

tevsiyimezuniyet 240

tevsiyitahkikat 240

tevsiyitefsir 240

tevzi 14, 15, 20, 36, 55, 59, 70, 120,
124, 134, 207, 221, 240, 241, 252,
253, 255

tezakir 241

tezayüt 241

tezekkür 75, 114, 117, 241

tezkere 16, 67, 88, 118, 123, 126,
153, 161, 168, 179, 220, 238, 241,
242, 255

tezkire 241, 242

Tezkire-i Osmaniye 241

tezkireyicevabiye 241

tezkireyisamiye 242

tezyidimasraf 24, 240, 242

tezyit 24, 147, 240, 242

turuk 121, 195, 230, 242

turukunanuniye 242

tutanak fihristi 242

U

uhde 33, 75, 243

uhduatika 83, 243

uhut 243

ukut 243

umde 243

Umumi Kâtip 243

umum münderecat 244

Umum Mutabakat Beyannamesi 157,
243

umur 69, 121, 183, 192, 244

umurucariye 244

umurudâhiliye 244
 umurudevlet 244
 usulüadiye 244, 245
 usulümüzakere 244, 245
 usulütevdi 238, 244, 245

V

vabeste 140, 246
 vahamet kesbetme 246
 vakayyadiye 246
 vaki 3, 41, 51, 63, 96, 106, 107, 122,
 145, 162, 207, 210, 246, 248
 varidat 21, 24, 128, 141, 147, 159,
 199, 246
 varidat bütçesi 128, 246
 varidatisafiye 246
 varidatumumiye 129, 246
 varit 79, 123, 150, 247
 vaz 5, 20, 26, 42, 62, 69, 78, 80, 83,
 89, 101, 104, 105, 120, 142, 148, 167,
 184, 188, 195, 206, 209, 215, 231,
 232, 247, 252, 256
 vazaif 62, 201, 247
 vazifeyişinasiye 247
 vazıh 69, 247
 vazıhan 247
 vechile 247
 Vefat 248
 vekâlet 52, 73, 127, 151, 183, 217,
 248
 vekâleten rey 248
 vekil 23, 40, 72, 126, 182, 184, 185,
 239, 248, 249
 velhasılıkelam 248

vesaik 125, 248
 vezaif 247, 249
 vicahi 249
 vikaye 56, 249
 vilayet umum meclisi 249
 vükela 72, 182, 185, 248, 249
 vükeladan şikâyet 249
 Vükelayı Devlet 61, 72, 135, 249
 vürut 249, 250
 vürut sırası 250

Y

yakin 251
 yakinen 251
 yed 17, 31, 247, 251
 yedihtiyar 251
 yegân yegân 243, 251
 yekdiğer 252
 yeknesak 252
 yevm 14, 41, 48, 66, 111, 115, 252,
 253, 255
 yevmen 206, 252
 yevmenfeyevmen 252
 yevmi 145, 252, 253, 254
 yevmiaher 252
 yevmimahtus 252
 yevmimuayyen 253
 yevmimüzakere 253
 yevmimüzakerenin tayini 253
 yevmitevzii 253
 yevmiye 111, 253
 yoklama 91, 149, 225, 253

290

yol kâğıdı 171, 254

yürürlük maddesi 254

yürütme maddesi 254

Z

zabit 4, 27, 57, 73, 146, 163, 223,
255, 256

zabıta 255

Zabıt Ceridesi 27, 255

Zabıt Hülasası 255

zabıtname 27, 255

Zabıtname 255

Zabıtname Hülasası 255

zabıtta tashih 255

zabıt varakası 255

zahr 255

zail 107, 255, 257

zam 23, 31, 45, 97, 155, 160, 234,
255, 256

zamanıtakdim 256

zamanıvazı 256

zamanıvuku 256

zaptısabık 256

Zapt-ı Sabık Hülasası 255, 256

zapturapt 256

zarfında 5, 18, 62, 95, 119, 124, 125,
142, 151, 176, 182, 228, 237, 247,
256

zata ait talebikelam 257

zatiye 257

zatiyete dokunma 205, 257

zevabıt 257

zeval 255, 257

zevat 21, 60, 95, 107, 115, 175, 213,
229, 248, 257

zeyil 257

zir 18, 258

zımında 11, 168, 230, 258

ziyk 258

zuhur 125, 163, 176, 246, 258

zül 258

ISBN 978 - 975 - 8805 - 48 - 8